

วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University
Journal of Humanities and Social Sciences

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2564 Vol.10 No.2 July – December 2021
ISSN 2286-7139

บทความวิจัย

- นาฏยประดิษฐ์ ชุต มัทธิพรเครื่อง 1
มนัญชยา เพชรจี และ เอกรัฐ แดงโต
- การศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน: กรณีศึกษาหมอพื้นบ้านในตำบลน้ำโมง 17
อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
อรณิชา ครองยุติ, สุภัตสร วันสุทะ, พัตต์วารารณ์ อุดรสรรพ
- ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชี 39
ในสำนักงานบัญชีคุณภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย
สายฝน อุไร, ผกามาศ บุตรสาลี และ ทิพย์สุดา ทาสีดำ
- การสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 57
รุ่งรัตน์ ทองสกุล
- ความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหาหมอลพิษ 77
จากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลตาตดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี
ธรรมเนียบ แก้วหอมคำ
- ผลกระทบและการรับมือต่อการแพร่ระบาดโควิด-19 (ระลอก 1) ของครัวเรือนเกษตรกร กรณีศึกษา 93
บ้านโนนศิลา ตำบลแวงน้อย อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น
เพชรพริ้ง แพนธ์รักษ์ และ สุกัลยา เขียวขวัญ
- การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ 111
เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์
ปิยะบุตร ถิ่นถา
- แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ 127
อธิป จันทร์สุรีย์, จักรภัทร ประจักษ์ และ ชมาพร สุขทวี
- พิธีกรรมและความเชื่อในการสร้างกลองยืนและกลองหลอนของวงม้งคละ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ 145
สุวิชา พระยาชัย และ บุษกร บิณฑลันท์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2564

Udon Thani Rajabhat University

Journal of Humanities and Social Sciences

Vol.10 No.2 July – December 2021

ISSN 2286-7139

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2564

วัตถุประสงค์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เป็นวารสารทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ใน 6 สาขาวิชา ได้แก่ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และนิติศาสตร์ ทั้งจากบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและผู้เขียนจากหน่วยงานภายนอก เพื่อเป็นการเผยแพร่และส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ รวมทั้งเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการระหว่างคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และบุคคลทั่วไป โดยบทความที่ได้รับการตีพิมพ์นั้น ล้วนผ่านการประเมิน คุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

กำหนดการเผยแพร่

2 ฉบับต่อปี

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน (กำหนดออกเดือนมิถุนายน)

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม (กำหนดออกเดือนธันวาคม)

สถานที่ติดต่อ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

64 ถ.ทหาร ต.หมากแข้ง อ.เมือง จ.อุดรธานี 41000

โทรศัพท์: 042-211040 ต่อ 1702 โทรสาร: 042-241586

เว็บไซต์: <http://rdi.udru.ac.th>

เว็บไซต์: www.tci-thaijo.org/index.php/hsudru

อีเมล: hsjournal@udru.ac.th

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2564

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรูญ ถาวรจักร์	อธิการบดี
รองศาสตราจารย์ ดร.น.สพ.ฤทธิ์ชัย พิลาไชย	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณิตรา ธัญสุนทรสกุล	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตภูมิ ชมพูวิเศษ	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีนุชา สุราช	รองอธิการบดี
ดร.วิบูล เป็นสุข	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนา ดุลยพัชร	คณบดีคณะวิทยาการจัดการ
ดร.ศิลปชัย เจริญ	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
ดร.ปณรัตน์ พิพิชกุล	คณบดีคณะครุศาสตร์
ดร.เอกราช ดีนาง	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม จำรัสพันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
--	---------------------------

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ศาสตราจารย์ พล.ต.ท.หญิง ดร.นัยนา เกิดวิชัย	โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน
ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ สิมารักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.กัลปพฤกษ์ ผิวทองงาม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ไทย สุรภิจวรร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤติกา แสนโกษณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.สืบชาติ อันทะไชย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิศักดิ์ จันทระประภาเลิศ	มหาวิทยาลัยบูรพา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2564

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณิตรา ธัญสุนทรสกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬามาศ จันทศรีสุคต

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร.สุภัทรา วันเพ็ญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา จันทะเทว

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ อิงอาจ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ ดร.นิศากร สังวาระนที

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ สังวาระนที

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด สร้อยน้ำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.จุฬามาศ จันทศรีสุคต

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกักร์ สมอนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รองศาสตราจารย์ ญญันนัธ สุวรรณวงศ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รองศาสตราจารย์ รุ่งฤดี แผลงศรี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ เจริญทรัพย์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ละมัย ร่มเย็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม จำรัสพันธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณิตรา ธัญสุนทรสกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงทอง เพชรโพน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา ภาจำปา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชต์ สอนสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีจิตรา นวรัตนภรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลดาวัลย์ วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2564

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพคุณ สุตประเสริฐ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ ทองนิ่ม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเชษฐ เวชวิฐาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะธิดา อมรภิญโญ

ดร.ศุภรชตรา แสนนา

ดร.ศิลปชัย เจริญ

ดร.ภาวดี ทองนพคุณ ทอยน์

ดร.วรรณมา เหล่าเขตกิจ

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

อีสาน วิทยาเขตสกลนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คณะกรรมการดำเนินงาน

ดร.เอกราช ดีนาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี ยาบุษดี

ดร.ชาลี เกตุแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูเบศร์ พิพิธหิรัญการ

นางสาวรุ่งใจ แสงทอง

นางสาวสุวรรณี พันธุ์โอภาส

นางสาวณัฐศิริ พงศาวิลี

นางกาญจนา มูลอาจ

นางสาวณิชา พันธุ์ควนิชัย

ดร.ปณมนัสพงศ์ ปุณประเสริฐ

นางสาวศศิตา พงศาวิลี

นายธราดล ปราบภัย

นางพิมพ์พรณ ศรีภูธร

ประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2564

คณะกรรมการดำเนินงาน

นายอภิเดช อภิพัฒน์ภาคูล	กรรมการ
นางสาวนัชชา คำบุญมา	กรรมการ
นางสาวชฎารัตน์ วงษ์มีพันธุ์	กรรมการ
นางสาวศิวพร ภูทอง	กรรมการและเลขานุการ
นายรุ่งโรจน์ มีแก้ว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

พิธีกรอักษร

นางสาวสุวรรณี พันธุ์โอภาส
นางสาวศิวพร ภูทอง

ออกแบบปก

นายสุริยา ชัยดำรงณ์
นางสาวศศิตา พงสาวลี

ข้อความที่ปรากฏในบทความแต่ละเรื่องในวารสารวิชาการเล่มนี้
ไม่ใช่ความคิดเห็นและความรับผิดชอบของคณะผู้จัดทำ บรรณาธิการ
กองบรรณาธิการ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ซึ่งความรับผิดชอบด้านเนื้อหาและการตรวจร่างบทความ
แต่ละเรื่องเป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน

บทบรรณาธิการ

การอ่านบทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยเป็นกิจกรรมสำคัญจำเป็นสำหรับผู้ประกอบอาชีพในระดับวิชาชีพ (Profession) เช่น ครู นักบริหาร แพทย์ สถาปนิก วิศวกร เป็นต้น ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องกระทำด้วยปัญญา คือมีทฤษฎี หลักวิชาและงานวิจัยหนุนหลังรองรับการกระทำนั้นๆ จึงทำให้ผู้ประกอบอาชีพระดับนี้ต้องอ่านวารสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำอยู่เป็นประจำ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้ตระหนักในเรื่องนี้จึงพยายามคัดสรรบทความทางวิชาการ และบทความวิจัยที่มีคุณภาพ มาจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยเฉพาะผู้ประกอบอาชีพที่เป็นวิชาชีพทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ในการประกอบอาชีพของตน อันเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญยิ่งของกองบรรณาธิการ

สำหรับวารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความจำนวน 14 บทความ ซึ่งเป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยที่มีเนื้อหาที่หลากหลาย เมื่อพิจารณาในเชิงเนื้อหาแล้วล้วนแต่มีประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติแทบทั้งสิ้น

การดำเนินงานของวารสารมีอาจบรรลุเจตนารมณ์ได้หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของกองบรรณาธิการที่พิจารณาคัดเลือกบทความ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาประเมินบทความอีกทั้งเสนอข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์เพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทำงานของวารสารที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ ในการทำงานเพื่อให้วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้เผยแพร่ผลงานอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับทางวิชาการ

อุดม จำรัสพันธุ์

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่อง <i>มนัญชา เพชรจิ และ เอกรัฐ แดงโต</i>	1
การศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน: กรณีศึกษาหมอพื้นบ้านใน ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย <i>อรณิชา ครองยุติ, สุภัตสร วันสุทะ, พัตต์วราภรณ์ อุดรสรรพ</i>	17
ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ของนักบัญชี ในสำนักงานบัญชีคุณภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย <i>สายฝน อุไร, ผกามาศ บุตรสาส์ และ ทิพย์สุดา ทาสีดำ</i>	39
การสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 <i>รุ่งรัตน์ ทองสกุล</i>	57
ความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหาย เชิงลงโทษในปัญหาหมอลพินจากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วน ตำบลตาตทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี <i>ธรรมเนียบ แก้วหอมคำ</i>	77
ผลกระทบและการรับมือต่อการแพร่ระบาดโควิด-19 (ระลอก 1) ของครัวเรือน เกษตรกร กรณีศึกษาบ้านโนนศิลา ตำบลแวงน้อย อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น <i>เพชรพริ้ง แพงคำรักษ์ และ สุกัลยา เขียวขวัญ</i>	93
การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือ ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียน วิทยาลัยนาฏศิลป์ <i>ปิยะบุตร ถิ่นถา</i>	111

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ <i>อธิป จันทร์สุริย์, จักรภัทร ประจักษ์ และ ษมาพร สุขทวี</i>	127
พิธีกรรมและความเชื่อในการสร้างกลองยืนและกลองหลอนของวังมัจฉะ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ <i>สุวิชา พระยาชัย และ บุษกร บินทลันท์</i>	145
ตุง: ความเป็นมงคลและอวมงคล ความหมายที่ทับซ้อน <i>เนตรชนก แดงทับทิม</i>	163
USING SCAFFOLDING TECHNIQUE TO IMPROVE MATTHAYOMSUKSA 3 STUDENTS' ENGLISH READING COMPREHENSION ABILITY <i>Bongkarn Ouynok and Rapeeporn Sroinam</i>	179
“นักศึกษา” กับการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อน <i>กฤตวรรณ คำสม</i>	197
ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษา ต่างประเทศ ปัญหาที่มีอาจมองข้าม <i>เอษณ ยามาลี</i>	207
การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา <i>จิตรกร จันทร์สุข, เสาวณี สิริสุขศิลป์ และ ปารย์พิชชา ก้านจักร</i>	223

นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่อง THE CHOREOGRAPHY: LADY MADRI SONGKRUENG

มนัญชยา เพชรูจี* และ เอกิษฐ์ แดงโต
Mananshaya Phetruchee and Akekarat Tangto

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Faculty of Fine and Applied Arts, Suan Sunandha Rajabhat University

Received: 13 December 2020

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์และออกแบบการแสดงนาฏศิลป์ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ร่วมกับการปฏิบัติการ นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ แล้วนำมาสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่อง ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวความคิด 2) นักแสดง 3) การประพันธ์บทร้องและบรรจุเพลง 4) การออกแบบกระบวนท่ารำ 5) การออกแบบเครื่องแต่งกาย 6) การออกแบบการใช้พื้นที่เวทีการแสดง 7) อุปกรณ์ประกอบการแสดงและการจัดวางบนเวที การแสดงชุดนี้สะท้อนรูปแบบของนาฏยประดิษฐ์ลงสร้างทรงเครื่องที่มีมาแต่โบราณ โดยผลจากการวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ได้นำมาซึ่งนาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่อง อันจะเป็นการแสดงชุดหนึ่งที่เป็นประโยชน์ทางการศึกษาและการแสดงได้

คำสำคัญ: มัทรี, ลงสร้างทรงเครื่อง, นาฏยประดิษฐ์

* ผู้ประสานงาน: มนัญชยา เพชรูจี
อีเมล: mananshaya.ph@ssru.ac.th

Abstract

The author would like to present the knowledge of how to create a dance with the posture of Longsong Songkrueng dance. It was explained through the research article “The Choreography: Lady Madri Songkrueng.” This research aims to create and design dance performances. The author synthesized knowledge from texts, academic documents, practicing, observations, expert interviews, and reviewing previous research. The results of the research showed that “The Choreography: Lady Madri Songkrueng” consists of seven elements which are concepts, actors, lyrics designs, posture designs, costume designs, the use of stage design, and props. This performance reflects the form of Longsong Songkrueng dance that has been from the ancient. The results of this creative research have led to “The Choreography: Lady Madri Songkrueng.” It will be one of the performances that can be useful for education and performing arts.

Keywords: Lady Madri, Longsong Songkrueng, Choreography

บทนำ

พระเวสสันดรชาดก เป็นมหากาพย์ขององค์พระโพธิสัตว์ ถูกนำมาผลิตซ้ำหลากหลายรูปแบบ อาทิ 1) จิตรกรรมฝาผนังเวสสันดรชาดกแบบจิตรกรรมไทยประเพณี พระอุโบสถวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 2) จิตรกรรมฝาผนังเวสสันดรชาดกแบบจิตรกรรมร่วมสมัย พระอุโบสถวัดราชาธิวาสราชวรวิหาร เขตดุสิต กรุงเทพฯ 3) ภาพพระเวสสันดรชาดกของนายเหม เวชกร 4) ภาพพระเวสสันดรชาดกของ ส.ธรรมรักษ์ 5) ประเพณีบุญผะเหวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6) งานบุญประเพณีฟังเทศน์มหาชาติ 7) เพลงแหล่ 8) ภาพยนตร์ 9) การแสดงละคร ทั้งนี้เป็นเพราะว่า พระเวสสันดรชาดกนั้นเป็นแบบฉบับอย่างดี ก่อให้เกิดการเลียนแบบได้ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม อาทิ บิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา กษัตริย์กับประชาชน เพื่อนกับเพื่อน เป็นต้น พฤติกรรมตัวละครในเรื่องพระเวสสันดรชาดก ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของคนในสังคม

โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนนั้นนิยมฟังเทศมหาชาติ เพราะลักษณะเด่นของเรื่องพระเวสสันดรชาดก คือการบำเพ็ญทานบารมี ที่ส่งผลให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธาและแทรกความคิดสร้างสรรค์ที่ดีงามอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป (พระสุกรี ยโสธโร และคณะ, 2563)

พระนางมัทรี เป็นตัวละครเอกในพระเวสสันดรชาดก สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้จัดแสดงเป็นละครรำให้ประชาชนรับชม ซึ่งพระเวสสันดรชาดกเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ เป็นวรรณกรรมชาดกที่ยิ่งใหญ่โดยกล่าวถึงพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ได้บำเพ็ญบารมีอย่างสูงสุด ยากเกินกว่าจะมีผู้ใดทำได้คือให้บุตรและภรรยาแก่ผู้ที่มาขอ นอกจากนั้นยังบำเพ็ญบารมีอันยิ่งใหญ่อื่นๆ ครบถ้วนทั้ง 10 ประการ จึงชื่อว่า “มหาชาติ” พระนางมัทรีผู้เป็นพระมเหสี นางแก้วคู่บารมี มีบทบาทอันสำคัญยิ่ง 2 ประการ คือ 1) บทบาทในฐานะภรรยา ทรงเป็นภรรยาตามแบบอุดมคติของสังคมที่เทิดทูนสามีเหนือเกล้า ทรงมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีแต่พระสวามีเพียงผู้เดียวและพระนางร่วมยินดีร่วมทุกข์กับพระเวสสันดร ในบทบาทนี้สามารถสังเคราะห์เข้าในหลักทศ 6 ในหัวข้อเรื่องการสังเคราะห์สามัคคีด้วยฐานะ 5 อย่าง ดังนี้ 1) จัดการงานดี 2) สงเคราะห์ญาติข้างสามี 3) จงรักภักดี 4) รักษาทรัพย์ให้ดี และ 5) ขยันทำงาน 2) บทบาทในฐานะมารดา บทบาทนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของพระนางมัทรีในฐานะเป็นพรหมของลูกที่มีความรักและห่วงหาอาทรลูกตั้งดวงใจเป็นการแสดงออกด้วยหลักจริยธรรมว่าด้วยหลัก พรหมวิหารธรรม 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา (พระสุกรี ยโสธโร และคณะ, 2563) นอกจากความงามในแง่คุณงามความดีแล้ว พระนางมัทรียังมีความงดงามในแง่ของการเป็นนางเอก เป็นตัวละครเอกของเรื่อง เป็นพลวัตปัจจัยที่ทำให้การแสดงละครชาดกดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง

ด้วยความสำคัญของพระนางมัทรีซึ่งมีความงามทั้งทางโลกและทางธรรม ประกอบกับจารีตการแสดงละครรำของไทย จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่อง ซึ่งเป็นการรำเดี่ยวมาตรฐานที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ อนึ่งการสร้างสรรคานาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่องนี้ มีความสำคัญในหลากหลายประเด็น อาทิ 1) เป็นการเน้นความสำคัญให้แก่ตัวละครนาง 2) เป็นบทที่สร้างสุนทรียะในเชิงวรรณศิลป์ 3) เป็นบทร่าเริงฝีมือและความงดงามของผู้แสดง 4) เป็นบทผ่อนคลายความเข้มข้นของเนื้อเรื่องโศกนาฏกรรม และ 5) เป็นบทที่สะท้อนจารีตธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และบริบททางสังคมไทย (พัชรินทร์ สันติอัครวรรณ, 2561)

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยสร้างสรรค์เชิงวิชาการ นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทธิทรงเครื่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อหาวิธีและแนวคิดในการสร้างงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยแบบหลวงรวมทั้งการเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทธิทรงเครื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทธิทรงเครื่อง เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แล้วออกแบบการแสดงเพื่อนำเสนอเป็นงานวิจัย ซึ่งสามารถอธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในแง่ของแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ที่มีประสบการณ์ด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบแก้ไขท่ารำและวิพากษ์การแสดง ประกอบกับคัดเลือกนักแสดงที่มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อมที่จะสื่อสารการแสดงตามแนวความคิดของผู้วิจัยผู้ผู้ชม จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม และการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Description Analysis) และรูปแบบการแสดงต่อสาธารณชน (Performance)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดคือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม การทดลองปฏิบัติการแสดง ด้านเอกสาร ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พรรณนาและบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยสร้างสรรค์เชิงวิชาการ นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทธิทรงเครื่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อหาวิธีและแนวคิดในการสร้างงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยแบบหลวงรวมทั้งการเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทธิทรงเครื่อง ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1) วิธีและแนวคิดการแสดง

ผู้วิจัยยึดถือการสร้างสรรค่นาฏยประดิษฐ์เลียนแบบการแสดงลงทรงเครื่องแบบหลวงของตัวนาง 2 ชุด ได้แก่ ชุดตราหรงเครื่องและชุดวิยะดาทรงเครื่อง หลักแนวความคิดกระบวนการทำรำทรงเครื่องประกอบด้วยท่าหลักเป็นท่าแสดงเครื่องแต่งกายและท่าแสดงกริยาท่าขยายซึ่งเป็นท่าแสดงรายละเอียดคุณลักษณะของท่าหลัก และท่ารับเป็นท่ารำท้ายทำนองเอื้อน โดยพบว่าหลักสำคัญของท่ารำแสดงเครื่องแต่งกายมีอยู่ 2 ประการคือ

1.1) ท่ารำแสดงเครื่องแต่งกายแต่ละชิ้นตามคำร้องต้องคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมตามความเป็นจริงในเรื่องของตำแหน่งที่เครื่องแต่งกายนั้นประดับอยู่

1.2) ท่ารำแสดงเครื่องแต่งกายที่ประดับสองข้าง มีการแสดงท่ารำทั้งสองข้างเช่นกัน (เปรมใจ เพ็งสุข, 2563)

สอดคล้องกับจารีตในการรำลงทรงเครื่องละครในหรือนาฏยจารีตแบบหลวงซึ่ง ขวัญใจ คงถาวร (2558) ได้ให้ข้อคิดไว้ดังนี้

“ต้องเน้นการปฏิบัติท่ารำที่ถูกต้องตามแบบแผนของการรำลงทรง คือ จะต้องคำนึงถึงตำแหน่งของเครื่องแต่งกายที่กล่าวถึง หรือตำแหน่งของการใช้อวัยวะต่างๆของร่างกายที่ถูกต้องตามแบบแผน สีสาท่ารำช่วงทำนองเอื้อน ช่วงเชื่อมต่อระหว่างท่ารำจะต้องสอดคล้องต่อเนื่องตามรูปแบบของการแสดงละครใน”

ผู้วิจัยนำรูปแบบและกฎเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานของการรำลงทรงเครื่องมาเป็นหลักพื้นฐานในการคิดและสร้างสรรค์ผลงาน โดยถ่ายทอดอัตลักษณ์ คติความเชื่อ ประเพณีความงดงามด้านวรรณศิลป์ผ่านการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ จากการสร้างสรรค์นี้มีข้อกำหนด

สำคัญในการวางกรอบแนวคิดของการแสดงและเลือกสรรจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ให้สอดคล้องสมบูรณ์ แล้วนำมาเรียงร้อยกระบวนการทำร้ายรำและยังคงความงดงามหนักแน่นตามแบบนาฏศิลป์ไทยราชสำนัก

2) รูปแบบการแสดงอันประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ

2.1) การสร้างสรรค์การแสดง

จากการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์ชุด มัทธิรงค์เครื่อง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์องค์ความรู้แล้วจึงออกแบบการแสดง โดยอาศัยแนวความคิดพื้นฐานดังนี้

พระนางมัทธิเป็นพระราชธิดาในตระกูลมาตุลาราชวงศ์แห่งกรุงมัทราช เมื่อเจริญพระชันษาได้อภิเษกสมรสกับพระเวสสันดร โอรสของพระเจ้ากรุงสุโขทัยและพระนางผุสดีผู้ครองเมืองสีพี ต่อมาพระเวสสันดรได้รับราชสมบัติต่อจากบิดา พระนางมัทธิจึงอยู่ในฐานะพระราชินีแห่งกรุงสีพี พระนางมีโอรสและพระราชธิดา 2 องค์ คือพระชาลี (ชาย) และพระกัญหา (หญิง) พระนางมัทธิมีบทบาทครั้งแรกเมื่อพระเวสสันดรมาลาสังเสียก่อนจะเดินทางไปป่า แต่ด้วยความซื่อสัตย์ต่อสามี เลยจะขอติดตามเข้าไปดูแลพระสามี ไม่ว่าหนทางจะยากลำบากแค่ไหน (บทบาทในฐานะภรรยา) ราชสมบัติทั้งหลายที่เมืองสีพี จะไม่เอาติดตัวไปเลย นอกจากลูก 2 พระองค์ แต่พระเจ้าสุโขทัยและพระนางผุสดีจะขอกัญหาชาลีไว้ พระนางมัทธิก็ไม่ยอมยกให้ แม้จะเข้าใจว่าพระเจ้าสุโขทัยและพระนางผุสดีไม่ยอมให้ไปลำบาก (บทบาทในฐานะมารดา)

รูปโฉมของพระนางมัทธิ ถูกกล่าวถึงตอนที่พระเจ้าสุโขทัยและนางผุสดี จัดขบวนแห่มารับพระเวสสันดรและนางมัทธิพร้อมสองกุมาร กลับเมืองสีพี “ทรงสิริสวัสดิ์วิลาสเลิศมนุษย์คนนางด้วยบวรเบญจางค์เจริญเนตร ผู้ใดได้ทัศนากการก็พิศวง สรรพสิ่งงามพร้อมหมดทั่วพระอินทรีย์ ดุจหนึ่งนางกนิริวิหคองค์" นาฏยประดิษฐ์ชุด มัทธิรงค์เครื่อง กล่าวถึงพระนางมัทธิองค์พระชายาพระเวสสันดรแห่งเมืองสีพี อาบน้ำชำระร่างกายก่อนที่จะถูกเนรเทศออกจากเมืองพร้อมลูกและสามี

2.2) นักแสดง

การคัดเลือกนักแสดงสำหรับงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ชิ้นนี้ เป็นไปตามแนวทางการคัดเลือกพระเอกนางเอกตามกฎเกณฑ์มาตรฐานละครหลวง กล่าวคือ คุณสมบัติข้อแรกของตัวพระเอกและนางเอกนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีรูปร่างหน้าตางดงาม ดังที่ผุสดี หลิมสกุล (2549) กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญในการคัดเลือกตัวเอกและนางเอกประการแรก คือ

รูปร่างหน้าตา ตัวเอกของเรื่องจำเป็นที่จะต้องเลือกรูปร่างหน้าตาให้ตรงตามเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งละครใน นางเอกจะต้องมีความสวยงาม และรูปร่างสันทัด แขนขาเรียวยาวไม่โก่ง ลำตัวช่วงบนไม่สั้น คอยาว หน้าผากกว้าง ใบหน้ากลมแป้นหรือรูปไข่ ตาดำ จมูกโด่ง ปากเรียวได้รูป ผิวขาวและแลดูอ่อนเยาว์กว่าพระเอก

นอกจากความสวยงามของรูปร่างหน้าตาและทรวดทรงแล้ว ฝีมือในการรำ เชาวปัญญาและไหวพริบปฏิภาณ ก็ถูกนำมาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกเช่นกัน ดังที่ ไพฑูรย์ เข้มแข็ง (2537) กล่าวว่า ในการคัดเลือกผู้แสดงเป็นพระรามา นั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความจำดีไม่ว่าในเรื่องของกระบวนท่ารำ เพลงร้อง เพลงดนตรี จังหวะหน้าทับ มีปฏิภาณไหวพริบในการจดจำกระบวนรำได้อย่างแม่นยำ โดยสามารถนำกระบวนท่ารำมาใช้ปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับบุคลิกและลักษณะของตัวละคร เป็นต้น สอดคล้องกับปิยวดี มากพา (2547) กล่าวว่าผู้ที่แสดงเป็นตัวเอกของละครจะต้องมีปฏิภาณไวพริบดี เนื่องจากมีบทที่ต้องแสดงมาก อาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้มากเช่นกัน ดังนั้นจึงต้องสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

นอกเหนือคุณสมบัติด้านรูปร่างหน้าตา ความรู้ความสามารถแล้ว บุคลิกและอุปนิสัยของตัวละครที่แสดงออกได้ตรงตามสมจริงนั้นขึ้นอยู่กับนิสัยที่แท้จริงของผู้แสดงเป็นสำคัญ ดังที่ ผุสดี หลิมสกุล (2549) กล่าวว่า การคัดเลือกตัวแสดงจำเป็นต้องคัดเลือกผู้แสดงที่มีอุปนิสัยใจคอให้ตรงกับบทบาทของตัวละครในเรื่อง ซึ่งจะทำให้ผู้แสดงสามารถแสดงได้โดยไม่ขัดเขินและเหนียมอาย แม้ว่าละครนั้น ผู้แสดงสามารถสร้างทำได้ แต่หากบทบาทที่ได้รับขัดแย้งกับบุคลิกลักษณะนิสัยของผู้แสดงโดยสิ้นเชิงแล้ว การสร้างทำตามบทบาทอาจส่งผลกระทบต่อตัวละคร โดยที่ผู้ชมอาจไม่ได้รับอรรถรสเท่าที่ควร อีกทั้งการแสดงนั้นอาจดูไม่กลมกลืนสมจริงตามธรรมชาติ

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงที่มีรูปร่างงดงาม มีพื้นฐานทักษะการปฏิบัติทางด้านนาฏศิลป์ไทยรวมทั้งมีการสื่อสารอารมณ์ในการแสดงที่ดี มีบุคลิกลักษณะตรงตามตัวละคร ทั้งนี้เพราะนักแสดงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่จะถ่ายทอดความงามของกระบวนท่ารำและสื่อความหมายแก่ผู้ชม นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ทลวิธีและเทคนิคการสร้างสรรคนาฏยประดิษฐ์ชุด มัทธิพรเครื่อง พบว่า ผู้แสดงจะต้องมีทลวิธีและเทคนิคการรำโดยขณะรำจะต้องทำจิตใจให้เป็นสมาธิ มีการใช้ลีลาท่ารำบางส่วนในลักษณะของละครใน การตั้งทำรำนั้นจะต้องมีความสมดุลอยู่ในตัว การออกท่ารำจะใช้พลังงานเพื่อ

ขับเคลื่อนสรีระร่างกายโดยกำหนดความหนักเบา ช้าเร็ว อาจจะเป็นท่าที่สมดุล หรืออสมดุล และมีการใช้พลังงานแตกต่างกัน อวัยวะทุกส่วนจะต้องเคลื่อนไหวสัมพันธ์กันและอยู่ในลักษณะสมดุลกัน โดยใช้สมาธิในการควบคุมการเคลื่อนไหว การถ่ายเทน้ำหนักให้อวัยวะทั้งด้านซ้ายและด้านขวารับกันพอดีเพื่อมิให้ล้มหรือเสียการทรงตัว การกำหนดท่ารำอยู่ในใจ ล่วงหน้าและการฝึกรำบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ จึงจะเพิ่มความงดงามและทำให้นาฏยประดิษฐ์ ชุต มัทรีทรงเครื่องมีความสมบูรณ์

2.3) การประพันธ์บทร้องและบรรจุเพลง

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขบทประพันธ์ซึ่งแต่งขึ้นมาใหม่ ยึดแนวคตินาฏยประดิษฐ์ ลงสรงทรงเครื่องตามขนบจารีตนาฏกรรมแบบหลวงซึ่งมีมาแต่โบราณ โดยให้มีความสัมพันธ์ สอดคล้องกันกับการออกแบบท่ารำ การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง และการใช้พื้นที่เวที การแสดง บทที่ประพันธ์ขึ้นใหม่นั้นประกอบไปด้วยเพลงหน้าพาทย์ บรรจุเพลงร้องเพลงลง สรงโขนและเพลงชมตลาด บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องห้า เครื่องคู่ หรือวงปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องใหญ่

บทร้องมัทรีทรงเครื่องประพันธ์โดยนายเอกรัฐ แต่งโต นักศึกษาสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปรับปรุงแก้ไขและ บรรจุเพลงโดยผู้วิจัย

-ปี่พาทย์ทำเพลงต้นเข้ามาน-

-ร้องเพลงลงสรงโขน-

ชำระรดน้ำปรงจรรื่น

หอมชื่นรื่นรสนาสา

ผัดพักตร์เปล่งปลั่งดังทองทา

สุคนธาพิศพักตร์ผ่องอินทรี

-ร้องเพลงชมตลาด-

เกล้าเกศาสีนิลมันชลับ

เด่นประดับจับดวงมณีศรี

ปะวะหล้าซ้ายขวาทรวดี

เกี้ยวมณิล้วนวิจิตรจำรัสเรือง

ห่มสไบช่อชាយลายพยับ

คาคเข้มขัดลงรักประจักษ์เนื่อง

ทรงภูษาเข็มขาลค่าควรเมือง

ประดับเฟืองสร้อยสังวาลรุทรัก

สร้อยศิลางามรับสำหรับทรง

อำมรงค์เพชรเพราเจลาสลัก

งามดังดาบสสินีพิลาสลักษณ์

ผินพักตร์สำรวมฤทัยแล้วไคลคลา

-ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอ-

2.4) การออกแบบกระบวนทำรำ

นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทธิทรงเครื่อง ประกอบไปด้วยท่าหลัก (กรณี) จำนวน 43 ท่ารำ จากโครงสร้างของแขนและมือที่ชัดเจน 2 ลักษณะ คือ มือแบและมือจีบ ปรากฏในตำแหน่งและทิศทางต่าง ๆ กันของร่างกาย อนึ่งท่ารำทั้ง 43 ท่ารำนั้น มีลักษณะของการประสมมือ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะของแขนและมือในตำแหน่งทิศทางและระดับที่เหมือนกัน ลักษณะของแขนและมือในตำแหน่งทิศทางและระดับที่แตกต่างกัน สำหรับท่าชุดอาจมีการสลับทิศทางและสลับข้างของอวัยวะ มีการเชื่อมท่ารำเพื่อสร้างความสมดุลของร่างกาย ทำให้เป็นท่ารำที่มีความต่อเนื่องตามทฤษฎีท่าต้น ท่าต่อ ท่าตาม และท่าตกแต่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นลูกโซ่ไปจนตลอดทั้งเพลง (ขนาด กิจจันทร์, 2547) ในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทธิทรงเครื่อง ซึ่งมีท่าหลักจำนวน 43 ท่า นั้น พบว่ากระบวนท่ารำหรือลักษณะของท่ารำดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ท่ารำที่นำมาจาก 3 แหล่ง คือ 1) ท่ารำที่มาจากตำราฟ้อนรำ 2) ท่ารำและการใช้จังหวะที่มาจากกระบวนรำเพลงลงทรงเครื่อง และ 3) ท่ารำที่ผู้วิจัยประดิษฐ์ขึ้นใหม่

นอกจากนี้ กระบวนการสร้างสรรค์บทลงทรงเครื่อง มีข้อสังเกตอันน่าสนใจ กล่าวคือ ในบทประพันธ์จะประกอบไปด้วยบทร้องที่กล่าวถึงเครื่องแต่งกาย หรือกริยาอาการของตัวละคร ในบทร้องเหล่านี้ นักแสดงจะรำด้วยท่าหลัก เช่น ท่าสวมเข็มขัด ท่าทรงภูษา ท่าปะวะหล้า เป็นต้น ท่ารำหลักเหล่านี้มีท่าเฉพาะที่บรมครูทางด้านนาฏศิลป์ได้สร้างสรรค์ขึ้นไว้ในอดีตอย่างเหมาะสม สวยงาม ซึ่งตามจารีตที่เกี่ยวข้องกับความเคารพครูอาจารย์และความกตัญญูทวดเทวีจึงทำให้ผู้วิจัยไม่เปลี่ยนแปลงท่ารำหลักเหล่านี้โดยถือเป็นมารยาทส่วนต่อไปคือท่าขยาย หมายถึงท่าที่ใช้ขยายคุณลักษณะของท่าหลักเพื่อสื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่ออธิบายขยายความเครื่องแต่งกายให้ดูงดงามยิ่งขึ้น เช่น ท่าผ่องอินทรีย์ คำร้องในบทประพันธ์สุคนธาพิศพัทธ์ผ่องอินทรีย์ ท่าจำรัสเรือง คำร้องในบทประพันธ์เกี้ยวมณี ล้วนวิจิตรจำรัสเรือง ท่าเฉลาสลัก คำร้องในบทประพันธ์อำมรงค์เพชรเพราเฉลาสลัก เป็นต้น ส่วนต่อไปคือ ท่าเชื่อมหรือท่าทำนองเอื้อน คือ ท่าที่ใช้เชื่อมจากท่าหลักไปสู่ท่าขยายให้ต่อเนื่องสวยงาม เป็นช่วงทำนองเอื้อนของเพลงไม่มีบทร้อง และสุดท้ายคือท่ารับในท่าบอก หมายถึง ท่าที่ใช้ในช่วงท้ายบทร้องแต่ละคำกลอนโดยปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าบอกของการรำแม่บทในทุกท้ายบทร้องแต่ละคำกลอน

การจัดวางตำแหน่งของลำตัวนักแสดงจะเป็นแนวตั้ง ท่ารำจะมีทั้งการนั่งคุกเข่า การตั้งเข่า การเดิน การยืน ทุกท่ารำยึดลำตัวตรง ผู้รำมีกลวิธีที่ส่งาภาควมิ ในแง่ของความหมายของท่ารำ มือเป็นอวัยวะที่ถูกกำหนดให้ใช้มากที่สุดในการแสดงและมีบทบาทในการสื่อความหมายมากกว่าอวัยวะอื่น ๆ นอกจากนี้ การสร้างสรรค์ท่าทางจะเน้นการใช้พลังงานในส่วนที่เป็นกล้ามเนื้อเพื่อออกท่ารำยรำ โดยใช้พลังงานเพื่อขับเคลื่อนสรีระร่างกาย กำหนดความหนักเบา ช้าเร็ว ขณะเดียวกันอวัยวะทุกส่วนจะต้องเคลื่อนไหว สัมพันธ์กันและอยู่ในลักษณะสมดุลกันโดยใช้สมาธิในการควบคุมการเคลื่อนไหว (ขมนาด กิจจันทร์, 2547)

รูปที่ 1 กระบวนท่ารำหลัก เกล้าเกศา

รูปที่ 2 ท่ารำขยายสินิลมันชลับ

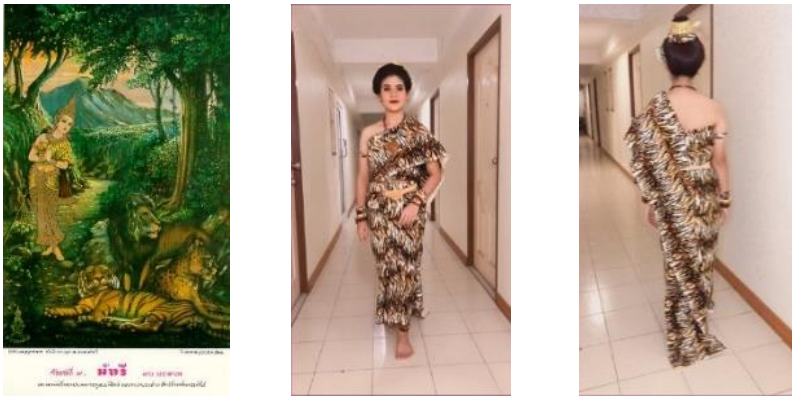

รูปที่ 3 กระบวนท่ารำหลัก ห่มสไบ

รูปที่ 4 - 5 ท่ารำขยาย ซ่อซายลายพยัคฆ์

2.5) การออกแบบเครื่องแต่งกาย

ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับนาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่อง โดยได้รับแรงบันดาลใจจากละครเรื่องพระเวสสันดรชาดกของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ประกอบกับกับจินตนาการและภาพวาดพระนางมัทรี ซึ่งวาดโดย ส.ธรรมภักดี ทั้งยังปรับปรุงให้เข้ากับการแสดง

รูปที่ 6 - 8 ภาพพระนางมัทรี ซึ่งวาดโดย ส.ธรรมภักดี
และภาพเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง

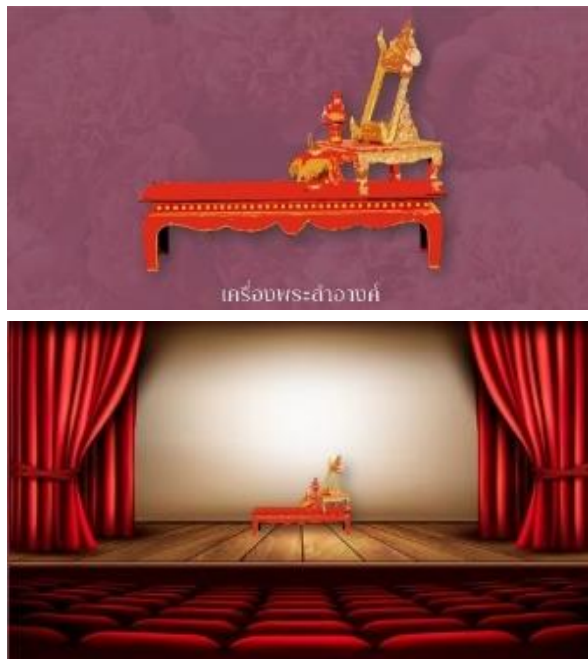
รูปที่ 9 - 13 ภาพเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง ได้แก่ สร้อยคอ เข็มขัด กำไลข้อมือและกำไลข้อเท้า

2.6) การออกแบบการใช้พื้นที่บนเวทีการแสดง

นาฏยประดิษฐ์ ชุต มัทรีทรงเครื่อง ผู้วิจัยเลือกใช้การออกแบบพื้นที่บนเวที โดยยึดจุดกึ่งกลางเวทีเป็นสำคัญ และมักจะพบโดยทั่วไปในการจำลองสร้างเครื่อง เริ่มจากการเข้าสู่เวทีทางด้านซ้ายของผู้ชมมาจบบริเวณกึ่งกลางเวทีด้านหน้าในเพลงต้นเข้ามาแล้วมายังกึ่งกลางเวที เพื่อร่ายรำในบทร้องเพลงชมตลาด จากนั้นมาร่ายรำจนจบเพลงที่กึ่งกลางเวทีในเพลงเสมอ ลักษณะการเคลื่อนที่เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นความตั้งใจของผู้วิจัยที่ต้องการรักษาขนบจารีตการจำลองสร้างเครื่องให้ดำรงอยู่

2.7) อุปกรณ์ประกอบการแสดงและการจัดวางบนเวที

อุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดจินตภาพบนเวที นาฏยประดิษฐ์ ชุต มัทรีทรงเครื่อง ประกอบไปด้วยอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สอดคล้องกับจารีตการจำลองสร้างเครื่อง ได้แก่ 1) เตียงหรือเตียงละคร เป็นคำที่ใช้เรียกในภาษานาฏศิลป์ หมายถึง “พระที่นั่ง” หรือ “พระแท่น” เป็นอุปกรณ์สำคัญในการแสดงบทจำลองสร้างเครื่องโดยถือว่าเป็นที่ประทับของตัวเอกที่จะร่ายรำทำบทบาทในการแต่งองค์ทรงเครื่อง โดยปกติเตียงจะถูกจัดวางไว้บริเวณกึ่งกลางเวที เพื่อสร้างความสมดุลในการจัดวางและเพิ่มความโดดเด่นให้กับบทบาทของตัวละคร 2) ตั่ง เป็นอุปกรณ์สำหรับจัดวางเครื่องราชูปโภค เครื่องพระสำอาง นิยมวางไว้บริเวณด้านซ้ายของเตียง 3) พานเครื่องพระสำอาง เป็นอุปกรณ์สำคัญในการจำลองสร้างเครื่องของตัวละคร โดยปกติจะประกอบด้วยขวดใส่น้ำหอมและผอบใส่แป้งกระแจะ 4) กระจก คำราชาศัพท์เรียกว่า “พระฉาย” ถือเป็นอุปกรณ์สำคัญอีกชนิดหนึ่ง เมื่อตัวละครทำการลงสร้างเครื่อง ผัดหน้าทาแป้ง จะส่องกระจกเพื่อสำรวจความสวยงามของตนเอง โดยปกติ จะจัดวางกระจกไว้บนตั่งด้านซ้ายของเตียง ใกล้กับพานเครื่องพระสำอาง (มุสตี หลิมสกุล, 2549)

รูปที่ 14 - 15 ภาพเตียงละคร พระฉาย เครื่องพระลำอาน และการจัดวางอุปกรณ์บนเวที

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็น นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทรีทรงเครื่อง ผู้วิจัยได้ใช้หลักจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ด้านวรรณกรรม ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ ทฤษฎีท่าเต้น ท่าต่อ ท่าตาม ท่าตกแต่ง หลักจารีตการรำลงทรงเครื่อง เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน มีข้อคิดเห็นประการหนึ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการรำลงทรงเครื่อง คือ การตีบทแทนเครื่องแต่งกายให้ตรงกับตำแหน่งของเครื่องแต่งกาย ลักษณะการตีบทแทนเครื่องแต่งกายนี้ เป็นการแสดงภูมิความรู้ของผู้สร้างสรรค์ และการตีบทคำขยายนั้นเป็นการแสดงความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการสรุใช้ท่ารำ อนึ่งลักษณะการตีบทแทนเครื่องประดับนี้ สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของ ขวัญใจ คงถาวร (2558) ความว่า “การพิจารณาเลือกใช้ท่ารำที่มีลักษณะสอดคล้องกับความหมายของบทร้องเพื่อนำมาสร้างสรรค์ ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องของตำแหน่งเครื่องแต่งกาย เลือกใช้ท่ารำเพื่ออธิบายและสื่อให้เห็นภาพของสิ่งที่นำมาประกอบสร้างโดยอาจใช้ท่าสัญลักษณ์แทนสิ่งที่กล่าวถึง แสดงให้เห็นวิธีการสวมใส่หรือวิธีใช้เครื่องแต่งกายโดยคำนึงถึงการนำไปใช้จริง และ

เลือกใช้ทำรำเพื่อสื่อให้เห็นความงดงามของเครื่องแต่งกาย” สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของครูเปรมใจ เฟ็งสุข (2563) ความว่า “ทำรำอันเป็นท่าหลักที่นอกจากจะมีท่าแสดงเครื่องแต่งกายแต่ละชั้นที่ประดับอยู่ที่ร่างกายแล้ว จึงได้เพิ่มเติมท่าหลักที่เป็นท่าสัญลักษณ์แทนดอกไม้ขึ้นอีกด้วย ส่วนท่าขยายยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับท่าขยายในการรำทรงเครื่องทั่วไป คือมีลักษณะท่ารำที่แสดงรายละเอียดคุณลักษณะของท่าหลักเพื่ออธิบายขยายความส่วนต่างๆ ของเครื่องแต่งกายให้เกิดภาพพจน์ในความงดงามชัดเจนยิ่งขึ้น”

นอกจากคุณค่าด้านจารีตของกระบวนการลงสรงทรงเครื่องแล้ว นาฏยประดิษฐ์ชุด มัทธิทรงเครื่องยังแฝงไปด้วยความงามในทางพระพุทธศาสนา ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า พระเวสสันดรชาดก เป็นวรรณกรรมที่ถูกผลิตซ้ำอยู่บ่อยครั้ง มูลเหตุสำคัญคือความซาบซึ้งในมหากาพย์อันทำได้ยากของพระเวสสันดร และพระนางมัทรีคือฟินเฟื่องสำคัญที่ทำให้มหากาฬนั้นสำเร็จลุล่วงได้ สอดคล้องกับ พระสุกรี ยศโร และคณะ (2563) กล่าวว่า วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกยังทำให้เห็นถึงคุณธรรมที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรมที่แสดงผ่านตัวละครในวรรณกรรม เช่นพระเวสสันดรจะเป็นสัญลักษณ์ของการให้ทาน ถ้าในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมพระเวสสันดรก็แสดงว่าสังคมนั้นเป็นสังคมแห่งการแบ่งปันและพึ่งพาอาศัยกัน ในทางกลับกันถ้าเป็นสังคมแห่งชูชกก็จะรู้ทันที่ว่าสังคมนั้นมีแต่คนเห็นแก่ตัวและถ้าเป็นสังคมแห่งนางมัทรีก็จะเต็มเปี่ยมไปด้วยความรักเหมือนความรักที่แม่มีต่อลูกหรือเป็นสังคมแห่งพรหมวิหารธรรม” สอดคล้องกับ นิธิอร พรอำไพสกุล (2557) ความว่า “ความสำคัญของประเพณีบุญผะเหวด และเป็นเครื่องมือเผยแผ่คำสอนพุทธศาสนา การรับรู้ความหมายเวสสันดรชาดกจึงเป็นการเรียนรู้ธรรมะ ผ่านสื่อ ซึ่งมีความเป็นปัจเจกมากกว่าการนั่งฟังสวดหรือฟังเทศน์ในรูปแบบเดิม การรับรู้ความหมายจากเวสสันดรชาดกผ่านสื่อนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอให้เข้ากับยุคสมัย แม้ว่ารูปแบบของสื่อจะเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมร่วมสมัย แต่ชาดกยังคงทำหน้าที่สำคัญคือการแสดงเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ เพื่อเป็นตัวอย่างในการบำเพ็ญธรรม เป็นการรับรู้ความหมายจากชาดกเรื่องนี้ ซึ่งจะยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย เพื่อแสดงให้เห็นแนวคิดสำคัญเรื่องการทำบุญทานในอดีตชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ นาฏยประดิษฐ์ ชุด มัทธิพรเครื่อง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่สะท้อนจารีตการรำลงสรทงเครื่องแบบละครหลวงผ่านตัวละครที่มีความแปลกใหม่ และลักษณะการแต่งกายอย่างเบาไม่เย็นเครื่อง ซึ่งจากกระบวนการวิจัยนี้อาจเป็นแนวทางในการต่อยอดสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในรูปแบบอื่นที่มีความหลากหลายต่อไปในอนาคต และ 2) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาและปรับปรุงแนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบหลวงให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเพิ่มมากขึ้นไปอีก

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญใจ คงถาวร. (2558). นาฏยประดิษฐ์ลงสรทงโชนสุหรานางง : นาฏยจารีตแบบหลวง. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 7(3), 32-42.
- Kongthaworn, K. (2015). Choreography Long Song Thon Suranagong : Royal Conservative Dance Traditions. **Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University**, 7(3), 32-42. (in Thai)
- ชมนาด กิจจันทร์. (2547). **นาฏยลักษณะตัวพระละครแบบหลวง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต นาฏยศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kitkhan, C. (2004). **Traditional dance Male characters in royal style**. Doctoral Dissertation in Thai Dance, Chulalongkorn University. (in Thai)
- นิธอร พรอำไพสกุล. (2557). จาก "ชาดก" สู่ "เพลง" : การรับรู้ความหมายและบทบาทของสื่อเวชนครชาดกในสังคมไทยร่วมสมัย. **วารสารไทยศึกษา**, 10(1), 55-87.
- Pornamphairasakul, N. (2014). From “Jataka” to “Songs”: The Semantic Perception and the roles of media in Thai society. **Thai Studies Journal**, 10(1), 55-87. (in Thai)
- ปิยวดี มากพา. (2547). **เชตฉิ่ง: การรำชุดมาตรฐานตัวพระในละครใบ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต นาฏยศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Makpha, P. (2004). **Cherdching: The standard Male characters dance in royal drama style**. Master Thesis in Thai Dance, Chulalongkorn University. (in Thai)
- เปรมใจ เฟื่องสุข. (2563). การสร้างสรรค์การแสดง ชุด รำกนิรีทรงเครื่อง. **ศิลปกรรมสาร**, 13(1), 71-90.
- Phengsuk, P. (2020). Creation of the Kinnaree IX Dance Costume. **The Fine and Applied Arts Journal**, 13(1), 71-90. (in Thai)
- ผุสดี หลิมสกุล. (2549). **รำเดี่ยวแบบมาตรฐานตัวนาง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Limsakul, P. (2006). **A standard solo female characters dance**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- พัชรินทร์ สันติอัฐวรรณ. (2561). หลักนาฏยประดิษฐ์ไทยจากศิลปินต้นแบบตัวนางสู่นวัตกรรมสร้างสรรค์รำเดี่ยวมาตรฐาน. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 5(2), 83-94.
- Santi Ashwan, P. (2018). The principles of Thai dance invention from the female model artist to the innovative creation of standard solo dances. **Journal of Fine and Applied Arts Chulalongkorn University**, 5(2), 83-94. (in Thai)
- พระสุกรี ยโสธโร, จักรพรรณ วงศ์พรพวัน, จรัส ลีกา, อุทัย กมลศิลป์ และ สุรพันธ์ สุวรรณศรี. (2563). การศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก. **วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม**, 7(1), 1-14.
- Yasotharo, S., Wongpornpavan, C., Leeka, J., Kamolsil, U., & Suvannasri, S. (2020). A study of ethical analysis of characters in Phra Vessantara Chataka literature. **Pimontham Research Institute Journal**, 7(1), 1-14. (in Thai)
- ไพฑูรย์ เข้มแข็ง. (2537). **จารีตการฝึกหัดและการแสดงโขนของพระราม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต นาฏยศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Khemkhang, P. (1994). **Rama's tradition, practice and dance performance**. Master Thesis in Thai Dance, Chulalongkorn University. (in Thai)

การศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน: กรณีศึกษาหมอพื้นบ้านใน
ตำบลน้ำโมง อำเภอบ้านดุง จังหวัดหนองคาย

A STUDY THE WISDOM OF THAI HERBS UTILIZATION OF FOLK HEALERS: A
CASE STUDY OF A FOLK HEALER IN NAM MONG SUB-DISTRICT, THA BO
DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

อรณิชา ครองยุติ*, สุภัสสร วันสุทธะ และ พัตว์วราภรณ์ อุดรสรรรพ
Ornnicha Krongyut*, Supasson Wansutha and Patwarapohn Udonsan

สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Faculty of Nursing, Thai Traditional Medicine, Udon Thani Rajabhat University

Received: 29 March 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของคนในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ องค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านนั้นควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ไม่ให้สูญหายไป ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านด้านสมุนไพรในการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยต่างๆ กรณีศึกษาหมอสมร อีลี บ้านน้ำโมง ตำบลน้ำโมง อำเภอบ้านดุง จังหวัดหนองคาย เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน การสืบทอดและประสบการณ์ รวมทั้งพิธีกรรมและความเชื่อ รูปแบบวิธีการรักษา และตำรับยาสมุนไพรไทยของหมอพื้นบ้าน

ผลการศึกษาพบว่า หมอสมร อีลี มีการสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านมาจากบรรพบุรุษและมีประสบการณ์การรักษาเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี โดยมีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพรในการรักษาโรคกระเพาะอาหาร ไข้เลือดออก มดลูกหย่อน ท่อน้ำนมอุดตัน เบาหวาน และความดันโลหิต เป็นต้น ซึ่งมีความเชื่อและพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

* ผู้ประสานงาน: อรณิชา ครองยุติ
อีเมล: Ornnicha.k@udru.ac.th

แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีกรรวบรวมตำรายาสมุนไพรและสืบทอดภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน ดังนั้นองค์ความรู้ภูมิปัญญาของ หมอสมร อิติ จึงเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อการอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น, หมอยาพื้นบ้าน, สมุนไพร, ตำบลน้ำโมง

Abstract

This focused on of Thai herbs of folk healers who have knowledge and ability for health promotion and care of local people with the wisdom of Thai traditional medical that has been inherited from their ancestors. The knowledge of folk healers is worth for conservation. Therefore, the present research aimed to study the wisdom of Thai traditional medicine in herbs for treatment of various diseases and illnesses, with a case study of Mr. Samon Ihsi Baan Nam Mong, Tha Bo District, Nong Khai Province. This study collected the knowledge and wisdom of the folk healer, inheritance, and experience including rituals, beliefs, treatment, and Thai herbal medicine recipes of the folk healer.

The results of this study showed that, Mr. Samon Ihsi inherited knowledge and wisdom of traditional healers from ancestors. He had more than 10 years of therapeutic experience, with expertise in herbs for treating gastric, hernia, prolapsed uterus, blocked duct, diabetes and hypertension and maintenance of body which has beliefs and rituals to involve in treatment for these diseases. However, there is no collection and arrangement of herbal medicine, textbook and inherited wisdom of traditional healers. Therefore, the knowledge and wisdom of Mr. Samon Ihsi is worth for further conservation and inheritance.

Keywords: Local wisdom, Folk healers, Herb, Nam Mong Sub-District

บทนำ

ภูมิปัญญา หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นมรดกวัฒนธรรมอันเกิดจากพัฒนาการปรับตัว และปรับวิถีชีวิตของคน เป็นความรู้ที่เกิดจากการทดลองปฏิบัติจริงในห้องทดลองทางสังคม ความรู้เหล่านี้ถูกค้นพบ ลองใช้ ดัดแปลง ถ่ายทอดกันมาเป็นเวลายาวนานผ่านกระบวนการขัดเกลาของกลุ่มคน จึงมีค่าและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของมนุษย์ ที่ทุกคนควรรู้ รักษา พัฒนา และนำมาปรับใช้พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน (ประภากร แก้ววรรณ, 2554) ซึ่งภูมิปัญญาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช เป็นปราชญ์ในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งมนุษย์จำเป็นต้องนำมาใช้เพื่อดำเนินชีวิตให้อยู่รอด ระบบการแพทย์พื้นบ้านของไทยเป็นการผสมผสานระหว่างการแพทย์ของไทย ซึ่งมีทั้งแบบประสบการณ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ กับวิชาอายุรเวทของอินเดียและการแพทย์ของจีนที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย การแพทย์เหล่านี้ได้กล่าวเป็นแพทย์แผนโบราณ หรือการแพทย์พื้นบ้านในชนบทไทย นอกจากนี้ความเชื่อเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมเป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นต่อรุ่นพบว่าเมื่อยามใดที่มนุษย์มีความทุกข์ ความเดือดร้อน เจ็บไข้ด้วยสาเหตุต่าง ๆ จึงจัดพิธีกรรมด้วยการเซ่นไหว้หรือบูชา เพราะเชื่อว่าเป็นการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ คือ ผีสงฆ์เทวดาวิธีการป้องกันหรือการรักษาโรคต่าง ๆ จึงต้องพึ่งหมอยา การรักษาโรคที่ประสบความสำเร็จจะต้องรักษาทั้งทางกายและทางใจ คนไข้จึงต้องการหมอที่เข้าใจ มากกว่าหมอที่จะรักษาเพียงอย่างเดียว หมอยาพื้นบ้านจะมีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน จึงมีความเข้าใจ และสื่อสารกันได้ดี และเป็นกันเอง จึงเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านยอมรับ และนิยมไปรักษา บทบาทที่สำคัญอีกประการของหมอยาพื้นบ้าน คือ เป็นผู้เชื่อมสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน เพราะเป็นการรักษาแบบพึ่งพาอาศัยกัน ดูแลเอาใจใส่กันอย่างใกล้ชิด พุดคุยให้กำลังใจทั้งคนไข้และญาติพร้อมกัน ดังนั้นหมอยาพื้นบ้านจึงมีความสำคัญอย่างสูงในการเชื่อมสายใยสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านนั้น ๆ (โอภาส ชามะรัตน์, 2545)

บ้านน้ำโฆง ตำบลน้ำโฆง อำเภอกำแพง จังหวัดหนองคาย เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติ มีแม่น้ำโฆงไหลผ่านทางตอนเหนือของตำบล ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และมีการอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ รวมถึงมีแหล่งโบราณสถานที่สำคัญ คือ หลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อเป็นที่เคารพ

นับถือของประชาชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งบ้านน้ำโมงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดหนองคายอีกด้วย

คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ จึงสนใจศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน ที่ยังคงได้ทำการรักษาผู้ป่วยอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีองค์ความรู้ที่หมอพื้นบ้านและสั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน มีกระบวนการที่ใช้รักษาโรคที่น่าสนใจ มีตำรับยาที่ใช้ในการรักษาโรค และสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อที่จะได้นำมาจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้นี้ไว้อย่างเป็นระบบ นำเอาองค์ความรู้นี้เป็นฐานข้อมูลการพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยไม่ให้หายจากประเทศ และเป็นการนำความรู้มาใช้เป็นแนวการสร้างเสริมสุขภาพของคนในชุมชนได้อีกหนึ่งทาง การรวบรวมองค์ความรู้จากหมอพื้นบ้าน คือ หมอสมร อีสี่ ซึ่งเป็นหมอพื้นบ้านในชุมชน บ้านน้ำโมง อำเภอน้ำโง จังหวัดหนองคาย ดูแลรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยด้วยการใช้สมุนไพร เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิต ภาวะอาหาร ไล่เลื้อน มดลูกหย่อน ท่อน้ำนมอุดตัน และบำรุงกำลัง โดยในปัจจุบันประชาชนยังคงเข้ามารับบริการและให้ความสำคัญในการแพทย์พื้นบ้านด้านการดูแลรักษาต่างๆด้วยยาสมุนไพร หมอพื้นบ้านจึงเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น อีกทั้งหมอยังเป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมอันดีตลอดเวลาและได้ทำการรักษาผู้ป่วยจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านด้านสมุนไพรในการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยต่างๆ ด้วยยาสมุนไพรของ หมอสมร อีสี่
2. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้การใช้สมุนไพร ตำรับยาสมุนไพรในการรักษาโรคต่างๆ ของหมอสมร อีสี่

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) แบบกรณีศึกษาโดยการศึกษาหมอสมร อีสี่ บ้านเลขที่ 232 หมู่ 1 ตำบลน้ำโง อำเภอน้ำโง จังหวัดหนองคาย ด้านการศึกษาภูมิหลัง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกต

อย่างไม่มีส่วนร่วม ทำการศึกษาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อศึกษาองค์ความรู้และรวบรวมภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน ซึ่งมีการกำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive) โดยเลือกบ้านน้ำโมง ตำบลน้ำโมง อำเภอน้ำโง จังหวัดหนองคาย และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) หมอพื้นบ้านที่นำมาเป็นกรณีศึกษาได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 ราย คือ คุณพ่อสมร อีส และกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มารับบริการรักษาต่อเนื่อง จำนวน 5 ราย โดยกำหนดความเหมาะสมของหมอพื้นบ้าน คือ สามารถให้ข้อมูลได้ มีประสบการณ์ในการรักษามากกว่า 10 ปี ปัจจุบันยังให้การรักษามีผู้มารับบริการรักษาอย่างต่อเนื่อง และมีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ของหมอพื้นบ้าน คณะผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นจากแบบสำรวจข้อมูลหมอพื้นบ้านของกรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านแบบมีโครงสร้าง โดยมีแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 3 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์หมอพื้นบ้าน ชุดที่ 2 แบบเก็บข้อมูลองค์ความรู้หมอพื้นบ้าน และชุดที่ 3 แบบเก็บข้อมูลองค์ความรู้และภูมิปัญญาหมอยาสมุนไพร 2) อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ กล้องถ่ายวิดีโอ สมุดจดบันทึก เครื่องเขียน ยางลบ 3) สัมภาษณ์หมอพื้นบ้านนำมาปลูกไว้เพื่อใช้ในการรักษาโรค

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยใช้ วิธีการสังเกต และแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินงานวิจัยโดยติดต่อประสานงานกับหมอพื้นบ้าน และสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านแบบเชิงลึกโดยการจดบันทึก บันทึกเสียง สัมภาษณ์ บันทึกภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านเรียบร้อยแล้ว โดยข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดจะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปและนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นข้อความลักษณะการบรรยายที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนา และจดบันทึก และศึกษาค้นคว้าข้อมูลการใช้ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการรักษาผู้ป่วยเพิ่มเติม

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ความรู้ และการสืบทอดประสบการณ์ของหมอพื้นบ้าน

หมอสมร อิติ เพศชาย ไม่ทราบวันเกิด พ.ศ. 2498 ปัจจุบันอายุ 66 ปี อยู่บ้านเลขที่ 232 หมู่ 1 ตำบลน้ำโมง อำเภอบ้านดุง จังหวัดหนองคาย สถานภาพสมรส เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ บวชเรียนตั้งแต่อายุ 11 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกร มีการสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ มากกว่า 30 ปี และมีประสบการณ์การเป็นหมอพื้นบ้านมากกว่า 10 ปี มีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพรในการรักษาโรคกระเพาะอาหาร ไล่เลื้อน มดลูกหย่อน ท่อน้ำนมอุดตัน เบาหวาน ความดันโลหิต และบำรุงกำลัง อีกทั้งยังสามารถตรวจรักษาโรคบางชนิดได้

จากการให้สัมภาษณ์ของหมอพื้นบ้าน เหตุผลที่ทำให้หมอสมร อิติ มาเป็นหมอพื้นบ้านโดยใช้ยาสมุนไพรรักษาโรค เนื่องจากได้รับการสืบทอดจากปู่ ชื่อนายมัน อิติ และได้เรียนรู้จากพ่อ ชื่อ นายสอน อิติ ซึ่งท่านทั้งสองมีความรู้ ความสามารถด้านการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาผู้ป่วยโรคต่างๆ เช่น โรคกระเพาะอาหาร ไล่เลื้อน มดลูกหย่อน ท่อน้ำนมอุดตัน และบำรุงกำลัง ซึ่งหมอสมรได้คลุกคลีอยู่กับสมุนไพรและการรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยสมุนไพร ทำให้เกิดการซึมซับ และมีความสนใจเรื่องสมุนไพร อีกทั้งหมอสมรได้เห็นวิธีการรักษาผู้ป่วยจริง และจดจำตัวยาสมุนไพรมาบ้าง และเมื่อหมอสมร มีอายุประมาณ 11 ปี ได้เข้าบวชเณร ซึ่งขณะนั้นหมอสมรได้เรียนรู้และจดจำตำราแก้เส้นจากพระอาจารย์ จังหวัดพิจิตร จากนั้นเมื่อช่วงวัยรุ่นหมอสมรได้ห่างหายจากการรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพรเนื่องจากไม่มีรายได้ในการดำรงชีวิต หมอสมรจึงเดินทางไปทำงานต่างประเทศประมาณ 5-10 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2552 หมอสมรได้กลับมาอยู่บ้านเกิดและได้เริ่มศึกษาดำรงต่างๆของบรรพบุรุษอีกครั้ง และได้เริ่มสำรวจสมุนไพรจากภูเขา ป่าในชุมชน เพื่อใช้เป็นตัวยารักษาโรคต่างๆ รวมถึงนำ

สมุนไพรที่ได้มาขยายพันธุ์ เพื่อไว้แจกจ่ายให้กับผู้ป่วยที่มาปรึกษาหรือคนในชุมชนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีผู้ป่วยทั้งในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเข้ามารับการรักษากับหมอสมรเรื่อยมา ในส่วนขององค์ความรู้และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านด้านการรักษาโรคด้วยสมุนไพร หมอสมร กล่าวว่า ตอนนี้อย่างไม่มีผู้สืบทอดองค์ความรู้นี้ ใครอยากมาเรียนยินดีที่จะสอน และปัจจุบันหมอสมร ยังทำการรักษาคนไข้อย่างต่อเนื่อง เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และมีผู้มารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง

2. พิธีกรรมและความเชื่อ

2.1 พิธีกรรมการปลูกสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นยา

สามารถปลูกสมุนไพรได้ในเดือน 6 ช่วงเดือน เมษายน - พฤษภาคม โดยพิธีกรรมการปลูกสมุนไพร คือ จุดรูป 9 ดอก แต่งขันธ 5 แล้วกล่าวคำอธิษฐานต่อพระแม่ธรณี “มือนี่เป็นมือนี่ ลูกปลูกยาเด้อ ให้ใหญ่ ให้งาม ให้ได้รักษาผู้ รักษาคน” ปลูกวัน 6 เดือน ถึงจะใช้ได้ ดูจากใบ ถ้าใบว่านยุบ สามารถเก็บมาใช้งานได้ และจะอยู่ไม่เกิน 3 ปี จะเน่าเสีย

2.2 พิธีกรรมการเก็บยา

เริ่มในเดือน 12 - เดือน 3 พ.ย.- ก.พ. สามารถเก็บยาทุกวันอังคารได้ทั้งวัน โดยก่อนเก็บจะต้องจุดรูป 9 ดอก แต่งขันธ 5 ปงพาทวน 4 พา ของพาทวน 3-4 อย่าง คำหมาก 1 คำ กรอกยา 1 กรอก ตั้ง 4 ทิศ ตามมุมสวน แล้วท่องคาถา ขุดได้เลยตั้งนะโม 3 จบ นะโม หมายถึง คุณบิดา มารดา นะเป็นแม่ โมเป็นพ่อ “โอมคะลูกคะลูก ปลูกปลูกว่านให้ลูกกะลูก ปลูกปลูกว่านให้ตื่นกะตื่น พญาว่านไปอยู่ทางอื่น กะให้มาหมดสิ้น อนุทียอยู่จอมดอยแพน กว้าง ออย่าขวางแผ่นผ้าธรณี กุจักว่าดีก็ดี” ท่อง 1จบ แล้วตบกวาน 1 ที แล้วสามารถขุดได้เลย เมื่อได้ยามาแล้วล้างให้สะอาด ตากแดด 7 แดด เพื่อให้ยาแห้ง และไม่ให้ขึ้นรา

2.3 พิธีกรรมการปลูกเสกยา ก่อนเก็บยาไว้ใช้งาน

ตามความเชื่อโบราณ การปลูกเสกจะช่วยให้ยาจะออกฤทธิ์ได้เต็มประสิทธิภาพ โดยหมอพื้นบ้าน ตั้งนะโม 3 จบ “สัถยามะคุจามะ ปติเส เวทสุโข สุกะละวันโณ โคทันโต สะตัง ดิยังมามะ” 1 จบ เป่าลงใส่ยา 3 ครั้ง ยกขึ้นใส่ศีรษะแล้วเก็บไว้

3. รูปแบบและวิธีการรักษา

จากการศึกษาในครั้งนี้ รูปแบบการรักษาหลักใช้วิธีการตรวจวินิจฉัยสุขภาพ โดยการซักถาม สังเกตอาการ สังเกตทางกายภาพ และจดบันทึกอาการ การรักษาโดยการกินยาสมุนไพรที่แบ่งตามโรคที่มารักษา ซึ่งโรคที่มารับการรักษามากที่สุด ได้แก่ โรคกระเพาะอาหาร

ไล่เลื้อน มดลูกหย่อน ท่อน้ำนมอุดตัน และบำรุงกำลัง หมอสมรมีวิธีการขั้นตอนการรักษา มีขั้นตอนดังนี้ 1) หมอสมรมีวิธีการวางแผนการรักษาโดยการสอบถามผู้ป่วยว่าจะเลือกใช้วิธีการใดในการรักษา เนื่องจากผู้ป่วยส่วนใหญ่ที่มาพบมักจะเคยผ่านการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบันมาก่อน ซึ่งแพทย์แผนปัจจุบันได้วินิจฉัยแล้วว่าผู้ป่วยเจ็บป่วยเป็นโรคอะไร อีกทั้งผู้ป่วยบางรายมีความเคยชินที่รับการรักษามาเป็นระยะเวลานาน หรือมีญาติผู้ป่วยบางรายสั่งห้ามไม่ให้กินยาสมุนไพรเพราะเกรงกลัวว่าญาติคนนั้นจะเกิดอันตรายหรือผลที่ตามมา ดังนั้น หมอสมรจะชี้แจงกับผู้ป่วยก่อนทำการรักษาเสมอ เมื่อผู้ป่วยทำการยินยอมหมอจึงจะเริ่มทำการรักษา 2) เริ่มจากการซักประวัติผู้ป่วยโดยการซักถามอาการ และการสังเกตลักษณะทั่วไปโดยรวม จากนั้นอธิบายให้ผู้ป่วยเข้าใจถึงสาเหตุของการเกิดโรคต่างๆตามอาการที่ผู้ป่วยมาพบ แล้วให้ผู้ป่วยนั่งหรือนอนรอเพื่อรอรับการรักษา 3) ทำการตรวจวินิจฉัยโรคอย่างละเอียด โดยหมอสมร ใช้มือสัมผัสร่างกายบริเวณที่มีอาการเจ็บป่วย สัมผัสอุณหภูมิของร่างกาย ดูบริเวณจุดเจ็บว่ามีอาการบวม แดง ร้อนหรือไม่ เมื่อทำการตรวจวินิจฉัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว หมอสมรเริ่มทำการจัดยาและจ่ายให้กับผู้ป่วยไปดื่มรับประทานเองและมีวิธีการรับประทาน ยาบอกหน้าของยา ตัวยาต่างๆจะเป็นตัวยาที่หมอสมรปลูกเอง โดยตัวยาในตำรับยาที่จ่ายจะมีปริมาณแต่ละคนไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับอาการหนักเบาของผู้ป่วย 4) หลังจากทำการจ่ายยาให้กับผู้ป่วยเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไปหมอสมรจะแนะนำวิธีการดูแลตนเองระหว่างการรักษารวมทั้งวิธีการรับประทานยา โดยวิธีการรับประทานยาที่ถูกต้องนั้นต้องรับประทานยาตามกำลังโรคของผู้ป่วย เป็นระยะเวลา 1 เดือน และมีการนัดผู้ป่วยมาตรวจเช็คอาการอีกครั้ง เมื่อผู้ป่วยรับประทานยาหมด จากนั้นจึงแนะนำวิธีการดำเนินชีวิตกับผู้ป่วยเพื่อให้ผู้ป่วยกลับมาสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงเป็นปกติ

สำหรับระยะเวลาในการรักษาผู้ป่วยแต่ละราย หมอสมร อธิ ลิกล่าวว่า “เมื่อเราทำการสอบถามอาการและได้ตรวจเสร็จแล้วเรารู้เลยว่าเขาเป็นหนักเป็นเบา ส่วนมากที่มา รักษา ถ้าในรายที่เป็นหนักๆ เป็นมาหลายปี จะใช้ระยะเวลารักษาประมาณ 2-3 เดือนก็เห็นผลชัดเจน ถ้ารายที่เป็นเบาน้อยอาการไม่หนักมาก ก็จะใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือนผู้ป่วยสุขภาพแข็งแรงเป็นปกติ”

4. ตำรับยาที่ใช้รักษา

การตั้งตำรับยาของหมอสมรจะตั้งตำรับโดยพิจารณาจากระยะร้อน รสยาเย็น และสรรพคุณของสมุนไพรนั้นๆ ซึ่งตำรับยาที่หมอสมรจ่ายยาในการรักษาโรคที่พบบ่อย ได้แก่

โรคกระเพาะอาหาร ไล่เลื้อน มดลูกหย่อน ท่อน้ำนมอุดตัน และบำรุงกำลัง คือการนำสมุนไพรแห้งต้มน้ำ 4 ส่วน เอา 3 ส่วน แล้วดื่มตามกำลังโรคของผู้ป่วยที่หมอสมรได้บอกไว้ โดยตำรับยาสมุนไพรที่รักษาโรคที่พบบ่อย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงยาสมุนไพรในตำรับยาของหมอสมร อีลี ที่ใช้ในการรักษาโรคที่พบบ่อย

สมุนไพรในตำรับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา
1. ตำรับยารักษาไล่เลื้อน			
ว่านมหากาฬ	<i>Gynura pseudochina</i> (L.) DC.	ใช้หัว/เหง้า ดับพิษร้อน แก้ไข้ แก้พิษตานซาง แก้เริ่ม รุสวัด ถอนพิษ แก้ปวดแสบปวดร้อน แก้อักเสบ บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง ใช้คลายเส้น แก้ปวดเมื่อย ฟกช้ำ และช่วยฟอกเลือด	1) พบสารสำคัญในกลุ่มฟลาโวนอยด์ เคอร์ซีติน และกรดควินิก (ทเพียร และคณะ, 2524; Siriwatanametanon et al., 2010) 2) ฤทธิ์ต้านการอักเสบของสารสกัดใบว่านมหากาฬ (Rerknimitr et al., 2016) 3) มีฤทธิ์รักษาโรคสะเก็ดเงิน (Thamaree et al., 2000)
พญาวาน	<i>Curcuma</i> sp.	ใช้หัว/เหง้า แก้พิษเบื่อเมาหรือถูกพิษจากต้นไม้ที่มีพิษ ใช้รักษาโรคตา คอ จมูก และโรคผิวหนัง และเป็นยาบำรุงหัวใจ	1) พญาวานอยู่ในวงศ์ขิง(Zingiberaceae) ซึ่งมีการทดสอบองค์ประกอบทางเคมีที่สำคัญ ได้แก่ เคอคูมิน ฟลาโวนอยด์ (พวงเพ็ญ ศิริรักษ์, 2008) 2) มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (พลอยพัฒน์ นิยมพลอย และคณะ, 2552)
ว่านแร้งคอคำ	<i>Crinum latifolium</i> Linn.	ใช้หัว/เหง้า ฝนทาแก้เคล็ด บวม ชัดยอก รักษาฝี แก้หูอักเสบ	1) ว่านแร้งคอคำอยู่ในวงศ์พลับพลึง (Amaryllidaceae)พบว่ามีสารสำคัญ คือ โลโครีน ที่มีฤทธิ์ต้านการอักเสบทางผิวหนัง (ปรณณวัชญ์ ไชยพัฒน์นันท์ และคณะ, 2563)
ว่านขี้มดลูก	<i>Curcuma xanthorrhiza</i> Roxb.	ใช้หัว/เหง้า รักษาอาการปวดท้อง ประจำเดือน แก่ตกขาว ใช้ขับน้ำคาวปลาในหญิงหลังคลอด แก่ริดสีดวงทวาร และไล่เลื้อน	1) พบสารประกอบทางเคมี สารกลุ่มเคอร์คูมินอยด์, เคอร์ซีติน อะซีโตนิน (Claeson et al., 1996 ; Yamasaki et al., 1988) 2) มีฤทธิ์คล้ายฮอร์โมนเพศหญิง คือ เอสโตรเจน ว่านตัวเมียพบสารกลุ่มไดแอริลเฮปตานอยด์ (Anggakusuma et al., 2009) 3) มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (Ibrahim et al., 2012) 4) มีฤทธิ์ต้านการอักเสบกับโรคในระบบประสาท (Rerknimitr et al., 2016) 5) ฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียและเชื้อราก่อโรคในช่องปาก โดยเฉพาะต่อเชื้อชนิด Streptococcus species (Hwang et al., 2000)

ตารางที่ 1 แสดงยาสมุนไพรในตำรับยาของหมอสมร อิติ ที่ใช้ในการรักษาโรคที่พบบ่อย (ต่อ)

สมุนไพรในตำรับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา
2. ตำรับยารักษามดลูกหย่อน			
ว่านชักมดลูก	<i>Curcuma xanthorrhiza</i> Roxb.	ใช้หัว/เหง้า รักษาอาการปวดท้องประจำเดือน แก้กษาว ใช้ขับน้ำคาวปลาในหญิงหลังคลอด แก้วริดสีดวงทวาร และไล่เลื้อน	1) พบสารประกอบทางเคมี สารกลุ่มเคอร์คูมินอยด์, เคอร์ซีติน อะซีโตนอยด์ (Claeson et al., 1996 ; Yamasaki et al., 1988) 2) มีฤทธิ์คล้ายฮอร์โมนเพศหญิง คือ เอสโตรเจน ว่านตัวเมียพบสารกลุ่มไดแอริลเฮปตานอยด์ (Anggakusuma et al., 2009) 3) มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (Ibrahim et al., 2012) 4) มีฤทธิ์ต้านการอักเสบกับโรคในระบบประสาท (Rerknimitr et al., 2016) 5) ฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียและเชื้อราก่อโรคในช่องปาก โดยเฉพาะต่อเชื้อชนิด <i>Streptococcus species</i> (Hwang et al., 2000)
3. ตำรับยาบำรุงน้ำนม			
กระเจียนก	<i>Euonymus cochinchinensis</i> Pierre	ใช้ทั้งต้น บำรุงเลือด เพิ่มการไหลเวียนของเลือด	1) มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (Keo et al., 2012)
ฝางแดง	<i>Caesalpinia sappan</i> L.	ใช้แก่น บำรุงโลหิตสตรี ใช้เป็นยาแก้ปวด แก้บวม แก้เลือดอุดตัน ทำให้เลือดไหลเวียนดี รักษาประจำเดือนมาไม่ปกติ	1) มีสาร Brazilin เป็นน้ำมันหอมระเหย มีฤทธิ์ในการระงับอาการอักเสบได้ดี (วิทยาบุญวรพัฒน์, 2554) 2) พบสารสำคัญกลุ่มฟลาโวนอยด์ สโตรอล และแทนนิน (Namikoshi et al., 1987) 3) มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและต้านเชื้อแบคทีเรีย (Avirutnant et al., 1983) 4) มีฤทธิ์ยับยั้งการสะสมของไขมันบริเวณหลอดเลือด (Oh et al., 2001)
4. ตำรับยาบำรุงกำลัง			
กำลังเสือโคร่ง	<i>Strychnos axillaris</i> Colebr.	ใช้แก่น แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้เส้นเอ็นพิการ แก้กระษัย แก้เหน็บชา แก้เข้าข้อ	1) พบสารสำคัญในกลุ่มฟีนอลิก (เทพ เชียงทอง และคณะ, 2518) 2) มีผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง (CNS) ทางเภสัชวิทยาใช้เป็นยาชูกำลัง (Christophe, 2007)
อบเชยเถา	<i>Atherolepis pierrei</i> Cost. var. <i>glabra</i> Kerr.	ใช้ราก บำรุงหัวใจ ใช้ปรุงเป็นยาหอมรักษาอาการหน้ามืดตาลาย อาการวิงเวียนศีรษะ และช่วยขับลมในลำไส้	1) มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ, 2549) 2) มีฤทธิ์ยับยั้งเซลล์มะเร็ง (Wiyakrutta et al., 2004)

ตารางที่ 1 แสดงยาสมุนไพรในตำรับยาของหมอสมร อิลี ที่ใช้ในการรักษาโรคที่พบบ่อย (ต่อ)

สมุนไพรในตำรับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา
เถาว์ลยเปรี๊ยะ	<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth	ใช้เถา แก้วตมเมื่อย แก้วเส้นเอ็นพิการ แก้วกระษัยเหน็บชา ต้มรับประทานถ่ายเส้น ถ่ายกระษัย แก้วเส้นเอ็นชอด	1) พบสารสำคัญในกลุ่ม ไอโซฟลาโวน ไกลโคไซด์ สารกลุ่มคูมาริน (Laupattarakasem et al., 2004) 2) มีฤทธิ์ต้านอักเสบ ฤทธิ์กระตุ้นภูมิคุ้มกัน (Puttarak et al., 2016) 3) บรรเทาอาการปวดหลังส่วนล่าง ลดอาการข้อเข่าอักเสบ ลดอาการปวด (ยุทธพงษ์ ศรีมงคล และคณะ, 2550) 4) มีฤทธิ์กระตุ้นภูมิคุ้มกัน (กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2546) 5) มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ COX-1 (ประไพ วงศ์สินคงม้น และคณะ, 2556)
ประดงสามสิบสอง	<i>Bauhinia sirindhorniae</i> (K.Larsen & S.S.Larsen)	ใช้เถา แก้วผื่นคัน ปวดแสบปวดร้อน แก้วน้ำเหลืองเสีย แก้วลมพิษ หรือภูมิแพ้ต่างๆ	1) มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ และมีสารประกอบฟีนอลิก ฟลาโวนอยด์ มีฤทธิ์ต้านการอักเสบ (Chaisri & Laoprom, 2017)
5. ตำรับยาสลายนิ่วในไต			
ฝ้ายขาว	<i>Gossypium herbaceum</i> L.	ใช้ราก เป็นยาขับประจำเดือนสตรี ทำให้มดลูกบีบตัวอย่างแรง ลดน้ำตาลในเลือด ขับปัสสาวะ	1) มีฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลในเลือด เพิ่มการหลั่งของอินซูลิน ลดระดับไขมันในเลือด ขับปัสสาวะ (จุไรรัตน์ เกิดดอนแฝก, 2553)
เถาฟ้าระงับ	<i>Argyreia brevicauda</i> Kerr.	ใช้เถา ขับนิ่ว สลายนิ่ว ขับปัสสาวะ บำรุงไต บำรุงน้ำดี ช่วยให้อารมณ์ดี	1) เถาฟ้าระงับเป็นวงศ์พืช Convolvulaceae วงศ์เดียวกันกับผักบุ้ง พบว่า สมุนไพรในวงศ์พืชนี้ มีสารสำคัญในกลุ่ม เคอซิทีน แคมฟีรอล กรดคาฟอิก (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2547)
เดือยหิน	<i>Coix lachryma-jobi</i> L.	ใช้ราก เป็นยาขับพยาธิในเด็ก เป็นยาขับปัสสาวะ แก้วประจำเดือนไม่ปกติ	1) พบสารสำคัญในกลุ่มโคอิกซอล, ลิกนิน, บีซีโตสเตอร์รอล, สเตอรอยด์ (สัตตาวาลย์ บุญรัตนกรกิจ, 2535)
หญ้าคา	<i>Imperata cylindrica</i> (Linn.) Beauv.	ใช้ราก ขับปัสสาวะ แก้วกระเพาะปัสสาวะอักเสบ แก้วปัสสาวะแดง ชุนขึ้น บำรุงไต ขับระดูขาว แก้วหนองใน	1) พบว่ามีสารสำคัญในกลุ่ม ฟีนอลิก, โครโมน, ไตรเทอร์ปีนอยด์, เซลควิซินอยด์ และ โพลีแซคคาไรด์ (เย็นจิตร เตชะดำรงสิน และคณะ, 2547) 2) ฤทธิ์ขับปัสสาวะ ฤทธิ์ขยายหลอดเลือดและลดความดันโลหิต (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2540) 3) ฤทธิ์ต้านการเกาะตัวของเกร็ดเลือด (พนิดา กาญจนภักดิ์, 2509)

ตารางที่ 1 แสดงยาสมุนไพรในตำรับยาของหมอสมร อิติ ที่ใช้ในการรักษาโรคที่พบบ่อย (ต่อ)

สมุนไพรในตำรับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา
แห้วหมู	<i>Cyperus rotundus</i> L.	ใช้หัว/เหง้า ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้อาการท้องอืดเฟ้อ เป็นยาบำรุงหัวใจ ขับเหงื่อ ขับระดู ขับปัสสาวะ แก้อาเจียน แก้โรคตับอักเสบ	1) พบสารสำคัญในกลุ่มเตอปีน, โกลซีรอล, ฟลาโวนอยด์ (ยุทธนา พงษ์พิริยะเดช และคณะ, 2552) 2) ฤทธิ์ยับยั้งการหดเกร็งและลดการบีบตัวของลำไส้ (Mann et al., 1998) 3) มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียก่อโรคทางเดินอาหาร (Sharma et al., 2011) 4) มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (Parekh et al., 2006) 5) มีฤทธิ์ยับยั้งเซลล์มะเร็งเม็ดเลือดขาว และมีฤทธิ์ต้านเชื้อจุลชีพ (Kilani et al., 2008)
หญ้าเอ็นยืด	<i>Plantago major</i> L.	ใช้ทั้งต้น แก้อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย เส้นเอ็น กล้ามเนื้อ ลดการอักเสบของเส้นเอ็นและกล้ามเนื้อ	1) มีวิตามินจำพวก วิตามินบี 1, วิตามินซี, วิตามินเค (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2542) 2) พบสารสำคัญในกลุ่มสารไอริไดอยด์ และสารฟลาโวนอยด์ (Nishibe et al., 1995) 3) มีฤทธิ์ต้านการอักเสบในหนูทดลอง (Kawashty et al., 1994)
6. ตำรับยาแก้ปวดเข้า เข้าเสื่อม			
เถาว์ร้อยเปรี๊ยะ	<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth	ใช้เถา ขับปัสสาวะ แก้บิด แก้หวัด แก้ปวดเมื่อย แก้เส้นเอ็นพิการ แก้ไข้ ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ	1) พบสารสำคัญในกลุ่ม ไอโซฟลาโวน โกลโคไซด์ สารกลุ่มคูมาริน (Laupattarakasem et al., 2004) 2) มีฤทธิ์ต้านอักเสบ ฤทธิ์กระตุ้นภูมิคุ้มกัน (Puttarak et al., 2016) 3) บรรเทาอาการปวดหลังส่วนล่าง ลดอาการข้อเข่าอักเสบ ลดอาการปวด (ยุทธพงษ์ ศรีมงคล และคณะ, 2550) 4) มีฤทธิ์กระตุ้นภูมิคุ้มกัน (กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2546) 5) มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ COX-1 (ประไพ วงศ์สินคงมั่น และคณะ, 2556)
สะแกนา	<i>Combretum quadrangulare</i> Kurz.	ใช้เมล็ด ขับพยาธิเส้นด้าย พยาธิไส้เดือน ในเด็ก แก้อาการตานขโมย แก้อาการตานขโมย แก้ฝีตามขา	1) มีสารกลุ่มฟลาโวนอยด์ และบิสโบสเดอรอยด์ (Somanabandhu et al., 1980) 2) มียับยั้งการทำงานของเอนไซม์ HIV-1 integrase (Pipitkul et al., 1987)
เครือประสงค์ใหญ่ (หัวเขาคลอน)	<i>Streptocaulon juvenas</i> (Lour.) Merr.	ใช้ราก ขับน้ำคาวปลาและโลหิตเสียในสตรีหลังคลอด แก้ไข้ แก้ร้อนเพลีย บำรุงกำลัง	1) เครือประสงค์ใหญ่ เป็นวงศ์พืช Asclepiadaceae วงศ์เดียวกับต้นแป๊ะท้าว สารกลุ่มไตรเทอร์ปีนอยด์ สารกลุ่มไตรเทอร์ปีนอยด์ สารในกลุ่มสเตอรอล (อัญชิษฐา วัยภรณ์, 2545)

อภิปรายผล

จากการศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน: กรณีศึกษา หมอสมร อิลี ตำบลน้ำโมง อำเภอบ้านดุง จังหวัดหนองคาย พบประเด็นที่น่าสนใจบางประเด็น จึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษาโรคของหมอสมร พบว่า หมอสมรได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยบรรพบุรุษมีกฎเกณฑ์ในการถ่ายทอดความรู้และคัดเลือกบุคคล คือ จะต้องเป็นผู้ที่สืบสายเลือดโดยตรง หรือเป็นบุคคลที่มีความอดทน มีใจรักและอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์อันเนื่องมาจากโรคร้ายไข้เจ็บ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ นักวิชาการ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550) กล่าวว่า บุคคลที่จะเป็นหมอพื้นบ้าน ต้องอาศัยความพยายาม ความอดทน ความพากเพียร ต้องจดจำคำสอน คาถาอาคมต่าง ๆ และต้องหมั่นคอยสังเกตติดตามไถ่ถามจากครูอาจารย์อยู่เสมอ ครูหมอพื้นบ้านจึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกความเหมาะสมและคุณสมบัติของผู้ศึกษา เพราะนอกจากความรู้ ความชำนาญในศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านแล้ว คุณธรรมและจริยธรรมก็มีความสำคัญ หมอพื้นบ้านจึงต้องพัฒนาความรู้ตนเองอยู่เสมอ โดยการศึกษาความรู้จากเอกสารโบราณและตำราที่เกี่ยวข้องกับการรักษาแบบแพทย์แผนโบราณ การสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ การอบรม สัมมนา ตามที่หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นจัดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุริยา มาตย์คา (2552) เรื่อง การพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า หมอพื้นบ้านมีระบบการสืบทอดหรือเรียนรู้ภูมิปัญญา 6 ระบบ ได้แก่ 1) มีการสืบทอดหรือเรียนรู้ภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ 2) การเรียนรู้ในระดับเครือญาติ 3) การเรียนรู้จากหมอพื้นบ้านสู่บุคคลผู้สนใจ 4) การเรียนรู้จากหมอพื้นบ้านสู่ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาแล้ว 5) การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา และ 6) การเรียนรู้ด้วยตนเองจากตำราโบราณ

2. วิธีการบำบัดรักษาโรคและผลของการรักษาโรคของหมอยาสมุนไพร ปัจจุบันพบว่า หมอพื้นบ้านมักจะมีคามเชี่ยวชาญหลายด้านในการช่วยเยียวยาหรือรักษาคนในชุมชน หมอสมรเป็นหมอพื้นบ้านที่รักษาได้ทั้งหมอยาสมุนไพรและหมอนวดรักษาสอดคล้องกับการศึกษาของรัชณี จันทรเกษ และคณะ (2553) ที่ระบุว่า หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความสามารถมากกว่าหนึ่งประเภท จะประกอบไปด้วยหมอพิธีกรรม หมอสมุนไพร หมอนวด

หมอดำแยและหม่ออื่น ๆ ซึ่งส่วนมากจะมีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยวิธีการรักษาของหมอพื้นบ้านนั้น จะต้องมีการตรวจร่างกาย วินิจฉัยอาการ นวดรักษาตามอาการ ประยุสมุนไพรรักษาตามอาการ และจำหน่ายหรือแจกทานไปตามโรคหรืออาการเจ็บป่วยของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับ คัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัยในตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ ที่ว่าด้วยเรื่องการวินิจฉัยโรค ต้นเหตุการเกิดโรค การรักษาสุขภาพตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับภรณ์ส ทองชูช่วย (2557) ให้ข้อมูลว่า วิธีการรักษาโรคด้วยการใช้สมุนไพรรักษาของหมอพื้นบ้านก่อนการรักษาทุกครั้งหมอฟพื้นบ้านจะทำการตรวจโรคโดยการซักประวัติ การตรวจร่างกายและจิตใจแล้วจึงวินิจฉัยโรคตามหลักการแพทย์แผนไทย และดำเนินกระบวนการในการรักษาโรคด้วยการใช้สมุนไพรรักษา และลักษณะอาการของโรคหรือความเจ็บป่วยที่ปรากฏ เพื่อมุ่งปรับธาตุทั้ง 4 ให้เกิดความสมดุลเป็นหลัก มีการใช้คาถา และรวมถึงพิธีกรรมตามความเชื่อ มาใช้ในกระบวนการของการบำบัดรักษา อีกทั้งยังมีข้อห้ามข้อพึงปฏิบัติตนของผู้ป่วยในระหว่างการรักษา และมีการติดตามผลของการรักษาเป็นระยะ

3. ตำรับยาที่ใช้รักษาอาการเฉพาะราย มีทั้งหมด 6 ตำรับ ได้แก่ 1) ตำรับยารักษาไส้เลื่อน 2) ตำรับยารักษามดลูกหย่อน 3) ตำรับยาบำรุงน้ำนม 4) ตำรับยาบำรุงกำลัง 5) ตำรับยาสลายนิ่วในไต และ 6) ตำรับยาแก้ปวดเข่า เข่าเสื่อม ซึ่งเป็นตัวยาตามกลุ่มอาการที่หมอสมรพบป่วยและเชี่ยวชาญในการรักษา ตัวยาแต่ละตัวมีสรรพคุณที่แตกต่างกัน หมอยาสมุนไพรรักษาจะตั้งตำรับยาโดยพิจารณาจากรสยา รสยาเย็น และสรรพคุณของสมุนไพรรักษา ซึ่งสอดคล้องกับของ กฤษดา ศรีหมาตรี (2558) เรื่อง การศึกษาการใช้รสยาเป็นเครื่องบ่งชี้สรรพคุณยาของหมอยาไทย รสยาเป็นตัวบ่งชี้สรรพคุณยาสมุนไพรรักษาที่ใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วย เกิดจากประสบการณ์ในการลองผิดลองถูกของหมอยาไทยโบราณอันเป็นธรรมชาติของการเรียนรู้ของมนุษย์ จากการลองผิดลองถูกของหมอยาไทยโบราณเพื่อแก้ไขปัญหาการเจ็บป่วย มีการทดลองแก้ไขอาการเจ็บป่วยหลากหลายอย่าง เช่น กิน ดม ทา แห้ หรือ การเรียนรู้จากธรรมชาติรอบตัวสังเกตจากสิ่งรอบตัว ดังนั้นสมุนไพรรักษาที่ใช้ในการรักษาโรคนั้นตัวยาที่มีรสเดียวกันมักมีสรรพคุณในการรักษาโรคหรืออาการในลักษณะเดียวกัน จนเกิดการเรียนรู้สรรพคุณยาจากการลองผิดลองถูกมาเป็นการศึกษาจากรสยาเพราะรสยาสามารถพิสูจน์จรรพคุณได้ รสยาจึงเป็นเครื่องมือในการศึกษาสรรพคุณที่เกิดขึ้นจากการสะสมประสบการณ์ในการใช้ยาจนเกิดมีการบันทึกความรู้จากข้อค้นพบดังกล่าว และสมุนไพรรักษาหัวเห็ดเห็ดที่เป็นส่วนประกอบในตำรับยาสลายนิ่วในไตของหมอฟพื้นบ้านสอดคล้องกับตำรับยาในตำราแพทย์

ศาสตร์สงเคราะห์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) เป็นตำรับยาที่ใช้รักษาโรคตามพระคัมภีร์ มุจฉापักขันทิกาทิว่าด้วยสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคระบบทางเดินปัสสาวะซึ่งเป็นภูมิปัญญาทาง การแพทย์ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา

ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน เป็นศาสตร์ในการรักษาและดูแลสุขภาพของประชาชน ที่อาศัยความเชื่อ ความศรัทธา และเป็นการพึ่งพาอาศัยกันของชาวบ้าน มีการรักษาทั้งกาย และใจควบคู่กันไป โดยเน้นด้านการรักษาแบบองค์รวม จากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบข้อมูลที่สำคัญคือ องค์ความรู้หมอพื้นบ้านแต่ละด้านยังไม่มี การรวบรวมหรือบันทึก ข้อมูลเก็บไว้ ซึ่งอาจทำให้องค์ความรู้ดังกล่าวอาจจะสูญหายไปพร้อมกับหมอพื้นบ้านเมื่อ เสียชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่า หมอพื้นบ้านเกือบร้อยละ 90 ไม่มีผู้สืบทอด และอาจทำให้ การแพทย์พื้นบ้านสูญหายไปในที่สุด ดังนั้นองค์ความรู้ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ ควรค่าต่อการอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาติดตามผลการใช้ยาสมุนไพรจากผู้ป่วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยต่อไป
2. ควรมีการศึกษาการออกฤทธิ์ของยาตำรับของหมอสมร เพื่อทราบถึงกลไกการทำงานของตัวยาและประสิทธิภาพของตำรับยาสมุนไพรต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณพ่อสมร อิติที่ได้ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ในการทำวิจัยและ ให้ข้อมูลเรื่ององค์ความรู้ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการรักษา บำบัดโรค และขอขอบคุณ ชาวบ้านตำบลน้ำโมง ตำบลท่าบ่อ จังหวัดหนองคายที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำงาน วิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดา ศรีหมตวี. (2558). การศึกษาการใช้รสบายเป็นเครื่องบ่งชี้สรรพคุณยาของหมอยาไทย. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ และนานาชาติ (Proceedings) เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15, หน้า 1-14. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2554). แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์: ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของ สกสค.
- กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2546). ประมวลผลงานวิจัยด้านพิษวิทยา ของสถาบันวิจัยสมุนไพรมะ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จุไรรัตน์ เกิดดอนแฝก. (2553). สมุนไพรลดไขมันในเลือด 140 ชนิด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เซเว่น พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- เทพ เชียงทอง, โสภณ เรืองสำราญ และ พิพัฒน์ การเที่ยง (2518). การหาสารประกอบเคมีในเปลือกของต้นกำลังเสือโคร่ง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธณีส ทองชูช่วย. (2557). ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในด้านการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค ของอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ปรณณวัชชัย ไซวัฒนนันท์, ภานุเดช เดชะยงค์, ปฐมพงษ์ เผือกกลี, ศรีโสภณ เรืองหนู และจิตพิสุทธิ์ จันทร์ทองอ่อน. (2563). ฤทธิ์ด้านการอักเสบและบรรเทาอาการปวดของสมุนไพรที่ใช้ในการทบทบหม้อเกลือ. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 18(3), 455-469.
- ประไพ วงศ์สินคังมัน, จารีย์ บันลือธิ, สมชาย แสนหลวงอินทร์, ธนวัฒน์ ทองจีน และ อุทัยโสธนะพันธุ์. (2556). องค์ประกอบทางเคมีที่มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ COX-1 ของสารสกัดเถาวัลย์เปรียง. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 11(3), 267-279.
- ประกาศกร แก้ววรรณ. (2554). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ, เอมอร โสมนะพันธุ์ และ รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล. (2524). การวิเคราะห์หาอัลคาลอยด์ในสมุนไพรไทย ภาค 1. วารสารเภสัชศาสตร์, 8(4), 109-115.

- เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ. (2549). **สมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภาคกลาง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ศูนย์พัฒนาตำราการแพทย์แผนไทย.
- พินดา กาญจนภี. (2509). การศึกษาทางด้านเคมีและเภสัชวิทยา ของ Rhizomes ของหญ้าคา (*Imperata cylindrica Beauv.*). **วารสารของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์**, 8(4), 184-192.
- พระสุริยา มาตย์คา. (2552). **การพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- พลอยพัฒน์ นิยมพลอย, พสุธา ธัญญะกิจไพศาล, พลกฤษณ์ แสงวนิช และ อภิชาติ กาญจนพัฒน์. (2552). ฤทธิ์การต้านออกซิเดชันและการกระตุ้นการเพิ่มจำนวนเซลล์ของส่วนสกัดหยาบพอลิแซ็กคาไรด์จากเหง้าของว่านคันทมาลา *Curcuma aromatica Salisb.* ใน **เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47**, หน้า 154-161. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พวงเพ็ญ ศิริรักษ์. (2008). การศึกษาพืชวงศ์ขิง (Zingiberaceae) ในประเทศไทย. **NU. International Journal of Science**, 5(2), 119-128.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2550). **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เย็นจิตร เตชะดำรงสิน, เครือวัลย์ พลจันทร์, จันทร์เพ็ญ วิวัฒน์, จารีย์ บันสิทธิ์, บุชรารวรรณ ศรีวรรณะ, ประถม ทองศรีรักษ์, พงษ์นุวัฒน์ ศรีงาม, พนัสดา อิศรางกูร ณ อยุธยา, วัฒนา อุว่าณิชย์, สุชน วงษ์ชีรี, อรุณ บ่างตระกูลนนท์, อัมพร คุณเอนก (2547). **โครงการสมุนไพรต้านเอดส์ : ฤทธิ์ของสมุนไพรไทยในการยับยั้งเชื้อเอชไอวีและเชื้อจุลินทรีย์ ที่ก่อโรคติดเชื้อฉวยโอกาสและฤทธิ์เสริมภูมิคุ้มกัน** (รายงานงานวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช สถาบันวิจัยสมุนไพร). กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์.
- ยุทนา พงษ์พิริยะเดชะ, พชรินทร์ นวลศรีทอง และ นฤมล ศิริทราเวช. (2552). ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและยับยั้งเอนไซม์แซนตินออกซิเดสจากสมุนไพรไทยกลุ่มบำรุงกำลังและอายุวัฒนะ. ใน **เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47**, หน้า 94-102. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ยุทธพงษ์ ศรีมงคล, ไพจิตร วาচিত, ปราณี ขวลิตรำรง, บุษราวรรณ ศรีวรรณ, รัตใจ ไพเราะ, จันธิตา อินเทพ และคณะ. (2550). การเปรียบเทียบสรรพคุณของสารสกัดเถาวัลย์เปรียงกับไดโคโลฟีแนคเป็นยาบรรเทาอาการปวดหลังส่วนล่าง. **วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก**, 5(1), 17-23.

รัชณี จันทรเกษ, ประพจน์ เกตุรากาศ และ วิชัย จันทรกิตติวัฒน์ (2553). **สถานการณ์หมอยาพื้นบ้านในส่วนภูมิภาคในประเทศไทย. รายงานสถานการณ์ : การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ประจำปี พ.ศ. 2550-2552.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ สำนักวิชาการ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.

ลัดดาวัลย์ บุญรัตนกรกิจ. (2535). **สมุนไพรนำใช้.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งทองปรีณติงเซอร์วิส.

วิทย์ เทียงบุญธรรม. (2542). **พจนานุกรมสมุนไพรไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.

วิทยา บุญวรรณ. (2554). **หนังสือสารานุกรมสมุนไพรไทย-จีน ที่ใช้บ่อยในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: สมาคมศาสตร์การแพทย์แผนจีนในประเทศไทย.

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. (2540). **สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเภสัชกรรมไทย.** กรุงเทพฯ: โอเอสพรีนติ้งเฮาส์.

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. (2547). **คัมภีร์เภสัชรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ: ศิลป์สยามบรรจภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด.

อัญชิษฐา วิทยาภรณ์. (2545). **การศึกษาทางพิษของใบและเปลือกต้นตีนเป็ดฝรั่ง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โอภาส ชามะรัตน์. (2545). **ภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านกับการใช้สมุนไพรบำบัดรักษาความเจ็บป่วย: กรณีศึกษานายแวว วงศ์คำโสม บ้านโคกผาง ตำบลสนาม อำเภอกุเรือ จังหวัดเลย.** เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

Anggakusuma, Y., Lee, M., & Hwang, J. K. (2009). Estrogenic Activity of Xanthorrhizol Isolated from *Curcuma xanthorrhiza* Roxb. **Biological and Pharmaceutical Bulletin**, 32(11), 1892-1897.

Avirutnant, W. (1983). The antimicrobial activity of some Thai flowers and plants. **Mahidol. Univ. J. Pharm. Sci.**, 10, 81-86.

- Chaisri, P., & Laoprom, N. (2017). Antioxidant properties and total phenolic content of selected traditional Thai medicinal plants. **Thai Pharmaceutical and Health Science Journal**, **12**(1), 10-18.
- Claeson, P., Pongprayoon, U., Sematong, T., Tuchinda, P., Reutrakul, V., Soontornsaratune, P., & Taylor, W. C. (1996). Non-phenolic linear diarylheptanoids from *Curcuma xanthorrhiza*: a novel type of topical anti-inflammatory agents: structure-activity relationship. **Planta medica**, **62**(3), 236-240.
- Hwang, J. K., Shim, J. S., & Pyun, Y. R. (2000). Antibacterial activity of xanthorrhizol from *Curcuma xanthorrhiza* against oral pathogens. **Fitoterapia**, **71**(3), 321-323.
- Jantan, I., Saputri, F. C., Qaisar, M. N., & Buang, F. (2012). Correlation between chemical composition of *Curcuma domestica* and *Curcuma xanthorrhiza* and their antioxidant effect on human low-density lipoprotein oxidation. **Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine**, **2012**. DOI: <http://dx.doi.org.10.1155/2012/438356>
- Kawashty, S. A., Abdalla, M. F., & Saleh, N. A. M. (1994). Flavonoids of *Plantago* species in Egypt. **Biochemical Systematics and Ecology**, **22**(7), 729-733.
- Keo, S., Lee, D. S., Li, B., Choi, H. G., Kim, K. S., Ko, W. M., ... & Kim, Y. C. (2012). Neuroprotective effects of Cambodian plant extracts on glutamate-induced cytotoxicity in HT22 cells. **Natural Product Sciences**, **18**(3), 177-182.
- Kilani, S., Sghaier, M. B., Limem, I., Bouhlel, I., Boubaker, J., Bhourri, W., & Chekir-Ghedira, L. (2008). In vitro evaluation of antibacterial, antioxidant, cytotoxic and apoptotic activities of the tubers infusion and extracts of *Cyperus rotundus*. **Bioresource technology**, **99**(18), 9004-9008.

- Laupattarakasem, P., Houghton, P. J., & Hoult, J. R. S. (2004). Anti-inflammatory isoflavonoids from the stems of *Derris scandens*. **Planta medica**, **70**(06), 496-501.
- Mann, C. M., & Markham, J. L. (1998). A new method for determining the minimum inhibitory concentration of essential oils. **Journal of applied microbiology**, **84**(4), 538-544.
- Namikoshi, M., Nakata, H., & Saitoh, T. (1987). Homoisoflavonoids from *Caesalpinia sappan*. **Phytochemistry**, **26**(6), 1831-1833.
- Nishibe, S., Murai, M., & Tamayama, Y. (1995). Studies on Constituents of *Plantaginis Herba* 7: Flavonoids from *Plantago asiatica* and *P. hostifolia*. **Natural medicines**, **49**(3), 340-342.
- Oh, G. T., Choi, J. H., Hong, J. J., Kim, D. Y., Lee, S. B., Kim, J. R., ... & Jeong, T. S. (2001). Dietary hematein ameliorates fatty streak lesions in the rabbit by the possible mechanism of reducing VCAM-1 and MCP-1 expression. **Atherosclerosis**, **159**(1), 17-26.
- Parekh, J., & Chanda, S. (2006). *In-vitro* antimicrobial activities of extracts of *Launaea procumbens* Roxb. (Labiatae), *Vitis vinifera* L. (Vitaceae) and *Cyperus rotundus* L. (Cyperaceae). **African Journal of Biomedical Research**, **9**(2), 89-93.
- Pipitkul, W., Sribunlue, P., Na Nakorn, S., Chusilp, K., & Siamsatiansopon, S. Study of herbal medicinal plants *Combretum quadrangulare* Kurz in treatment of thread worm in school children. **Com Infectious Disease Journal**, **13**(1), 33-44.
- Puttarak, P., Sawangjit, R., & Chaiyakunapruk, N. (2016). Efficacy and safety of *Derris scandens* (Roxb.) Benth. for musculoskeletal pain treatment: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. **Journal of ethnopharmacology**, **194**, 316-323.

- Rerknimitr, P., Nitinawarat, J., Weschawalit, S., Wititsuwannakul, J., Wongtrakul, P., Jutiviboonsuk, A., & Asawanonda, P. (2016). The efficacy of *Gynura pseudochina* DC. var. *hispida* Thv. ointment in treating chronic plaque psoriasis: a randomized controlled trial. **The Journal of Alternative and Complementary Medicine**, 22(8), 669-675.
- Sharma, S. K., & Singh, A. P. (2011). Antimicrobial investigations on rhizomes of *Cyperus rotundus* Linn. **Der Pharmacia Lettre**, 3(3), 427-431.
- Siriwatanametanon, N., Prieto, J., & Heinrich, M. (2010). Chemical and biological studies on the methanol extract of *Gynura pseudochina* var. *hispida*. **Planta Medica**, 76(12), 286. DOI: 10.1055/s0030-1264584.
- Somanabandhu, A., Wungchinda, S., & Wiwat, C. (1980). Chemical composition of *Combretum quadrangulare* Kurz. In **4th Asian Symposium on Medicinal Plants and Spices**, Bangkok (Thailand), 15-19 Sep 1980.
- Thamaree, S., Sitprijia, V., Leepipatpaiboon, S., Witayalertpunya, S., & Thaworn, N. (2000). Mediators and renal hemodynamics in Russell's viper envenomation. **Journal of natural toxins**, 9(1), 43-48.
- Wiat, C. (2007). **Ethnopharmacology of Medicinal Plants Asia and the Pacific**. New Jersey: Humana Press.
- Wiyakrutta, S., Sriubolmas, N., Panphut, W., Thongon, N., Danwisetkanjana, K., Ruangrunsi, N., & Meevootisom, V. (2004). Endophytic fungi with anti-microbial, anti-cancer and anti-malarial activities isolated from Thai medicinal plants. **World journal of microbiology and biotechnology**, 20(3), 265-272.
- Yamazaki, M., Maebayashi, Y., Iwase, N., & Kaneko, T. (1988). Studies on Pharmacologically Active Principles from Indonesian Crude Drugs. I.: Principle Prolonging Pentobarbital-Induced Sleeping Time from *Curcuma xanthorrhiza* ROXB. **Chemical and pharmaceutical bulletin**, 36(6), 2070-2074.

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพ
ในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพ
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย

THE RELATIONSHIP BETWEEN ACCOUNTING INFORMATION SYSTEM AND
PERFORMANCE OF ACCOUNTANTS IN CERTIFIED ACCOUNTING
PRACTICES IN THE NORTHEAST AREA, IN THAILAND

สายฝน อุไร*, พกามาศ บุตรสาลี และ ทิพย์สุตา ทาสีดำ

Sayfon Urai, Pakamat Moonwandee and Tipsuda Tasedom

¹สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

¹Lecturer of Accounting Program, Faculty of Management Science, Buriram Rajabhat University

Received: 1 April 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชีของนักบัญชี ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชี ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชี และศึกษาผลกระทบระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 108 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (Multiple Correlation Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาค

* ผู้ประสาน: สายฝน อุไร

อีเมลล์: Sayfon03102533@gmail.com

ตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพโสด อายุต่ำกว่า 25 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี ประสบการณ์ในการทำงาน ต่ำกว่า 5 ปี และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 15,000 บาท 2) สำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทุนจดทะเบียนส่วนใหญ่ 1,000,000 - 3,000,000 บาท จำนวนพนักงานต่ำกว่า 20 คน ระยะเวลาในการดำเนินงานมากกว่า 10 ปี และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของสำนักงานบัญชี 400,001 - 500,000 บาท 3) นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชี โดยรวมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความทันต่อเวลา และด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชีอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 4) นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยรวมในระดับมากที่สุดที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของงาน ด้านการตัดสินใจ และด้านความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 5) ระบบสารสนเทศทางการบัญชีด้านความน่าเชื่อถือ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวม

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศทางการบัญชี, ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน, สำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

This study aimed to study accountants' opinions towards accounting information system, accounting performance, the relationship between accounting information system and accounting performance, and the effect of accounting information system on accounting performance, of accountants of certified accounting practices in the northeast area of Thailand. The data were collected from 108 accountants of certified accounting practices in the northeast area with questionnaires. The basic statistics employed for data analysis were percentage, mean, and standard deviation; also, simple regression analysis and multiple regression analysis were used for multiple correlation

analysis. The results revealed that 1) most accountants of certified accounting practices in the Northeast area were female with single status, less than 25 years old of age, hold bachelor degree, less than 5-year working experience, and earn less than 15,000 baht per month of average income. 2) Most of the certified accounting practices have registered capital around 1,000,000 – 3,000,000 baht with less than 20 employees, more than 10 years of working operation, and earn 400,001 – 500,000 baht per month of average income. 3) The opinions of accountants of certified accounting practices in the northeast area towards accounting information system as a whole was at the highest level. When considering in each aspect, the highest was reliability, followed by punctuality, and then financial and accounting operation, all of which were at the highest level, 4) The opinions of accountants of certified accounting practices in the northeast area towards the accounting performance as a whole was at the highest level, Considering in each aspect, the quality was the highest, followed by decision making, and then accuracy, all of which were at the highest level. 5) The reliability aspect of accounting information system, in overall, had positively effect in relationship with accounting performance of certified accounting practices in the northeast area.

Keywords: Accounting Information System, Performance, Certified Accounting Practices in Northeast Area

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานของธุรกิจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศนับเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ใช้ระบบสารสนเทศสามารถเก็บรวบรวมข้อมูล แก้ไขเปลี่ยนแปลง เรียกดูข้อมูล ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลง่ายขึ้น มีค่าใช้จ่ายต่ำลงอีกทั้งยังเพิ่มคุณค่าและประโยชน์ในการใช้งานข้อมูลให้กับองค์กร โดยเฉพาะเมื่อองค์กรธุรกิจต้องเผชิญกับสภาวะการแข่งขันรุนแรงสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อการทำงานของกิจการทางด้านการบริหาร การตลาด การเงิน การบัญชี การจัดการทรัพยากรบุคคลและอื่นๆ การมีระบบสารสนเทศในการจัดการข้อมูลที่ดีจะส่งผลให้การทำงานขององค์กรธุรกิจขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในอดีตที่ผ่านมาข้อมูลทางการบัญชีของธุรกิจขนาดเล็กอาจจัดเก็บ บันทึกลง และจัดทำรายงานโดยใช้เครื่องมืออุปกรณ์ไม่มากนักทำให้เสียเวลาในการดำเนินงาน แต่เมื่อยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไปการจัดเก็บข้อมูลประมวลผล และการรายงานผลการปฏิบัติงานต้องการความรวดเร็วของการรายงานผล ทำให้องค์กรส่วนใหญ่ได้นำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการจัดทำบัญชีภายในขององค์กร โดยสามารถนำมาใช้เป็นกลยุทธ์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีระบบสารสนเทศทางการบัญชีที่ดีจะช่วยให้องค์กรได้รับข้อมูลเพื่อการวางแผน บริหารงาน และควบคุมการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรได้ในที่สุด (จินตนา สิงห์งานสงค์ และคณะ, 2559)

ดังนั้น ในการทำงานต้องอาศัยบุคคลที่มีประสิทธิภาพในดำเนินงาน จะต้องเป็นบุคคลที่ตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ใช้กลวิธีหรือเทคนิคการทำงานที่จะสร้างผลงานได้อย่างยอดเยี่ยม ซึ่งเป็นผลงานที่มีคุณภาพ และเป็นที่น่าพอใจโดยไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายจนเกินไป เป็นบุคคลที่มีความสุข และพอใจในการทำงาน เป็นบุคคลที่มีความพอใจจะเพิ่มคุณค่าของงาน และปริมาณของผลงาน คิดค้น ดัดแปลงวิธีการทำงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ การทำงานให้หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรรัฐวิสาหกิจหรือเอกชนต่างก็ตระหนักถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการวิธีการทำงานเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน แสดงให้เห็นว่าองค์กรมีความเจริญก้าวหน้าสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือผู้ปฏิบัติงานต้องมีคุณภาพสามารถทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่องค์กร เพราะผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนก็มีวิธีการในการทำงาน

ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับแนวคิด และการปรับใช้ ดังนั้นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการทำงานจึงเป็นผู้ที่ฉลาดในการเรียนรู้ รู้ว่าการทำงานอย่างไรจึงจะบรรลุผลสำเร็จในเวลาอันรวดเร็วและมีความผิดพลาดน้อย โดยการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพองค์กรจะต้องมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการดำเนินงาน (เบญญาภา สิงห์ทองชัย และคณะ, 2556)

ระบบสารสนเทศทางการบัญชีขององค์กรแต่ละองค์กรต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นองค์กรที่มีความพร้อมของทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศ และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ความรู้ความสามารถของทรัพยากรบุคลากร การมีฐานข้อมูลที่ครอบคลุมความพร้อมของระบบเครือข่าย และการควบคุมระบบงานเพื่อที่รองรับการทำงานด้านการบัญชี ช่วยให้องค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ขององค์กรซึ่งสามารถใช้อุปกรณ์นำข้อมูลเข้าที่ทันสมัยมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วโดยใช้ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลมาใช้ตัดสินใจสามารถยกระดับความสามารถ และศักยภาพให้เหนือคู่แข่งได้ (วิภาวรรณ สุขสมัย และคณะ, 2556)

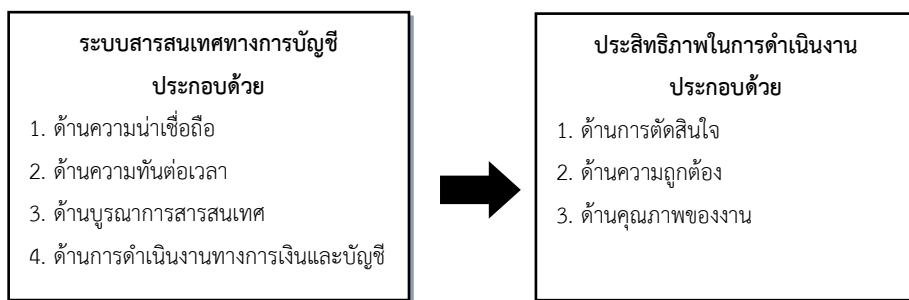
จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย ผลลัพธ์ที่ได้ผู้บริหารสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน เพื่อพัฒนาบุคลากรฝ่ายบัญชีให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชี อีกทั้งองค์กรหรือบริษัทยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศทางการบัญชีให้นักบัญชีใช้งานได้ง่ายขึ้น และนักบัญชีสามารถนำไปใช้ในการวางแผนในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชีของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 150 คน (สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า, 2561)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 108 คน โดยขนาดตัวอย่างได้มาจากการเปิดตาราง Krejcie and Morgan (1970) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย ทุนจดทะเบียน จำนวนพนักงาน ระยะ เวลาในการดำเนินงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชีของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหา 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความน่าเชื่อถือ จำนวน 5 ข้อ ด้านความทันต่อเวลา จำนวน 5 ข้อ ด้านการบูรณาการสารสนเทศ จำนวน 5 ข้อ และด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 15 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหา 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการตัดสินใจ จำนวน 5 ข้อ ด้านความถูกต้อง จำนวน 5 ข้อ และด้านคุณภาพของงาน จำนวน 5 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

1. ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามตามจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม
2. ขออนุญาตจากคณะกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยแนบไปพร้อมกับแบบสอบถามที่นำไปเก็บกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย คือ นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 108 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ และความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
3. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 108 คน และได้กลับมาจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 85.19 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้วิธีการประมวลผลตามหลักสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้วิธีการประมวลผลตามหลักสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ประกอบด้วยทุนจดทะเบียน จำนวนพนักงาน ระยะเวลาในการดำเนินงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชีของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง ควบคุมกับบรรยายและสรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชีของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและเป็นรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชี			
ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ด้านความน่าเชื่อถือ	4.63	0.49	มากที่สุด
2. ด้านความทันต่อเวลา	4.59	0.51	มากที่สุด
3. ด้านบูรณาการสารสนเทศ	4.51	0.40	มากที่สุด
4. ด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี	4.53	0.47	มากที่สุด
โดยรวม	4.65	0.43	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ด้านความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.49) ด้านความทันต่อเวลา ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.51) และด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.47)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคุมกับบรรยายและสรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและเป็นรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการตัดสินใจ	4.55	0.43	มากที่สุด
2. ด้านความถูกต้อง	4.55	0.52	มากที่สุด
3. ด้านคุณภาพของงาน	4.60	0.51	มากที่สุด
โดยรวม	4.56	0.45	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ด้านคุณภาพของงาน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.51) ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.52) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.52)

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ และการสร้างสมการพยากรณ์ในการทดสอบความสัมพันธ์ และผลกระทบของระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (Multiple Correlation Analysis) และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Correlation Analysis)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยเนื้องานโดยรวม (TTQ) ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวแปร	TTQ	TAA	TAB	TAC	TAD	VIF
$\bar{X}$	4.55	4.63	4.59	4.51	4.52	
S.D.	0.43	0.49	0.51	0.40	0.47	
TTQ	-	0.618**	0.432**	0.563**	0.557**	
TAA		-	0.731**	0.517**	0.483**	2.317
TAB			-	0.497**	0.478**	2.264
TAC				-	0.724**	2.296
TAD					-	2.199

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตาราง 3 พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันหรือเกิดเป็น Multicollinearity ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบ Multicollinearity โดยใช้ค่า VIF ปรากฏว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระระบบสารสนเทศทางการบัญชี มีค่าตั้งแต่ 2.199 - 2.317 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กัน ทำให้ไม่เกิดปัญหา เนื่องจากความสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระ

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือระบบสารสนเทศทางการบัญชีในแต่ละด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์ กับตัวแปรตาม คือประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยรวม (TTQ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยมีค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.432 - 0.618 จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณและสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยรวม (TTQ) ได้ดังนี้

$$TTQ = 0.43 + 0.618(TAA) + 0.432(TAB) + 0.563(TAC) + 0.557(TAD)$$

ซึ่งสมการที่ได้นี้สามารถพยากรณ์ระบบสารสนเทศทางการบัญชีโดยรวม (TTA) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 16.894$; $p = 0.000$) และค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ปรับปรุง ($Adj R^2$) เท่ากับ 0.466 (ตาราง 4) เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือระบบสารสนเทศทางการบัญชีในแต่ละด้าน กับตัวแปรตาม คือประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยรวม (TTQ)

ตารางที่ 4 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอย โดยใช้ตัวแปรตามเป็นประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยรวม (TTQ) ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระบบสารสนเทศทางการบัญชี	ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน		t	p-value
	โดยรวม (TTQ)			
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	0.920	0.434	2.120	0.037*
1. ด้านความน่าเชื่อถือ (TAA)	0.472	0.159	2.973	0.004*
2. ด้านความทันต่อเวลา (TAB)	-0.138	0.103	-1.346	0.182
3. ด้านการบูรณาการสารสนเทศ (TAC)	0.231	0.134	1.727	0.088
4. ด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี (TAD)	0.224	0.159	1.412	0.162
F = 16.894 p = 0.000 Adjusted R ² = 0.466				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตาราง 4 พบว่า ระบบสารสนเทศทางการบัญชี ด้านความน่าเชื่อถือ (TAA) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยรวม (TTQ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 สำหรับระบบสารสนเทศทางการบัญชี ด้าน

ความทันต่อเวลา (TAA) ด้านการบูรณาการสารสนเทศ (TAC) และด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี (TAD) ไม่มีความสัมพันธ์กัน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสารสนเทศทางการบัญชีที่มีต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพโสด อายุต่ำกว่า 25 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี ประสบการณ์ในการทำงาน ต่ำกว่า 5 ปี และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 15,000 บาท

2. สำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทุนจดทะเบียนส่วนใหญ่ 1,000,000 - 3,000,000 บาท จำนวนพนักงานต่ำกว่า 20 คน ระยะเวลาในการดำเนินงานมากกว่า 10 ปี และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของสำนักงานบัญชี 400,001 - 500,000 บาท

3. นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังนี้ ด้านความน่าเชื่อถือ เช่น ช่วยให้เกิดความถูกต้องในการดำเนินงาน มีกระบวนการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพสร้างความเชื่อมั่นได้อย่างสมเหตุสมผล ด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี เช่น มีกระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศทางการเงินและการบัญชีที่มีประสิทธิภาพ ด้านความทันต่อเวลา เช่น ให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ และทันต่อเวลาที่ต้องการช่วยให้สามารถนำเสนอข้อมูลทางการบัญชีได้อย่างรวดเร็ว ด้านบูรณาการสารสนเทศ เช่น มีความถูกต้อง แม่นยำ ครบถ้วน สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหาร มีระบบการจัดการผลการดำเนินงานที่มีการเชื่อมโยงกันภายในองค์กร และมีระบบการจัดการในการดำเนินงานที่เป็นหนึ่งเดียวกันอย่างสมบูรณ์

4. นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังนี้ ด้านคุณภาพของงาน เช่น ข้อมูลมีมาตรฐาน และเป็นไปตามมาตรฐานรายงานทางการเงิน ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจในการวางแผนบริหารงาน มีการพัฒนาระบบสารสนเทศทางการบัญชีให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ด้านการตัดสินใจ เช่น มีการตัดสินใจโดยยึด

หลักความคิดเห็นของคนส่วนมากเป็นหลักทำให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สามารถคาดคะเนผลลัพธ์ของฐานะทางการเงิน และผลการดำเนินงานในอนาคตขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ และด้านความถูกต้อง เช่น การรายงานผลการปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และตรวจสอบได้ มีข้อมูลที่สามารถให้คำอธิบาย และพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ทุกเรื่อง สามารถจัดทำรายงานทางการเงินได้อย่างถูกต้อง และเชื่อถือได้

5. ระบบสารสนเทศทางการบัญชีด้านความน่าเชื่อถือ (RA) ส่งผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวม (TTQ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสารสนเทศทางการบัญชีที่มีต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชี โดยรวมและเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความทันต่อเวลา ด้านบูรณาการสารสนเทศ และด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชีอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานของธุรกิจมากยิ่งขึ้น ข้อมูลที่ได้จากสารสนเทศนั้นจึงเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของข้อมูลที่ต้องการให้ข้อมูลนั้นแสดงโดยปราศจากความผิดพลาดและความลำเอียงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งนับเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญขององค์กรธุรกิจ โดยเฉพาะเมื่อองค์กรธุรกิจต้องเผชิญกับสภาวะการแข่งขันที่รุนแรง การสะท้อนถึงควมมีคุณภาพ และความสมบูรณ์ของข้อมูลทางการบัญชีที่ใช้ระบบสารสนเทศทางการบัญชีเพื่อสร้างประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการสารสนเทศทางการบัญชีที่ดีจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใช้ข้อมูลว่าข้อมูลที่นำเสนอขึ้นสามารถก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการนำไปใช้ตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวรรณ สุขสมัย และคณะ (2556) พบว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบัญชีเชิงกลยุทธ์ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการดำเนินงาน และด้านความทันต่อเวลา มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานทางการเงินโดยรวมประโยชน์ของการวิจัยสามารถ

นำไปใช้ข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุง ประสิทธิภาพเกี่ยวกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบัญชีเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้องค์กรสามารถมีรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจวางแผนและควบคุมการดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาวแก่ผู้บริหาร

2. นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยรวมและเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านความถูกต้อง และด้านคุณภาพของงานอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก การทำงานต้องอาศัยบุคคลที่มีประสิทธิภาพในดำเนินงานเป็นบุคคลที่มีความพอใจจะเพิ่มคุณค่าของงานและปริมาณของผลงาน ตระหนักถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการวิธีการทำงานเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น การวางแผนที่มีกระบวนการจะช่วยให้งานบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยลดเวลาและการใช้ทรัพยากรในการทำงาน การทำงานที่มีประสิทธิภาพนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยเงื่อนไขของการวางแผนงานที่ดี การวางแผนที่ดีเกิดจากความคิดที่รอบคอบ คิดจากมุมมองที่หลากหลาย การวางแผนเป็นการสร้างข้อเสนอของการดำเนินงานที่เป็นไปได้หลากหลายทางเลือก โดยเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก และยังเป็นการประเมินสถานการณ์ความเป็นไปได้ ในการทำงานเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงในการทำงานได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น การวางแผนถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี จอมคำสิงห์ และธนาชัย สุขวณิช (2561) พบว่า มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมผู้ตอบแบบสอบถามที่ระดับการศึกษาต่างกัน พบว่าด้านความทันเวลา มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน

3. ระบบสารสนเทศทางการบัญชี ด้านความน่าเชื่อถือ มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยรวม ด้านการตัดสินใจ และด้านคุณภาพของงาน เนื่องจากข้อมูลที่นักบัญชีจัดทำขึ้นต้องทำโดยยึดหลักจรรยาบรรณ ด้วยความเที่ยงธรรม และข้อมูลที่นำเสนอสามารถก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการนำไปใช้ตัดสินใจ ด้วยความมั่นใจ รวมทั้งข้อมูลมีการดำรงอยู่จริงโดยอาศัยประสบการณ์ตรงโดยผ่านการไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต้องเชื่อถือได้ ข้อมูลจะมีคุณสมบัติของความเชื่อถือได้ เนื่องจากสารสนเทศได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองเนื้อหาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง สารสนเทศที่นำมาใช้ต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง ข้อมูลนั้นต้องปราศจากความผิดพลาดและความลำเอียง ความเป็นกลาง และความระมัดระวัง และสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจได้ รวมถึง

การจัดทำรายงานทางการบัญชีที่มีสารสนเทศทางการบัญชีมาสนับสนุนจึงสามารถครอบคลุมข้อมูลจากทุกหน่วยงานภายในองค์กร โดยมีความยืดหยุ่น ถูกต้อง และมีเนื้อหาตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้ทั้งภายใน และภายนอกองค์กร การประสานกลมกลืนกันของแผนกระบวนการสารสนเทศทางการบัญชี การจัดสรรทรัพยากรการปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งรัมย์ ดีปราศรัย (2558) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจมากกว่า 10 ปี ทุนจดทะเบียนมากกว่า 8 ล้านบาท จำนวนพนักงานน้อยกว่า 200 คน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะระบบสารสนเทศทางการบัญชีโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตรวจสอบความถูกต้องได้ และด้านความทันต่อเวลา ตามลำดับ คุณภาพกำไรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความโปร่งใสในหลักการบัญชี ด้านสัญญาณเตือนภัย และด้านอุตสาหกรรม ตามลำดับ และพบว่าคุณลักษณะระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับคุณภาพกำไรมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง

4. ระบบสารสนเทศทางการบัญชี ด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ด้านความถูกต้อง และด้านคุณภาพของงาน เนื่องจาก สารสนเทศทางการเงินและบัญชีมีนักบัญชีเป็นผู้ออกแบบข้อมูลทางการเงิน การวิเคราะห์และตีความข้อมูลทางการเงิน จัดทำงบการเงิน และจัดทำข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนควบคุม และการตัดสินใจ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ถือได้ว่ากระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศทางการเงินและบัญชี มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด และกระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศทางการเงินและบัญชีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาระบบสารสนเทศทางการเงินและบัญชีในองค์กรกระบวนการจัดการในส่วนของบริษัทรายการทางการค้า ซึ่งข้อมูลทางการบัญชีส่วนใหญ่จะเป็นตัวเลขที่แสดงฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงาน การสรุปผลการดำเนินงาน รวมไปถึงการวิเคราะห์และการแปลความหมายข้อมูลของนักบัญชี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิธร ราชพิบูลย์ (2558) พบว่า ความรู้ความเข้าใจสารสนเทศและคุณภาพของสารสนเทศทางการบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการตัดสินใจของผู้บริหาร และความรู้ความเข้าใจสารสนเทศของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของสารสนเทศทางการบัญชี ดังนั้นการพัฒนาทักษะความรู้ความเข้าใจสารสนเทศทางการบัญชีของผู้บริหารและคุณภาพ

ของสารสนเทศทางการบัญชีมีความสำคัญอย่างมากที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของระบบสารสนเทศทางการบัญชีที่มีต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เพื่อสร้างความได้เปรียบในการปฏิบัติงานด้านบัญชีต่อไป
2. นักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชี ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความทันต่อเวลา ด้านบูรณาการสารสนเทศ และด้านการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา สิงจานุสงค์, ญาณินท์ ตั้งภิญโญพุดผัด และอิงอร นาชัยฤทธิ์. (2559). ผลกระทบของระบบสารสนเทศทางการบัญชีเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อความสำเร็จขององค์กรของธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทย. **วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 8(4), 170-180.
- เบญญาภา สิงห์ทองชัย, ศุทธิณี ปราชญ์ศรีภูมิ และไพลิน นิลนิยม. (2556). ผลกระทบของแรงกดดันทางสังคมที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตรวจสอบและคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย. **วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, (5)4, 204-218.
- รุ่งรัตน์ ดีปราศัย. (2558). **ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะระบบสารสนเทศทางการบัญชีกับคุณภาพกำไรในโรงงานอุตสาหกรรม : กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง**. รายงานการค้นคว้าอิสระ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- วิภาวรรณ สุขสมัย, วราพร เปรมพาณิชย์กุล และณัฐวุฒิ ตันติเศรฐ์. (2556). ผลกระทบของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบัญชีเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย. **วารสารการบัญชีและการจัดการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, (5)2, 55-66.
- ศศิธร ราชพิบูลย์. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจสารสนเทศ คุณภาพของสารสนเทศทางการบัญชีและประสิทธิภาพการตัดสินใจของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมระดับ 4-5 ดาว. **วิทยานิพนธ์ปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**.
- สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า. (2561). รายชื่อนักบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2561, จาก <http://www.thaicompanyprofile.com>
- อัญชลี จอมคำสิงห์ และธนาชัย สุขวณิช. (2561). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรของเจ้าหน้าที่กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. ใน **การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8**, หน้า 3049-3058. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and psychological measurement**, 30(3), 607-610.

การสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 COMMUNICATION AND LANGUAGE TACTICS THROUGH SONGS ABOUT THE COVID-19 SITUATION

รุ่งรัตน์ ทองสกุล^{*}
Rungrat Thongsakul^{*}

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
Programs in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phuket Rajabhat University

Received: 16 April 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาที่พบในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 ข้อมูลการวิจัยเก็บรวบรวมจากเพลงที่เผยแพร่ในเว็บไซต์กะปุกดอทคอม และยูทูบ ระหว่างเดือนมกราคม – กรกฎาคม 2563 ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 41 เพลง โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยในสาขาภาษาศาสตร์ในด้าน การวิเคราะห์ความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านการสื่อความหมาย พบ 2 ลักษณะ ตามลำดับ ได้แก่ 1.1) การต่อสู้โรคโควิด 19 พบ 4 ลักษณะ ได้แก่ การให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 การให้กำลังใจผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 การปฏิบัติงาน ของบุคลากรทางการแพทย์ และอาการของผู้ป่วยโควิด 19 และ 1.2) การใช้ชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 สภาพสังคมที่มีการแพร่ระบาดของโควิด 19 การให้ความช่วยเหลือและสร้างความสามัคคี และการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ และ 2) ด้านกลวิธีการใช้ภาษา แบ่งเป็น กลวิธีทางศัพท์ พบลักษณะที่โดดเด่น 4 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ การเล่นคำ คำทับศัพท์

^{*} ผู้ประสานงาน: รุ่งรัตน์ ทองสกุล
อีเมล: rukre.r@hotmail.com

ภาษาอังกฤษ และการใช้ภาษาไทยถิ่น และกลวิธีทางภาพพจน์ พบ 7 ลักษณะ ได้แก่ ปฏิพจน์ อติพจน์ อุปมา อุปลักษ์ณ์ บุคลาธิษฐาน ปฏิภาคพจน์ และนามนัย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์เพลงให้ความสำคัญกับ การสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 จึงปรากฏการสื่อความหมายในหลายบทเพลง โดยเฉพาะการให้คำแนะนำการใช้ชีวิต การให้กำลังใจ และการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้ภาษาเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ และเข้าถึงบทเพลงโดยง่าย รวมทั้งโน้มน้าวใจให้คล้อยตามเรื่องราวที่ปรากฏในเพลง

คำสำคัญ: โรคระบาด, COVID-19, เพลง, การสื่อความหมาย, กลวิธีการใช้ภาษา

Abstract

The purpose of this study was to study the meaning of communication and language tactics through songs about the COVID-19 situation found in the songs related to the COVID-19 situation. Research data were collected from songs published on www.kapook.com and YouTube websites between January-July 2020 by means of purposive sampling of 41 songs through the research conceptual framework in the field of linguistics in terms of semantic analysis and tactics for the use of language.

As the results, the study revealed that 1) In terms of communication aspect, 2 characteristics were noticed, respectively: 1.1) The fight against COVID-19, 4 characteristics were discovered, namely advice on how to live during the COVID-19 situation; encouragement extended to those affected by COVID-19; the impact of the COVID-19 epidemic performance of medical personnel, and symptoms of COVID-19 patients and 1.2) Living life during the Covid-19 situation; there were 4 characteristics: the situation of the epidemic of COVID-19, the social condition with the epidemic of COVID-19, the assistance and creation of harmony and the operation of government agencies; and 2) the method of using language was divided into lexical tactics in which 4

outstanding characteristics were found, namely word repetition, word play, English transliteration. and the use of Thai dialects and according to the figurative tactics, 7 characteristics were found, namely, rhetorical question, hyperbole, metaphor, personification, paradox and noun. The results showed that the composer focused on communicating the fight against COVID-19, thus appearing to convey meaning in many songs, especially giving advice on life encouragement and work of medical personnel. It also found that there are tactics for using language to help the listeners understand with easy access to songs including persuading to follow the story appeared in the song.

Keywords: Epidemic, COVID-19, Songs, Communication, Language Tactics

บทนำ

นับตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม 2562 ประเทศไทย และทั่วโลกประสบเหตุการณ์ความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ โดยเริ่มต้นที่ประเทศจีนได้รายงานต่อองค์การอนามัยโลกว่า ในเมืองอู่ฮั่นพบผู้ป่วยจำนวนมากเป็นโรคปอดอักเสบจากการติดเชื้อไวรัสที่เกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือที่ตั้งชื่อภายหลังว่า “โควิด 19” กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (2563) กล่าวว่า โรคติดเชื้อดังกล่าวมีสาเหตุจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 โดยพบการแพร่เชื้อจากคน สู่คน ต่อมาองค์การอนามัยโลกประกาศให้การแพร่ระบาดของโควิด 19 เป็นภาวะการระบาดใหญ่ทั่วโลก มีจำนวนผู้ติดเชื้อ และผู้เสียชีวิตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สถานการณ์ข้างต้นทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้องระมัดระวังตัวเพื่อป้องกันการติดเชื้อ และเฝ้าสังเกตอาการ เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้คนที่เต็มไปด้วยความเครียด หดท้อกำลังใจ และหมดหวัง ทำให้มีการนำเสนอเรื่องราวหรือข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยลดภาวะความเครียด รวมถึงให้แนวทางการดำเนินชีวิต บทเพลงเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่นำเสนอเนื้อหาผสมท่วงทำนองเพื่อสร้างกำลังใจให้ผู้คนแนะนำวิธีป้องกันตนเอง สร้างความบันเทิงด้วยการล้อเลียนสังคม และวิถีชีวิตของผู้คนที่ต้องปรับเปลี่ยน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าว

เพลงเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด โดยใช้เนื้อหา และท่วงทำนองของเพลงเป็นสื่อ ทำให้ผู้รับสารได้รับสาระความรู้ แง่คิด และเกิดความรู้สึกต่าง ๆ โดยผู้ประพันธ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียบเรียงเรื่องราวจากจินตนาการ และแรงบันดาลใจ ถ่ายทอดความรู้สึก อารมณ์ ความคิดตามสภาพแวดล้อม รวมถึงบันทึกเหตุการณ์ที่ได้จากประสบการณ์และการดำเนินชีวิตในสังคม (วิจิตรา อาจบำรุง, 2553) เพลงจึงเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนสภาพสังคมในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงมีการศึกษาเพลงในลักษณะต่าง ๆ เช่น การศึกษาเพลงที่กล่าวถึงสถานการณ์หรือบุคคลสำคัญ เช่น การศึกษาของ ดวงรัตน์ คูหเจริญ (2557) เรื่อง “เนื้อหาและภาษาในเพลงที่เกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554: ภาพสะท้อนสังคมไทย” เป็นการศึกษาเนื้อหา และการใช้ภาษาในบทเพลงที่เกี่ยวกับเหตุการณ์น้ำท่วม รันตนา ทิมเมือง และศรัญญ์ทิศา ชนะชัย ภูวัฒน์ (2551) เรื่อง “การสื่อความหมายในบทเพลงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” เป็นการศึกษาแนวคิด แรงบันดาลใจ และโอกาสในการสร้างสรรค์บทเพลงเทิดพระเกียรติ วิธีการสื่อความหมาย รูปแบบการนำเสนอ ภาษา และเนื้อหาของเพลงที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ สุวรรณา งามเหลือ (2562) เรื่อง “เนื้อหาและภาษาในบทเพลงถึง ‘พ่อ’ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร” เป็นการศึกษาเนื้อหา ภาพสะท้อน รวมถึงการใช้ภาษาในบทเพลงที่ถ่ายทอดเรื่องราว และความรู้สึกของคนไทยที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเพลงบางประเภท เช่น เพลงเพื่อชีวิต ของ คฑาวุธ ทองไทย (2562) เรื่อง “การศึกษาเพลงเพื่อชีวิตของไทยจากแนวพัฒนาการ สู่การวิเคราะห์ การประกอบสร้างวาทกรรมทางสังคม” เป็นการศึกษาเพลงเพื่อชีวิตในเชิงพัฒนา และในเชิงวาทกรรม เป็นต้น

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ทำให้มีผู้ประพันธ์เพลงเพื่อสื่อความหมายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น และมีกลวิธีการใช้ภาษาในการประพันธ์เพลงที่มีชั้นเชิงน่าสนใจ เช่น

“โควิด 19 เจ้าเมื่อไรจะไป โควิด 19 เจ้าเมื่อไรจะตาย โคถึก โคขุน โคไทย ไม่อันตรายเหมือนโควิดโนนทิน เรา เรา เรามาร่วมพลัง ก็นร้อนซ้อนกลาง หรือก็นร้อนซ้อนกู สา สา สามัคคีกันไว้ เผื่อแผ่น้ำใจ ให้ใคร ๆ ได้รู้ เราจะสู้มันไปด้วยกัน เราจะชนะมันไปด้วยกัน โควิด 19 เจ้าเมื่อไรจะไป โควิด 19 เจ้าเมื่อไรจะตาย โคถึก โคขุน โคไทย ไม่อันตรายเหมือนโควิดโนนทิน” (โควิด 19)

บทเพลงข้างต้น มีการสื่อความหมายด้านการใช้ชีวิตในประเด็นการให้ความช่วยเหลือและสร้างความสามัคคี การรวมพลังที่จะดูแลตัวเองและสังคมเพื่อให้ฝ่าวิกฤตครั้งนี้ไปด้วยกัน และมีการสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 ในประเด็นการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิต แนะนำหลักปฏิบัติในการรับประทานอาหารที่ป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค นอกจากนี้ในด้านกลวิธีการใช้ภาษา พบว่า ในประเด็นกลวิธีทางศัพท์ มีการซ้ำคำ คำว่า “โคถึก โคขุน โคไทย โควิด” เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ และเน้นย้ำให้เห็นว่าไม่มี “โค” ชนิดใดที่อันตรายและน่ากลัวไปกว่า “โควิด” มีการเล่นคำ คำว่า “กินร้อนช้อนกลาง” “กินร้อนช้อนกู” เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาเรื่อง “การสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19” โดยเลือกศึกษาเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโควิด 19 เพราะเชื่อว่าเพลงเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างกำลังใจให้แก่ผู้คนในสังคม ทั้งผู้ติดเชื้อ บุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์อันวิกฤตนี้ ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงลักษณะของการสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาที่ปรากฏในเนื้อเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา บทเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 จำนวน 41 เพลง ที่เผยแพร่ในเดือนมกราคม – กรกฎาคม 2563 โดยเผยแพร่ในเว็บไซต์กะปุกดอทคอม (Kapook.com) และยูทูบ (YouTube) เป็นเว็บไซต์ที่มีการรวบรวมข้อมูลวิดีโอทัศนขนาดใหญ่ และเป็นเว็บไซต์ที่มีผู้เข้าชมจำนวนมาก โดยบทเพลงดังกล่าวนำเสนอผ่านผู้ขับร้องที่มีความหลากหลาย เช่น นักร้องอาชีพ นักแสดง กลุ่มบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19

2.2 ถอดเนื้อเพลง และบันทึกเนื้อเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19

2.3 นำเนื้อเพลงทั้งหมดมาวิเคราะห์ลักษณะการสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษา โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยในสาขาภาษาศาสตร์ในด้านการวิเคราะห์ความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษา

2.4 เขียนรายงานผลการวิจัยเขียนโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. การสื่อความหมาย เป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก เนื้อหาสาระ หรือเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์เพลงซึ่งเป็นผู้สร้างรหัสทำหน้าที่สื่อสารสัญญาณเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ผ่านบทเพลง เฟอร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand De Saussure) (1974) แยกประเภทและระดับความหมายที่อยู่ในสัญญาณว่าแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความหมายโดยอรรถ และความหมายโดยนัย (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) บทเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 จำนวน 41 เพลง ผู้วิจัยพบว่าการสื่อความหมายองค์รวม ทั้งโดยอรรถ และโดยนัย 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การสื่อความหมายด้านการใช้ชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบ 4 ลักษณะ ได้แก่

1.1.1 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 พบจำนวน 10 เพลง เช่น

“โควิดโน่นทีนจากเมืองจีนข้ามแดนเข้ามา” (โควิดชาลิมาถอดเคอ)

“โรคโควิดมันระบาดทั่วไทย” (โควิดมาน้ำตาไหล)

“โควิดกำลังระบาดทั่วโลก...ร้ายแรงเข้าขั้นวิกฤตลามไป ทั่วทิศทั้งเมืองไทยเมืองนอก” (COVID-19)

“โคโรนา มันมาจากประเทศ China...มันเกิดจากเมืองอู่ฮั่น...ผู้ติดเชื้อแปดหมื่นกว่าคน...ได้ยืนข่าวตอนนี้มันยังตายไปแล้วสามพันกว่าคน” (โคโรนา)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ทั้งในส่วนของที่มาว่า แพร่เชื้อมาจากเมืองอู่ฮั่นของประเทศจีน ทำให้ระบาดไปทั่วทั้งประเทศไทย และทั่วโลก รวมทั้งบอกจำนวนผู้ป่วย และผู้เสียชีวิตที่มีจำนวนมากจนน่าตกใจ การสื่อความหมายจากบทเพลงทำให้ทราบสถานการณ์ความเป็นไปที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่ความกลัวที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อป้องกันตนเองมากขึ้น

1.1.2 สภาพสังคมที่มีการแพร่ระบาดของโควิด 19 พบจำนวน 10 เพลง เช่น

“เค้าให้กักตัวไม่ใช่กักตุน...เศรษฐกิจหลายไคร่ก็ขาดทุน ในตลาดยังขาดหน้ากาก” (เว้นระยะ)
 “หน้ากากนั้นมีไม่พอสำหรับคนหมอ พยาบาล และผู้ป่วย” (รวมใจไทยข้ามโควิด-19)
 “ได้ตั้งจมูกลงไป อีกครึ่งหนึ่งเธอเป็นอย่างไร หน้ากากเธอนั้นจะหนักขึ้น” (ครึ่งบน (50%))
 “การทำงานทุกอย่างเริ่มเลวร้าย” (ไทยกอดไทย)
 “ปีนี้ ไม่มีสงกรานต์ หนุ่มสาวอยู่บ้าน ดีพุงสุขใจจูบเบย ตื่นเช้าเปิดดูเฟซบุ๊กเช็กข่าว กดแอปสั่งข้าว” (สงกรานต์ 2020)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงความเป็นไปของผู้คนในสังคม รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่พบว่า มีการกักตุนสินค้า ทำให้สินค้าขาดแคลน ส่งผลต่อราคาสินค้าที่สูงขึ้น โดยเฉพาะหน้ากากอนามัยที่มีราคาสูงกว่าภาวะปกติหลายเท่าตัว มีการประชาสัมพันธ์ให้ช่วยกันบริจาคหน้ากากอนามัยให้แก่โรงพยาบาล ด้วยความต้องการใช้งานในปริมาณสูง สิ่งเหล่านี้ล้วนสร้างปัญหาแก่บุคลากรทางการแพทย์ นอกจากนี้การใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนที่ต้องสวมหน้ากากอนามัยจนแทบจำหน้ากันไม่ได้ ความเบื่อหน่ายที่ต้องอยู่แต่ในบ้านตามนโยบายห้ามออกนอกเคหสถาน การให้เว้นระยะห่างทางสังคม รวมถึงการงดจัดงานประเพณีรื่นเริง สื่อออนไลน์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับหลายคนที่ใช้เพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือสร้างความบันเทิงให้แก่ตนเอง การสื่อความหมายจากบทเพลงทำให้ผู้ฟังทราบถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งด้านลบ และด้านบวก รวมทั้งการสร้างความตลกขบขันต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกผ่อนคลาย

1.1.3 การให้ความช่วยเหลือ และสร้างความสามัคคี พบจำนวน 10 เพลง เช่น

“เริ่มที่ตัวเอง ไม่สามัคคีไม่ได้แล้ว อย่างมาวมาโทษกัน...เศรษฐกิจหลายไคร่ก็ขาดทุน” (เว้นระยะ)
 “ฉันเห็นแสงแพรวพราว ปรากฏอยู่ในโมเดิร์น” (จะไม่ทิ้งกัน)
 “หน้ากากนั้นมีไม่พอ...ใครมีของงมาช่วยมาบริจาค” (รวมใจไทยข้าม COVID-19)
 “ไทยกอดไทยไปด้วยกัน” (ไทยกอดไทย)
 “ทุกคนต้องช่วยกัน” (ขอเพียงความเข้าใจ)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายให้ทุกคนหันมาช่วยเหลือ และสามัคคีกัน เพื่อเป็นพลังในการแก้ปัญหา เช่น การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ไม่ซ้ำเติมผู้ที่กำลังเดือดร้อนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยบริจาคสิ่งของ เป็นต้น เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่สิ่งเล็ก ๆ เหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างกำลังใจให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบได้เป็นอย่างดี การสื่อความหมายในบทเพลงจึงเป็นการแสดงให้เห็นความสำคัญและพลังที่

เกิดจากน้ำใจ ความสามัคคี เพื่อให้คนในสังคมหันมาแบ่งปันน้ำใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น

1.1.4 การปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ พบจำนวน 3 เพลง ได้แก่

“รัฐบาลไม่หวั่นรับมือกับประชาชนเต็มที่” (โควิคมาน้ำตาไหล)

“รัฐไม่ทิ้งดูดา คอยเป็นห่วงและเป็นใย” (ขอเพียงความเข้าใจ)

“วอนนักการเมืองช่วยที ประชาชนิตนดาคำ ๆ เห็นทะเลาะกันอยู่เข้าคำ เมื่อไรจะทำเพื่อประชาชน”

(โควิค 19)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงการทำงานของรัฐบาล รวมถึงนักการเมือง เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 เป็นปัญหาระดับชาติที่ต้องร่วมกันแก้ไข โดยเฉพาะรัฐบาล นักการเมือง ซึ่งเป็นคนของประชาชนที่ต้องทำหน้าที่แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้ประพันธ์เพลงได้นำเสนอข้อมูลการทำงานที่ของรัฐบาล ทั้งการหาวิธีแก้ปัญหา การดูแลห่วงใย และให้กำลังใจประชาชน แต่ก็มีเนื้อหาบางเพลงที่สื่อความหมายในเชิงตำหนิว่านักการเมืองไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง เพราะวุ่นวายกับการทะเลาะเบาะแว้งจนลืมทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน การสื่อความหมายในบทเพลงจึงเป็นการย้าเตือนให้บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐทราบว่าการกระทำ หรือทุกผลงานเป็นที่จับจ้องและคาดหวังจากประชาชน รวมถึงประชาชนเองก็ทราบข้อมูลการทำงานของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นคนของประชาชน ซึ่งสิ่งที่ทำนั้นมีทั้งด้านดี และด้านบกพร่องที่ควรแก่การปรับปรุง

1.2 การสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 พบ 4 ลักษณะ ได้แก่

1.2.1 การให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบจำนวน 22 เพลง เช่น

“หน้ากากอนามัยใส่เอาไว้...อย่าไปที่คนเขาพลุกพล่าน....หมั่นล้างมือด้วยนะ” (COVID-19 มะ ล่องก่องแก่ง)

“ถ้าอยากให้คนที่รักเรายังปลอดภัย ห่างกันระยะหนึ่งจะได้ไหม ทั้งระยะทาง เว้นระยะห่าง ...ดูแลตัวเองดี ๆ...อยู่บ้านก็ฝึกสลิกันดีกว่า” (เว้นระยะ)

“รณรงค์ให้หมั่นล้างมือ กินของร้อน ซ้อนกลางส่วนตัว ป้องกันล้มผัสสารคัดหลั่ง ระวังมือที่เปื้อนไปจับใบหน้า ทั้งหน้ากากติดเชื้อให้ถูกที่ถูกทาง ใครที่เสี่ยงก็ให้อยู่บ้าน 14 วัน” (รวมใจไทยข้ามโค วิด-19)

“ไม่ว่าอยู่แห่งหนใด กักตัวเองไว้ อย่าไปสังสรรค์” (หยุดเชื้อเพื่อชาติ)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายเพื่อให้คำแนะนำการดำเนินชีวิตให้ปลอดภัยจากโควิด 19 การปฏิบัติตนในสภาวะของความปกติใหม่ หรือ New Normal และต้องปฏิบัติตามหลัก Social distancing เช่น หมั่นล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย อย่าไปในสถานที่ที่มีผู้คนหนาแน่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังแนะนำให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การฝึกทักษะวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในโอกาสต่อไป เป็นต้น การที่ผู้ประพันธ์เพลงได้เลือกนำเนื้อหาการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตมานำเสนอนั้น เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว จำนวนผู้ติดเชื้อมีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุก ๆ วัน การนำเสนอเนื้อหาเช่นนี้เพื่อให้ผู้ฟังมีความรู้ที่จะใช้ป้องกันตนเองจากโควิด 19 นั่นเอง

1.2.2 การให้กำลังใจผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 พบจำนวน 20 เพลง เช่น

“ยืนยันว่าจากนี้จะไม่ปลอดภัย อย่าเพิ่งถอดใจ...เข้าใจไหม” (วันระยะ)

“ส่งกำลังใจให้กันและกันก่อน ในความทุกข์ร้อนที่เราเจออยู่” (จะไม่ทิ้งกัน)

“ขอเป็นกำลังใจให้ทุกคนจงเข้มแข็ง” (โควิดมาน้ำตาไหล)

“ฉันจะส่งแรงใจที่ฉันมี ให้เธอก้าวข้ามผ่านวันร้าย ๆ” (แรงใจ (สู้โควิด19))

“มาเติมพลังให้กันดีไหม” (หัวใจใกล้กัน)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงการให้กำลังใจผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะหลายคนประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ จึงรู้สึกท้อถอย หหมดกำลังใจ รวมทั้งหวาดระแวงต่อเชื้อไวรัสที่รายล้อมรอบตัว การสื่อความหมายในบทเพลงจึงเป็นการให้กำลังใจผู้ที่อยู่ในห่วงทุกซ์ การให้ความหวังว่าสักวันเหตุการณ์เลวร้ายจะหายไป รวมทั้งให้กำลังใจในการฝ่าฟันภาวะวิกฤติไปด้วยกัน

1.2.3 การปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ พบจำนวน 16 เพลง เช่น

“แค่อยู่บ้านให้คุณหมอให้พี่พยาบาล เขาทำงานหนักให้เราทั้งที่เขายากจะกลับบ้าน” (วันระยะ)

“เธอได้พักได้นอนกันบ้างหรือเปล่า กินข้าวบ้างหรือยัง ดื่มน้ำบ้างหรือยัง ได้มีโอกาสนั่งลงกันบ้างไหม..ได้กลับไปพบครอบครัวตัวเองบ้างหรือไม่” (เธอ)

“ในมือถือยา ดวงหน้ามีความห่วงใยมาจบบาคลาไม่รังเกียจกลิ่นไอ” (ผู้หญิงสีขาว)

“เจ้าจนค่าสุดลมหายใจ สุดเอาโรคร้าย เสี่ยงกับความตาย” (ใจถึงใจ (สู้ COVID-19))

“ใจและกายขอยอมพลี แม้เสี่ยงปานได้เคยคิดลิ้นไกล” (เพราะว่าเลือกแล้ว)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงการปฏิบัติงานของแพทย์พยาบาลที่ทำหน้าที่อย่างหนัก ด้วยความกดดันที่เกี่ยวกับความเป็นความตายของผู้คน ทั้งยังทำงานท่ามกลางความเสี่ยง เพราะต้องใกล้ชิดกับผู้ติดเชื้อมากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ผู้ประพันธ์เพลงจึงนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงที่สื่อถึงยากลำบาก ความเสียสละของแพทย์พยาบาลที่เสมือนนักรบแนวหน้า เพื่อให้คนที่อยู่ข้างหลัง คือ ประชาชนรอดปลอดภัย การสื่อความหมายในบทเพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งของสื่อที่สร้างขวัญกำลังใจให้พวกเขา รวมทั้งย้ำเตือนให้ประชาชนส่งกำลังใจ ตลอดจนดูแลตัวเองเพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อ นั่นหมายความว่าช่วยลดความเหน็ดเหนื่อยของบุคลากรทางแพทย์ด้วย

1.2.4 อาการของผู้ป่วยโควิด 19 พบจำนวน 7 เพลง เช่น

“มีไข้ น้ำมูกไหลมาก เจ็บคอ ใจจาม ท้องเสีย ร่างกายอ่อนเพลีย หายใจลำบาก ปวดเมื่อย...”

(COVID-19)

“จับไข้ตัวร้อน 36.5” (ดิตรียัง)

“หนูซื้อโคมากับไข่และมากับไอ” (ซูเปอร์สเปรตเตอร์)

“โรคโควิดติดได้...จะปวดหัวหรือว่าไอ จะตัวร้อนหรือเป็นไข้” (กักตัวทั้งอำเภอ เพื่อเธอโควิด)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงอาการของผู้ที่ติดเชื้อในลักษณะต่าง ๆ สอดคล้องกับที่ กรมควบคุมโรค (2563) กล่าวถึงอาการของผู้ที่ติดเชื่อที่พบบ่อยว่า มีอาการ ไข้ ไอ อ่อนเพลีย ชิม เจ็บหน้าอก เหนื่อย หน้ามืด เวียนหัว ปวดหัว ปวดท้อง ถ่ายเหลว คลื่นไส้ อาเจียน จมูกไม่ได้กลิ่น ลิ้นไม่รับรส เป็นต้น ผู้ป่วยบางคนเชื้อไวรัสทำลายปอดจนถึงขั้นเสียชีวิต การสื่อความหมายจากบทเพลงทำให้ผู้ฟังทราบถึงลักษณะอาการที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลที่น่าไปสูการรักษาได้อย่างทันท่วงที และช่วยลดการแพร่เชื้อไปสู่คนอื่น ๆ ได้

2. กลวิธีการใช้ภาษา เป็นกลวิธีการปรุงแต่งเพลงให้มีความไพเราะโดยอาศัยองค์ประกอบทางภาษาและลักษณะทางวรรณศิลป์ ซึ่งบทเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 จำนวน 41 เพลง ผู้วิจัยศึกษาวิธีการใช้ภาษาในการประพันธ์เพลง 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 กลวิธีทางศัพท์ ผู้ประพันธ์เพลงใช้กลวิธีทางศัพท์ในการปรุงแต่งคำประพันธ์ในเพลงหลายลักษณะ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอกลวิธีทางศัพท์ที่โดดเด่น 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 การซ้ำคำ เพื่อสื่อความหมายหรือเน้นย้ำความหมายของคำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยพบรูปแบบของการซ้ำคำ จำนวน 4 รูปแบบ ดังนี้

2.1.1.1 การซ้ำคำส่วนหน้าของข้อความ เช่น

“มีขึ้น มีลง มีสุข มีทุกข์ร้อน” (ด้วยกัน)

“อยากจะไปทะเล...อยากไปเดินห้าง” (เปื้อ เปื้อ เปื้อ)

2.1.1.2 การซ้ำคำส่วนกลางของข้อความ เช่น

“เธอได้พักได้นอนกันบ้างหรือเปล่า กินข้าวบ้างหรือยัง” (เธอ)

“เพราะเราทำตัวเราเอง เหนงเราก้เหนง” (โควิดเกยตื่น)

2.1.1.3 การซ้ำคำส่วนท้ายของข้อความวรรค เช่น

“คนที่ติดแอลกอฮอล์ วันนี้อาจเป็นคุณหมอ เขาแค่พกแอลกอฮอล์ล้างมือเพื่อย้อมใจ”

(วิกิพีเดีย)

2.1.1.4 การซ้ำคำหลายส่วนของข้อความวรรค เช่น

“ครั้งเดียว บางครั้งมันก็พอกับหัวใจ แค่ครั้งบน บางคนมองก็โดนแล้ว” (ครึ่งบน (50%))

การซ้ำคำทั้ง 4 ลักษณะ เป็นการซ้ำคำในบทเพลงอย่างมีวรรณศิลป์ เป็นจังหวะหรือเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ฟังเข้าถึงอารมณ์เพลงที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ ทั้งยังช่วยให้ผู้ฟังจดจำบทเพลงได้ง่ายขึ้น การซ้ำคำลักษณะนี้เป็นการใช้ภาษาที่ต้องการเน้นย้ำเนื้อหาสาระที่ปรากฏในบทเพลง เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านความรู้ และความสนุกสนาน จึงเหมาะสมสำหรับผู้ฟังทุกช่วงอายุ

2.1.2 การเล่นคำ เป็นการใช้คำที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการใช้คำทั่วไป เพื่อให้เกิดชั้นเชิงทางภาษา เช่น การนำคำที่มีรูปพ้องกัน หรือเสียงพ้องกัน หรือใกล้เคียงกัน มาเล่นในเชิงเสียง และความหมาย ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ เช่น

“เค้าให้กั๊กตัวไม่ใช่กั๊กตน ...ไม่ล้มล้มผม และผมไม่จับคุณ” (วันระยະ)

“ทุกอย่างมีความหมาย เคยหมายความว่าอย่างนั้น...บางคนติดแอลกอฮอล์...เขาแค่พกแอลกอฮอล์” (วิกิพีเดีย)

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการเล่นคำด้วยคำว่า กั๊กตัว สื่อความหมายถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ตามที่มีการรณรงค์ให้ประชาชนอยู่ในบ้าน ส่วนกั๊กตน สื่อความหมายถึงสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติด้วยการกักเก็บสินค้าไว้บริโภคอุปโภคเฉพาะตน และครอบครัว หรือไว้จำหน่ายในราคาที่สูง ส่วนคำว่า ผม คำแรกสื่อความหมาย 2 ลักษณะ คือ เส้นผม หรือผมที่เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เป็นการแทนตัวผู้พูด ส่วนผมคำ

หลังเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้แทนตัวผู้พูด และตัวอย่างที่สอง เป็นการเล่นคำด้วยการสลับคำเพื่อสื่อความหมายให้แตกต่างกันระหว่างคำว่า ความหมาย และหมาย ความ เล่นคำพ้องเสียงคำว่า แอลกอฮอล์ โดยมีความหมายต่างออกไประหว่างแอลกอฮอล์ที่เป็นเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ที่ใช้นำเข้าหรือใช้ทำความสะอาด เป็นต้น

การเล่นคำที่ปรากฏในบทเพลงเป็นการใช้วรรณศิลป์ที่ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ สละสลวย แสดงถึงความสามารถในการสรรคำของผู้ประพันธ์ที่ทำให้ภาษามีการพลิกแพลง เป็นการแสดงถึงชั้นเชิง และลีลาภาษาที่สร้างจุดสนใจให้แก่ผู้ฟังอันจะนำไปสู่ความสนใจในเนื้อหาสาระของบทเพลง

2.1.3 คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ เป็นการนำเอาคำภาษาอังกฤษที่มีเสียงเหมือนคำเดิม หรือใกล้เคียงคำเดิมมาสื่อความหมาย เช่น

“เช็กให้ชัวร์ก่อนแชร์...เหมือนกับคุณไม่แคร่” (วันระยยะ)

“ฝึกกลกันดีกว่า” (วันระยยะ)

“เซฟดีเมืองไทย...ใส่แมสเฝ้าเวียกอยู่บ้าน...เจอโควิดจากคนซัดใกล้ ใช้เจลล้างมือ พ่นเด ก่อนไลน์”

(โควิดชา ลิมาทอดเต๋อ)

การนำคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมาใช้มักเป็นคำที่คนไทยคุ้นเคยอยู่แล้ว บางคำใช้แล้วสื่อความหมายได้ครอบคลุม และชัดเจนกว่าการใช้คำภาษาไทย นอกจากนี้ยังมีการใช้คำทับศัพท์ในลักษณะของคำสแลง คำภาษาปาก เพื่อสื่อถึงความใกล้ชิดระหว่างผู้ขับร้องกับผู้ฟัง รวมถึงเพื่อสร้างสีสันให้เนื้อเพลงมีความสนุกสนานมากขึ้น ดังนั้น การเลือกคำทับศัพท์มาใช้ในเนื้อเพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เพลงติดหูผู้ฟัง

2.1.4 การใช้คำภาษาไทยถิ่น เป็นภาษาย่อยที่ใช้พูดจากันในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมาย และทำความเข้าใจกันระหว่างผู้คนที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้น ๆ การใช้คำภาษาไทยถิ่นในบทเพลง ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้ เช่น

เท่อนี้ (ครั้งนี้) บไปไส (ไม่ไปไหน) หน้าฮ้าน (หน้าเวที) เฮมาจ๊วด (เรามาสนุก) (โควิด ชีวิตต้องเดินต่อ)

แหลง (พูด) เลี้ยวหัวหลบ (เลี้ยวกลับ) ทำไหร (ทำอะไร) (กักตัวทั้งอำเภอ เพื่อเธอโควิด)

การนำคำภาษาไทยถิ่นมาใช้ในการประพันธ์เพลง เป็นการใช้คำตามภูมิปัญญาของผู้ขับร้อง เพื่อสื่อตัวตนความเป็นคนพื้นถิ่น และเจตนาให้ผู้ฟังซึ่งเป็นคนท้องถิ่นนั้น ๆ รู้สึกถึง

ความใกล้ชิด และมีลักษณะร่วมในความเป็นท้องถิ่นเดียวกัน อันจะส่งผลไปยังการรับรู้เนื้อหาสาระที่ต้องการนำเสนอในบทเพลงตามเจตนาที่ผู้ส่งสารต้องการ การใช้ภาษาไทยถิ่นในเพลงจึงช่วยสร้างความโดดเด่นให้แก่เนื้อหา และสร้างความมีส่วนร่วมระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารมากขึ้น

2.2 กลวิธีทางภาพพจน์ ภาพพจน์ หมายถึง ถ้อยคำที่ทำให้เกิดภาพ ทำให้ผู้รับสารเกิดจินตนาการ เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่อข้อความที่ได้ฟังอย่างกระจ่างชัด (ดวงใจ ไทยอุบล, 2552) การศึกษาคำนี้ผู้วิจัยนำเสนอกลวิธีทางภาพพจน์ตามลำดับที่พบ 7 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 ปฏิพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาด้วยการใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เพราะบางคำถามอาจมีคำตอบปรากฏอยู่แล้ว ทั้งนี้ เพื่อเรียกร้องความสนใจให้ผู้ฟังเกิดความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

“ห่างกันสักระยะหนึ่งจะได้ไหม” (วันระยะ)

“ต้องพบต้องเจอความทุกข์ยังไฉ่ แคไหน เพียงใด” (จะไม่ทิ้งกัน)

“เธอได้พักได้นอนกันบ้างหรือเปล่า...มีโอกาสนั่งลงกันบ้างไหม” (เธอ)

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการให้คำแนะนำแบบตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังได้คิด และตระหนักถึงวิธีการรักษาความปลอดภัยทั้งต่อตัวเองและบุคคลใกล้ชิด ตัวอย่างที่สองเป็นการใช้คำถามที่ไม่อาจคาดเดาคำตอบได้ แต่ทำให้ผู้ฟังได้คิด และจินตนาการต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า ไม่สามารถหาจุดสิ้นสุดของสิ่งที่พบเจอได้ และตัวอย่างสุดท้ายเป็นการใช้คำถาม ที่แสดงความห่วงใยต่อบุคลากรทางการแพทย์ที่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับการดูแลรักษาผู้ป่วย เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังได้ครุ่นคิดกับคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ และตระหนักถึงความเสียสละของบุคลากรทางการแพทย์

ภาพพจน์ประเภทปฏิพจน์สื่อความหมายให้ผู้ฟังได้คิดพิจารณาในคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบด้วยการใช้คำในลักษณะคำถาม คำถามเหล่านี้แม้ไม่ต้องการให้ผู้ฟังตอบ แต่ผู้ประพันธ์ก็ต้องการให้ผู้ฟังได้คิดหาคำตอบ หรือคิดใคร่ครวญต่อคำถามเหล่านั้น เพื่อเน้นย้ำเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ และเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งต่อเรื่องราวที่รับฟัง

2.2.2 อติพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวที่เกินจริง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นำมาใช้เพื่อให้เห็นอารมณ์อันลึกซึ้ง ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพที่ชัดเจนมากขึ้น เช่น

“เวลาเดินเข้าไปทั้งเขมสั่น และทั้งเขมยาว” (จะไม่ทิ้งกัน)

“กุมมือเธอไว้นับใจไม่หายไม่ห่าง” (ใกล้ใจ)

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการกล่าวเกินจริง เพราะความเป็นจริงเป็นไปได้ที่เวลาจะเดินช้าหรือเดินเร็วไปกว่าภาวะปกติ การกล่าวเช่นนี้เพื่อสื่อความหมายให้รับรู้ถึงความทุกข์ยากที่กำลังเผชิญว่าหนักหนาจนทำให้รู้สึกว่าเวลาผ่านไปช้ามาก และตัวอย่างที่สอง เป็นการกล่าวเกินจริง เพราะความเป็นจริงเป็นไปได้ที่จะนำมือของผู้อื่นมาวางทับกับหัวใจตลอดเวลา การกล่าวเช่นนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรักที่คนหนึ่งมีให้อีกคน และพร้อมจะดูแลใกล้ชิดตลอดไป

ภาพพจน์ประเภทอติพจน์สื่อความหมายเน้นย้ำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการใช้คำเกินจริง เพื่อให้เห็นอารมณ์ที่ปรากฏในเนื้อเพลง และทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพที่ชัดเจนมากขึ้น

2.2.3 อุปมา เป็นกลวิธีทางภาษาในการเปรียบเทียบ โดยนำสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกัน คล้ายกันมาเปรียบเทียบเพื่อเชื่อมโยงความคิดของผู้ฟังให้เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น เช่น

“ทุกข์ตั้งหลายคราถ้าเปรียบชีวิตของหมาที่โดนรุม” (วันระยะ)

“เราเหมือนเป็นกวางในฤดูล่าสัตว์ เหมือนหนังดราม่าที่ยากให้ภาพตัด” (จะไม่ทั้งกัน)

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการเปรียบเทียบชีวิตความทุกข์ของผู้ที่เผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่ดูเหมือนไม่มีทางออกหรือหนทางที่จะชนะได้ โดยเปรียบเทียบว่าเหมือนการเล่นเกมที่หมากรุกที่กำลังจะพ่ายแพ้ในเกม แต่สุดท้ายก็หาทางออกหรือหาวิธีเอาชนะได้ และตัวอย่างที่สอง เป็นการเปรียบเทียบการเผชิญหน้าของผู้คนในสถานการณ์อันเลวร้ายว่าเหมือนกวางที่ตกเป็นเหยื่อในฤดูกาลที่มนุษย์กำลังไล่ล่า เช่นเดียวกับที่โควิด 19 กำลังไล่ล่าหรือจ้องทำลายชีวิตมนุษย์ และยังเปรียบเทียบชีวิตที่กำลังตกอยู่ในห้วงทุกข์ที่ทำให้รู้สึกสะเทือนใจ หดหู่ใจ เป็นภาพที่ไม่อยากดู เหมือนกับการดูหนังที่มีตอนสะเทือนใจ หดหู่ใจจึงไม่อยากดูหรือไม่อยากให้เกิดขึ้น

ภาพพจน์ประเภทอุปมาสื่อความหมายให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น ด้วยการเปรียบเทียบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้เข้าใจเหตุการณ์ มองเห็นภาพ และรู้สึกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปรียบเทียบผู้ที่เผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 กับสิ่งต่าง ๆ

2.2.4 อุปลักษณ์ เป็นกลวิธีทางภาษาในการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยไม่กล่าวตรง ๆ แต่ใช้การกล่าวเป็นนัยให้เข้าใจ มักใช้คำว่า เป็น คือ ในการกล่าวเปรียบเทียบ เช่น

“เธอคือดอกไม้อยู่ในป่าเหงา เธอคือสีขาวในโลกสีดำ” (ผู้หญิงสีขาว)

บทเพลงข้างต้น เป็นการเปรียบเทียบบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเท เสียสละ ว่าเป็นเหมือนดอกไม้ซึ่งเป็นสิ่งสวยงามที่คอยเยียวยาให้พื้นที่ที่หม่นหมองเจียบเหงา ทุกข์เศร้า มีสีสัน มีชีวิตชีวามากขึ้น และยังใช้คำว่า สีขาวเพื่อสื่อถึงบุคลากรทางการแพทย์ว่า เป็นเหมือนความสว่าง ความบริสุทธิ์ ความดีงามที่อยู่ท่ามกลางโลกสีดำ นั่นก็คือโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ เพื่อสื่อให้เห็นว่าในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังมีสิ่งดีงามปรากฏอยู่ เป็นการสร้างความหวังให้แก่ผู้ที่ประสบภาวะวิกฤติจากสถานการณ์อันเลวร้ายที่เกิดขึ้น

ภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์สื่อความหมายให้เข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนขึ้น ด้วยการเปรียบเทียบว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นได้กับสิ่งใด

2.2.5 บุคลาธิษฐาน เป็นกลวิธีทางภาษาที่ทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตเป็นเหมือนสิ่งมีชีวิต โดยให้สิ่งเหล่านั้นแสดงอาการต่าง ๆ ราวกับเป็นมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิต เช่น

“โลกนี้กำลังป่วย” (วันระยะ)

“วันนี้ดวงดาว ยังโปรยยิ้มมา” (วันใหม่ (สู่ COVID-19))

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นกลวิธีทางภาษาที่ทำให้โลกซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิตมีอาการเจ็บป่วยเหมือนกับมนุษย์ เพื่อเน้นย้ำว่ามนุษย์ทั้งโลกต่างประสบปัญหาจากโควิด 19 ทำให้ มีผู้เจ็บป่วยทั้งทางกาย และทางใจจำนวนมากจนเสมือนคนทั้งโลกตกอยู่ในสภาวะของความเจ็บป่วยด้วยกันทั้งหมด และตัวอย่างที่สอง เป็นกลวิธีทางภาษาที่ทำให้ดวงดาวซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตสามารถส่งรอยยิ้มได้ เพื่อเป็นการให้กำลังใจว่ายังมีสิ่งมากมายที่อยู่รายล้อม กำลัง เฝ้ามอง และส่งกำลังใจเพื่อให้ทุกคนมีพลังใจที่เข้มแข็งสำหรับต่อสู้กับโควิด 19

ภาพพจน์ประเภทบุคลาธิษฐานสื่อความหมายเน้นย้ำให้ผู้ฟังรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยการสร้างเหตุการณ์เกินจริงที่ทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตมีตัวตน มีความรู้สึกเหมือนสิ่งมีชีวิต ทำให้เรื่องราวที่น่าเสนอมีชีวิตชีวา และเร้าอารมณ์ได้มากขึ้น

2.2.6 ปฏิภาคพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่นำคำที่มีความหมายขัดแย้งกันมาวางไว้ใกล้กัน ทำให้ความหมายมีความลึกซึ้งมากขึ้น เช่น

“ไม่ว่ารวดเร็วหรือจน...จะช้าหรือเร็ว...ถูกผิด” (โคโรนา)

“ทั้งหลับตื่นให้ชีวิตนี้ให้มีคุณค่า” (ใจถึงใจ (สู่ COVID-19))

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการใช้คำตรงกันข้ามที่เกี่ยวกับฐานะทางสังคม ร่ำรวย – ยากจน เกี่ยวกับระดับของการเคลื่อนไหว ช้า – เร็ว และเกี่ยวกับการกระทำ ถูก – ผิด เพื่อเน้นย้ำว่าทุกคน ทุกการเคลื่อนไหว และทุกการกระทำของมนุษย์ต่างประสบกับภาวะวิกฤติจากโควิด 19 เช่นเดียวกัน และตัวอย่างที่สอง เป็นการใช้คำตรงข้ามที่เกี่ยวกับธรรมชาติของร่างกาย หลับ – ตื่น เพื่อเน้นย้ำว่าทุกช่วงเวลาของชีวิตควรทำตนให้มีคุณค่า เป็นต้น

ภาพพจน์ประเภทปฏิภาคพจน์สื่อความหมายเน้นย้ำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ชัดเจนขึ้น

2.2.7 นามนัย เป็นกลวิธีทางภาษาด้วยการใช้ความหมายแฝง กล่าวถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้ความหมายเป็นอย่างอื่น เพื่อให้ผู้ฟังได้เห็นภาพอีกภาพหนึ่งที่สามารถนำไปเชื่อมโยงกับสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสาร เช่น

“*นักรบในชุดขาว*” (นักรบในชุดขาว)

“*นักสู้ชุดขาว นักรบเสื้อกาวน์*” (นักรบเสื้อกาวน์)

“*คุณหมอ พยาบาล มดงานนิรนามแห่งสาธารณสุข*” (รวมใจไทยข้ามโควิด 19)

การใช้นามนัยทั้ง 4 คำ กล่าวถึงบุคลากรทางการแพทย์ที่สวมชุดแพทย์ พยาบาล หรือชุดเสื้อกาวน์ที่มีลักษณะเป็นเสื้อคลุมยาวสีขาว ได้ทำหน้าที่รักษาผู้ป่วยด้วยการต่อสู้กับเชื้อไวรัส จึงเสมือนเป็นนักรบหรือนักสู้ที่ต่อสู้กับศึกสงคราม ส่วนคำว่า “มดงานนิรนามแห่งสาธารณสุข” เป็นคำที่สื่อความหมายถึงบุคลากรในหน่วยงานสาธารณสุขที่ทำหน้าที่หลักในการป้องกันศัตรู หมายถึงเชื้อไวรัสโควิด 19 เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความปลอดภัยของประชาชน โดยสื่อด้วยคำว่า “มดงาน” และในขณะที่บุคลากรทางการแพทย์ทำงานอย่างหนักนั้น ประชาชนกลับไม่รู้เลยว่าคนที่คอยช่วยเหลือ และปกป้องพวกเขาคือใคร โดยสื่อด้วยคำว่า “นิรนาม”

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าพบว่า บทเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 จำนวน 41 เพลง สื่อความหมาย 2 ลักษณะ ได้แก่ การสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 พบจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ การให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบมากที่สุดจำนวน 22 เพลง ลำดับต่อมา คือ การให้กำลังใจผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ

โควิด 19 การปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ และอาการของผู้ป่วย COVID-19 และ 2) การสื่อความหมายด้านการใช้ชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 สภาพสังคมที่มีการแพร่ระบาดของโควิด 19 การให้ความช่วยเหลือ และสร้างความสามัคคี พบในจำนวนที่เท่ากัน คือ จำนวน 10 เพลง และลักษณะการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ พบน้อยที่สุด จำนวน 3 เพลง ส่วนกลวิธีการใช้ภาษานั้น กลวิธีทางศัพท์ มีลักษณะที่โดดเด่น 4 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ การเล่นคำ การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ และการใช้คำภาษาไทยถิ่น และกลวิธีทางภาพพจน์ พบลักษณะที่โดดเด่น 7 ลักษณะ ได้แก่ ปฏิพจน์ อติพจน์ อุปมา อุปลักษ์ บุคลาธิษฐาน ปฏิภาพพจน์ และนามนัย

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาในด้านการสื่อความหมายในบทเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 พบว่า บทเพลงจำนวนมากมีการสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 โดยเฉพาะการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่พบมากที่สุด รองลงมา คือ การให้กำลังใจผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 และการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งนี้ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้คน ทั้งด้านความปลอดภัย ในการใช้ชีวิต และด้านเศรษฐกิจ โดยมีบุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นที่คาดหวังว่าบุคลากรเหล่านี้จะช่วยให้สถานการณ์อันเลวร้ายคลี่คลายไปในทางที่ดี นอกจากนี้จะเห็นว่าการให้กำลังใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องมีให้กันกันในสภาวะคับขันเช่นนี้ เมื่อพิจารณาการศึกษาการนำเสนอเนื้อหาจากบทเพลงที่กล่าวถึงสถานการณ์ไม่ปกติในสังคมไทย จากงานวิจัยของ ดวงรัตน์ คูหเจริญ (2557) เรื่อง “เนื้อหาและภาษาในเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554: ภาพสะท้อนสังคมไทย” พบว่า บทเพลงดังกล่าวมีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของการให้กำลังใจมากที่สุดเช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติและผู้คน การให้กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมอบให้กัน

2. ผลการศึกษาในด้านกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 ผู้ประพันธ์เพลงมีกลวิธีการใช้ภาษาทั้งกลวิธีทางศัพท์ และการใช้ภาพพจน์ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจและเข้าถึงบทเพลงโดยง่าย รวมทั้งโน้มน้าวใจให้คล้อยตามเรื่องราวที่สื่อถึงสถานการณ์

การแพร่ระบาดของโควิด 19 ในประเด็นของกลวิธีทางศัพท์ พบว่า ใช้แนวทางการประพันธ์เพลงลักษณะเดียวกับเพลงที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์น้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554 (ดวงรัตน์ คุหเจริญ, 2557) รวมถึงการศึกษาของ วสนันท์ อธิธิมัย (2558) เรื่อง “ภาษาและการสื่อความหมาย ในมิวสิควิดีโอของปาน ธนพร แวกประยูร” โดยผู้ประพันธ์เพลงมีการสรรคำให้ไพเราะ สละสลวย ส่วนการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ และการใช้คำภาษาไทยถิ่นในบทเพลงจะแตกต่างกันตามเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ ในประเด็นของการใช้ภาพพจน์นั้น มีผู้ศึกษาภาพพจน์ในบทเพลงอื่น ๆ เช่น พรอนันต์ ยอดจันทร์ (2557) เรื่อง “การวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยสากลที่ขับร้องโดย ชรินทร์ นันทนาคร” พิษณุพงษ์ ญาณศิริ (2556) เรื่อง “ภาพสะท้อนสังคมและวรรณคดีในเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ. 2500 - 2550” โดยพบว่ามีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมามากที่สุด ในขณะที่การศึกษาครั้งนี้พบว่ามีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมยมากที่สุด และยังพบว่าภาพพจน์ประเภทนามนัยแม้พบน้อยที่สุดแต่มีความโดดเด่นที่สัมพันธ์กับบทเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 เพราะใช้สื่อความหมายถึงบุคลากรทางการแพทย์เป็นสำคัญ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ภาพพจน์ที่ปรากฏในบทเพลงสอดคล้องกับเนื้อหา และลีลาทางภาษาของผู้ประพันธ์เพลง ในขณะที่ ธนพล เอกพจน์ และคณะ (2563) ศึกษาเรื่อง “[ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 คือ ศัตรู : การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของคนไทย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน]” โดยเก็บข้อมูลจากเว็บไซต์พันทิปดอทคอม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มความหมายรูปคำอุปลักษณ์มีความสัมพันธ์กันในขอบเขตของมนทัศน์ศัตรู สะท้อนให้เห็นการทำความเข้าใจมนทัศน์เกี่ยวกับไวรัสโคโรนาที่มีความซับซ้อน เป็นนามธรรม ผ่านการรับรู้เชิงเปรียบเทียบด้วยมนทัศน์เกี่ยวกับศัตรูที่เป็นรูปธรรม สื่อความให้เข้าใจได้ง่าย โดยพบจำนวน 44 รูปคำ เช่น ฆ่า สร้างความเดือดร้อน หน่วยกล้าตาย สู้ แดกพ่าย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเรื่องนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้คน สังคม รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำข้อมูล ไปใช้เป็นช่องทางในการแนะนำการใช้ชีวิต การป้องกันตนเองและคนรอบข้างจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ตลอดจนเกิดความจรรโลงใจด้วยสุนทรียภาพของบทเพลงที่แม้สื่อเรื่องราววิกฤติในสังคม แต่แฝงไว้ด้วยความงาม และเนื้อหาสาระที่มีคุณค่า

2. ควรมีการศึกษาการนำเสนอเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ในสื่อประเภทอื่น เช่น การนำเสนอข่าวทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น และศึกษา ในประเด็นอื่น ๆ เช่น กลวิธีการนำเสนอข่าวการแพร่ระบาดของโควิด 19 เป็นต้น เพื่อให้เห็นมิติการสื่อสารในสถานการณ์ดังกล่าวในแง่มุมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2563). **9 วิธีหนี COVID-19**. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2563, จาก <https://ddc.moph.go.th>
- กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (2563). **การตรวจวินิจฉัยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019**. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2563, จาก http://nih.dmsc.moph.go.th/data/data/64/covid/covid_lab16102020.pdf
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). **การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์. อ้างถึงใน De Saussure F. (1974). **Courses in General Linguistics**. London: Fontana.
- ศทวฐ ทองไทย. (2562). การศึกษาเพลงเพื่อชีวิตของไทยจากแนวพัฒนาการสู่การวิเคราะห์การประกอบสร้างวาทกรรมทางสังคม. **วารสารรัฐสมิแล**, 40(2), 15-27.
- ดวงใจ ไทยอุบุญ. (2552). **ทักษะการเขียนภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุทธาการพิมพ์.
- ดวงรัตน์ คูหเจริญ. (2557). เนื้อหาและภาษาในเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554 : ภาพสะท้อนสังคมไทย. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**, 34(4), 75-91. สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2563, จาก http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/344/75_91%20Tuangrat.pdf
- ธนพล เอกพจน์, วิรัช วงศ์กัณท์วัฒนา และ ปานปั้น ปลั่งเจริญศรี. (2563). [ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 คือ ศัตรู: การศึกษาอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ของคนไทย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน]. **วารสารศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม**, 9(1), 1-37.
- พรอนันต์ ยอดจันทร์. (2557). **การวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยสากลที่ขับร้องโดย ชรินทร์ นันทนาคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- พิชญพงษ์ ญาณศิริ. (2556). **ภาพสะท้อนสังคมและวรรณคดีในเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ. 2500 - 2550**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัตนนา ทิมเมือง และ ศรัญญูทิศา ชนะชัยภูวัฒน์. (2551). **การสื่อความหมายในบทเพลง เทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- วสนันท์ อธิธิมีชัย. (2558). **ภาษาและการสื่อความหมายในมิลลิควิดีโอของปาน ธนพร แวกประยูร**. การค้นคว้าอิสระปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย เพื่อการพัฒนาอาชีพ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจิตรา อาจบำรุง. (2553). **เพลงและนันทนาการ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- สุวรรณา งามเหลือ. (2562). **เนื้อหาและภาษาในบทเพลงถึง “พ่อ” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร**. **วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม**, 8(1), 1-28.

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหาย
เชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหาร
ส่วนตำบลตาตทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

INVESTIGATE THE PEOPLE'S PERSPECTIVES ON THE ASSESSMENT OF CIVIL
DAMAGES BASED ON THE PRINCIPLE OF EXEMPLARY DAMAGES ABOUT
THE POLLUTION PROBLEM FROM THE MUNICIPAL SOLID WASTE:
A CASE STUDY OF TADTHONG SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION, SRI THAT DISTRICT, UDON THANI PROVINCE.

ธรรมเนียบ แก้วหอมคำ*

Turnneab Kaewhomkam

สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Office of General Education, Udon Thani Rajabhat University.

Received: 22 April 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลตาตทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี เพื่อได้ข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน และของประเทศต่อไป โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง เชิงปริมาณ คือ ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลตาตทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 380 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่าง เชิงคุณภาพ ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์รายบุคคลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 คน เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า

* ผู้ประสานงาน: ธรรมเนียบ แก้วหอมคำ

อีเมล: Peakpril12102550@gmail.com

ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลตาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการกำหนดให้มีค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชนโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ระหว่าง 2.50-2.71 เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนั้นเห็นด้วยกับการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายเพิ่มเติมจากความเสียหายที่ได้เกิดขึ้นจริง เพื่อให้บุคคลผู้ก่อมลพิษนั้นได้ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.71 ($SD=0.62$) และเห็นด้วยกับการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายค่าเสียหาย ควรคำนึงถึงการกระทำของผู้นั้นด้วยว่า ได้มีการพยายามเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วหรือไม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.50 ($SD=0.81$) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ให้ความเห็นควรกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษชดใช้ค่าเสียหายให้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความเสียหายนั้นได้เกิดจากความง่ายและความเห็นแก่ตัวจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม ผู้ก่อมลพิษจะได้คิดก่อนที่จะก่อให้เกิดมลพิษ และเกิดความตระหนักต่อผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ก่อมลพิษตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย

คำสำคัญ: ค่าเสียหายเชิงลงโทษ, ความคิดเห็นของประชาชน, มลพิษ, ขยะมูลฝอยชุมชน

Abstract

The purpose of this study was to investigate the people's perspectives on the assessment of civil damages based on the principle of exemplary damages in the pollution problem from the municipal solid waste: A case study of Tadthong Subdistrict Administrative Organization, Sri That District, Udon Thani Province, and to obtain the data and guidelines for the law amendment of those relevant to the environment in the community and the country afterward. This study was a mixed methods approach: qualitative and quantitative research design. For the quantitative data, it consisted of 380 people dwelling in Tadthong Subdistrict Administrative Organization, Sri That District, Udon Thani Province. The obtained data were collected by employing a questionnaire. For the qualitative data, using a purposive Sampling the semi-structured interview form was employed to fourteen key informants. The

results of the study revealed that most people dwelling in Tadthong Subdistrict Administrative Organization, Sri That District, Udon Thani Province agreed with the assessment of civil damages based on the principle of exemplary damages in the pollution problem from the municipal solid waste with the average between 2.50-2.71. The data were arranged by the descending means as follows. People agreed that the polluter was imposed to pay for additional damages from the occurred damages in order to evoke the polluter's awareness of the environmental impacts with the mean 2.71, (SD=0.62), and that the designation of which the polluter paid for the damage should take the actions into consideration whether he or she has attempted to heal the occurred damage or not with the mean 2.50, (SD=0.81). These quantitative data conformed to the data from the interview. People supposed that the polluter should reimburse the damages more and more since those damages had been derived from his or her thoughtlessness and selfishness, and brought about the social impacts. That was to say that the polluter had to consider its impacts before clouding the pollution, and be aware of the impacts in the future. In addition, it might encourage the polluter's conscience about the environmental impacts.

Keywords: exemplary damages, people's perspectives, pollution, municipal solid waste

บทนำ

ปัจจุบันขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญและเป็นวาระแห่งชาตินับวันยิ่งจะเพิ่มพูนรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องจากพฤติกรรมการอุปโภค บริโภคของมนุษย์ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ได้แก่ การเกิดมลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดปัญหาด้านสาธารณสุข ซึ่งถือเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกลิ่นเหม็น หรือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์นำโรคต่างๆ รวมทั้งเกิดสภาพภูมิทัศน์ที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก (กรมควบคุมมลพิษ, 2564)

แม้ว่าในปัจจุบันจะได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยหลายฉบับออกใช้บังคับแล้วก็ตาม อาทิเช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 แต่มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวยังไม่สามารถให้การเยียวยาหรือให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากขยะมูลฝอยได้เท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายหลักอย่างเช่นพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มุ่งเพียงแต่ให้ความคุ้มครองดูแลและจัดการสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ในส่วนของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากมลพิษนั้น ได้กล่าวถึงเฉพาะค่าเสียหายที่รัฐต้องจ่ายไปในการขจัดมลพิษเท่านั้น ส่วนค่าเสียหายในส่วนอื่นไม่ได้กำหนดเอาไว้ จึงต้องอาศัยกฎหมายอื่นอย่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของการทำละเมิดมาเป็นฐานในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่กฎหมายละเมิดมีความมุ่งหมายเพียงเพื่อให้ผู้ละเมิดกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นเท่านั้น เป็นผลให้ผู้ได้รับความเสียหายจากมลพิษอาจจะได้รับการชดเชยค่าเสียหายเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะไม่เกินไปกว่าค่าเสียหายที่แท้จริง (กุลวดี กิตติคุณการ, 2560) และในส่วนของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 ได้ให้อำนาจองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นออกข้อกำหนดเปรียบเทียบปรับกับผู้ก่อให้เกิดปัญหาทางสาธารณสุขที่กระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน แต่อัตราโทษตามกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดอัตราโทษไว้ค่อนข้างน้อย

เป็นผลให้ตัวผู้กระทำความผิดยังไม่มีความกลัวและหลบจำกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก จึงเห็นได้ว่ามาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และไม่สามารถทำให้ประชาชนอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีได้ตามสิทธิที่มีตามรัฐธรรมนูญและที่สำคัญไม่สามารถเยียวยาได้เท่าที่ควร (มณิศรา เทพหัสติน ณ อยุธยา, 2553)

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีข้อจำกัดบางประการตามกฎหมายที่มีอยู่จึงทำให้ไม่สามารถเยียวยา และให้ความคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากมลพิษจากขยะมูลฝอยได้เท่าที่ควรและเหมาะสม โดยเฉพาะเรื่องการฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ก่อให้เกิดผลเสียหายหรือก่อให้เกิดมลพิษ อันส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ผู้ก่อให้เกิดมลพิษจะต้องรับผิดชอบพ่วงที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (บัญชา วิทยานันท์ และ รัฐชาติ สำฤทธิ์นอก, 2558) ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ได้กำหนดค่าเสียหายให้ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนเองนอกเหนือไปจากการกำหนดค่าเสียหายประการอื่นโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว เช็ดหลบไม่กล้ากลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และเป็นการป้องปรามบุคคลอื่นไม่ให้เอาเป็นเยี่ยงอย่าง (ปริญญาวัน ชมเสวก, 2550)

นอกจากข้อจำกัดของกฎหมายบางประการดังกล่าวมาแล้ว การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษซึ่งอยู่ในพื้นที่โดยตรง ย่อมสะท้อนให้เห็นปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนได้ดีกว่า ทั้งนี้เสียงของคนในพื้นที่ย่อมชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงทั้งผลกระทบจากปัญหามลพิษและจากการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ ดังนั้น การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนจึงเป็นส่วนสำคัญ ทั้งนี้เพื่อนำมาซึ่งการแก้ไขปรับปรุงบนพื้นฐานของข้อมูลที่ครบถ้วนและรอบด้าน และแก้ไขปัญหาได้ครบถ้วน ความคิดเห็นของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบและถูกบังคับตามกฎหมายย่อมถือเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง (สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย, 2557) ซึ่งจะเห็นได้ว่าความคิดเห็นของประชาชนถือเป็นส่วนสำคัญที่ต้องนำมารับฟังเพื่อนำมาสู่แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในด้านนั้นให้เหมาะสมและบังคับใช้ได้ตรงกับปัญหาอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลตาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งปัจจุบันมี 11 หมู่บ้าน ประชากร 1,506 หลังคาเรือน 6,054 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลตาดทอง, 2561) และประสบปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน ซึ่งข้อมูลในครั้งนี้นำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็น

แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายจากมลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทอง อำเภอสรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทอง อำเภอสรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทอง อำเภอสรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 380 คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากประชากรทั้งหมด จำนวน 6,054 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร TARO YAMANE (Yamane, 1973) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 375 คน เพื่อเป็นการชดเชยแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์จึงทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 380 คน ข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและสิ่งแวดล้อม และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 1 ฉบับ

1) แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหาหมอลพินจากขยะมูลฝอยชุมชน จำนวน 13 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

แบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย (วรรณวิมล เมฆวิมล, 2555) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน (IOC) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างแบบสอบถามความคิดเห็นกับเนื้อหาสาระสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ได้จริง โดยแบบประเมินดังกล่าว มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67-1.00 ถือว่าแบบสอบถามความคิดเห็นมีความสอดคล้องตามเนื้อหา

2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งต้องการความยืดหยุ่นของข้อประเด็นคำถามเพื่อการเก็บข้อมูลครอบคลุมประเด็นศึกษาอย่างครบถ้วน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับผลจากการบังคับใช้กฎหมาย ความเสียหายที่ผู้ก่อมลพิษควรจะต้องชดใช้จากปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน และหน้าที่ในการรับผิดชอบดูแลปัญหาหมอลพินที่เกิดจากจากขยะมูลฝอยชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหาหมอลพินจากขยะมูลฝอยชุมชน มีขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากหน่วยงานสำนักการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เพื่อนำไปประกอบการขออนุญาตเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล

3) ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวและแบบสอบถามถึงองค์การบริหารส่วนตำบลตาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล หลังจากนั้นได้เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยตนเองพร้อมด้วยผู้ช่วยวิจัยในการเก็บแบบสอบถามประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

4) แบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยประสานงาน นัடன் เวลาการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลตาดทองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและสิ่งแวดล้อม และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และได้บันทึกผลการสัมภาษณ์ลงในแบบบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาตรวจคำตอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) วิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย ส่วนคำถามปลายเปิดข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามใช้วิธีการสรุปความ

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยจะนำข้อมูลต่างๆที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์ แล้วนำมาเขียนวิเคราะห์เป็นข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทั้งหมดจากข้อมูล และสรุปข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 14 คน ใช้แนวทางคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลจากการบังคับใช้กฎหมาย ความเสียหายที่ผู้ก่อมลพิษควรจะต้องชดใช้จากปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน และหน้าที่ในการรับผิดชอบดูแลปัญหามลพิษที่เกิดจากจากขยะมูลฝอยชุมชน ทั้งนี้ เพื่อนำความเห็นดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายจากปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชนเพื่อสะท้อนความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และประเทศต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทอง อำเภอสรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี สรุปผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลตาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

ข้อ	การกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลัก ค่าเสียหายเชิงลงโทษ	N = 380		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	SD.	
1	ควรมีการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายต่อสุขภาพ เช่น ค่ารักษาพยาบาลเนื่องจากเจ็บป่วยเรื้อรัง ค่าขาดประโยชน์กรณีไม่สามารถประกอบการทำงานได้ โดยกำหนดให้จ่ายเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 2 เท่าของค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปจริง	2.55	0.74	มาก
2	ควรมีการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดการงานศพ โดยกำหนดให้จ่ายเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 2 เท่าของค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปจริง	2.67	0.66	มาก
3	เนื่องจากอาการเจ็บป่วยจากมลพิษจากขยะมูลฝอยไม่ได้ปรากฏอาการให้เห็นในทันทีควรกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายให้เรียกร้องค่าเสียหายเอาไว้อย่างน้อย 5 ปี	2.55	0.74	มาก
4	กรณีการทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่ดินหรือแหล่งน้ำสาธารณะ และเกิดมลพิษขึ้น เป็นหน้าที่ของผู้ก่อมลพิษรับผิดชอบจ่ายค่าเสียหายให้แก่รัฐ/เจ้าของที่ดิน	2.63	0.72	มาก
5	การกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจากขยะมูลฝอยเป็นผู้จ่ายค่าเสียหายเนื่องจากบุคคลนั้นเป็นผู้ทิ้งหรือผู้เผายขยะ ควรพิจารณาก่อนว่าบุคคลนั้นได้กระทำโดยเจตนาหรือไม่	2.56	0.77	มาก
6	การกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจากขยะมูลฝอยเป็นผู้จ่ายค่าเสียหาย ควรคำนึงถึงการกระทำของผู้นั้นด้วยว่า ได้มีการพยายามเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วหรือไม่	2.50	0.81	มาก
7	ในการกำหนดค่าเสียหายจากปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย โดยให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ควรพิจารณาด้วยว่ามีบุคคลอื่นร่วมก่อมลพิษด้วยหรือไม่	2.68	0.78	มาก

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

ข้อ	การกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลัก ค่าเสียหายเชิงลงโทษ	N = 380		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	SD.	
8	กรณีเอกชนปล่อยให้ที่ดินของตนเองเป็นที่ทิ้งขยะมูลฝอยซึ่งเป็นต้นตอของมลพิษ ควรกำหนดให้เอกชนที่เป็นเจ้าของที่ดินจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบโดยไม่ต้องคำนึงว่าได้กระทำโดยเจตนาหรือไม่	2.65	0.68	มาก
9	การกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายเพิ่มเติมจากความเสียหายที่ได้เกิดขึ้นจริง เพื่อให้บุคคลผู้ก่อมลพิษนั้นได้เข็ดหลาบและตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม	2.71	0.62	มาก
10	การกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายค่าเสียหายให้มากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเป็นการกระตุ้นไม่ให้บุคคลอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง	2.70	0.65	มาก
11	เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการก่อมลพิษจากขยะมูลฝอยเกิดขึ้นอีก ควรกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายเพิ่มขึ้นจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เช่น ให้จ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 2 เท่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง	2.69	0.65	มาก
12	ควรให้มีการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม/ด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้พิจารณาประกอบเพื่อกำหนดเป็นค่าเสียหายอันสืบเนื่องมาจากมลพิษจากขยะมูลฝอย	2.62	0.71	มาก
13	หากแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันในด้านมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในการกำหนดค่าเสียหายจากปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย ควรประเมินความเสียหายจากพื้นที่ที่เกิดความเสียหายเป็นหลักเพื่อกำหนดเป็นค่าเสียหาย	2.63	0.72	มาก
เฉลี่ย		2.62	0.71	มาก

จากตาราง พบว่า ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลตาตทอง อำเภอสรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการกำหนดให้มีค่าเสียหายทางแพ่งเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชนโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ระหว่าง 2.50-2.71 โดยเรียงตามลำดับ ได้แก่ การกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายเพิ่มเติมจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้บุคคลผู้ก่อมลพิษนั้นได้เข็ดหลาบและตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.71 ($SD=0.62$) รองลงมา การกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายค่าเสียหายให้มากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเป็นการกระตุ้นไม่ให้เกิดมลพิษเป็นเยี่ยงอย่าง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.70 ($SD=0.65$) รองลงมา ผู้ก่อมลพิษต้องจ่ายค่าเสียหายไม่น้อยกว่า 2 เท่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการก่อมลพิษจากขยะมูลฝอยเกิดขึ้นอีก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.69 ($SD=0.65$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายค่าเสียหาย ควรคำนึงถึงการกระทำของผู้นั้นด้วยว่า ได้มีการพยายามเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วหรือไม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.50 ($SD=0.81$)

ในส่วนของการข้อเสนอแนะอื่น ๆ เห็นด้วยหากมีการกำหนดให้จ่ายค่าเสียหายเพิ่มมากขึ้นเพราะคนจะได้ไม่ทิ้งหรือเผาขยะหรือก่อให้เกิดปัญหาจากขยะมูลฝอย หากทำได้จริงย่อมเป็นเรื่องที่ดี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ บางส่วนเห็นว่าอัตราโทษของกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับปัญหาจากขยะมูลฝอยมีอัตราโทษไม่รุนแรง โดยเฉพาะโทษของค่าปรับน้อย หากมีการเพิ่มการลงโทษให้มากขึ้นย่อมจะส่งผลดีคนไม่กล้ากระทำความผิด และยังให้ความเห็นในเรื่องความเสียหายที่ผู้ก่อมลพิษควรจะต้องชดเชยว่าควรกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษชดเชยค่าเสียหายให้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความเสียหายนั้นได้เกิดจากความมั่งง่ายและความเห็นแก่ตัวจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม หากมีการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายตามกฎหมายให้มากขึ้นกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เช่น อาจให้จ่ายเพิ่มเป็น 2 หรือ 3 เท่าของความเสียหาย ย่อมเป็นการป้องกันการก่อมลพิษจากขยะมูลฝอย เพราะผู้ก่อมลพิษจะได้คิดก่อนที่จะก่อให้เกิดมลพิษ และเกิดความตระหนักต่อผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ก่อมลพิษตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย และกระตุ้นให้เกิดความกลัวในการที่ตนเองต้องมียกจ่ายเพิ่มขึ้นหากกระทำความผิดเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เขาเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคต ในส่วนเรื่องหน้าที่ในการรับผิดชอบดูแลปัญหามลพิษที่เกิดจากจากขยะมูลฝอยชุมชน เห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของทุกคนไม่ใช่คนใด

คนหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เพราะถ้าทุกคนช่วยกันสอดส่องดูแลปัญหามลพิษอันส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมย่อมจะไม่เกิดขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่าระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมต่อเรื่องการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายเพิ่มเติมจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลผู้ก่อมลพิษนั้นได้เข็ดหลาบและตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม อันเป็นหลักการสำคัญของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ หรือเรียกอีกอย่างว่าค่าเสียหายเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง ซึ่งได้ถูกกำหนดขึ้นเพิ่มเติมจากค่าเสียหายที่แท้จริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เกิดความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก หรือผู้ที่มีความคิดหรือพฤติกรรมที่จะกระทำเช่นนั้นได้เกิดความเกรงกลัวและยับยั้งรวมถึงป้องปรามบุคคลอื่นให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำในลักษณะนั้นในอนาคต (ศรinya สิม่า, 2561; ปริญญวัฒน์ ชมเสวก, 2550) นอกจากนั้นยังเห็นด้วยกับการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายค่าเสียหายให้มากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเป็นการกระตุ้นไม่ให้เกิดบุคคลอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการก่อมลพิษจากขยะมูลฝอยเกิดซ้ำขึ้นอีก เห็นควรกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายเพิ่มขึ้นจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เช่น ให้จ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 2 เท่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง สอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ซึ่งได้ให้ข้อคิดเห็นว่าอัตราโทษของกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับปัญหาจากขยะมูลฝอยมีอัตราโทษไม่รุนแรงโดยเฉพาะโทษของค่าปรับน้อย หากมีการเพิ่มโทษของค่าปรับให้มากขึ้นย่อมจะส่งผลดีเพราะคนจะไม่กล้ากระทำความผิด และยังให้ความเห็นในเรื่องความเสียหายที่ผู้ก่อมลพิษควรจะต้องชดเชยว่าควรกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษชดเชยค่าเสียหายให้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความเสียหายนั้นได้เกิดจากความมั่งง่ายและความเห็นแก่ตัวจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม หากมีการกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษจ่ายค่าเสียหายตามกฎหมายให้มากขึ้นกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เช่น อาจให้จ่ายเพิ่มเป็น 2 หรือ 3 เท่าของความเสียหาย ย่อมเป็นการป้องกันการก่อมลพิษจากขยะมูลฝอย เพราะผู้ก่อมลพิษจะได้คิดก่อนที่จะก่อให้เกิดมลพิษ และเกิดความตระหนักต่อผลที่จะเกิดขึ้น

ในอนาคต รวมถึงเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ก่อมลพิษตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ด้วย และกระตุ้นให้เกิดความกลัวในการที่ตนเองต้องมียกจ่ายเพิ่มขึ้นหากกระทำความผิด และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เอาเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ พินทุสรศรี (2558) ที่ผลการศึกษา พบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 96 ในมาตรานี้ไม่มีการกล่าวถึงจำนวนเงินที่ ต้องชดใช้ค่าเสียหาย ควรปรับปรุงแก้ไขชี้ชัดค่าสินไหมทดแทนให้ชัดเจน พระราชบัญญัติ รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 23 และมาตรา 57 บัญญัติโทษไว้เพียงแค่โทษปรับหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่น้อยมาก ถ้าเทียบกับปัญหาที่เกิดขึ้น พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ในการกำจัดขยะมูล ฝอย ตามมาตรา 8 และมาตรา 69 ซึ่งในมาตรา 8 ได้ระบุคำว่าร้ายแรงแต่ในบทลงโทษ ปรับ เพียงไม่เกินสองพันบาท และตามพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติกำหนดแผนและ ขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ควรเพิ่มอำนาจในการได้มา ซึ่งกรรมสิทธิ์ ในอสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้เป็นสถานที่กำจัดขยะในกรณี ต่างๆดังนั้น ในบทลงโทษ จึงเห็นว่าหากมีการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าเสียหายหรือค่าปรับให้มากขึ้นกว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากขยะมูลฝอยย่อมถือเป็นเรื่องที่ดีเพราะผู้กระทำความผิดจะได้ไม่ กลับมาทำผิดซ้ำอีก และสอดคล้องกับงานวิจัยของของ วรวิทย์ สมทรง และคณะ (2563) ที่ได้ ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม คือ เพิ่มอัตราโทษและค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพื่อให้ ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ซึ่งมาตรการลงโทษทางกฎหมายให้หนักขึ้นโดยใช้หลักการ กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ในต่างประเทศได้มีการนำหลักการดังกล่าวไปใช้ในคดีคดี สิ่งแวดล้อมของอเมริกาโดยศาลจะกำหนดให้จ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ให้ไม่เกินสองถึงห้า เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง ซึ่งปรากฏในคดี Exxon Valdez ศาลอุทธรณ์เขตที่ 9 กำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษสูงถึง 5 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือคดี Perrine v. E.I. du Pont de Nemours and Co. ซึ่งศาลกำหนดค่าเสียหายรวมกว่า 117 ล้านเหรียญสหรัฐ ในคดีมลพิษ สังกะสี เป็นต้น นอกจากนี้ยังบัญญัติให้ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับคดีปล่อย สารพิษด้วย (ปาริชาติ มั่นสกุล, 2564) และในส่วนของการสัมภาษณ์ในเรื่องหน้าที่ในการ รับผิดชอบดูแลปัญหามลพิษที่เกิดจากจากขยะมูลฝอยชุมชนควรเป็นหน้าที่ของใครหรือ หน่วยงานใด ในเรื่องนี้ให้ความเห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของทุกคนไม่ใช่คนใดคนหนึ่งหรือ

หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เพราะถ้าทุกคนช่วยกันสอดส่องดูแลปัญหามลพิษอันส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมย่อมจะไม่เกิดขึ้น สอดคล้องกับพรเพ็ญ วิจิษฐ์ประเสริฐ (2552) การสำรวจทัศนคติของประชาชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พบว่าหน้าที่ในการบรรเทาปัญหาสิ่งแวดล้อมประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทั้งหมด

การแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากขยะมูลฝอยชุมชนโดยใช้การกระบวนการบังคับตามกฎหมายที่มีอยู่เพียงอย่างเดียวสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวไม่ได้กระทำได้ง่าย ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะการรับฟังความคิดเห็นหรือเสียงของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาย่อมเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อนำเสียงสะท้อนดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายจากมลพิษจากขยะมูลฝอยชุมชน และเป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่นควรมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนหรือให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของคนในพื้นที่ถึงผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าว เพื่อทราบปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขให้ตรงจุด และร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชนในพื้นที่ในการวางแผน กำหนดแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งตามหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษ

2.2 ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับกฎหมายท้องถิ่นในปัญหามลพิษ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2564). **ขยะมูลฝอยชุมชน ปัญหาใหญ่ที่ประเทศกำลังเผชิญ** (Municipal solid waste : The Significant problem of Thailand). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2564, จาก <http://nrei.rmuts.ac.th/sites/default/files/poprosal8D.pdf>
- กุลวดี กิตติคุณการ. (2560). **การประยุกต์ใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีฉ้อโกง**. การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกรียงศักดิ์ พินทุศรี. (2558). ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการกำจัดขยะมูลฝอยเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. **วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก**, 1(2), 26-34.
- บัญชา วิทยานันท์ และ รัฐชาติ สำฤทธิ์นอก. (2558). ปัญหาทางกฎหมายในการฟ้องเรียกค่าเสียหายของผู้ได้รับความเสียหายจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ. ใน **การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ 2**, นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2564 จาก http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2558Vol3 No1_74.pdf
- ปริญญาวัน ชมเสวก. (2550). **ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ มั่นสกุล (2564). **ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับค่าเสียหายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2564, จาก <http://61.19.244.196/assets/files/environment/>
- พรเพ็ญ วัชรพงษ์ประเสริฐ. (2552). **การสำรวจทัศนคติของประชาชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย**. รายงานที่ตีพิมพ์ฉบับที่ 77 เดือนธันวาคม 2552. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2564, จาก <https://tdri.or.th/2012/09/wb77/>
- มณิศา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2553). **การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีสิ่งแวดล้อม**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรวิทย์ สมทรง, มาลี สุรเชษฐ และ วราภรณ์ วนาพิทักษ์. (2563). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์: ศึกษากรณีกฎหมายเกี่ยวกับโรงงาน. **วารสารรัชตภาคย์**, 14(36), 93-103.

วรรณวิมล เมฆวิมล. (2555). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการรับประทานอาหารของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ศรันยา สี่มา. (2561). **ค่าเสียหายเชิงลงโทษ**. รายการร้อยเรื่องเมืองไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภาและสำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564 จาก, <https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/works/academic%20office/radio%20scripts/pdf/2561-03/NALT-radioscript-rr2561-mar6.pdf>

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). **โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมาย (Regulatory impact Analysis)**. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2564 จาก , <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2015/04/ria-final.pdf>

องค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทอง อำเภอสรีราชา จังหวัดอุดรธานี กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2561). **แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564)**. อุดรธานี: องค์การบริหารส่วนตำบลตลาดทอง.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper and Row Publications.

ผลกระทบและการรับมือต่อการแพร่ระบาดโควิด-19 (ระลอก 1) ของครัวเรือน**เกษตรกร กรณีศึกษา บ้านโนนศิลา ตำบลแว้งน้อย อำเภอแว้งน้อย****จังหวัดขอนแก่น****IMPACTS AND COPING STRATEGIES ON COVID-19 PANDEMIC (FIRST WAVE)****OF AGRICULTURAL HOUSEHOLDS : A CASE STUDY IN NONSILA VILLAGE,****WAENG NOI SUB-DISTRICT, WAENG NOI DISTRICT,****KHON KAEN PROVINCE****เพชรพริ้ง แพ่งคำรักษ์ และ สุกัลยา เชิญขวัญ*****Phetpring Paengkumruk and Sukanlaya Choenkwan***

สาขาส่งเสริมการเกษตรและเกษตรเชิงระบบ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Agricultural extension and Agricultural system, Faculty of Agriculture,

Khon Kaen University

Received: 23 April 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของการระบาดเชื้อโควิด-19 ต่อครัวเรือนเกษตรกร และ 2) เพื่อศึกษาวิธีการรับมือของครัวเรือนเกษตรกรต่อผลกระทบจากการระบาดโควิด-19 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ครัวเรือนเกษตรกร บ้านโนนศิลา ตำบลแว้งน้อย อำเภอแว้งน้อย จังหวัดขอนแก่น ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2563 ขนาดตัวอย่างในการศึกษาเท่ากับ 82 ครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรมีความหลากหลาย โดยรายได้ส่วนใหญ่มาจากนอกภาคการเกษตรคิดเป็น

* ผู้ประสานงาน: สุกัลยา เชิญขวัญ

อีเมล: Sukanl@kku.ac.th

ร้อยละ 67.9 ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมด ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 มากนัก เนื่องจากอยู่นอกฤดูกาลเพาะปลูก มีเพียงเกษตรกรผู้ปลูกแคนตาลูปและเมลอน ร้อยละ 9.7 ที่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากอยู่ในช่วงการเก็บเกี่ยวและจำหน่ายรายได้นอกภาคเกษตรลดลง เนื่องจาก การปิดโรงงาน แนวทางการรับมือของเกษตรกรกรส่วนใหญ่ต่อการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้แก่ เอาเงินเก็บออกมาใช้ (ร้อยละ 62.2) ปลูกพืชสวนครัวเพื่อบริโภค (ร้อยละ 65.9) การเว้นระยะห่างทางสังคมเมื่อมีกิจกรรมในชุมชน (ร้อยละ 100) และสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากบ้านและเข้าที่ชุมชน (ร้อยละ 100)

คำสำคัญ: การปรับตัว, การรับมือ, รายได้นอกภาคเกษตร, เกษตรกรรายย่อย

Abstract

This research aimed 1) to study the impacts of the COVID-19 outbreak on agricultural households and 2) to study the coping strategies of agricultural households on the impacts of the COVID-19 outbreak. This is quantitative research. The population was Ban Non Sila agricultural households, Waeng Noi Sub-district, Waeng Noi District, Khon Kaen Province. The sample size was 82 households. Data were collected in August 2020 by using structured interviews. The statistics used for data analysis were percentage, mean and standard deviation. The results showed that the economic activities of the agricultural households were diverse. Most of the income comes from non-agricultural sector, accounting for 67.9 percent of the total household income. Agricultural production was not much affected by the COVID-19 outbreak because it was out of the growing season. Only 9.7 percent of cantaloupe and melon farmers were affected because it is in the harvesting and distributing periods. Non-agricultural income decreased due to factory closures. Most farmers' countermeasures against the COVID-19 pandemic by taking saving money (62.2 percentage), growing vegetables for household consumption (65.9 percentage), applying social distancing measures when engaging in community activities (100

percentage), and wearing a mask every time when leaving home and entering the community (100 percentage).

Keywords: adaptation, coping strategies, non-agricultural income, small-scale farmer

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 (Corona Virus Disease 2019) หรือ โควิด-19 (COVID -19) ที่แพร่กระจายสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในทุกด้านทั้งในด้านเกษตรอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว และบริการ รวมทั้งสภาพสังคมและความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศต่าง ๆ เช่น การมีงานทำ ความขาดแคลนอาหาร รายได้ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในประเทศ และระบบสาธารณสุขของแต่ละประเทศ (คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์วุฒิสภา, 2563)

สำหรับประเทศไทย เริ่มมีการระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 และมีการขยายตัวของผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (กรมควบคุมโรค, 2564) จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 และมาตรการปิดเมือง (Lockdown) จากภาครัฐ การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) มาตรการด้านสาธารณสุขและการปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการระบาดของโควิด-19 จึงส่งผลให้ไม่มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามายังประเทศไทย และกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งภาคการผลิตและบริการต่าง ๆ ต้องหยุดชะงักลง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ลดลงทำให้แรงงานบางส่วนถูกเลิกจ้างหรือถูกลดเงินเดือน คราวเรือนที่ประกอบอาชีพอิสระสูญเสียรายได้จากอุปสงค์ที่ลดลง ทำให้รายได้ลดลง (จิตเกษมพรประพันธ์ และคณะ, ม.ป.ป.)

ประเทศไทยมีครัวเรือนเกษตรกรประมาณ 7.3 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 27.75 ของครัวเรือนทั้งหมดในประเทศ (มณฑล กปิลกาญจน์ และคณะ, ม.ป.ป.; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ครัวเรือนเกษตรกรไทยประกอบไปด้วยแรงงานนอกภาคเกษตร 9.58 ล้านคน โดยมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6.94 ล้านคน ครัวเรือนเกษตรกรต้องพึ่งพารายได้นอกภาคการเกษตรอย่างมากนอกเหนือจากการทำนา โดยเฉลี่ยรายได้นอกภาคการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 80 ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมด โดยร้อยละ 60 ของครัวเรือน

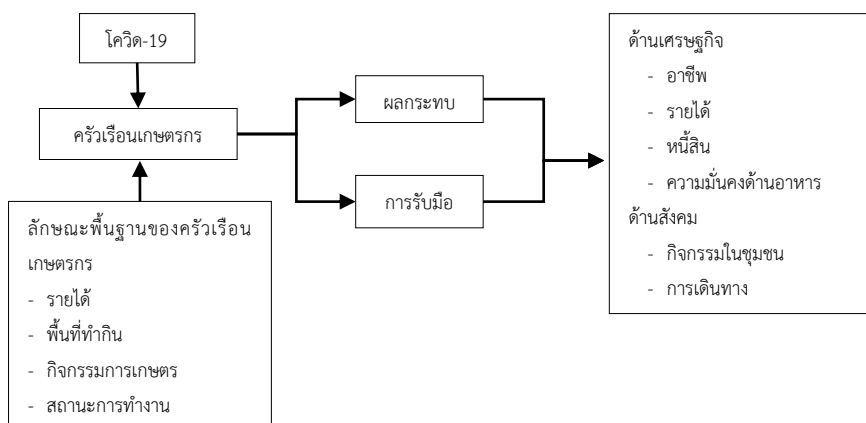
พึงพิงรายได้นอกภาคเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครัวเรือนที่ไม่เข้าถึงชลประทาน นอกจากนี้มากกว่าร้อยละ 40 ของครัวเรือนที่พึ่งพาการส่งเงินจากแรงงานนอกภาคเกษตรที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัด (โสรัศม์ จันทรรัตน์ และคณะ, 2563)

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาผลกระทบและวิธีการรับมือจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อครัวเรือนเกษตรกร ในพื้นที่บ้านโนนศิลา ตำบลแวงน้อย อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่แหล่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการพึ่งพิงรายได้นอกภาคเกษตรสูง โดยประชากรบางส่วนในหมู่บ้านอพยพไปทำงานที่ต่างจังหวัด และมีประชากรบางส่วนที่หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ นอกจากนี้ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในพื้นที่มีผลผลิตทางการเกษตรที่อยู่ในช่วงการเก็บเกี่ยวและกำลังออกผลได้แก่ แคนตาลูป เมล่อน ฟักทอง และพืชผัก ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม 2563 ซึ่งเป็นการระบาดของโควิด-19 ในระลอก 1

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของการระบาดของโควิด-19 ต่อครัวเรือนเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาวิธีการรับมือของครัวเรือนเกษตรกรกับการระบาดของโควิด-19

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครั้วเรือนเกษตรกรบ้านโนนศิลา ตำบลแวงน้อย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดขอนแก่น ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตร ในปีการผลิต 2563/2564 จำนวน 103 ครั้วเรือน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เท่ากับ 82 ครั้วเรือน และคัดเลือกตัวอย่างในการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview guide) ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยผู้ทรงที่มีความเชี่ยวชาญ ได้ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.85 แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วน 1 ข้อมูลพื้นฐานครั้วเรือนเกษตรกร ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกในครั้วเรือน ขนาดพื้นที่ จำนวนรายได้และแหล่งรายได้ ภาระหนี้สินและแหล่งเงินกู้

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อผลกระทบของการระบาดของโควิด-19 ต่อครั้วเรือนเกษตรกร แบ่งออกเป็น ด้านต่างๆ ดังนี้ การผลิตทางการเกษตร การตลาดทางการเกษตร อาชีพนอกภาคการเกษตร รายได้-รายจ่ายในครั้วเรือน หนี้สินครั้วเรือนและด้านสังคม ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ ประกอบด้วย ไม่มีผลกระทบ = 1, มีผลกระทบน้อย = 2, มีผลกระทบมาก = 3

ส่วนที่ 3 การรับมือของเกษตรกรต่อการระบาดของโควิด-19 แบ่งออกเป็น ด้านต่างๆ ดังนี้ การผลิตทางการเกษตร การตลาดทางการเกษตร อาชีพนอกภาคการเกษตร รายได้-รายจ่ายในครั้วเรือน หนี้สินครั้วเรือนและด้านสังคม ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด ให้เลือกตอบเกี่ยวกับการปฏิบัติ ได้แก่ ใช่ หรือ ไม่ใช่ (ณัฐธรรณ์ หลาวทอง, 2559)

ส่วนที่ 4 การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและความต้องการความช่วยเหลือด้านอื่นๆ ลักษณะเป็นคำถามปลายปิดให้เลือกตอบเกี่ยวกับการเข้าถึงโครงการต่างๆ ได้แก่ ได้รับหรือไม่ได้รับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในเดือนสิงหาคม 2563 ในช่วงเวลาที่สถานการณ์การระบาดโควิด-19 ระลอก 1 เริ่มชะลอตัว โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อ โดยใช้มาตรการเว้นระยะห่างระหว่างการสัมภาษณ์ และสวมหน้ากากตลอดการสัมภาษณ์

4. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการแพร่ระบาดโควิด-19 ต่อครัวเรือน ใช้ค่าเฉลี่ย และแปลความโดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยดังนี้ 1) ระหว่าง 2.34-3.00 หมายถึง ผลกระทบมาก 2) ระหว่าง 1.67-2.33 หมายถึง มีผลกระทบน้อย และ 3) ระหว่าง 1.00-1.66 หมายถึง ไม่มีผลกระทบ (ละเอียด ศิลาน้อย และกันทิมาลย์ จินดาประเสริฐ, 2562)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนเกษตรกร หมู่บ้านโนนศิลา ตำบลแวงน้อย อำเภอน้อย จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 1 กิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรหมู่บ้านโนนศิลา (n = 82)

กิจกรรม	ครัวเรือนเกษตรกร				วัตถุประสงค์การปลูก/การเลี้ยง					
	จำนวน	ร้อยละ	พื้นที่เฉลี่ย (ไร่)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	กินอย่างเดียว		ขายอย่างเดียว		กินและขาย	
					จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ข้าว	76	92.7	9.9	5.13	58	76.3	1	1.3	17	22.4
มันสำปะหลัง	11	13.4	6.2	4.06	-	-	11	100	-	-
ยูคาลิปตัส	1	1.2	5		-	-	1	100	-	-
ไม้ยืนต้น	5	6.1	3.5	5.3	2	40.0	2	40	1	20.0
แคนตาลูป/เมล่อน	8	9.7	3.9	2.95	-	-	7	87	1	12.5
พืชผักสวนครัว	9	11.0	0.8	1.01	7	77.8	-	-	2	22.2
ประมง	6	7.3	918.8	2009.20	2	33.3	1	16.7	3	50.0
เลี้ยงกระบือ	2	2.4	101.	140.00	-	-	2	100	-	-
เลี้ยงโค	35	42.7	5.9	5.41	1	2.9	-	-	34	97.1

ตารางที่ 2 แหล่งรายได้และรายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตร (n = 74)

แหล่งรายได้นอกภาคเกษตร	ครัวเรือนเกษตรกร		รายได้ต่อไป (บาท)			
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าสูงสุด	ต่ำสุด
รับจ้างนอกภาคการเกษตร						
รับจ้างรายเดือน	11	13.4	47,263	27,530	105,60	10,000
รับจ้างรายวัน	23	28.5	45,191	54,322	240,00	1,200
ธุรกิจส่วนตัว						
ทอผ้า	5	6.1	8,880	2,744	13,400	7,000
ค้าขาย	8	9.7	96,374	123,51	360,00	1,000
การส่งเงินกลับบ้านจากสมาชิกในครอบครัว (Remittance)						
ต่างจังหวัด	22	26.8	46,431	38,267	120,00	1,500
ต่างประเทศ	9	11.0	125,57	165,06	540,00	7,200
สวัสดิการของรัฐ						
เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	31	37.8	8,567	2,863	18,000	7,200

ขนาดครัวเรือนเกษตรกรหมู่บ้านโนนศิลา มีขนาดเฉลี่ย 4.1 คน มีแรงงานทางการเกษตรเฉลี่ย 2 คน ขนาดพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 11.8 ไร่ ต่อครัวเรือน ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 90.2 มีแหล่งรายได้ทั้งจากภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร และมีเพียงร้อยละ 9.8 เท่านั้นที่มีรายได้จากภาคเกษตรเพียงอย่างเดียว

รายได้จากภาคการเกษตร ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ผัก แคนตาลูป (ตารางที่ 1) และรายได้จากนอกภาคการเกษตร ได้แก่ ข้าราชการ ทำงานโรงงานหรือบริษัท ห้างร้านต่างๆ งานรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างก่อสร้างที่ได้รับรายได้รายวัน ค้าขาย เช่น ขายของชำ เปิดร้านขายอาหาร การทำหัตถกรรมในครัวเรือน เช่น การทอผ้า และรายได้จากการส่งเงินกลับบ้านจากสมาชิกในครอบครัวที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัด เช่น กรุงเทพมหานคร และชลบุรี หรือต่างประเทศ ได้แก่ ไต้หวัน เกาหลี เวียดนาม และอิสราเอล และสุดท้ายคือ รายได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จากการสำรวจจำนวนรายได้ต่อปี พ.ศ. 2562 พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 94,918 บาทต่อครัวเรือน โดยแบ่งเป็นรายได้จากภาคการเกษตร 30,516 บาท ต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 32.1 ของรายได้ทั้งหมด และรายได้จากนอกภาคการเกษตร 64,402 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 67.9 ของรายได้รวม ครัวเรือนส่วนใหญ่

ร้อยละ 65.9 มีภาระหนี้สิน โดยมีแหล่งเงินกู้หลัก ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ 77.8) และ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 66.7) รายละเอียดแหล่งรายได้และรายได้ นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตร ซึ่งมีครัวเรือนเกษตรกร 74 ครัวเรือน ที่มีรายได้นอกภาคการเกษตร แสดงในตารางที่ 2

2. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อผลกระทบของการระบาดของโควิด-19 ต่อกิจกรรมในครัวเรือนและการดำรงชีวิต

ดำเนินการศึกษาในด้านต่างๆ ได้แก่ การผลิตทางการเกษตร การตลาดทางการเกษตร อาชีพนอกภาคการเกษตร รายได้และรายจ่ายในครัวเรือน หนี้สินครัวเรือน และด้านสังคม รายละเอียดผลการศึกษา แสดงในตารางที่ 3

โดยภาพรวมเกษตรกร ระบุว่า มีผลกระทบในระดับน้อย อย่างไรก็ตาม ประมาณหนึ่งในสี่ของครัวเรือน (ร้อยละ 24.4) ระบุว่า ได้รับผลกระทบมาก และเมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ประเด็นที่เกษตรกรมากกว่า ร้อยละ 25 ที่ระบุว่า มีผลกระทบในระดับมาก พบ 6 ประเด็น ได้แก่ รายได้ครัวเรือนลดลง (ร้อยละ 54.9) รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากต้องซื้อกลุ่มผลิตภัณฑ์เพื่อทำความสะอาดและป้องกันเชื้อโรคอื่นๆ (ร้อยละ 32.9) เงินออมของครอบครัวลดลง (ร้อยละ 29.3) การพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านลดลง (ร้อยละ 26.8) การร่วมกิจกรรมชุมชน (งานบุญ งานศพ และงานประเพณี) น้อยลง (ร้อยละ 34.1) และการเดินทางลดลงและไม่สะดวกในการเดินทาง (ร้อยละ 26.8)

นอกจากนี้เกษตรกร ระบุว่า ไม่มีผลกระทบในประเด็นการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์เพิ่มขึ้น ค่าปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น และค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ประเด็นการตลาดทางการเกษตร ได้แก่ ผลผลิตสินค้าเกษตรมีราคาสูงขึ้น ผู้รับผลผลิตไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภคลดลง (พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ห้ามเดินทางข้ามพื้นที่ตอนกลางคืน) และไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตร เนื่องจากช่วงเวลากการระบาดของโรค อยู่นอกฤดูกาลผลิต จึงไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าว ประเด็นอาชีพนอกภาคการเกษตร ได้แก่ ต้องปรับเปลี่ยนอาชีพชั่วคราว บริษัทเลิกจ้าง และบริษัทลดเวลาทำงาน เนื่องจากสมาชิกครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำงานต่างจังหวัดและต่างประเทศ ยังคงทำงานและประคับประคองครอบครัวได้อยู่ ในประเด็นหนี้สินครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น มีการกู้มาใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น และไม่สามารถชำระหนี้สินตามงวดได้ เกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีผลกระทบเนื่องจาก รายได้ที่ได้รับยังเพียงพอต่อการดูแลสมาชิกในครัวเรือน และประเด็นสุดท้ายคือ

ด้านสังคม ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือนที่ไปทำงานต่างถิ่น มีการเดินทางกลับภูมิลำเนา เกษตรกรระบุว่าไม่มีผลกระทบ เนื่องจากบางครัวเรือนไม่ได้เดินทางกลับบ้าน ส่วนในครัวเรือนที่มีสมาชิกเดินทางกลับก็มีสถานที่กักตัวที่แปลงนา และสมาชิกในชุมชนก็ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจากผลการศึกษาโดยส่วนใหญ่เกษตรกรระบุว่า ไม่มีผลกระทบ แต่มีเกษตรกรบางคน ระบุว่า ได้รับผลกระทบจาก การเพิ่มขึ้นของราคาต้นทุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และสารกำจัดวัชพืช โดยเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือเกษตรกรที่ปลูกพืชในช่วงที่มีการระบาด ได้แก่ แคนตาลูป มันสำปะหลัง ฟักทอง และถั่วลิสง ต้นทุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เช่น ปกติราคาเมล็ดพันธุ์แคนตาลูปอยู่ที่ประมาณ 400 บาทต่อกระป๋อง แต่ในช่วงการระบาดของโควิด-19 ราคาเพิ่มขึ้นเป็น 450 บาทต่อกระป๋อง ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และสารเคมีกำจัดวัชพืช มีราคาแพงกว่าในสถานการณ์ปกติ เกษตรกรบางส่วนได้รับผลกระทบจากการปิดตลาดค้าส่งไม่สามารถนำผลผลิตไปขายได้ และพ่อค้าคนกลางไม่เข้ามารับซื้อผลผลิตในพื้นที่ โดยปกติ แคนตาลูปและเมลอนจะขายผ่านพ่อค้าคนกลางที่มาที่รับซื้อผลผลิตด้วยตนเองที่แปลง แต่ในช่วงการแพร่ระบาด ไม่มีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อ เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวว่า ปลูกแคนตาลูป 5 ไร่ ซึ่งปกติสร้างรายได้ประมาณ 300,000 บาทต่อปี แต่เนื่องจากไม่มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ จึงต้องขายเองในหมู่บ้าน ผลผลิตมากกว่าครึ่งเน่าเสีย ทำให้ปีนี้รายได้จากแคนตาลูปลดลงเหลือเพียง 20,000 บาท อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรปลูกแคนตาลูปบางรายที่สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น โดยเปลี่ยนช่องทางการขายเป็นออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊ก ร่วมกับการรณรงค์ของกรมส่งเสริมการเกษตร ภายใต้ชื่อ “ซื้อสินค้าเกษตรไทย เกษตรกรอยู่ได้ ประเทศไทยอยู่รอด” ซึ่งช่วยให้เกษตรกรสามารถประชาสัมพันธ์ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ และขายทางออนไลน์ได้

นอกจากนั้น เกษตรกรบางราย กล่าวว่า ในช่วงการระบาดของโควิด-19 และการมีมาตรการปิดเมืองเพื่อป้องกันการระบาดของเชื้อโรคในเดือนเมษายน 2563 สมาชิกในชุมชนที่ทำงานในต่างจังหวัด เดินทางกลับภูมิลำเนา เนื่องจาก โรงงานปิดตัวลง ห้างสรรพสินค้าปิด การปรับลดพนักงาน ไม่สามารถทำอาชีพค้าขายได้ และหมอนวดแผนไทยให้บริการได้จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการหมู่บ้าน ระบุว่า มีสมาชิกในหมู่บ้านจำนวน 25 คน เดินทางกลับมาที่หมู่บ้าน โดยมี 1 คน เดินทางกลับมาจากต่างประเทศ ตัวอย่างเช่นครัวเรือนหนึ่งมี

สมาชิกที่ทำงานในห้างสรรพสินค้าโลตัสในขอนแก่นถูกปลดออกเนื่องจาก บริษัท จำเป็นต้องลดค่าใช้จ่ายโดยการตัดพนักงานออก ปัจจุบันเปลี่ยนอาชีพมาเป็นทาบแร่ผ้าใบกันสาดเพื่อหารายได้ยังชีพและมีค่าผ่อนรถต้องรับผิดชอบ และงานขับรถรับส่งนักเรียนซึ่งปกติจะมีรายได้ประมาณ 9,000 บาทต่อเดือน แต่ในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโควิด-19 โรงเรียนปิด ทำให้คนขับเสียรายได้ รายได้จึงลดลงเหลือ 4,500 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อผลกระทบของการแพร่ระบาดโรค COVID-19 ต่อครัวเรือนเกษตรกร (n = 82)

ประเด็น	ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร			ค่าเฉลี่ย ¹	S.D.	ระดับผลกระทบ ²
	ผลกระทบมาก	ผลกระทบน้อย	ไม่มีผลกระทบ			
1. การผลิตทางการเกษตร						
1) ค่าเมล็ดพันธุ์เพิ่มขึ้น	13.4	17.1	69.5	1.43	0.72	ไม่มี
2) ค่าปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น	17.1	22.0	61.0	1.56	0.77	ไม่มี
3) ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น	11.0	14.6	74.4	1.36	0.67	ไม่มี
2. การตลาดทางการเกษตร						
1) ผลผลิตสินค้าเกษตรมีราคาสูงขึ้น	11.0	15.9	73.2	1.37	0.67	ไม่มี
2) ผู้รับผลผลิตไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภค ลดลง (พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ห้ามเดินทางข้ามพื้นที่ ตอนกลางคืน)	2.4	17.1	80.5	1.21	0.47	ไม่มี
3) ไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตร	12.2	14.6	73.2	1.39	0.69	ไม่มี
3. อาชีพนอกภาคการเกษตร						
1) ต้องปรับเปลี่ยนอาชีพชั่วคราว	1.2	12.2	86.6	1.14	0.38	ไม่มี
2) บริษัทเลิกจ้าง	3.7	8.5	87.8	1.15	0.45	ไม่มี
3) บริษัทลดเวลาทำงาน	12.2	13.4	74.4	1.37	0.69	ไม่มี
4. รายได้-รายจ่ายในครัวเรือน						
1) รายได้ในครัวเรือนลดลง	54.9	18.3	26.8	2.28	0.86	น้อย
2) รายจ่ายเพิ่มขึ้น เนื่องจาก ต้องซื้อกลุ่ม ผลิตภัณฑ์เพื่อความสะอาดและป้องกันเชื้อ โรคอื่นๆ	32.9	25.6	41.5	1.91	0.86	น้อย
3) เงินออมของครอบครัวลดลง	29.3	24.4	46.3	1.82	0.85	น้อย
5. หนี้สินครัวเรือน						
1) ครัวเรือนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น	17.1	11.0	72.0	1.45	0.77	ไม่มี
2) มีการกู้ยืมใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น	9.8	14.6	75.6	1.34	0.65	ไม่มี
3) ไม่สามารถชำระหนี้สินตามงวดได้	6.1	9.8	84.1	1.21	0.54	ไม่มี

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรค COVID-19
ต่อครัวเรือนเกษตรกร (n = 82) (ต่อ)

ประเด็น	ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร			ค่าเฉลี่ย ¹	S.D.	ระดับผลกระทบ ²
	ผลกระทบมาก	ผลกระทบน้อย	ไม่มีผลกระทบ			
6. ด้านสังคม						
1) สมาชิกในครัวเรือนที่ไปทำงานต่างถิ่น มีการเดินทางกลับภูมิลำเนา	8.5	12.2	79.3	1.29	0.61	ไม่มี
2) การพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านน้อยลง	26.8	37.8	35.4	1.91	0.78	น้อย
3) การเข้ากิจกรรมชุมชน(งานบุญ งานศพ งานประเพณี) น้อยลง	34.1	39.0	26.8	2.07	0.78	น้อย
4) การเดินทางลดลง หรือไม่สะดวกในการเดินทาง	26.8	41.5	31.7	1.95	0.76	น้อย
ภาพรวมผลกระทบการแพร่ระบาดโรค COVID-19 ต่อครัวเรือนของท่าน	24.4	52.4	23.2	2.28	0.83	น้อย

หมายเหตุ: ¹ ค่าเฉลี่ยคำนวณจากระดับผลกระทบของการแพร่ระบาด COVID-19 ต่อครัวเรือน ดังนี้ ระดับไม่มีผลกระทบ = 1, ระดับมีผลกระทบน้อย = 2, มีผลกระทบมาก = 3

² การแปลความหมาย ให้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.34 - 3.00 ถือว่า มีผลกระทบมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.67 - 2.33 ถือว่า มีผลกระทบน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.66 ถือว่า ไม่มีผลกระทบ

3. การรับมือการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ของเกษตรกร

ผลการสำรวจ แนวทางการรับมือการระบาดของโควิด-19 ของเกษตรกร รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4 พบว่า แนวทางที่เกษตรกรกรส่วนใหญ่ใช้ (มากกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือน) ได้แก่ ใช้เมล็ดพันธุ์จากปีที่แล้วแทนการซื้อเมล็ดพันธุ์ (ร้อยละ 70.7) เอาเงินเก็บออกมาใช้ (ร้อยละ 62.2) ลดรายจ่ายในครัวเรือนที่ไม่จำเป็น (ร้อยละ 58.5) ปลูกพืชสวนครัวเพื่อบริโภค เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน (ร้อยละ 65.9) ใช้สิทธิตามมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล (ร้อยละ 57.3) ปฏิบัติตามมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) เมื่อมีกิจกรรมในชุมชน (งานบุญ งานศพ และงานพิธีอื่นๆ) (ร้อยละ 100) สวมหน้ากาก

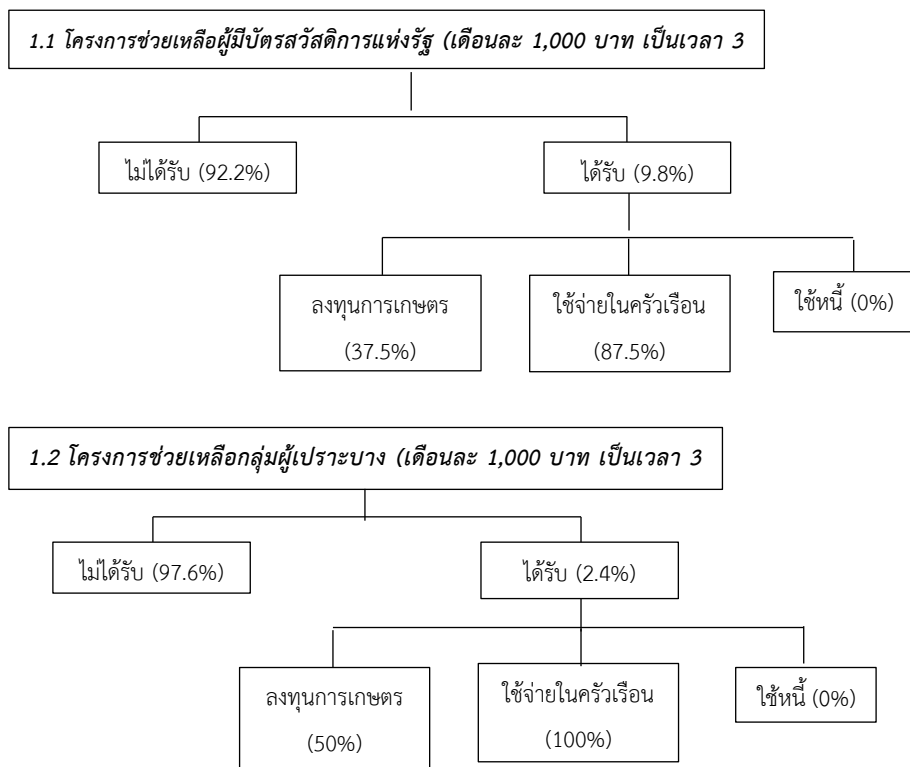
อนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากบ้านและเข้าที่ชุมชน (ร้อยละ 100) และ ไม่ติดต่อหน่วยงานราชการ ธนาคาร ห้าง ร้าน หากไม่มีเหตุจำเป็น (ร้อยละ 97.6)

ตารางที่ 4 แนวทางการรับมือการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของเกษตรกร (n = 82)

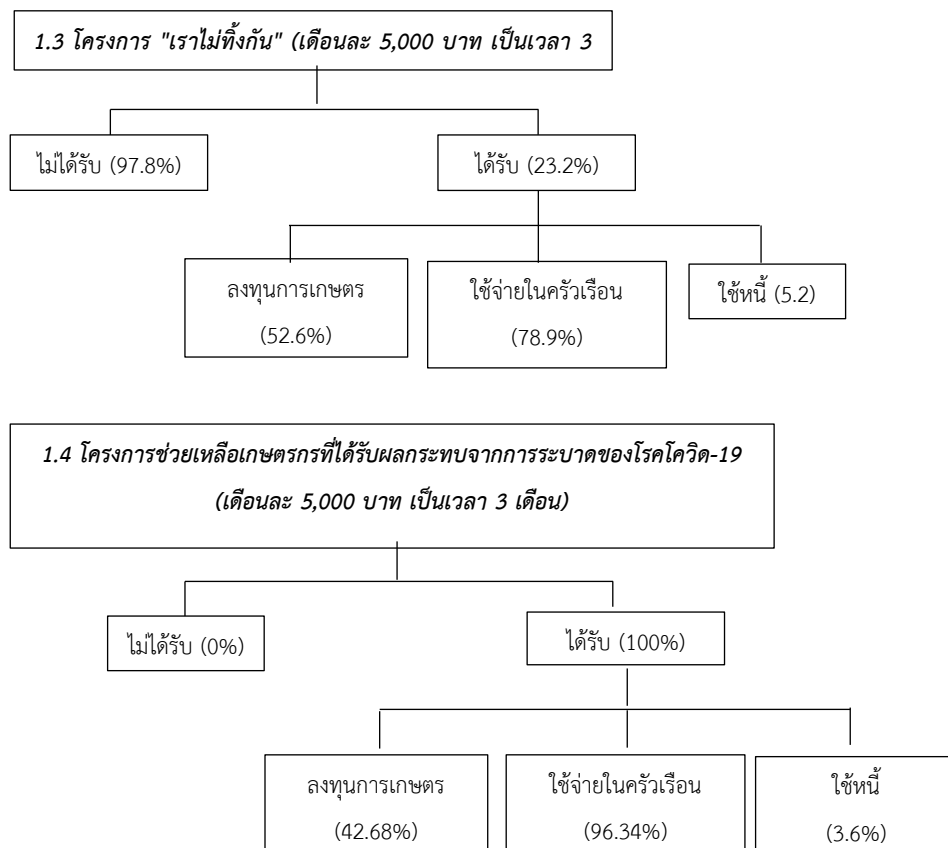
แนวทางการรับมือ	ร้อยละครัวเรือนที่ปฏิบัติ	
	ใช่	ไม่ใช่
1. การผลิตทางการเกษตร		
1) ลดการจ้างแรงงานในการดูแล ใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช	35.4	64.6
2) ใช้เมล็ดพันธุ์จากปีที่แล้วแทนการซื้อเมล็ดพันธุ์	70.7	29.3
3) ปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรแบบปลอดภัยไม่ใช่สารเคมีเพื่อลดค่าใช้จ่ายการผลิต	39.0	61.0
2. การตลาดทางการเกษตร		
1) ปรับลดราคาผลผลิตลงเพื่อไม่ให้เกิดการเน่าเสียของผลผลิต	12.2	87.8
2) ปรับเปลี่ยนช่องทางการขายสินค้าเกษตรเป็นการขายออนไลน์	3.7	96.3
3. อาชีพนอกภาคการเกษตร		
1) หารายได้เสริม	18.3	81.7
2) เปลี่ยนอาชีพ	15.9	84.1
3) เรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น เพื่อประกอบอาชีพเสริมหรือสร้างรายได้	19.5	80.5
4. รายได้และรายจ่ายในครัวเรือน		
1) เอาเงินเก็บออกมาใช้	62.2	37.8
2) ขายทรัพย์สิน	15.9	84.1
3) ลดรายจ่ายในครัวเรือนที่ไม่จำเป็น	58.5	41.5
4) ปลุกพืชสวนครัวเพื่อบริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	65.9	34.1
5. หนี้สินครัวเรือน		
1) ยืมหรือกู้ยืมเงินเพิ่ม	22.0	78.0
2) ท่านเจรจาต่อรองการผ่อนผันการชำระหนี้สินกับธนาคารพาณิชย์หรือแหล่งเงินกู้	13.4	86.6
3) ใช้สิทธิตามมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล	57.3	42.7
6. ด้านสังคม		
1) ปฏิบัติตามมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เมื่อมีกิจกรรมในชุมชน (งานบุญ งานศพ งานพิธีอื่น)	100.0	-
2) สวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากบ้านและเข้าที่ชุมชน	100.0	-
3) ไม่ติดต่อหน่วยงานราชการ ธนาคาร ห้าง ร้าน หากไม่มีเหตุจำเป็น	97.6	2.4

4. การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและความต้องการความช่วยเหลือด้านอื่นๆ

ในช่วงที่ดำเนินการเก็บข้อมูล เดือนสิงหาคม 2563 รัฐบาลมีโครงการช่วยเหลือเพื่อยุติความยากลำบากที่ได้รับผลกระทบจาก โควิด-19 ที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนเกษตรกร 4 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 2) โครงการช่วยเหลือกลุ่มผู้เปราะบาง 3) โครงการ "เราไม่ทิ้งกัน" และ 4) โครงการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 โดยส่วนใหญ่เกษตรกรใช้เงินที่ได้รับจากโครงการเหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และประมาณครึ่งหนึ่งใช้เงินเพื่อการลงทุนทางการเกษตร รายละเอียดผลการศึกษาแผนผังที่ 1

แผนผังที่ 1 การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐโครงการต่างๆ และการใช้ประโยชน์ (n = 82)

แผนผังที่ 1 การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐโครงการต่างๆ และการใช้ประโยชน์ (n = 82)

อภิปรายผล

ครัวเรือนเกษตรกรหมู่บ้านโนนศิลา มีขนาดเฉลี่ย 4.1 คน ซึ่งมากกว่าขนาดครัวเรือนเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อยที่ 3.3 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) มีความหลากหลายของแหล่งรายได้ทั้งจากภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร ได้แก่ การค้าขาย รับจ้าง และจากการส่งเงินกลับบ้านของสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ ซึ่งรายได้นอกภาคการเกษตรเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Grandstaff et al. (2008) ที่ระบุว่า รายได้หลักของครัวเรือนในชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาจากนอกภาคการเกษตร โดยในปี พ.ศ. 2547 ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเพียงร้อยละ 19 ของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ส่วนที่เหลือ

ร้อยละ 81 มีรายได้จากนอกภาคการเกษตร Shirai and Rambo (2017) ทำการศึกษา โครงสร้างครัวเรือนและแหล่งรายได้ของเกษตรกร หมู่บ้านหนองเบน ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ปลูกข้าวเป็นหลัก พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้จากหลายช่องทาง ได้แก่ ภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร โดยรายได้หลักมาจากนอกภาคการเกษตรซึ่งมี สัดส่วนมากกว่าร้อยละ 60 ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมด

การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยภาพรวมไม่ส่งผลกระทบต่อภาค การเกษตร เนื่องจากอยู่นอกฤดูกาลผลิต โดยเฉพาะการปลูกข้าว แต่มีบางครัวเรือนที่ปลูก แคนตาลูปหรือเมล่อน ซึ่งได้รับผลกระทบอย่างมาก เนื่องจากอยู่ในช่วงการเก็บเกี่ยวและการ จำหน่าย นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อแหล่ง รายได้นอกภาคการเกษตร ส่งผลให้รายได้ครัวเรือนลดลง สอดคล้องกับการศึกษาของ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มุลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน มูลนิธิชีววิถี และสถาน บันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ระบุว่า ในช่วงวิกฤติโควิด-19 เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ลดลง เนื่องจากไม่สามารถขายผลผลิตทางการเกษตรได้ จากการปิดตลาดตามมาตรการปิดเมือง (lockdown) และข้อจำกัดของการคมนาคมขนส่ง รายได้นอกภาคการเกษตรลดลง เนื่องจากการ ส่งเงินกลับบ้านของสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานอยู่ในเมืองลดลง ร้อยละ 52.1 และส่วนคน คนตกงาน เดินทางกลับบ้านร้อยละ 4.1 เหลืออีกร้อยละ 95.9 ไม่ได้กลับบ้าน เนื่องจากหลาย ปัจจัยทั้งจากมาตรการปิดเมือง (lockdown) และกำลังรอกหางานใหม่ (The active, 2563)

แนวทางการรับมือการระบาดของโควิด-19 ของเกษตรกร ได้แก่ เอาเงินเก็บออกมา ใช้ ลดรายจ่ายในครัวเรือนที่ไม่จำเป็น ปลูกพืชสวนครัวเพื่อบริโภค เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ใช้สิทธิตามมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล และปฏิบัติตามมาตรการการเว้นระยะห่างทาง สังคม (Social distancing) เมื่อมีกิจกรรมในชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สถาบันวิจัย สังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มุลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน มูลนิธิชีววิถี และสถาบันชุมชน ท้องถิ่นพัฒนา ระบุว่า ครัวเรือนมีการปรับตัวต่อการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยการลดรายจ่าย และหารายได้เสริม บางครัวเรือนเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร โดยการหาอาหารตามธรรมชาติ อาหารป่า และ ปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันแพร่ระบาด (The active, 2563)

ข้อเสนอแนะ

1. มาตรการเยียวยาของรัฐบาล ต้องเข้าใจสภาพชีวิตและวิถีการทำมาหากินของสมาชิกครัวเรือนเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินเยียวยาต้องครอบคลุมสมาชิกครัวเรือนที่เป็นแรงงานนอกภาคเกษตรกรรม
2. ควรมีมาตรการการเยียวยา ที่เป็นการส่งเสริมศักยภาพทางการเกษตร เทคโนโลยีการเกษตร การพัฒนา ดิน แหล่งเพาะปลูก และน้ำ เพื่อมุ่งเน้นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด
3. ทิศทางการช่วยเหลือต้องมุ่งให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ได้แก่ ฟื้นฟูความมั่นคงทางอาหาร ฟื้นฟูฐานทรัพยากร และส่งเสริมตลาดท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2564). สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2564, จาก [https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor2/files/1\)%20%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%20covid%20\(15%20%E0%B8%A1%E0%B8%8464cp\).pdf](https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor2/files/1)%20%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%20covid%20(15%20%E0%B8%A1%E0%B8%8464cp).pdf)
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). การปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2563, จาก <http://farmer.doae.go.th/>
- คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์วุฒิสภา. (2563). รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่องผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทย จากโรคติดต่อเชื้อโคโรนาไวรัส (COVID-19) และข้อเสนอแนะเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตร ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติตามสถานการณ์. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563, จาก https://www.senate.go.th/document/mSubject/Ext85/85843_0001.PDF
- จิตเกษม พรประพันธ์, มณฑลธิ กปิลกาญจน์, นันทินิตย์ ทองศรี และ พรชนก เทพขาม. (ม.ป.ป.). **กิจการเสี่ยงและมาตรการดูแลภายใต้ผลกระทบของ โควิด-19**. สืบค้นเมื่อ 15

พฤศจิกายน 2563. จาก, https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_30Apr2020.aspx

ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2559). **การสร้างเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มณฑลลี กปิลกาญจน์, พรชนก เทพขาม, นันทนิตย์ ทองศรี และ พัชยา เลาสุทแสน. (ม.ป.ป.).

ผลกระทบโควิด 19 ต่อตลาดแรงงานไทย. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2563, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_12Oct2020.aspx

ละเอียดยศ ศิลาน้อย และ กันทิมาลย์ จินดาประเสริฐ. (2562). การใช้มาตราประมาณค่าในการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การโรงแรม และการท่องเที่ยว. **วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**, 8(15), 112-126.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). **รายงานผลการสำรวจ ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน พ.ศ.**

2563 ทัวราชอาณาจักร. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2564, จาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/%E0%B8%94%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%A3/%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%90%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%99/2563/full_report.pdf

โสมรศรี จันทร์รัตน์, ณรงค์ฤทธิ์ อุดลยฐานานุกิตติ, อัจฉนา ลำซ้ำ, ลัทธพร รัตนวรารักษ์, บุญธิดา เสงี่ยมเนตร และ ชนกานต์ ฤทธิสินนท์. (2563). **ครัวเรือนเกษตรกรไทยในวิกฤติโควิด-19**. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2563, จาก https://www.pier.or.th/wpcontent/uploads/2020/05/aBRIDGEd_2020_011.pdf

- Grandstaff, T. B., Grandstaff S., Limpinuntana, V., & Suphanchaimat, N. (2008). Rainfed Revolution in Northeast Thailand. **Southeast Asian Studies**, 46(3), 289-376.
- Shirai, Y., & Rambo, A. T. (2017). Household structure and sources of income in a rice-growing village in Northeast Thailand. **Southeast Asian Studies**, 6(2), 275-292.
- The active. (2563). **เปิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของโควิด-19 ต่อครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในชุมชนเกษตรกรรม**. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2564, จาก <https://theactive.net/data/public-forum-20200623/>
- Yamane, T. (1967). **Statistics, An introductory Analysis**. (2nd ed). New York: Harper and Row.

การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือ
ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
ของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์

LEARNING MANAGEMENT IN GEOGRAPHY AND ECONOMICS USING
COOPERATIVE PROBLEM-BASED LEARNING AND SOCIAL MEDIA
TO DEVELOP PROBLEM SOLVING ABILITY OF THE COLLEGE
OF DRAMATIC ARTS STUDENTS

ปิยะบุตร ถิ่นธา *

Piyabut Thinthathana *

ภาควิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Department of General Education, The College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute

Received: 24 April 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการคิดแก้ปัญหา 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ ของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1/2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ จำนวน 42 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* ผู้ประสานงาน: ปิยะบุตร ถิ่นธา

อีเมล: Piyabut768@gmail.com

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.10, S.D. = 0.57) 2) ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนมีพัฒนาการที่สูงขึ้น และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.55)

คำสำคัญ: ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์, ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา, วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of students' problem solving ability 2) to study problem solving ability development of students and 3) to study students' satisfaction towards learning management in geography and economics using cooperative problem-based learning and social media. The research sample consisted of 42 1st year vocational certificate students at the College of Dramatic Arts during the second semester of the 2020 academic year by simple purposive sampling. The research instruments were 4 lesson plans, problem solving ability tests and a questionnaire for satisfaction towards learning management in geography and economics using cooperative problem-based learning and social media. The data were analyzed by mean and standard deviation. The findings showed that 1) the level of problem solving ability of students at the College of Dramatic Arts was at a good level, 2) the development of problem solving ability of students during learning management was at high scores, and 3) the level of satisfaction towards learning management in geography and economics using cooperative problem-based learning and social media of students was at a high level.

Keywords: cooperative problem-based learning and social media, problem solving ability, geography and economics

บทนำ

สังคมยุคแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (The Globalization) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในสังคมโลก ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เองเป็นผลในการปรับตัวทางการศึกษาไปทั่วโลก สังคมศึกษา (Social Studies) ถือเป็นวิชาที่สร้างขึ้นมาสอดรับกับสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดย ชรินทร์ มั่งคั่ง (2551), วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555) และอังคณา ตุงคะสมิต (2560) ได้กล่าวว่า วิชาสังคมศึกษา มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีที่มีประสิทธิภาพแก่สังคม โดยเป้าหมายสำคัญที่จะต้องพัฒนาให้เกิดกับผู้เรียนคือ ความรู้ ทักษะ ทักษะคิด ค่านิยม การปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม และการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีความสุข

ภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ถือเป็นวิชาที่สำคัญในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความสำคัญยิ่งในปัจจุบัน โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2560) ได้อธิบายว่า ภูมิศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ทำให้รู้และเข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิต เพื่อให้รู้เท่าทัน ปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รู้จักการวางแผนทางเศรษฐกิจ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ จะเห็นได้จากการที่ ปิยนาล สุทธิประภา (2560) อธิบายว่า เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ใช้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ทางเศรษฐกิจ โดยเน้นศึกษาวิธีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มวลมนุษย์

ความสามารถในการคิด เป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเป็นความสามารถที่สำคัญของพลเมืองโลก ที่สังคมควรจัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่ง สุนทรสินธพานนท์ และคณะ (2555) ได้อธิบายว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา นั้นเป็นการนำประสบการณ์เดิมที่เกิดจากการเรียนรู้มาเป็นพื้นฐานการแก้ปัญหาในสถานการณ์หรือปัญหาใหม่ โดยมีขั้นตอนหรือกระบวนการในการแก้ปัญหาให้บรรลุเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ โดย Stanish and Eberle (1996) อ้างถึงใน ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องใช้การคิดเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ผู้ที่มีทักษะและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาจะสามารถเผชิญกับสภาวะสังคมวุ่นวายได้อย่างเข้มแข็ง มั่นคง

ที่ผ่านมาการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์มักจะเน้นการบรรยาย ขาดการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิทยาลัยนาฏศิลป์ หลายท่านทำให้ได้มุมมองและข้อคิดเห็นที่ตรงกันว่า วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ผู้เรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญและความสนใจเท่าที่ควร เน้นการเรียนรู้ผ่านการทำแบบฝึกหัดเป็นประจำ ทำให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้เผชิญหน้ากับปัญหาที่ก่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางวิทยาลัยนาฏศิลป์พยายามพัฒนามาโดยตลอด ภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ยังคงเป็นสิ่งที่ไกลตัวในมุมมองของผู้เรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ไม่บรรลุจุดมุ่งหมายเท่าที่ควรจะเป็น

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี รูปแบบการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือและสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเทคนิควิธีการหนึ่งที่น่าจะจัดการเรียนรู้โดยผ่านความเข้าใจพื้นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือ นั้น เสาวลักษณ์ สุวรรณรงค์ และคณะ (2558), พัญญาพรรณ แสงตะวัน (2558) และสิริกานต์ มุ่ยจันตา (2563) อธิบายว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนแบบกลุ่ม โดยใช้ประเด็นปัญหา ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย สร้างความรู้จากกระบวนการทำงานกลุ่ม ให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบต่ตนเองและกลุ่ม และปฏิบัติตามกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อผลประโยชน์และเกิดความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม ครูผู้สอนเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน คอยให้ความช่วยเหลือกับผู้เรียนที่ต้องการคำชี้แนะเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีศักยภาพ

สื่อสังคมออนไลน์ ถือเป็นวิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสังคมยุคดิจิทัล โดย นฤพนธ์ สายเสมา (2555) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อที่หลากหลายรูปแบบและจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถกำหนดเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองได้ตามความสามารถ ความถนัดของตนเอง ทั้งในรูปแบบของตัวอักษร รูปภาพ ภาพสร้างสรรค์จำลอง สถานการณ์จำลอง เสียง

และภาพเคลื่อนไหว กลุ่มอภิปรายและการปรึกษาออนไลน์ ผู้เรียนในระบบการเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะเป็นผู้ที่มีความสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและมุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ ของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ ของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 265 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1/2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 42 คน โดยได้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 4 แผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย

- 1) รู้เรื่องการศึกษาไทย 2) รู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัล 3) รู้ค่าพลังงาน และ 4) รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 12 คาบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จาก

Yusof et al. (2012), Panlumlers and Wannapiroon (2015) และ พัทธภาพรรณแสงตะวัน (2558) ได้ทั้งหมด 5 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย 1) พินิจปัญหาเชิงสังคมอย่างเข้าใจ 2) รวบรวมกลุ่มสรรค์สร้างองค์ความรู้ 3) ชื่นชมผลงานแบ่งปันความรู้ 4) ประมวลความรู้ใหม่ 5) นำความรู้มาประยุกต์ใช้ แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าความเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.20–4.80 ซึ่งอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

2.2 แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เป็นแบบวัดแบบอัตนัย แผนการจัดการเรียนรู้ละ 1 ข้อ จำนวน 4 ข้อ หลังการทดลองใช้เครื่องมือพบว่าแบบวัดมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.53–0.70 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.55–0.61 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.73 โดยคำนวณจากสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ผลการตรวจสอบคุณภาพทุกด้านมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามเฉลี่ยระหว่าง 4.60 - 5.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการทดลอง ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 ดำเนินการสร้างเครื่องมือประกอบไปด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์

3.2 ทำการทดลองใช้เครื่องมือวิจัย

3.3 จัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ด้วยตนเองในชั้นเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างไว้ จำนวน 4 แผน จำนวน 12 คาบ

3.4 นำข้อมูลที่ได้จากแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ มาทำการรวบรวมและสรุป เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และแปลผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา มีเกณฑ์กำหนดค่าคะแนนโดยใช้รูปแบบของรูบริกซ์ ปรับปรุงจาก สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรณ (2545) ผลที่ได้จากการตอบแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สามารถแปลผลได้ดังนี้ (Best, 1986)

3.50–4.00 หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับดีมาก

2.50–3.49 หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับดี

1.50–2.49 หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับพอใช้

1.00–1.49 หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับควรปรับปรุง

4.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ มีการกำหนดค่าคะแนนโดยปรับปรุงจาก กนกทิพย์ พัฒนาพัวพันธ์ (2543) ดังต่อไปนี้

5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนฯ สามารถแปลผลได้ดังนี้ (Best, 1986)

4.50 - 5.00 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3.50 - 4.49 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

2.50 - 3.49 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.49 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าการเสนอวิธีการแก้ปัญหา มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงสุดอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 3.44 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 และการระบุปัญหา มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน

ความสามารถ ในการคิด แก้ปัญหา	แผนการจัดการเรียนรู้								$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล
	แผนฯ 1		แผนฯ 2		แผนฯ 3		แผนฯ 4				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
การระบุปัญหา	2.25	0.71	2.50	0.53	3.25	0.46	3.63	0.52	2.91	0.56	ดี
การวิเคราะห์ ปัญหา	2.50	0.53	2.75	0.71	3.50	0.53	3.50	0.76	3.06	0.63	ดี
การเสนอวิธีการ แก้ปัญหา	2.88	0.64	3.50	0.53	3.63	0.52	3.75	0.46	3.44	0.54	ดี
การตรวจสอบผล	2.63	0.52	2.88	0.64	3.00	0.53	3.50	0.53	3.00	0.56	ดี
รวม									3.10	0.57	ดี

2. นักเรียนมีพัฒนาการความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่สูงขึ้น โดย การวัดครั้งที่ 1 รู้เรื่องการศึกษาไทย มีค่าเฉลี่ย 2.56 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 การวัดครั้งที่ 2 รู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัล มีค่าเฉลี่ย 2.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 การวัดครั้งที่ 3 รู้ค่าพลังงาน มีค่าเฉลี่ย 3.34 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 และการวัดครั้งที่ 4 รู้รักษสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 3.59 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57 โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพัฒนาการความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน

การวัดครั้งที่	เรื่อง	$\bar{X}$	S.D.
1	รู้เรื่องการศึกษาไทย	2.56	0.60
2	รู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล	2.91	0.60
3	รู้ค่าพลังงาน	3.34	0.51
4	รู้รักษสิ่งแวดล้อม	3.59	0.57

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความพึงพอใจสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ มีความพึงพอใจน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน	4.47	0.64	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.67	0.45	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา สื่อสังคมออนไลน์และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้	4.07	0.56	มาก
รวม	4.45	0.55	มาก

อภิปรายผล

1. การศึกษาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีระดับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57 ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นฝึกสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและองค์ความรู้ผ่านกิจกรรมการแก้ปัญหาเชิงสังคมร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีการใช้วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ Facebook Google Meet เป็นต้น เข้ามาเป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา โดยปัญหาเชิงสังคมที่ผู้วิจัยนำมาเป็นปัญหาหลักล้วนเป็นปรากฏการณ์เชิงสังคมที่เกิดขึ้นทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก ปัญหาที่เป็นเรื่องใกล้ตัวเป็นที่สนใจของสังคมเป็นสิ่งที่

กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ เห็นความสำคัญ อยากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ความความเข้าใจและมี ส่วนร่วมในการแก้ปัญหานั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาภัสรา คนงาน (2559) ที่ทำการ วิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเรื่องสถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยผ่านกระบวนการ ออกแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงระบบ ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการคิด แก้ปัญหา เรื่อง สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาของ นักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง

2. การศึกษาพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนมีพัฒนาการที่สูงขึ้น เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาในทุก แผนการจัดการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการร่วมคิดร่วมทำเป็นกลุ่ม ในระยะแรกผู้เรียนยังไม่คุ้น ชินกับการแก้ปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่มมากนัก ยังคงมีมุมมองว่าวิธีคิดตนเป็นสิ่งที่ดี กระบวนการ กลุ่มยังไม่เป็นระบบมากนัก ระยะหลังลีลาในการเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไป สามารถ สร้างองค์ความรู้ร่วมกันผ่านการแก้ปัญหาดได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ใช้สื่อสังคมออนไลน์ใน การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันได้ดีขึ้น สามารถหาข้อมูลมาประกอบ เพื่อให้อธิบายปัญหาของกลุ่มตนน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น นำเสนอผลงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้ อย่างน่าสนใจ ประกอบกับการที่ผู้สอนได้ปรับบทบาทตนเป็นผู้คอยให้คำชี้แนะ กระตุ้นการ ร่วมกันทำงานในแต่ละกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างและสรุปองค์ ความรู้ที่สำคัญได้อย่างเหมาะสม พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลให้ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร โปสิทธิพิเชษฐ (2558) ที่ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญ สถานการณ์ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ระหว่างการจัดการเรียนรู้มีพัฒนาการสูงขึ้น

3. การศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา เป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจ อยู่ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.45 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.55 เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาร่วมกันอย่างอิสระหลากหลาย จัดกิจกรรมที่เน้น

ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้เนื้อหาสาระที่เรียน จากการค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการรังสรรค์ชิ้นงานที่เน้นการแก้ปัญหา นำเสนอปัญหาเชิงสังคมที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมปัจจุบันของไทยและโลก ซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน ทำให้นักเรียนให้ความสนใจและแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา มีการแลกเปลี่ยนมุมมองประสบการณ์และองค์ความรู้ในขณะนำเสนอชิ้นงาน แก่ไข่มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทันทีเมื่อผู้สอนพบเจอ สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์จนอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิพาภาณูย์ โยธารักษ์ (2563) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ผังงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ผังงาน อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้ประเด็นปัญหาเชิงสังคมที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากปัญหามาไปสู่การค้นพบข้อสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนควรเลือกประเด็นปัญหาหรือปรากฏการณ์เชิงสังคมที่มีความน่าสนใจ เกิดขึ้นจริงในสังคมและใกล้ตัวนักเรียน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและนำองค์ความรู้ใหม่ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมโดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องหรือนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

กนกทิพย์ พัฒนาพัวพันธ์. (2543). **สถิติเบื้องต้นทางการศึกษา**. เชียงใหม่: ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Patanapupan, K. (2000). **Introduction to statistics in education**. Chiang Mai: Department of Educational Evaluation and Research, Faculty of Education, Chiang Mai University. (in Thai).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://rb.gy/ckwbng>

Ministry of Education. (2017). **Indicators and core learning areas geography (Revised Edition B.E. 2560) (A.D. 2017) Department of Social Studies, Religion and Culture according to the basic education core curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008) and guidelines of organizing learning activities**. Retrieved November 23, 2020, from <https://rb.gy/ckwbng> (in Thai).

จิราพร โปสิทิพิเชฐ. (2558). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, 8(2), 1624-1640.

Bosittipichet, J. (2015). The Development of Learning Achievement and Problem Solving Thinking Process Skills on Thai Social of Mathayomsuksa Three Studentsby Situation Confrontation Process. **Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)**, 8(2), 1624-1640. (in Thai).

ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2551). **องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา**. เชียงใหม่: ลูกช้าง นานามีเดียเซ็นเตอร์.

Mangkhang, C. (2008). **Knowledge of curriculum and teaching in social studies**. Chiang Mai: loogchangnana Media Center. (in Thai).

ฐิพากาญจน์ โยธารักษ์, ภูเบศ เลื่อมใส และสุขุมิตร กอมณี. (2563). การพัฒนาบทเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ฝั่งงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. **วารสาร E-Journal of Education Studies, Burapha University**, 2(3), 1-16.

- Yotharag, T., Louimsai, P., & Komane, S. (2020). A Development Online Social Media Lesson on Flowchart for Mathayomsuksa 2 Students. **E-Journal of Education Studies, Burapha University, 2**(3), 1-16. (in Thai).
- นฤพนธ์ สายเสมา. (2555). การนำ Social Media มาใช้ในการจัดการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://1th.me/vD3Fi>
- Saisema, N. (2012). **The Social Media Implementation in Learning Management**. Retrieved November 23, 2020, from <https://1th.me/vD3Fi> (in Thai).
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). **การพัฒนาการคิด**. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินต์.
- Susaorat, P. (2013). **The development of ideas**. Bangkok: 9119 Technical Printing. (in Thai).
- ปิยนดา สุทธิประภา. (2560). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Sutthipra, P. (2017). **The Development of Learning Achievement; Economic of Mathayomsuksa 5 Students by Collaborative Learning Management Technique TGT**. Master Thesis, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University. (in Thai).
- พัชฎาพรรณ แสงตะวัน. (2558). **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวความคิดการใช้ปัญหาเป็นฐานประกอบกลุ่มร่วมมือ วิชาการบัญชีเบื้องต้น เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Saengtawan, P. (2015). **Development of Learning Management Approach Based on Problem-Based Learning and Cooperative Learning to Enhance Academic Achievement and Achievement Motivation of Vocational Certificate Students for the First Year Level, in Basic**

Accounting Subject. Master Thesis, Faculty of Education, Mahasarakham University. (in Thai).

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). **ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Isarankura Na Ayudhaya, W. (2012). **Social studies teachers with development skill for students**. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. (in Thai).

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรณ. (2545). **การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง**. กรุงเทพฯ: เดอะโนว์เลจ.

Phuvipadawat, S. (2002). **Learner Centerdness & Authentic Assessment**. Bangkok: The Knowledge. (in Thai).

สิริกานต์ มุ่ยจันตา. (2563). **ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับเกมกระดาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์และการเคลื่อนที่แบบวงกลม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัย สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Muyjunta, S. (2020). **Effects of Using Cooperative Problem-based Learning and Board Game on Grade 10 Students' Achievement And Collaborative Problem Solving Competency in Projectile and Circular Motions**. Master Thesis, Faculty of Education, Naresuan University. (in Thai).

สุนัษ สินทานนท์, วรรัตน์ วรรณเลิศลักษณ์ และ พรณี สินทานนท์. (2555). **พัฒนาทักษะการคิด ตามแนวปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินต์.

Sintapanon, S., Wanalertlak, W., & Sintapanon, P. (2012). **The Development Thinking Skill According to the Educational Reform**. Bangkok: 9119 Technical Printing. (in Thai).

เสาวลักษณ์ สุวรรณรงค์, อัครพงศ์ สุขมาตย์ และไพฑูรย์ พิมพ์. (2558). **การพัฒนาชุดการสอนเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างเป็นระบบ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและใช้ปัญหาเป็นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)**. **วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม**, 14(3), 77-84.

- Suwannarong, S., Sukkamart, A., & Pimdee, P. (2015). The Development of Instructional Packages for Reinforce The System Thinking with Cooperative and Problem-Based Learning for Mathayomsuksa 5 at Bodindecha (Sing Singhaseni) School. **Journal of Industrial Education**, **14**(3), 77-84. (in Thai).
- อังคณา ตุงคะสมิต. (2560). **การวิจัยนวัตกรรมทางสังคมศึกษา**. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Tungkasamit, A. (2017). **Research for innovation in social studies**. Khon Kaen: Faculty of Education, Khon Kaen University. (in Thai).
- อารัสนรา คนงาน. (2559). การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเรื่องสถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยผ่านกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงระบบ. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, **9**(2), 1495-1509.
- Konngan, A. (2016). The development of problem solving thinking abilities on the situation of natural resources and environment in America of Mathayomsuksa 3 students through instructional system design. **Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)**, **9**(2), 1495-1509. (in Thai).
- Best, J. W. (1986). **Research in education**. (5th ed). Englewood Cliffs, NJ: Practice-Hall.
- Panlumlars, K., & Wannapiroon, P. (2015). Design of cooperative problem-based learning activities to enhance cooperation skill in online environment. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, **174**, 2184-2190.
- Yusof, K. M., Hassan, S. A. H. S., Jamaludin, M. Z., & Harun, N. F. (2012). Cooperative Problem-based Learning (CPBL): Framework for Integrating Cooperative Learning and Problem-based Learning. **Procedia Social and Behavioral Sciences**, **56**, 223-232.

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ

THE GUIDELINE OF PROMOTING TOURISM COMPONENTS OF BAAN SA KLA COMMUNITY, SAMUT PRAKARN PROVINCE.

อธิป จันทรสุริย์^{1,*}, จักรภัทร ประจักษ์² และ ชมาพร สุขทวี³
Athip Jansuri^{1,*}, Jakkapat Prajak² and Samaporn Suktawi³

¹ สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

^{2,3} สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

¹ Hospitality Industry and Tourism Management, Kasem Bundit University

^{2,3} Tourism Management, Faculty of Liberal Arts, Kasem Bundit University

Received: 11 May 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) องค์ประกอบการท่องเที่ยว 2) เสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบ การท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ มีต้นทุนทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตที่มี อัตลักษณ์โดดเด่น ด้านความสะดวกในการเดินทาง ซึ่งการเดินทางมายังชุมชนบ้านสาขลาสามารถเดินทางได้หลากหลายเส้นทาง และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สามารถค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากทางเว็บไซต์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในชุมชนมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งร้านอาหาร ป้ายบอกทาง ลานจอดรถ และห้องน้ำ ด้านที่พัก ชุมชนมีการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิต และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ด้านกิจกรรม ชุมชนได้นำอัตลักษณ์วิถีชีวิต

* ผู้ประสาน: อธิป จันทรสุริย์

อีเมล: new_zahaha@hotmail.com

ของชุมชนมาสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยว 2) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนอาจฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นนักเล่าเรื่อง การจัดการร้านค้า ตลอดจนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนให้คนในชุมชนรวมกลุ่มโฮมสเตย์

คำสำคัญ: แนวทาง, การส่งเสริม, องค์ประกอบการท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study the environment conditions (SWOT Analysis) of tourism components, and 2) to propose a guideline of promoting tourism based on tourism elements at Ban Sa Kla Community, Samut Prakan Province. A qualitative research method by interviews was a tool to collect data with key informants consisting of government officials Entrepreneurs, merchants, and communities with a content-based analytical approach. The research results revealed that: 1) An attraction is a cost of tourism resources as including historical stories, traditions, and lifestyles at unique identities. Travelling to Ban Sa Kla community can travel in various routes and the information is available on a website. Facility; there are facilities and activities available for the tourists, including restaurants, signboards, parking lots, and restrooms. The activity is an identity and way of life of the community. 2) Guidelines for tourism promotion based on tourism elements community may be used train the youth as storytellers, and retails management to support relevant agencies that supports the people to join the homestay group.

Keywords: Guideline, Promoting, Tourism Components

บทนำ

นโยบายในการพัฒนาบริการและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้ประเทศไทยเป็น ศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย (Tourism Capital of Asia) โดยกำหนดเป้าหมายหลัก ในการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค ที่พัก สาธารณสุขพื้นฐาน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบ การท่องเที่ยวที่หลากหลาย การเสนอวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ การกำหนดมาตรฐาน ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และการต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรี เป็นต้น (กรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2558) ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความแตกต่างใน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ทางสังคมในระดับที่เฉพาะเจาะจง ในเรื่องราวได้และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการวางแผนกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Ritchie & Inkari, 2006) การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอันจะทำให้ เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งจะควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรให้คง ความดึงดูดใจ ทั้งนี้จำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของชุมชน และเกิด การกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม (โศรยา สิงขวงศ์, 2546)

ชุมชนมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมจำนวนมาก โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่แล้ว หากนำมาใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน (กรมส่งเสริม การปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2558) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการมี ส่วนร่วมกับชุมชนในการกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรมการปรับปรุงภูมิทัศน์ การพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน รวมไปถึงการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (มธุรา สวนศรี, 2559) ซึ่งชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนหนึ่งที่มีมรดก ทางวัฒนธรรมประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ตลอดจน จุดเด่นของชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานอยู่ริมน้ำ มีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตลอดจนชุมชนมีการสร้างการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษา เรียนรู้วิถีชีวิต

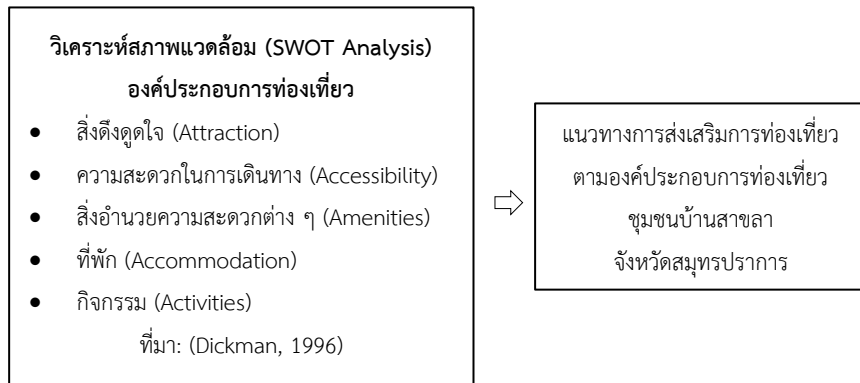
อย่างไรก็ตามแม้ชุมชนบ้านสาขลาซึ่งมีต้นทุนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ แต่ก็ยังขาดการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวชุมชนไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ให้เป็นรูปธรรม การจัดกิจกรรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและยังขาดการวางแผน ขาดการมี

ส่วนร่วมพูดคุยกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนักและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวยังไม่ต่อเนื่อง ตลอดทั้งปี (ณัฐกานต์ รองทอง และ วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา, 2563) จากปัญหาด้านการบริหารจัดการที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งหากนำองค์ประกอบการท่องเที่ยวมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งด้านสิ่งดึงดูดใจ ความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเพื่อวางแผน และกำหนดแนวทางในการดำเนินธุรกิจเพื่อรองรับการท่องเที่ยวต่อไป ที่สอดคล้องตามวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย 2579 โดยการเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทยโดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีสำหรับประชาชนทุกระดับ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) องค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ประกอบการร้านค้า จำนวน 8 คน และกลุ่มที่ 3 ชุมชน จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่กำหนดแนวคำถาม เพื่อเชื่อมโยงกับประเด็นหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นคำถามต่าง ๆ

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจำแนกประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางที่กำหนดไว้โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล และลงสำรวจพื้นที่ เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษา วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) องค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ

ประกอบด้วย จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities) ที่พัก (Accommodation) และ กิจกรรม (Activities) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ซึ่งได้ผลการวิจัย ดังนี้

1.1 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) พบว่า ชุมชนบ้านสาขลา ตั้งอยู่บริเวณริมปากแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งหมู่บ้านสาขลาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึง กรุงศรีอยุธยาตอนต้นกล่าวคือ เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานอยู่ริมน้ำที่รวมขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม วิถีชีวิตและสถานที่ท่องเที่ยวและ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ

จุดแข็ง (Strengths) พบว่า 1) เรื่องราวตำนานของชุมชน ชุมชนบ้านสาขลา มีเรื่องราวตำนานที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ตำนานสาวกล้าที่ผู้หญิงในหมู่บ้านได้ต่อสู้กับกองทัพพม่าจนสามารถเอาชนะมาได้ในที่สุดจึงมีชื่อว่า หมู่บ้านสาวกล้า ตามวีรกรรมแล้ว จึงเพี้ยนเป็นหมู่บ้านสาขลา และกลายมาเป็นตำบลนาเกลือจนถึงปัจจุบัน “สาวกล้านาเกลือ” 2) ท่าเลที่ตั้ง หมู่บ้านสาขลาตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ และตั้งอยู่ริมปากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีคลองสรรพสามิตไหลผ่านกลางชุมชนซึ่งมีทัศนียภาพที่สวยงามท่ามกลางป่าชายเลนดังสมญานาม “บ้านสามน้ำ สามป่า สามนา และสามหอย” สามน้ำ คือ น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย สามป่า คือ ป่าแสม ป่าจาก ป่าโกงกาง สามนา คือ นาข้าว นาเกลือ นาุ้งและปลา และสามหอย คือ หอยแครง หอยแมลงภู่ หอยนางรม และหอยกระพง 3) วิถีชีวิตชุมชน มีการทำการเกษตรกรรมและการประมงริมปากแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนที่ยังคงเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน 4) ประติมากรรมหลวงพ่อโต วัดสาขลา เป็นพระประธานประดิษฐานอยู่ด้านในพระอุโบสถเป็นศิลปะสมัยอยุธยา ปางมารวิชัย ฐานบัว 5) สถาปัตยกรรมวัดสาขลา วัดประจำชุมชนที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน และพระปรางค์เอียงสมัยอยุธยา วัดพระสมุทรเจดีย์ (พระเจดีย์กลางน้ำ) สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ซึ่งปัจจุบันทำให้ตะกอนดิน

ต่าง ๆ ที่บดบังกันจนทำให้ตลิ่งเชื่อมติดกับเกาะกลางน้ำ วัดขุนสมุทราวาส (วัดขุนสมุทราชิน) ความเป็นเอกลักษณ์คือ พระอุโบสถกลางน้ำซึ่งบางครั้งพระอุโบสถจะจมอยู่ใต้น้ำทะเลส่วนหนึ่ง บางครั้งจะโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำทะเล ตลอดจนอาคารบ้านเรือนและความเก่าแก่สองฝั่งคลองที่ยังคงโครงสร้างเดิมที่สร้างจากไม้รูปจั่วทรงไทย ทรงปั้นหยา และจั่วแบบรูปทรงสมัยใหม่ 6) อาหาร การทำกุ้งเหยียดภูมิปัญญาที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ที่นำกุ้งมาเหยียดตัวให้ตรง ประปรสชาติหวาน เค็ม ครบรส

จุดอ่อน (Weaknesses) พบว่า 1) ลักษณะทำเลที่ตั้ง บางพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำและทะเล ซึ่งทำให้ประสบปัญหาถูกน้ำทะเลกัดเซาะและน้ำท่วม ส่งผลให้เกิดความเสียหาย ของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ 2) การทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลองส่งผลต่อทัศนียภาพในแหล่งท่องเที่ยว และก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

โอกาส (Opportunities) พบว่า 1) ต้นทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ เยาวชน ซึ่งชุมชนมีจุดแข็งด้านเรื่องราวตำนานของชุมชน ทั้งนี้ชุมชนอาจฝึกอบรมเยาวชนในชุมชนให้เป็นนักเล่าเรื่องได้ 2) สถานศึกษาในชุมชน ทั้งนี้อาจมีการสร้างการเรียนรู้เรื่องราวตำนานของชุมชน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของชุมชน

อุปสรรค (Threats) พบว่า ลักษณะทำเลที่ตั้ง บางพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำและทะเล ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการรักษา พื้นที่อาคาร สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในชุมชน

1.2 ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) พบว่า การเดินทางมายังชุมชนบ้านสาขลา สามารถเดินทางมาได้โดยรถยนต์ส่วนบุคคล โดยใช้ถนนศรีนครินทร์ ตรงมาสามแยกการไฟฟ้า ตรงไปท่าเรือข้ามฟากไปพระสมุทรเจดีย์ขึ้นฝั่งพระสมุทรเจดีย์ไปเส้นทางถนนสุขสวัสดิ์เลี้ยวซ้ายไปทางป้อมพระจุลจอมเกล้าขึ้นสะพานข้ามคลองสรรพสามิตเลี้ยวขวาเข้าไปบ้านสาขลา ส่วนรถโดยสารสาธารณะ ลงที่วัดพระสมุทรเจดีย์ และโดยสารรถสองแถวหรือรถตู้สายพระสมุทรเจดีย์ - อ.สาขลา มาลงเรือที่ท่าเรือป่าสี และต่อเรือไปลงที่ท่าเรือบ้านขุนสมุทรจีน และสามารถ เดินทางทางคันดินเข้าไปยังชุมชน หากโดยสารรถไฟฟ้ามหานครสายที่สถานีสำโรง และต่อรถโดยสารสาธารณะลงที่ปากน้ำ จากนั้นนั่งเรือข้ามฟากข้ามไปยังฝั่งพระสมุทรเจดีย์

จุดแข็ง (Strengths) พบว่า 1) การเดินทางมายังชุมชนบ้านสาขลาสามารถเดินทางได้หลากหลายเส้นทาง ประกอบด้วย รถโดยสารสาธารณะ รถไฟฟ้า เรือ และรถยนต์ส่วนบุคคล 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สามารถค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากทางเว็บไซต์หรือ

เฟสบุ๊ก (Facebook) ของชุมชนบ้านสาขลา เช่น เพ็ญนะสาขลาของสำนักงานการท่องเที่ยว และ <http://bansakhla.com/bansakhla1.html>.

จุดอ่อน (Weaknesses) พบว่า การเดินทางไปยังชุมชนบ้านสาขลาถือว่าเป็นการเดินทางที่สลับซับซ้อน เนื่องจากการเดินทางต้องต่อรถสาธารณะหลายสายต่อ ๆ กันและต้องมีการเดินทางข้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และพื้นที่ในชุมชนก็ค่อนข้างคับแคบ ซึ่งหากไม่ได้ศึกษาเส้นทางมาโดยละเอียด อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสนเส้นทางได้

โอกาส (Opportunities) พบว่า 1) การมีระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งผลต่อความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว เช่น GPS นำทาง หรือการค้นหาข้อมูลเส้นทางผ่านทางอินเทอร์เน็ต 2) การพัฒนาระบบรถไฟฟ้าสายสีเขียวแบริงถึงสมุทรปราการ ทำให้สร้างความสะดวกในการเดินทางเพิ่มมากขึ้น

อุปสรรค (Threats) พบว่า สภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะในฤดูฝนอาจพบอุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยว เนื่องจากการเดินทางไปยังชุมชนต้องเดินทางโดยต่อรถสาธารณะหลายสายต่อ ๆ กัน และอาจส่งผลต่อการเดินทางเข้าถึงชุมชน เนื่องจากชุมชนมีท่าเลที่ตั้งใกล้แม่น้ำและทะเล ซึ่งอาจทำให้เกิดน้ำท่วมได้

1.3 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities) ภายในชุมชนบ้านสาขลามีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารที่เปิดให้บริการมากกว่า 30 ร้าน ทั้งร้านอาหารตามสั่ง ร้านอาหารทะเล ร้านคาเฟ่ โฮมสเตย์ที่ให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืน ห้องสุขาที่มีทั้งห้องสุขาชาย หญิง และผู้พิการ บริการเรือรับจ้างที่ให้บริการข้ามฟากและบริการเรือที่เดินทางไปยังวัดขุนสมุทรวาสน์ ตู้ATM สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเบิกถอนเงินสด ลานจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยรถยนต์

จุดแข็ง (Strengths) พบว่า ชุมชนมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ครบครัน สร้างความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

จุดอ่อน (Weaknesses) พบว่า 1) ร้านอาหารที่เปิดให้บริการเป็นจำนวนมาก มีการจำหน่าย สินค้าที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดการแข่งขันกันเองของร้านอาหาร ตลอดจนการเดินทางไปยังร้านอาหารเส้นทางค่อนข้างแคบ และตั้งอยู่ติดกับถนนซึ่งอาจทำให้ไม่ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวที่นั่งรับประทานที่ร้าน 2) ป้ายบอกทาง และป้ายสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน ป้ายที่ให้ความรู้ต่าง ๆ เป็นภาษาไทยทั้งหมด อาจเป็นปัญหาสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

โอกาส (Opportunities) พบว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐ เช่น การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ ถนน เป็นต้น ส่งผลต่อการสร้างอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

อุปสรรค (Threats) พบว่า ระบบการดำเนินการที่ล่าช้าด้านเอกสารของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนข้อจำกัดในการสนับสนุนงบประมาณของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

1.4 ที่พัก (Accommodation) นักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืน ชุมชนบ้านสาขลา และบริเวณใกล้เคียงชุมชนมีการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) บ้านขุนสมุทรจีนโฮมสเตย์ เป็นการพัฒนาบ้านไม้ให้กลายเป็นโฮมสเตย์ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชน ราคาเริ่มต้นที่ 600 บาท ต่อคน รวมอาหาร 3 มื้อ มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และมีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน การปลูกป่ายายเลน การทำบ่อเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอย อื่น ๆ และการดำน้ำ และทำบุญตักบาตรตอนเช้า 2) วังใหญ่โฮมสเตย์ โฮมสเตย์แบบเรียบง่าย ตัวที่พักเป็นกระท่อมไม้ มีทั้งแบบกระท่อมหลังเล็กที่พักได้ 2 คน และกระท่อมหลังใหญ่ที่รองรับได้ถึง 20 คน ตั้งอยู่ในเขตบริเวณของบ่อเลี้ยงกุ้ง ราคาเริ่มต้น 500 บาท ต่อคน รวมอาหาร 3 มื้อ มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และมีกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว 3) โฮมสเตย์ผู้ใหญ่สมร แข่งสมุทร มีลักษณะเป็นบ้านพักทำจากไม้ มุงหลังคาด้วยใบ จำนวน 4 หลัง สร้างเหนือน้ำ ราคาเริ่มต้นที่ 600 บาท ต่อคน รวมอาหาร 3 มื้อ มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และมีกิจกรรมการท่องเที่ยว

จุดแข็ง (Strengths) พบว่า ชุมชนมีการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิต มีสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พักครบครัน ราคาที่พักเหมาะสมพร้อมอาหาร 3 มื้อ มีการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

จุดอ่อน (Weaknesses) พบว่า ที่พักไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวและในชุมชนบ้านสาขลาไม่มีบริการที่พักไม่มาก ส่วนใหญ่ที่พักต้องเดินทางออกจากตัวหมู่บ้านประมาณ 5 - 10 กิโลเมตร ทำให้การเดินทางไปตามสถานที่สำคัญในหมู่บ้านสาขลาค่อนข้างลำบาก และต้องนั่งเรือเข้าที่พักประมาณ 15 - 20 นาที

โอกาส (Opportunities) พบว่า 1) รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกำลังให้ความสนใจ ทั้งนี้การจัดบริการที่พักแบบโฮมสเตย์เป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) คนในชุมชนที่มีความพร้อมและต้องการมีรายได้เพิ่ม อาจเข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อเป็นการเพิ่มที่พักให้เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวภายในชุมชน

อุปสรรค (Threats) พบว่า 1) ลักษณะทำเลที่ตั้ง บางพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำและทะเล อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่พักให้คงอยู่ถาวร 2) ลักษณะที่พักประเภทอื่น เช่น รีสอร์ท อาจส่งผลกระทบต่อตัดสินใจในการเลือกที่พักของนักท่องเที่ยว

1.5 กิจกรรม (Activities) ชุมชนได้นำอัตลักษณ์วิถีชีวิตของชุมชนมาสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ จะเป็นการช่วยดำรงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นแล้วยังช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิต ศิลปะวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีกิจกรรมดังนี้ 1) กิจกรรมศึกษาเรียนรู้ พิพิธภัณฑสถาน บ้านสาขลา เป็นพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านที่รวบรวมของโบราณที่เก่าแก่นำมาจัดแสดง เช่น ข้าวของเครื่องใช้ของชาวบ้าน วัตถุโบราณที่ตกทอดมาจากวัดหลังเก่า ใบเสมา ภาชนะดินเผา อิฐโบราณ ตู้พระธรรมคำสอนอายุเก่าแก่ถึงร้อยปี เป็นการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ศิลปะและวัฒนธรรมที่เก่าแก่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีวิทยากรคอยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และพิพิธภัณฑสถานโบราณและสัตว์สตฟฟ์ (เทคนิคการทำให้ซากสัตว์คงสภาพเหมือนมีชีวิต) ต่าง ๆ เป็นการจัดรวบรวมสัตว์ที่ตายแล้วให้เกิดประโยชน์ และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ 2) กิจกรรมสาธิตผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมาจากต้นจาก แปรรูปมาเป็นของรับประทาน เช่น ขนมจาก ขนมปังไส้ลูกจาก ของใช้นำมาแปรรูป เป็นตะกร้า กล่องใส่ของ กระเป๋าจักสาน ดับจากมุงหลังคา 3) กิจกรรมลองเรือชมคลองสรรพสามิต และความเป็นอยู่ของคนในชุมชนบ้านสาขลา 4) กิจกรรมสาธิตการทำกุ่มเหี้ยด เป็นการสาธิตตั้งแต่การแยกประเภทของกุ่ม และวิธีการขั้นตอนการทำ

จุดแข็ง (Strengths) พบว่า 1) ชุมชนจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและมีความหลากหลาย โดยกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนี้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ตั้งแต่วิธีการทำและได้ลงมือปฏิบัติ 2) วิทยากรมีความรู้ความเชี่ยวชาญ เพราะเป็นคนในพื้นที่ชุมชน และวัสดุอุปกรณ์เป็นสิ่งที่หาได้ภายในชุมชน

จุดอ่อน (Weaknesses) พบว่า ด้านการดูแลความปลอดภัย ไม่มีหน่วยงานในการรักษาความปลอดภัย และไม่มีอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น เสื้อชูชีพ กล้องวงจรปิด

โอกาส (Opportunities) พบว่า 1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกำลังให้ความสนใจ ทั้งนี้อาจต่อยอดกิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น 2) ให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น โดยการส่งเสริมร้านค้าและ การส่งเสริมที่พัก ในขณะที่นักท่องเที่ยวทำกิจกรรม เพื่อส่งเสริมรายได้ในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรู้จักเพิ่มมากขึ้น

อุปสรรค (Threats) พบว่า 1) การทำกิจกรรมทางน้ำอาจส่งผลกระทบต่อความกังวลของนักท่องเที่ยวเนื่องจากพื้นที่น้ำบางส่วนมีปัญหาเน่าเสีย ตลอดจนการเดินทางสัญจรทางน้ำ 2) สภาพที่ตั้งของชุมชนอาจเกิดอุปสรรคในการจัดพื้นที่ประกอบกิจกรรมที่จำกัด

จากการศึกษา วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ โดยสามารถนำจุดแข็งในแต่ละองค์ประกอบขององค์ประกอบการท่องเที่ยว มาใช้พัฒนา ต่อยอด ให้เป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านจุดอ่อนและอุปสรรคนั้นสามารถเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา เพื่อให้การจัดการด้านการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น และด้านโอกาสจะเป็นส่วนช่วยส่งเสริม การจัดการด้านการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ

2. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ

สามารถนำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ ได้ดังนี้

2.1 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

2.1.1 ต้นทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ เยาวชน ซึ่งชุมชนมีจุดแข็งด้านเรื่องราวตำนานของชุมชน ทั้งนี้ชุมชนอาจฝึกอบรมเยาวชนในชุมชนให้เป็นนักเล่าเรื่องได้เพื่อสร้างการเรียนรู้เรื่องราวตำนานของชุมชน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของชุมชนทั้งเยาวชน คนในชุมชน และนักท่องเที่ยว

2.1.2 การจัดทำของที่ระลึกที่เป็นสิ่งสร้างสรรค์จากเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่จดจำ และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

2.2 ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility)

2.2.1 ภาครัฐอาจจัดรถโดยสารสาธารณะจากตัวเมืองไปยังชุมชนบ้านสาขลา ให้มากขึ้นและจัดให้มีการรับส่งนักท่องเที่ยวโดยใช้รถของชาวบ้านในชุมชนโดยการให้นักท่องเที่ยวต้องติดต่อเข้ามาที่หมู่บ้านล่วงหน้า และจัดให้มีเรือข้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาให้ใหญ่ขึ้นและมีการเปลี่ยนเส้นทางเดินเรือให้หลากหลายและง่ายต่อการเข้าถึงชุมชนและมีการตัดถนนเข้าภายในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

2.2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจสนับสนุนและให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเดินทางโดยรถไฟฟ้ามหานครสายสีเขียวเพื่อให้สะดวกสบายแก่การเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน

2.3 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities)

2.3.1. พัฒนาร้านอาหารหรือให้หน่วยงานรัฐเข้ามาตรวจสอบร้านอาหาร เพื่อให้ได้มาตรฐานทั้งด้านราคาและคุณภาพในการบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้ และฝึกอบรมด้านคุณภาพการให้บริการ เทคนิคการให้บริการ เป็นต้น

2.3.2. ปรัชชาหรือให้หน่วยงานและผู้นำในชุมชนร่วมกันจัดการเรื่องของการจัดการร้านค้าในชุมชนทุกร้านเพื่อตกลงแก้ไขโดยเสนอให้มีตราสัญลักษณ์ของร้านค้า

2.3.3. จัดระเบียบร้านอาหารให้อยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกัน เพื่อความปลอดภัยในการดูแลของเจ้าหน้าที่ และความสะดวกสบายในการเลือกซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว

2.4 ที่พัก (Accommodation)

2.4.1. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนให้คนในชุมชนจัดทำโฮมสเตย์เพิ่ม หรือมีการเปิดให้คนในชุมชนที่สนใจต้องการมีรายได้เปิดเป็นโฮมสเตย์ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

2.4.2. มีการปรับแต่งหรือเปลี่ยนแปลงเรือที่จะเข้าสู่ที่พักให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เช่น เรือยนต์รับจ้างควรมีที่กัน มีหลังคา และเพิ่มเสื้อชูชีพให้กับนักท่องเที่ยว

2.4.3. ทำการศึกษาพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นที่พักสำหรับการท่องเที่ยวชุมชนให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

2.5 กิจกรรม (Activities)

2.5.1. พัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความสามารถในด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อให้คำแนะนำและอธิบายเกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์แก่ผู้เข้าชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2.5.2. ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจัดระเบียบในพิพิธภัณฑ์ เพิ่มความปลอดภัยมากยิ่งขึ้นและจัดหาคนดูแล คนบรรยายที่มีความรู้แต่ละจุด เพื่อให้เพียงพอต่อการดูแลนักท่องเที่ยว

2.5.3. ประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารกิจกรรมในชุมชนเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นหรือต่างท้องถิ่นได้รับรู้ข่าวสารและใช้เทคโนโลยี เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

อภิปรายผล

ผลการศึกษา วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวองค์ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ชุมชนมีต้นทุนทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานอยู่ริมน้ำ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ มีขนบธรรมเนียม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น ซึ่งอาจนำ อัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นมาใช้ในการเสนอแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรม การผลิตของที่ระลึก เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่จดจำ และสร้างการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ ห้าวหาญ ทวีแสง (2555) ผลการศึกษา พบว่า การเดินทางท่องเที่ยวที่เรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดยการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นที่อาศัยความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และผู้คนเจ้าของวัฒนธรรม ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) ซึ่งการเดินทางมายังชุมชนบ้านสาขลาสามารถเดินทางได้หลากหลายเส้นทาง ประกอบด้วย รถโดยสารสาธารณะ รถไฟฟ้า เรือ และรถยนต์ส่วนบุคคล และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สามารถค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากทางเว็บไซต์หรือเฟสบุ๊ก (Facebook) ของชุมชนบ้านสาขลา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจสนับสนุนและให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเดินทางโดยรถไฟฟ้ามหานครสายสีเขียวเพื่อให้

สะดวกสบายแก่การเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน สอดคล้องกับ Cutlip et al. (1994) ได้กล่าวว่าการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมยังคงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามหลักสำคัญที่ผู้สื่อสารจะต้องคำนึงถึง เพื่อให้การสื่อสารที่ได้ทำการส่งข่าวสารแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities) ภายในชุมชนมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ครบครัน สร้างความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารที่เปิดให้บริการมากกว่า 30 ร้าน โฮมสเตย์ ห้องสุขา บริการเรือรับจ้าง ตู้ATM และลานจอดรถ ทั้งนี้อาจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดระเบียบร้านอาหารให้อยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกัน เพื่อความปลอดภัยในการดูแลของเจ้าหน้าที่ และความสะดวกสบายในการเลือกซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิวพร ชูสร และ ธนภูมิ อดิเวทิน (2558) ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐหรือกลุ่มผู้ประกอบการควรมีการร่วมมือช่วยกันจัดระเบียบเกี่ยวกับธุรกิจที่พักและร้านอาหาร ทั้งด้านผลิตภัณฑ์ และด้านลักษณะทางกายภาพ เป็นด้านที่มีผลต่อพฤติกรรม การใช้บริการของนักท่องเที่ยว ด้านที่พัก (Accommodation) ชุมชนมีการจัดที่พักแบบ โฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิต มีสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พักรับรอง ราคาที่มีความเหมาะสม มีการดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนให้คนในชุมชนจัดทำโฮมสเตย์เพิ่มหรือมีการเปิดให้คนในชุมชนที่สนใจต้องการมีรายได้เปิดเป็นโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ กนกรัตน์ ดวงพิกุล และ จารุพันธ์เมธะพันธุ์ (2561) ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐและเอกชน การติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของโฮมสเตย์ความพร้อมของสมาชิก โดยคำนึงถึงความต้องการ ของนักท่องเที่ยว มีการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาให้การดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานโฮมสเตย์ด้านกิจกรรม (Activities) ชุมชนได้นำอัตลักษณ์วิถีชีวิตของชุมชนมาสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยว นอกจากจะเป็นการช่วยดำรงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิต ศิลปะวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารกิจกรรมในชุมชนเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นหรือต่างท้องถิ่นได้รับรู้ข่าวสารและใช้เทคโนโลยี เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์สอดคล้องกับการศึกษาของ อธิป จันทรสุรีย์ และ สุดสันต์ สุทธิพิศาล (2562) ผลการศึกษาพบว่า ด้านเทคโนโลยีซึ่งจำเป็นต้องให้ข้อมูล

แก่นักท่องเที่ยวที่สอบถามรายละเอียดต่าง ๆ เพิ่มเติม และเป็นข้อมูลที่ใหม่และทันสมัย เพราะปัจจุบันนักท่องเที่ยวส่วนมากนิยมใช้อินเทอร์เน็ตในการศึกษาหาข้อมูลต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีจุดแข็งทางด้านต้นทุนทรัพยากรที่มีความสำคัญ ทั้งนี้อาจมีการศึกษาศักยภาพในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ เพื่อไม่ให้เกิดการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรม

2. ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและมีความหลากหลาย ทั้งนี้อาจมีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เพื่อให้สอดคล้องในวิถีชีวิตที่ไม่เปลี่ยนแปลง และตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

กนกรัตน์ ดวงพิกุล และ จารุพันธ์ เมธะพันธุ์. (2561). โหมสแต่ย์กับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน. **วารสารบัณฑิตวิจัย**, 9(1), 217-234.

Duangpikul, K., & Methaphan, J. (2018). Homestay and Sustainable Tourism Management in Nan Province. **Journal of Graduate Research**, 9(1), 217-234. (in Thai)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2558). **มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2563, จาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/22/22.htm

Department of Local Administration, Ministry of Interior. (2015). **Standard of Tourism Promotion**. Retrieved March 23, 2020, from http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/22/22.htm (in Thai)

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2560-2564)**. สืบค้น 25 มกราคม 2564, จาก www.ubu.ac.th

- National Tourism Policy Committee. (2017). **National Tourism Development Plan, (2017-2021)**. Retrieved January 25, 2021, from www.ubu.ac.th (in Thai)
- ณัฐกานต์ รongทอง และ วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา. (2563). แนวทางการพัฒนาศักยภาพรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาขลา อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**, 14(1), 109-129.
- Rongthong, N., & Thosuwonchinda, V. (2020). Guidelines for the Development of the Potential Tourism Model, Baan Sa Kla Village Samut Prakarn Province. **Dusit Thani College Journal**, 14(1), 109-129. (in Thai)
- มธุรา สวนศรี. (2559). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารกระแสวัฒนธรรม**, 17(31), 41-55.
- Suansri, M. (2016). The Development Guidance and Tourism Promotion Effect to Bangnamphung Floating Market, Samut Prakan Province's Uniqueness. **Journal of Cultural Approach**, 17(31), 41-55. (in Thai)
- ศิวพร ชูสร และ ชนภูมิ อติเวทิน. (2558). แนวทางการพัฒนาการบริการของธุรกิจที่พักและร้านอาหารย่านถนนข้าวสาร. **วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ**, 6(2), 47-61.
- Chusri, S., & Ativetin, T. (2015). The Guideline of Service Quality Improvement for Guesthouses and Restaurants in Khoasarn Road Area. **Srinakharinwirot Business Journal**, 6(2), 47-61. (in Thai)
- ไศรยา สิงชวงค์. (2546). **วิวัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวกรณี เกาะช้าง จังหวัดตราด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- Singchuwong, S. (2003). **Alternative: Tourist area cycle of evolution: a case Study of Koh Chang, Trat province**. Master Thesis of Social in Environmental, Mahidol University. (in Thai)
- ห้าวหาญ ทวีแสง. (2555). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ศูนย์กลางเศรษฐกิจน เทศบาลนครยะลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- Thaveeseng, H. (2012). **Creative Tourism Development a Case Study of Center of Bird Bconomy Yala City Municipality**. Master Thesis of Business Administration in Tourism Management, Prince of Songkla University. (in Thai)
- อธิป จันทรสุรีย์ และ สุดสันต์ สุทธิพิศาล. (2562). ศาลเจ้าเกียนอันเกง ย้อนรอยเรียนรู้คุณค่างานศิลป์ ถิ่นภูผาเงิน :การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. **วารสารที่ทัศนวัฒนธรรม**, 18(2), 21-41.
- Jansuri, A., & Suttipisan, S. (2019). The Study of Cultural Tourism Attraction Management in Kian Un Keng Shrine. **Tetas Wattanatam Journal**, 18 (2), 21-41. (in Thai)
- Cutlip, S. M., Center, A. H., and Broom G. M. (1994). **Effective Public Relations**. (7th ed). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Dickman, C. R. (1996). **Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna**. Canberra: Australian Nature Conservation Agency.
- Ritchie, B. W., & Inkari, M. (2006). Host community attitudes toward tourism and cultural tourism development: the case of the Lewes District, Southern England. **International journal of tourism research**, 8(1), 27-44.

พิธีกรรมและความเชื่อในการสร้างกลองยี่นและกลองหลอนของวงม้งคละ**คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์****RITUAL AND BELIEF IN MAKING KLONG YUEN AND KLONG LON****IN S. RATCHAPRUEKSILP MANGKALA ENSEMBLE.**สุวิชา พระยาชัย^{1,*} และ บุษกร บิณฑสันท์²Suwicha Prayachai^{1,*} and Bussakorn Binson²¹สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย²สาขาวิชาดุริยางค์ศิลป์ไทยและกรรมการศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย¹ Thai Music Major, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University.²Department of Thai Music, and Committee of the Center of Excellence for Thai Music and Culture Research, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University.

Received: 2 June 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อในการสร้างกลองยี่นและกลองหลอนของวงม้งคละ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยมุ่งศึกษาในบริบทที่เกี่ยวข้องกับกลองยี่นและกลองหลอน และศึกษาพิธีกรรมความเชื่อ ในการสร้างกลองยี่น กลองหลอน ผลการวิจัยพบว่า วงม้งคละ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์เป็นวงดนตรีม้งคละที่มีประวัติความเป็นมายาวนานร่วม 100 ปีตั้งอยู่บ้านเลขที่ 35/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลุม อำเภอมือง จังหวัดสุโขทัย ก่อตั้งโดยพ่อแก่ดัด ไกรบุตร ดนตรีม้งคละเป็นวงดนตรีพื้นบ้านประกอบด้วยเครื่องดนตรีได้แก่ กลองม้งคละ (จิกโก๊ต) กลองยี่น กลองหลอน ข้องโหม่ง ฉาบ ปี่ม้งคละ โดยกลองยี่นมีหน้าที่ยี่นจังหวะเพื่อกำหนดหน้าทับหลักให้กับวง และกลองหลอนจะช่วยเพิ่มสีสันและความสนุกสนานให้กับบทเพลงให้น่าฟัง ใช้ในการแสดงทั้งงานมงคลและ

*ผู้ประสานงาน: สุวิชา พระยาชัย

อีเมล: June.suwicha@gmail.com

งานอวมงคล จากการศึกษาเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีมิ่งคณะ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ พบว่าได้สืบทอดพิธีกรรมและความเชื่อในด้านต่าง ๆ จากพ่อแก่ดัด ไกรบุตร อาทิ พิธีกรรมการไหว้ครูประจำปี พิธีกรรมไหว้ครูก่อนการแสดง และพิธีกรรมความเชื่อในการสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องในการสร้างกลองยืนและกลองหลอน มี 4 ขั้นตอน คือ 1. พิธีขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนตัดไม้ 2. การเขียนคาถาหน้ากลอง ซึ่งคาถาหน้ากลองที่ใช้ ได้แก่ คาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์ และคาถาหัวใจนกการเวก เสียงทอง ซึ่งทั้งสองคาถานี้เป็นคาถาที่มีความเชื่อในเรื่องของคาถาหมาเหิน 3. ขั้นตอนการเจาะรูหละมาน หรือขั้นตอนของการตอกนำฤกษ์ ซึ่งมีความเชื่อว่าจะให้นำผู้หญิงที่มีเสียงดังที่สุดในหมู่บ้านมาเป็นผู้เจาะรูเพื่อตอกนำฤกษ์ให้ 3 ครั้ง เพราะถือตามองค์สามของพระรัตนตรัย ว่าเป็นฤกษ์ที่ดีและเชื่อว่ากลองที่ทำออกมาจะได้มีเสียงดังใส ก้องกังวาน 4. ขั้นตอนสุดท้าย คือการทำน้ำมันตริณสารเพื่อประพรมให้กับเครื่องดนตรีก่อนที่จะประกอบเข้าด้วยกันโดยมีความเชื่อว่าน้ำมันตริณนี้จะช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่เป็นมงคลให้หมดไป และช่วยเสริมสิริมงคลให้กับการทำเครื่องดนตรีนั้น ๆ

คำสำคัญ: พิธีกรรม, ความเชื่อ, การสร้างกลองยืนกลองหลอน, คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์

Abstract

The research of “Ritual and Belief in Making Klong Yuen and Klong Lon in S. Rachapruksilp Mangkala Ensemble” employed qualitative research methods to study faith rituals in the context relevant to the making of Klong Yuen and Klong Lon. The result reveals that Porkae Dad Kraibutr founded the S. Rachapruksilp Mangkala Ensemble, which has a century of history and is located at 35/2, Moo 2, Ban Lum Subdistrict, Mueang District, Sukhothai Province. The Mangkala is a folk music ensemble. Among the musical instruments are the Mangkala Drum (Jokgrot), Klong Yuen, Klong Lon, Mong (Gong), Ching

(Cymbal), and Pi Mangkala. The Klong Yuen role is keeping the beat and determine the main drum pattern for the ensemble, while the Klong Lon will add timbre and make the song more pleasant and fun. It's appropriate for both auspicious and mournful occasions. According to the findings of the study, the S. Rachaprueksilp Mangkala Ensemble commissioned inherited rituals and beliefs from the Porkae Dad Kraibutr in many ways: the annual Wai Kru ritual, the Wai Kru ceremony before performing, and belief in drum making. The rituals and beliefs that go into Making Klong Yuen and Klong Lon are divided into four steps: 1) An apologetic ritual before cutting the wood, 2) Inscription of the Katha (Yantra magic spell) on the face of drumskin; which includes the Katha Phrachao Ha Phra Ong (The five wisdom Buddhas) and the Katha Huajai Nok Karawek Siang Thong (Melodious Karavika's heart). Both are Kathas of belief in the matter of tremendous charm or attracting people's admiration, affection, or obsession, which leads to popularity, 3) the process of piercing holes known as "Joh Ru Hu Laman" or honor hammering for the auspicious event, which is thought to ask the village's noisiest women to be honored as a hole puncher to hammer for three times according to the Buddhist Three Gems, which is a great virtue auspicious and believe that the drum that was made would have a clear and resonant sound, 4) the final step is to make holy water, also known as "Nammon Thoranisan," which will be sprinkled over the instrument before it is assembled in the hopes of erasing and warding off bad luck and strengthening the fortune of making musical instrument.

Keywords: Ritual, Belief, Making of Klong Yuen and Klong Lon, S. Rachaprueksilp Mangkala Ensemble

บทนำ

วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ เป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคมไทยและสังคมโลก ยาวนาน นับร้อยปี แตกต่างกันไปตามความเชื่อและพิธีกรรมของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น สำหรับคนไทยนับแต่โบราณจวบจนปัจจุบันยังพบว่ามีการใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานของพิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ แม้สภาพของสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป พิธีกรรมและความเชื่อหลาย อย่างยังคงถือปฏิบัติสืบทอดกันมา มักจะปรากฏควบคู่ไปกับการบรรเลงดนตรีประกอบ พิธีกรรมเหล่านั้น ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมงานมงคลหรืออวมงคลจะแตกต่างกันออกไป ตามภูมิภาค ซึ่งพิธีกรรมทั้งปวงนั้นนับได้ว่าการใช้ดนตรีเข้ามาเป็นส่วนประกอบช่วยจูงใจใจ ได้เป็นอย่างดี เสียงดนตรีทำให้รู้สึกได้ถึงความมีอำนาจ ความมีมนต์ขลังหรือแม้แต่ความเศร้า โศกเสียใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเราจะใช้ดนตรีประกอบพิธีกรรมใดในภาคเหนือตอนล่างแถบจังหวัด อุดรดิตถ์ พิชณุโลก สุโขทัย มีดนตรีพื้นบ้านที่นิยมใช้ประกอบพิธีกรรมซึ่งปัจจุบันยังคงมีให้ พบเห็น คือ “วงม้งคละ”

ม้งคละ จัดเป็นดนตรีประเภทวงปี่กลองชนิดหนึ่งมีลักษณะการผสมวงคล้ายคลึงกับ เบญจดุริยางค์ของศรีลังกาและอินเดีย ลักษณะของดนตรีม้งคละมีความเป็นอิสระขึ้นอยู่กับ ข้อตกลงของกลุ่มเป็นสำคัญ ทำนองเพลงใช้วิธีถ่ายทอดแบบปากต่อปาก วิธีการจดจำถ่ายทอด กันต่อมาไม่มีการจดบันทึก เครื่องดนตรีก็ทำขึ้นใช้เองตามความคิดของผู้ทำ รูปทรงขนาดของ เครื่องดนตรีไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่าดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีม้งคละเป็นดนตรีที่แพร่กระจายกันอยู่ในแถบลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำน่าน ได้แก่ จังหวัด อุดรดิตถ์ พิชณุโลกและสุโขทัย (ประทีป นกปี, 2537) เครื่องดนตรีม้งคละประกอบด้วย กลองยี่น กลองหลอน กลองม้งคละ โอกาสในการแสดงม้งคละ 1) ใช้ในงานมงคล งานรื่นเริงต่าง ๆ เช่น งานบวชพระ งานทอดกฐิน งานตรุษสงกรานต์ ฯลฯ จะมีการเล่น ม้งคละและรำกันอย่างสนุกสนานซึ่งจะใช้เครื่องดนตรีครบทุกชิ้น ถ้าบรรเลงในงานมงคลจะ เรียกว่า “วงกลองม้งคละ” 2) ใช้ในงานศพ เช่น ประโคมศพ หรือแห่ศพจะใช้เฉพาะปี่ กลอง สองหน้าและฆ้อง จะบรรเลง เป็นบางเพลงเท่านั้น เช่น เพลงย่ำคำ จู๋นางเข้าห้อง ฯ ซึ่งจะเรียกการบรรเลงชนิดนี้ว่า “วงปี่กลอง” (วิทยา เกษรพรหม, 2552)

ม้งคละ เป็นวงดนตรีที่นิยมเล่นกันในจังหวัด อุดรดิตถ์ พิชณุโลกและสุโขทัย ปัจจุบันวงดนตรีม้งคละในจังหวัดสุโขทัย นิยมเล่นกันโดยทั่วไปแต่ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก คือวง ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ซึ่งเป็นวงดนตรีที่มีการสืบทอดยาวนานกว่าร้อยปี ปัจจุบันตั้งอยู่

บ้านเลขที่ 35/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ก่อตั้งโดยพ่อแก่ตัด ไกรบุตร เมื่อพ่อแก่ตัด ไกรบุตร ถึงแก่กรรมลง จึงทำให้ขาดการสืบทอดไป ต่อมาหลวงพ่ พระครูศิริธรรมโสภิต (หลวงพ่อเลื่อน) เจ้าอาวาสวัดศรีมหาโพธิ์ ได้ให้นายดำรงค์ ศรีม่วง มาฟื้นฟูทางงานได้รับความนิยมนั้นมาอีกครั้งหนึ่ง และต่อมาได้ย้ายมาฝั่งน้ำราชพฤษ์ โดยมี หลวงพ่อสำราญเจ้าอาวาสวัดราชพฤษ์ดูแลสืบสานต่อ และให้ชื่อวงขึ้นใหม่ว่า “ศ.ราชพฤษ์ศิลป์” นายดำรงค์ ศรีม่วงจึงได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ด้านการบรรเลงดนตรีม้งคละให้ ลูกศิษย์หลายคนรวมถึงนายทศพล แซ่เตีย ซึ่งเป็นหลานของนายดำรงค์ ศรีม่วง ปัจจุบัน นายทศพล แซ่เตีย ดำรงตำแหน่งหัวหน้าวง ผู้ดูแล สืบทอด นำวงดนตรีม้งคละไปประกวด จนได้รับรางวัลชนะเลิศแห่งประเทศไทย มีโอกาสได้เดินทางไปแสดงต่างประเทศเพื่อเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมถึง 2 ครั้ง ในฐานะตัวแทนประเทศไทย

สำหรับคนไทยแล้วได้ให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมและความเชื่อ การมีระเบียบแบบแผนแนวปฏิบัติสอดคล้องกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของพิธีกรรม ในการสร้างกลองยีน และกลองหลอน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงม้งคละของคณะ “ศ.ราชพฤษ์ศิลป์” กลองยีน เป็นกลองที่ซึงด้วยหนังวัวทั้ง 2 ด้าน หน้าด้านหนึ่งใหญ่ หน้าด้านหนึ่งเล็กตัวหุ่นกลองทำจากไม้ขนุน กลองยีนทำหน้าที่ตียีนจังหวะหลัก และตียีนหน้า ทับหลัก กลองหลอน เป็นกลองซึงด้วยหนังวัวทั้ง 2 ด้าน หน้าด้านหนึ่งใหญ่ หน้าด้านหนึ่งเล็กตัวหุ่นกลองทำจากไม้ขนุน มีเสียงสูงกว่ากลองยีน กลองหลอนทำหน้าที่ ตียั่วเย้าเคล้าคลอ ไปกับกลองยีน ทำให้เกิดความสนุกสนานยิ่งขึ้น ซึ่งในการสร้างกลองทั้งสองชนิดนี้เต็มไปด้วย ความเชื่อและพิธีกรรมมากมาย

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นดังที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยมีความตระหนักถึงความสำคัญ ของรากฐานในพิธีกรรมและความเชื่อของศิลปะแขนงนี้และมีความสนใจที่จะนำเสนอ ถึงขั้นตอนกรรมวิธี พิธีกรรมตามความเชื่อในการสร้างกลองยีน กลองหลอนเพราะนอกจาก กลองม้งคละแล้ว กลองยีนและกลองหลอนก็มีบทบาทสำคัญในวงมากเช่นกัน ซึ่งคณะ ศ.ราชพฤษ์ศิลป์ ก็นับได้ว่าเป็นวงม้งคละที่มีความเก่าแก่และรักษายึดถือปฏิบัติตาม ประเพณีความเชื่อแบบดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อจัดทำเป็นข้อมูลในการนำไปอนุรักษ์ เผยแพร่ ให้คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ในกรรมวิธี พิธีกรรม และความเชื่อที่มีมายาวนานให้ คงอยู่ไม่สูญหายก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อม

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับกลองยืนและกลองหลอน
2. ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อ ในการสร้างกลองยืน กลองหลอน ของคณะ ศ. ราชพฤกษ์ศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเรื่อง พิธีกรรมและความเชื่อการสร้างกลองยืน กลองหลอนของ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

1. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าเอกสาร บทความทางวิชาการ ตำรา วิทยานิพนธ์ และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้ เช่น หอสมุดแห่งชาติ วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา สำนักวัฒนธรรมตำบล บ้านหลุม จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น

2. ทำการศึกษามีส่วนร่วมโดยการสังเกตข้อมูลในการสร้างกลองยืน กลองหลอน ของคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ โดยในแต่ละขั้นตอนจะทำการบันทึกข้อมูลเป็นไฟล์เสียง และ ภาพตามความเหมาะสม

3. สัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะพื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญด้านมังคละ ดังนี้

- 3.1 นายดำรง ศรีม่วง ปราชญ์ชาวบ้านด้านมังคละ ผู้ทำพิธีกรรมการสร้างกลอง ของ คณะ ศ. ราชพฤกษ์ศิลป์

- 3.2 นายจุน คุ่มมี ปราชญ์ชาวบ้านด้านมังคละ นักดนตรีและช่างทำกลองของคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์

- 3.3 นายประเทือง ทองเป่า ปราชญ์ชาวบ้านด้านมังคละ นักดนตรีและช่างทำ กลองของคณะ ศ. ราชพฤกษ์ศิลป์

- 3.4 นายอารีย์ ไกรบุตร ปราชญ์ชาวบ้านด้านมังคละ นักดนตรีและช่างทำกลอง ของคณะ ศ. ราชพฤกษ์ศิลป์

- 3.5 นายทศพล แซ่เตีย ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านหลุม นักดนตรีมังคละ และหัวหน้าคณะ ศ. ราชพฤกษ์ศิลป์คนปัจจุบัน

3.6 รองศาสตราจารย์ประทีป นักปี ข้าราชการบำนาญ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

3.7 เรืออากาศตรีประโยชน์ ลูกพลับ ข้าราชการบำนาญ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ประธานชมรมดนตรีพื้นบ้านมิ่งคละ, ผู้ทรงคุณวุฒิสภาวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

3.8 นายสันติ ศิริขพันธ์ รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา สาขาศรีวิทยาคาสตร์สากล

4. ทำการถอดข้อมูลเสียง ภาพ จัดระเบียบข้อมูลลงหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล
5. เรียบเรียงข้อมูลบันทึกจัดทำเป็นรูปเล่ม
6. นำเสนอคณะกรรมการและเผยแพร่

สรุปผลการวิจัย

1. พิธีกรรม ความเชื่อ ดนตรี

พิธีกรรม ความเชื่อ กับดนตรี เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันโดยไม่อาจแยกออกจากกันได้ เพราะดนตรีมีหน้าที่รับใช้สังคม เสียงดนตรีเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อความศรัทธาช่วยให้พิธีกรรมนั้น ๆ มีความศักดิ์สิทธิ์และมีมนต์ขลังมากยิ่งขึ้น ดังนั้นดนตรีจึงมีหน้าที่รับใช้สังคม โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และเช่นเดียวกันขั้นตอนของดนตรีไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนใดก็ตามจะต้องมีความเชื่อและพิธีกรรมควบคู่กันไปด้วยเช่นกัน

2. วงดนตรีมิ่งคละ

พบว่า วงดนตรีมิ่งคละจัดอยู่ในประเภทดนตรีพื้นบ้านเพราะอาศัยการถ่ายทอดแบบปากต่อปากใช้วิธีการจดจำมากกว่าจดบันทึกซึ่งดนตรีพื้นบ้านเกิดจากสังคมเกษตรกรรมโดยมีบริบททางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเป็นปัจจัย ดนตรีพื้นบ้านจึงมีลักษณะทำนองสั้นไม่เคร่งครัดกฎเกณฑ์ให้ความสำคัญต่อเนื้อร้องและมีจังหวะเด่นกว่าทำนอง และใช้วัสดุพื้นบ้านทำเครื่องดนตรีให้ความสำคัญกับจังหวะมากกว่าทำนองและทำเครื่องดนตรีจากวัสดุพื้นบ้าน นอกจากนั้นดนตรีพื้นบ้านยังครอบคลุมถึงกิจกรรมและประเพณี ทุกอย่างของคนในชุมชนและสังคม วงดนตรีมิ่งคละใช้เล่นใน 2 โอกาสโดยโบราณใช้เล่นหรือประโคมในงานอวมงคล ต่อมาได้มีการนำมาเล่นในงานมงคล เช่น ตรุษสงกรานต์ งานบวช หรือ งานกฐิน

ตลอดจนใช้แสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เพื่ออวดศิลปะประจำท้องถิ่น และอาจจะมี การร่ายรำประกอบ

3. วงดนตรีม้งคละคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์

จากการศึกษาสรุปได้ว่า วงม้งคละ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ มีประวัติการสืบทอดที่ยาวนานถึงปัจจุบัน รวม 97 ปี ตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ. 2465 โดยมีปู่ดัด ไกรบุตร เป็นผู้ก่อตั้ง ซึ่งหลังจากที่ปู่ดัด ไกรบุตรเสียชีวิต ทำให้วงม้งคละคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ขาดช่วงการ สืบทอดอยู่ช่วงหนึ่ง ซึ่งได้พระเดชพระคุณหลวงพ่พระครูศิริธรรมโสภิต (หลวงพ่อเลื่อน) ให้ปู่ดำรงค์ ศรีม่วง นำกลับมาสืบทอดต่อ จากนั้นปู่ดำรงค์ ศรีม่วง จึงได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ทั้งหมดให้นายทศพล แซ่เตีย เป็นผู้ดูแลสืบสานวงม้งคละ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ จนได้นำ วงเข้าประกวดชิงถ้วยรางวัลพระราชทานของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวด วงดนตรีม้งคละชิงชนะเลิศแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2552 ทำให้เป็นที่ยอมรับของประเทศไทย จึงทำให้วงดนตรีม้งคละคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ มีโอกาสได้เป็นตัวแทนประเทศไทย ไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในต่างประเทศมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับจึงทำให้เป็นเอกลักษณ์ ของตำบลบ้านหลุม และของจังหวัดสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นพบว่าวงม้งคละเป็น ดนตรีประจำท้องถิ่นมีไว้สำหรับรับใช้คนในสังคมนั้น คณะ ศ. ราชพฤกษ์ศิลป์ได้แบ่งประเด็น บทบาทหน้าที่ได้เป็น 3 ประเด็นคือ 1. บทบาทในด้านการผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งคณะ ศ.ราชพฤกษ์เชื่อว่า ดนตรีม้งคละจะช่วยบำบัดความรู้สึก ผ่อนคลายจิตใจ ลดความตึงเครียด และสร้างความสุขได้ ประเด็นที่ 2 บทบาทหน้าที่ในการรับใช้สังคม คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ มีบทบาทด้านการให้ความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่นอกจากนั้นในงานโสกเศร้าก็สามารถ รับใช้ สังคมได้เช่นกัน เพราะจะใช้เสียงดนตรีเพื่อเป็นการขับกล่อม และลดความโศกเศร้าภายในงาน ประเด็นที่ 3 บทบาทหน้าที่ในการเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เนื่องจาก 2 ประการแรกที่ว่า มาทำให้วงม้งคละ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์มีชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชนจึงทำให้ วงดนตรีม้งคละคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์กลายเป็นเอกลักษณ์ของตำบลบ้านหลุม จังหวัด สุโขทัยมายาวนาน

4. บริบทที่เกี่ยวข้องกับกลองยี่น และกลองหลอนในวงม้งคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์

วงดนตรีม้งคณะประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี และเครื่องเป่า เครื่องตี ได้แก่ กลองม้งคณะ (จิกโกริต) กลองยี่น กลองหลอน ข้องโหม่ง ฉาบ เครื่องเป่า ได้แก่ ปี่ม้งคณะ ซึ่งวงดนตรีม้งคณะ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์นี้ได้มีการสร้างเครื่องดนตรีเพื่อใช้เอง ในวง คือ กลองม้งคณะ กลองยี่น และกลองหลอน ซึ่งกลองยี่นและกลองหลอนนั้นมีลักษณะ เป็นกลองที่ตีด้วยหนังทั้ง 2 หน้า โดยกลองยี่นจะทำหน้าที่ตียี่นจังหวะหลัก ส่วนกลองหลอนจะทำหน้าที่ตีขัดกับจังหวะ หยอกล้อเพื่อให้เกิดความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น กลองทั้ง 2 ชนิดนี้มีลักษณะเป็นทรงกระบอก หน้าเล็กจะใช้มือตีส่วนหน้าใหญ่จะใช้ไม้ตี กลองยี่นและกลองหลอนมีบทบาทและหน้าที่หลักในวงม้งคณะ โดยกลองยี่นมีหน้าที่คือยี่นจังหวะไว้ให้กับวง กำหนดหน้าทับหลัก กำหนดโอกาสในการใช้ และกลองหลอนจะช่วยเพิ่มสีสันและความสนุกสนานให้กับบทเพลง ให้น่าฟัง ไม่น่าเบื่อ ทำให้กลองทั้ง 2 ชนิดนี้ จำเป็นที่ต้องบรรเลงคู่กันอยู่เสมอ เปรียบเสมือนสิ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อคู่กัน

5. พิธีกรรมและความเชื่อในวง ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์

จากการศึกษาเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีม้งคณะ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ พบว่าความเชื่อคือพื้นฐานของพิธีกรรมที่แสดงออกหรือตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป็นเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจให้มนุษย์ในสังคมได้รู้จักประกอบคุณงามความดี เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้คุ้มครองช่วยเหลือ ให้ชีวิตดียิ่งขึ้น ดังเช่นพิธีการไหว้ครูของวงดนตรีม้งคณะ คณะ ศ. ราชพฤกษ์ศิลป์ ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากพ่อแก่ดัด ไกรบุตร ผู้ก่อตั้งคณะฯ ทั้งในเรื่องพิธีไหว้ครูประจำปีพิธีไหว้ครูก่อนการแสดง และพิธีกรรมการสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งทำให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของพิธีกรรมการไหว้ครูซึ่งเป็นการรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามแสดงออกถึงความกตัญญู เป็นการส่งเสริมความสามัคคีอีกทั้งเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปยังครูอาจารย์ผู้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความศรัทธาเชื่อมั่นให้แก่ศิษย์ที่สืบทอดวิชาความรู้จากครูอาจารย์ อีกด้วย

6. พิธีกรรมและความเชื่อในการสร้างกลองยี่นและกลองหลอน วงศ.ราชพฤกษ์ศิลป์

รูปที่ 1 ผู้ทำกลองยี่นและกลองหลอนของวงม้งคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์

เมื่อครั้งที่พ่อแก่ดัด ไกรบุตร ยังมีชีวิตอยู่ได้มีช่วงที่สร้างกลองใช้เอง จากประวัติ วงดนตรีม้งคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ข้างต้นมีช่วงที่วงดนตรีหยุดเล่นไป การสร้างเครื่องดนตรีก็อาจจะหยุดลงไปด้วย จึงทำให้เกิดช่วงรอยต่อที่จะต้องศึกษาและค้นคว้าจาก ภูมิปัญญาเดิม และค้นคว้าสิ่งใหม่เพื่อนำมาปรับใช้ในการสร้างเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพสำหรับ คณะของตน

การศึกษาพิธีกรรม และความเชื่อในการสร้างแต่ละขั้นตอนนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก บุคคลข้อมูลคือ นายดำรง ศรีม้ง (สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2563), นายประเทือง ทองเป้า (สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2563), นายจุน คุ่มมี (สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2563), นายอารีย์ ไกรบุตร (สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2563), และนายทศพล แซ่เตีย (สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2563) ซึ่งเป็นนักดนตรี สมาชิกในวง ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ และเป็นช่างทำกลอง โดยการสร้าง กลองในครั้งนี้ใช้วิธีอย่างโบราณที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อแก่ดัด ไกรบุตร ผนวกกับการ ศึกษาจากประสบการณ์การลองผิดลองถูกจนได้วิธีการที่พัฒนามาตามลำดับขั้น แต่ยังคงยึดถือ พิธีกรรม และความเชื่อไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ กลองทั้ง 2 ชนิดนี้มีกรรมวิธีการสร้างที่ เหมือนกันแต่จะแตกต่างกันในขั้นตอนของการเร่งเสียง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การคัดเลือกไม้

วังมัจฉะคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ มีความเชื่อในการนำไม้ขนุนมาใช้สร้างกลองยืน และกลองหลอน เพราะมีความเชื่อว่าไม้ขนุนนั้นเป็นไม้มงคล จะช่วยหนุนนำสิ่งดี ๆ ให้กับ วงดนตรี อีกประการคือการเลือกไม้ขนุนจากต้นขนุนที่ตายชาน ซึ่งเป็นความเชื่อที่ว่าต้นไม้ คือสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง ซึ่งเมื่อเรานำไปทำอะไรไปแล้ว จะต้องเลือกดูว่าต้นไม้ต้นนั้นพร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อที่เราจะได้นำไปทำประโยชน์ในการทำกลอง การสร้างเครื่องดนตรีต่าง ๆ นอกจากนั้นยังพบว่าต้องมีการตั้งพานกานลเพื่อเป็นการขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อาศัยอยู่ใน ต้นไม้ก่อนที่จะตัด เพราะเป็นความเชื่อว่าเป็นการขอมาอย่างถูกวิธี

รูปที่ 2 นายดำรง ศรีม่วง นายจุน คุ่มมี และผู้วิจัยขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในต้นไม้

ซึ่งพิธีกรรมการขอขมานี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ และการเคารพสิทธิ์แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของไม้ คือดวงวิญญาณที่อยู่มาก่อน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีแห่ง การเคารพซึ่งกันและกันในสังคมไทย ซึ่งคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ยังคงยึดถือและปฏิบัติมา อย่างสม่ำเสมอ

การเขียนคาถาหน้ากลอง

สำหรับคาถาที่ใช้เขียนหน้ากลองทั้งสองด้าน ที่คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ได้ยึดถือ ปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณ ได้แก่ คาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์ และ คาถาหัวใจนกการเวก เสียงทอง ซึ่งคาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์นั้น ทศพล แซ่เตีย ได้อธิบายถึงความหมายของ การเลือกใช้คาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์ของคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ไว้ว่า

สำหรับพระคาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์นั้น ประกอบไปด้วย “นะ โม พุท ธา ยะ” ซึ่งเชื่อว่า ไม่ว่าจะไปแสดงงานแห่งหนตำบลไหนก็จะมีพระเจ้าทั้ง 5 พระองค์นี้คอยอำนวยอวยชัยให้มีแต่ผลดี เรื่องดี ๆ ประสบผลสำเร็จในทุกอย่าง คือการมีความชนะทั้ง 5 ประการอื่นและเมตตาโมกฏณา พุทธปราณีทวยนดิยะเอ็นดูจะไปเล่นที่ไหนก็จะมีแต่คนรักด้วยหัวใจพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ เพราะแต่ละตัวอักษรคือตัวแทนของพระเจ้าทั้ง 5 พระองค์ ซึ่งถ้าผู้ใดกล่าวคาบชาพระพุทธเจ้าถึง 5 พระองค์ ถือเป็นมงคลสูงสุดแก่ผู้กล่าว ส่วนคาถาหัวใจในการเวกเสียงทองนั้น ให้ใครได้เห็นใครได้ฟังก็ชมก็ชอบ ให้เสียงเพลงได้เข้าไปอยู่ในหัวใจของผู้ทุกคนที่ได้ฟัง คนโบราณเชื่อว่าใครที่มีพระคาถาหัวใจการเวกติดตัวนั้นจักเต็มเปี่ยมด้วยเมตตาตามหานิยม ประเสริฐนักแล จะช่วยเสริมสิริมงคลและเป็นเลิศทางมหาเสน่ห์ยิ่งนัก (ทศพล แซ่เตีย, สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2563)

สรุปได้ว่า วงมัจฉะคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ มีความเชื่อในเรื่องของคาถามหาเสน่ห์หรือคาถาที่ทำให้ผู้คนนิยมชมชอบ รัก หลง นาม่าซึ่งชื่อเสียง เงินทอง สักเกตจากการที่เลือกใช้คาถาเขียนหน้ากลองคือ คาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์ ซึ่งประกอบไปด้วย นะ โม พุท ธา ยะ เชื่อว่าคาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์นั้นจะช่วยบันดาลความสำเร็จ อำนวยอวยชัย ไม่ว่าจะทำการสิ่งใดจะสำเร็จลุล่วง มีแต่คนรัก คนชมชอบ เช่นเดียวกันกับคาถานกการเวกเสียงทองที่มีความเชื่อว่าจะทำให้ผู้ฟังเกิดความหลงใหล ชื่นชอบเมื่อยามที่ได้ชมได้ฟัง ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ยึดถือมาแต่โบราณ ในเรื่องของเวทมนตร์คาถา

การตอกนำฤกษ์

การตอกนำฤกษ์ คือการเริ่มตอกกรุหุละมานเพื่อเตรียมสำหรับร้อยเชือกโยงเร่งเสียง ซึ่งการเจาะรูหุละมานนี้ คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ มีความเชื่อว่าจะต้องให้ผู้หญิงที่มีเสียงที่ดังไววาย มาเป็นคนเริ่มเจาะรูให้เพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มทำกลอง

รูปที่ 3 การตอกนำฤกษ์โดย นางบุญยัง เทียงดี

พิธีกรรมการขึ้นหน้ากลองยี่นและกลองหลอน

ในการขึ้นหน้ากลองยี่น และกลองหลอนนั้น ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำกลอง ซึ่งในการขึ้นหน้ากลองนี้ จะมีพิธีกรรม การพรมน้ำมนต์ธรณีสารก่อนที่จะขึ้นหน้ากลอง

การพรมน้ำมนต์ธรณีสารนั้นคือการ ปิดเป่าสิ่งที่ไม่ดีก่อนที่จะเริ่มทำการขึ้นหน้ากลอง และถือว่าช่วยเสริมสิริมงคลให้ก่อนที่จะเริ่มขึ้นหน้ากลอง โดยอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับทำน้ำมนต์ก็มีขันน้ำมนต์ น้ำ เทียน ไบธรรณสาร (จุน คุ่มมี, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2563)

รูปที่ 4 น้ำมนต์ธรณีสาร

รูปที่ 5 จุน คุ่มมี พรมน้ำมันตอร์ณีสารกับเครื่องดนตรี

สรุปได้ว่าการทำน้ำมันตอร์ณีสารนั้น จะทำก็ต่อเมื่อก่อนการทำกิจการใด ๆ เช่น ก่อนที่คณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์จะเริ่มแสดงต่าง ๆ และก่อนที่จะทำการประกอบเครื่องดนตรี เข้าเป็นชิ้นเดียวกัน เพราะมีความเชื่อว่า น้ำมันตอร์ณีสารนั้นจะสามารถช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย สิ่งที่ไม่เป็นมงคล และจะเสริมสร้างสิริมงคลให้กับการทำกิจการใด ๆ ก็ตามในครั้งนั้นให้ประสบผลสำเร็จ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกของวงว่าเมื่อปฏิบัติได้ถูกต้อง ตามขั้นตอนแล้วก็จะได้รับความคุ้มครองจากสิ่งเหนือธรรมชาติให้ทุกคนแคล้วคลาดปลอดภัยและประสบความสำเร็จในการแสดง

สรุปพิธีกรรมที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการสร้างกลองยี่นและกลองหลอนปรากฏดังตารางต่อไปนี

ตารางที่ 1 พิธีกรรมที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการสร้างกลองยืนและกลองหลอน

ขั้นตอน	ความเชื่อ	พิธีกรรม	เครื่องบูชา
1. การคัดเลือกไม้	1) เชื่อว่าไม้ขนุนเป็นไม้มงคล เมื่อนำมาสร้างจะช่วยให้ช่วยหนุนนำคำจวนวณไม่ให้เกิดด่าง 2) เชื่อว่าการเลือกไม้ที่ตายข้านคือการที่ต้นไม้ยอมสละตัวเองเพื่อให้นำไปทำประโยชน์ต่าง ๆ	พิธีกรรมขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในต้นไม้ก่อนที่จะนำมาทำกลอง	1) รูป 9 ดอก 2) เทียนเล่ม 1 บาท 3) ดอกไม้ 4) เหล้า 5) น้ำเปล่า 6) บุหรี่ 7) เงินจำนวน 19 บาท 8) ชันน้ำมันต์
2. การทำหุ่นกลอง	-	-	-
3. การเตรียมหนังสำหรับทำกลอง	-	-	-
4. การเขียนคาถาหน้ากลอง	เชื่อว่าการลงคาถาจะทำให้กลองมีเสียงดังกังวาน และเป็นคาถาหมานิยมให้คนขึ้นขอพรใคร่ เอ็นดู	เขียนคาถาลงบนหนังหน้ากลองที่เตรียมไว้ โดยคาถาที่ใช้คือ คาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์ และคาถา นกการเวกเสียงทอง	-
5. การเจาะรูหูละมาน	-	-	-
6. การตอกนำฤกษ์	เชื่อว่าเมื่อนำผู้หญิงที่มีเสียงดังมาเป็นผู้เริ่มตอกนำฤกษ์ให้จะทำให้กลองที่เสร็จแล้วมีเสียงดังใสกังวาน	เลือกผู้หญิงที่มีลักษณะชอบส่งเสียงดังในหมู่บ้าน มาเป็นผู้เริ่มตอกนำฤกษ์ให้ 3 ครั้ง	-
7. การถักหนังหน้ากลอง	-	-	-
8. การขึ้นหน้ากลอง	เชื่อว่าต้องปิดเป้าสิ่งที่ไม่ดีก่อนจะทำการขึ้นหน้ากลอง	พิธีทำน้ำมันตริมาสเพื่อปิดเป้าสิ่งที่ไม่ดี และเสริมสิริมงคลก่อนการเริ่มขึ้นหน้ากลอง	1) ชันน้ำมันต์ 2) เทียน 3) ใบธณีสสาร

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการสร้างกลองยืนและกลองหลอน มีพิธีกรรมที่เข้าไปเกี่ยวข้อง 4 ขั้นตอนได้แก่

1. การคัดเลือกไม้ จะเลือกไม้ขนุน มีความเชื่อว่าเป็นไม้มงคลจะช่วยหนุนนำชื่อเสียง โดยมีพิธีกรรมขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในต้นไม้ก่อนที่จะทำการตัดหรือนำมาทำเครื่องดนตรี

เพื่อให้ราบรื่น มีเครื่องบูชา ได้แก่ รูป 9 ดอก, เทียนเล่ม 1 บาท, ดอกไม้, เหล้า, น้ำเปล่า, บุหรี่ และเงินกำนัลจำนวน 19 บาท 2. ขั้นตอนการเขียนคาถาหน้ากลอนนั้นมีการว่า คาถาหัวใจพระเจ้า 5 พระองค์ และ คาถาหัวใจนกการเวกเสียงทอง ซึ่งทั้งสองคาถานี้ เป็นคาถาที่มีความเชื่อในเรื่องของคาถามหาเสน่ห์ หรือคาถาที่ทำให้ผู้คนนิยมชมชอบ รัก หลง นำมาซึ่งชื่อเสียง เงินทอง 3. การเจาะรูหุละมาน หรือขั้นตอนของการตอกนำฤกษ์ ซึ่งมีความเชื่อว่าให้นำผู้หญิงที่มีเสียงดังที่สุดในหมู่บ้านมาเป็นผู้เจาะรูเพื่อตอกนำฤกษ์ให้ 3 ครั้ง ที่ต้อง 3 ครั้งเพราะถือตัวเลขตามองค์ประกอบของพระรัตนตรัย คือแก้วสามประการได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นับเป็นฤกษ์ที่ดี นอกจากนั้นยังเชื่อว่ากลองที่ทำออกมาจะได้มี เสียงดัง ไส ก้องกังวาน เมื่อนำไปแสดงทีไรจะทำให้มีผู้นิยมชมชอบ ทำให้คณะเป็นที่รู้จัก 4. ขั้นตอนสุดท้ายของพิธีกรรมในการสร้างคือการทำนํ้ามนต์ธรรมสาร เพื่อประพรมให้กับเครื่องดนตรีก่อนที่จะประกอบเข้าด้วยกัน ที่ต้องทำนํ้ามนต์ธรรมสารเพื่อประพรม โดยใช้ ไบธณีสสาร เทียนขี้ผึ้ง ในการทำนํ้ามนต์ เพราะคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์มีความเชื่อว่านํ้ามนต์นี้จะช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่เป็นมงคลให้หมดไป และช่วยเสริมสิริมงคลให้กับการทำเครื่องดนตรีนั้น ๆ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อในการสร้างกลองยืนและกลองหลอนในวงม้งคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์นั้น ผู้วิจัยพบลักษณะความเชื่อที่ปรากฏในคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ เป็นวงดนตรีม้งคณะที่มีความเชื่อในลักษณะวิถีพุทธ กล่าวคือการทำความดีเยี่ยม เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตนเองและหมู่คณะ นอกจากนั้นยังมีความเชื่อในเรื่องของสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเชื่อว่ามีเทพยเทวดา คุณครู อาจารย์ ที่ล่วงลับไปแล้วคอยปกป้องรักษา ซึ่งทำการตอบสนองความเชื่อนั้น ๆ โดยการสร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา รวมไปถึงพิธีกรรมการสร้างกลองยืนกลองหลอนนี้ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิทยานิพนธ์เรื่องกรรมวิธีการสร้างกลองปูจาของครูญาณ สองเมืองแก่น กล่าวว่ากรรมวิธีการสร้างกลองปูจาของครูญาณ มีความละเอียด ลึกซึ้งตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกไม้ การขุด การเจาะรูแสวไปจนถึงการหุ้มกลองที่แฝงด้วยความเชื่อที่ว่าเรื่องโศลกกลอง การทำพิธีใส่หัวใจกลองและบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อในการสร้างกลองยืนและกลองหลอนของ
วงม้งคณะคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพียงองค์ความรู้หนึ่งของกลองในวง
ม้งคณะคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์เท่านั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่ายังมียังองค์ความรู้เรื่องอื่น ๆ เช่น กรรมวิธี
การสร้างกลองม้งคณะ (จักโกไรต) ของคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ และการสร้างกลองยืนและ
กลองหลอนของคณะอื่น ๆ ที่ควรนำมาศึกษา เพื่อรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
คติความเชื่อพื้นบ้าน ให้ทรงคุณค่าสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- จุน คัมมี. (2563, 9 พฤศจิกายน). ปราชญ์ชาวบ้านด้านม้งคณะนักดนตรี และช่างทำกลอง
ของคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์, 35/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง จังหวัด
สุโขทัย. สัมภาษณ์.
- ดำรงค์ ศรีม่วง. (2563, 19 กันยายน). ปราชญ์ชาวบ้านด้านม้งคณะนักดนตรี และช่างทำ
กลองของคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์, 35/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง
จังหวัดสุโขทัย. สัมภาษณ์.
- ทศพล แซ่เตีย. (2563, 6 พฤศจิกายน). ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านหลุม นักดนตรี
ม้งคณะและหัวหน้าคณะ ศ. ราชพฤกษ์ศิลป์, 35/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลุม อำเภอ
เมือง จังหวัดสุโขทัย. สัมภาษณ์.
- นายประเทือง ทองเป่า. (2563, 19 กันยายน). ปราชญ์ชาวบ้านด้านม้งคณะนักดนตรี และ
ช่างทำกลองของคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์, 35/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลุม อำเภอ
เมืองจังหวัดสุโขทัย. สัมภาษณ์.
- ประทีป นักปี. (2537). **ดนตรีพื้นบ้านไทย**. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิทยา เกษรพรหม. (2552). **ที่นี่เมืองบางขลัง 2 (ปาฏิหาริย์แห่งกาลเวลา)**. สุโขทัย: บ้าน
ช้างโฆษณาการพิมพ์.
- อารีย์ ไกรบุตร. (2563, 19 กันยายน). ปราชญ์ชาวบ้านด้านม้งคณะนักดนตรี และช่างทำ
กลองของคณะ ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์, 35/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง
จังหวัดสุโขทัย. สัมภาษณ์.

ตุง: ความเป็นมงคลและอวมงคล ความหมายที่ทับซ้อน
BUDDHIST BANNER: AUSPICIOUS AND INAUSPICIOUS,
THE OVERLAPPED MEANING

เนตรชนก แดงทับทิม*

Natchanoke Taengtabtim

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
Department of Art History, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

Received: 14 June 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

ตุง เป็นวัตถุศิลปกรรมที่ปรากฏใช้งานในหลายหน้าที่และหลายโอกาส ทั้งในงานมงคลและอวมงคล จากหลักฐานทางศิลปกรรมและวัตถุศิลปกรรม ที่พบตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20-21 แสดงให้เห็นถึง การเป็นเครื่องสักการบูชาพระสัมมาพุทธเจ้า พระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุในพุทธศาสนามาแต่เดิม โดยปรากฏเป็นรูปแทนเทวดา ซึ่งพบหลักฐานในงานจิตรกรรม จนกระทั้งพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา ได้คลี่คลายความหมายและการใช้งาน ไปสู่การเป็นเครื่องอุทิศแด่ผู้ตาย เช่น ตุงสามหางและตุงเหล็กตุงทอง ที่ใช้ในการแก้กรรมหนัก ปรากฏแพร่หลายในงานศพ ซึ่งเป็นงานอวมงคลด้วย จากการศึกษาพบว่า คัมภีร์ที่มีผลต่อการกำหนดหน้าที่การใช้งานของตุง ได้แก่ คัมภีร์ประเภทอนิสงส์ ที่เขียนขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24

แม้ว่าการใช้งานตุงนั้น เกี่ยวข้องกับการอุทิศแด่ผู้ตายและได้คลี่คลายไปเป็นวัตถุเพื่อปกป้องจากผลกระทบที่ร้ายแรงได้ แต่การใช้งานตุงเพื่อการสักการบูชา ยังคงปรากฏอยู่ และยังคงความหมายอันเป็นมงคล แม้ว่าจะถูกนำไปใช้ในงานอวมงคลก็ตาม

คำสำคัญ: ตุง, พุทธศาสนา

* ผู้ประสาน: เนตรชนก แดงทับทิม

อีเมล: noklek12@gmail.com

Abstract

Tung is an art object that appears to be used in many functions and occasions both in auspicious and inauspicious events. From the evidence of art and objects of art since 14th-15th centuries showing the worship of lord Buddha, Buddha's relics and relics in Buddhism originally by appearing as a representation of an angel which found evidence of painting. Until 19th centuries onwards, the meaning and usage have been unraveled to the dedication of deceased such as Tung sam-Hang and Tung-Lek tung tong used for retribution of serious karma and appear widely at funerals which is also an inauspicious event. The study found that Scriptures that affect the function of Tung are scriptures of merit type that written during the 19th centuries.

Although the use of Tung related to the devotion to the deceased and as an object to protect one from catastrophic retribution, using Tung as an object of worship still appearing and retaining its auspicious meaning even if it is used in the auspicious event.

Keywords: Tung, Buddhist banner

บทนำ

ตุ่ง ถูกใช้งานต่อเนื่องอย่างยาวนานนับศตวรรษ จนถึงปัจจุบัน ยังเป็นวัตถุศิลปกรรมที่ถูกใช้งานอย่างแพร่หลาย ทั้งในงานเฉลิมฉลองสมโภช การตกแต่งและในฐานะเครื่องสักการบูชาและเครื่องอุทิศ ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นงานพุทธศิลป์อย่างหนึ่งได้ โดยเป็นวัตถุที่เป็นมงคลและสื่อถึงความปรารถนาในชีวิตหน้าตามความเชื่อ ในบริบททางพุทธศาสนา โดยเฉพาะกลุ่มคนไท ในล้านนา ตุ่งมีรูปแบบและการใช้งานที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ตุ่งบางประเภท เคยปรากฏหลักฐาน ว่าเป็นสิ่งของมงคลเพื่อการบูชาต่อมาได้ปรากฏใช้ในงานอวมงคล ในฐานะเครื่องอุทิศให้แก่ผู้ตาย เป็นต้น หรือในวรรณกรรมประเภทตำนาน ได้ปรากฏการใช้งานตุ่งเพื่อแก้กรรมหนัก ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานมาก่อนหน้า การศึกษานี้จึงจะย้อนกลับไป เพื่อตรวจสอบ หาความหมายของตุ่ง ทั้งที่ปรากฏในศิลปกรรม

วรรณกรรม เอกสารโบราณและงานประเพณีพิธีกรรม ที่ยังคงสืบเนื่องมาในปัจจุบัน เพื่อหาความหมายของแนวคิด การใช้ผ้าเพื่อการสักการะชนิดนี้ อย่างเป็นลำดับตามห้วงเวลา เพื่อเข้าใจถึงคติความเชื่อและจุดเปลี่ยน การความคลี่คลายความหมายของตุ่ง ในระยะเวลา ราวห้าศตวรรษที่ผ่านมา ซึ่งแสดงความเปลี่ยนแปลงแนวคิดการใช้งานไปบ้าง โดยได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ประเภทอานิสงส์ ซึ่งมีทั้งที่เขียนขึ้นใหม่และคัดลอกมาจากของเดิม ในราวพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา ก่อให้เกิดความเชื่อ รูปแบบการใช้งานและประเพณีปฏิบัติ บางอย่าง ที่ไม่ปรากฏมาก่อนในช่วงศตวรรษที่ 20-21

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบและค้นหาความหมายที่แท้จริงของตุ่งในล้านนา ว่าเป็นวัตถุ ศิลปกรรมที่ทำหน้าที่อย่างไร ระหว่างความเป็นมงคลกับความเป็นอวมงคล ในสังคมพุทธศาสนาในปัจจุบัน ซึ่งตุ่งถูกใช้งานในหลายหน้าที่และหลายโอกาส นับตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 500 ปีมาแล้ว
2. เพื่อตรวจสอบการใช้งานตุ่งบางประเภท ที่ปรากฏในประเพณีและพิธีกรรมทั้ง งานมงคลและงานอวมงคล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษารวบรวมและตรวจสอบตุ่ง ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมและวรรณกรรม รวมทั้งที่ปรากฏในประเพณีพิธีกรรม โดยไล่เรียงตามลำดับช่วงเวลา เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านความหมายและการใช้งานที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน
2. การสำรวจภาคสนาม ทั้งในแหล่งที่ปรากฏศิลปกรรมและแหล่งชุมชนที่ยังมีการใช้งานตุ่ง
3. นำผลจากการสำรวจภาคสนาม มาประมวลร่วมกับเอกสาร วรรณกรรมและศิลปกรรม
4. สรุปและอภิปรายผล โดยการวิเคราะห์หลักฐานที่พบ เปรียบเทียบกับแนวคิดการใช้งานที่สืบเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ศึกษา

ในการวิจัยนี้ มีขอบเขตการสำรวจและเก็บข้อมูลในจังหวัดเชียงใหม่ บริเวณที่เป็นพื้นที่ตั้งชุมชนของชาวไตลื้อ ได้แก่ อำเภอสันกำแพง อำเภอดอยสะเก็ดและอำเภอแม่อน รวมทั้งชาวไตยวนในเขตเดียวกันและอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอปัว และอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

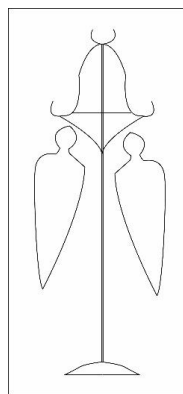
เครื่องมือที่ใช้ศึกษา

อุปกรณ์การถ่ายภาพ และคอมพิวเตอร์

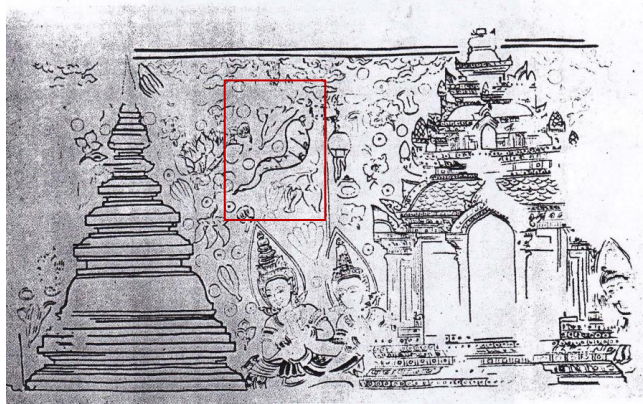
สรุปผลการวิจัย

หลักฐานทางศิลปกรรมของตุ่ง ที่เก่าที่สุด ชุดพบที่กรุฮอด วัดดอกเงิน อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ อายุราวพุทธศตวรรษ 21 (สันติ เล็กสุขุม, 2555) พบตุ่งเหล็กดุนทองจำลอง มีลักษณะเป็นแผ่นโลหะและแผ่นเงิน ตัดเป็นรูปร่างคล้ายมนุษย์ คือมีส่วนหัวและบ่า ปลายเรียวแหลม (รูปที่ 1) นอกจากนี้ ยังปรากฏภาพตุ่งในพระบฏที่ขุดค้นได้ในคราวเดียวกัน แขนงอยู่ที่ยอดเสาข้างปราสาทไพชยนต์โดยแขนงคู่กับโคมประทีป (รูปที่ 2) จากหลักฐานที่ขุดค้นได้ที่กรุฮอดในคราวนั้น แสดงให้เห็นลักษณะของตุ่ง 3 ประเภท คือ

1. ตุ่งเหล็กดุนทองจำลอง
2. ตุ่งที่แขนงยอดเสา
3. พระบฏ ซึ่งจะไม่รวมอยู่ในเนื้อหาของบทความนี้

รูปที่ 1 ตุ่งเหล็กดุนทอง ที่ขุดพบที่กรุฮอด วัดดอกเงิน อ.ฮอด จ.เชียงใหม่
และรูปลายเส้นตุ่งเหล็กดุนทอง

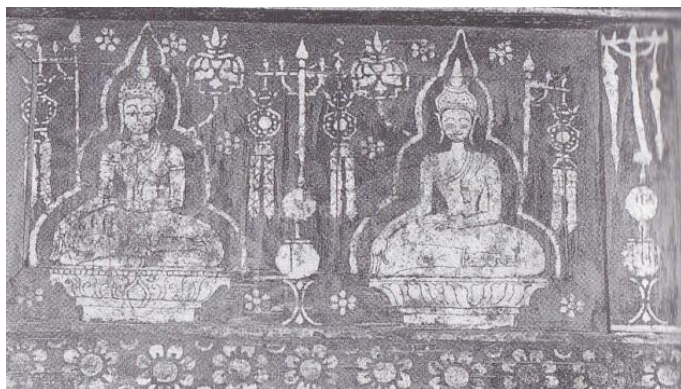

รูปที่ 2 ภาพลายเส้นจากภาพพระบฏ กรุฮอด (กรมศิลปากร, 2515) ตุงเหล็กตุงทอง

การพบตุงเหล็กตุงทองจำลองในกรุฮอด แสดงถึงประเพณีการบรรจุสิ่งของอันเป็นมงคลลงในกรุพระเจดีย์ ดังเช่น วัดถุมงคลจำนวนมาก ที่พบในกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะ ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยเจ้าสามพระยา พุทธศตวรรษที่ 20 (กรมศิลปากร, 2550) พบการบรรจุสิ่งของมีค่าหรือพระพุทธรูป พระพิมพ์ พระคุนนูน แผ่น โลหะทองคำและของจำลองต่างๆ เพื่อเป็นพุทธบูชา จากการตรวจสอบด้านวรรณกรรมประเภทตำนานต่างๆ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 ไม่ปรากฏว่ามีการกล่าวถึงตุงเหล็กตุงทองที่ใช้ในฐานะเครื่องอุทิศให้แก่ผู้ตายในระยนี้ ในที่นี้จึงน่าจะเชื่อได้ว่าตุงเหล็กตุงทองที่พบในกรุฮอด ควรจัดอยู่ในฐานะเครื่องบูชา

จากหลักฐานศิลปกรรมที่พบต่อมา ได้แก่ ภาพตุง ที่มีรูปร่างคล้ายตุงเหล็กตุงทองที่พบในกรุฮอด ในภาพลายคำ วิหารวัดปงยางคก จ.ลำปาง ซึ่งถูกกำหนดอายุไว้ในราวพุทธศตวรรษที่ 23 (สุรพล ดำริห์กุล, 2544) ภาพลายคำแสดงภาพอดีตพุทธเจ้าสลักคันด้วยเสาประดับโคมประทีปในฐานะเครื่องสักการะและปรากฏเป็นเสาแขวนตุงเหล็กตุงทอง 2 ตัวอยู่ด้านข้าง หากพิจารณาจากรูปแบบจิตรกรรมอดีตพุทธเจ้าที่ปรากฏในระยะใกล้เคียงกันเช่นที่กรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ ราชบุรี ปรากฏรูปของบุคคลคันระหว่างอดีตพุทธเจ้า ซึ่งสันติ เล็กสุขุม สันนิษฐานว่า อาจเป็นรูปของเทวดาหรือพราหมณ์ (สันติ เล็กสุขุม และ กมล ฉายาวัดนะ, 2524) รวมทั้งแนวคิดนี้ ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมที่บริเวณฐานชั้นล่างของเจดีย์วัดป่าสัก เมืองเชียงใหม่ (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) โดยปรากฏขั้วเทวดา 4 ขั้วคันระหว่างขั้วพระพุทธรูป 3 ขั้ว ซึ่งเป็นงานในระยะเดียวกับวัดฤๅษีศิลปกรรมที่พบในกรุฮอด จึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ตุงเหล็กตุงทองเป็นตัวแทนสัญลักษณ์ความเป็นมงคลประการหนึ่ง

ซึ่งอาจหมายถึงการแทนรูปเทวดาหรืออยู่ในฐานะของเครื่องบูชาพุทธเจ้า ตามแนวคิดของการแทรกรูปเทวดาลงระหว่างภาพอดีตพุทธเจ้า ที่ได้ปรากฏมาแล้วในแบบแผนงานจิตรกรรม

รูปที่ 3 ภาพลายคำที่วัดปรางค์ก จ.ลำปาง

หากนำภาพลายคำที่วัดปรางค์ก จ.ลำปาง เปรียบเทียบกับงานจิตรกรรมฝาผนังที่ถ้ำโปวิน ตอง ในสหภาพพม่า จะพบว่าในฉากอดีตพุทธเจ้านั้น ปรากฏวัตถุประเภทเครื่องสักการบูชาที่มีรูปร่างคล้ายตุงอยู่เป็นจำนวนมาก โดยภาพจิตรกรรมที่ถ้ำโปวิน ตอง ภาพในส่วนนี้ถูกกำหนดอายุได้ราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 23 เนื่องจากมีรายชื่อผู้อุปถัมภ์จารึกไว้ที่ถ้ำที่ 480 (Munier & Aung, 2007)

รูปที่ 4 ภาพจิตรกรรมจากถ้ำโป วิน ตอง หมายเลข 480 ทางเข้าที่ 4

เอกสารด้านวรรณกรรม ที่ได้พบข้อความเกี่ยวกับการถวายตุงเหล็กตุงทองว่า การถวายตุงเหล็กตุงทองและตุงดินจะช่วยให้พ้นจากวิบากกรรมเช่น การเป็นเปรต ในกรณีของพระสงฆ์ที่เมื่อมีชีวิตอยู่ กระทำบาปกรรมหนัก ต้องถวายตุงเหล็กตุงทองและตุงดิน” (ทวี สว่างปัญญากร, 2527) ในตำนานเมืองยอง ปัจจุบันมี 15 ลำนวน ปรีวรุตแล้ว 6 ลำนวน ไม่พบว่าใครเป็นผู้แต่งและแต่งขึ้นในสมัยใดแน่นอนและมีการเขียนเติมต่อกันเรื่อยมา เรื่องราวในตำนาน ปรากฏเนื้อหาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 และจบลงที่พุทธศตวรรษที่ 24 จึงยากจะชี้ชัดว่า การใช้ตุงเหล็กตุงทองเพื่อแก้กรรมหนักนั้น เป็นแนวคิดที่เริ่มขึ้นในช่วงเวลาใด แม้มีนักวิชาการที่ได้ตีความตำนานและวิเคราะห์ถึงเนื้อเรื่องตอนที่มีการใช้ตุงเหล็กตุงทองว่าน่าจะอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 22 แต่ยังเป็นการยากจะระบุชัดเพราะอาจเป็นการเขียนเพิ่มเติมขึ้นในภายหลังเพื่อเสริมสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุจอมยองก็เป็นได้ หากแต่มีวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า คัมภีร์โบลานประเภทอานิสงส์ ที่กล่าวถึงตุงเหล็กตุงทองไว้ คืออานิสงส์ตุงเหล็กตุงทองอย่างน้อย ๒ฉบับ เช่น จากวัดดอกแดง อ.ดอยสะเก็ดและวัดสันขวาง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ที่ได้ปรีวรุตแล้ว ความว่า “ตุงเหล็กตุงทองใช้ในการอุทิศให้บรรพบุรุษในกรณีการตายที่ผิดธรรมชาติ โดยถือว่าการทำบุญด้วยตุงชนิดนี้ได้อานิสงส์มาก” (แสวง มาละแซม, 2538) คัมภีร์โบลานล้านนา ได้มีการคัดลอกสืบต่อกันมาเป็นประเพณีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 22-23 เกิดการชะลอการคัดลอกคัมภีร์โบลานเมื่อเข้าสู่การปกครองของพม่า ยุคทองของการคัดลอกคัมภีร์โบลาน ได้กลับมาแพร่หลายมากอีกครั้งในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549) โดยอักขระวิธีในการแต่ง สะท้อนว่า เป็นคัมภีร์รุ่นหลังลงมาแล้ว อีกทั้งวรรณกรรมประเภทดังกล่าวพบหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดในพุทธศตวรรษที่ 24 (พระมหาสิงค์คำ รักษาป่า, 2543) แสดงให้เห็นหน้าที่การใช้งานตุงเหล็กตุงทองในสังคมขณะนั้น ในฐานะเป็นวัตถุเพื่อการอุทิศให้คนตายใช้ในการแก้ไชกรรมหนัก ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดวัตถุประเภทเครื่องบูชา ที่สะท้อนในตุงเหล็กตุงทองที่พบในกรุฮอดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

ในปัจจุบัน ตุงเหล็กตุงทองยังพบเห็นได้ทั่วไปในภาคเหนือ โดยใช้วางบนโลงศพ ร่วมกับวัตถุทางพิธีกรรมอื่นๆเช่น บาตรพระ มะพร้าวแกะปอกเปลือก ชันข้าวตอกดอกไม้ เป็นต้น มีคำอุทิศถวายที่บริเวณฐานตุง หลังจากใช้งานเสร็จแล้ว มักนำไปทิ้งที่ป่าช้าหรือถวายไว้ในวัด เมื่อนำมาใช้เมื่อมีงานศพเกิดขึ้น จะซื้อจากวัด โดยจะไม่มีการนำกลับไปยัง

บ้านของผู้ตาย ด้วยเหตุว่าเป็นของใช้ในงานอวมงคล (อานุกาพ นันติ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2562)

จะเห็นได้ว่า ช่วงเวลาที่ปรากฏความเชื่อเรื่องการอุทิศตุ่มเหล็กตุ้งทองให้ผู้ตายนั้น เริ่มปรากฏชัดในวรรณกรรมประเภทอาณิสสส์ สมัยพุทธศตวรรษที่ 24-25 เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังมีตุ้งอีกประเภทหนึ่ง ที่เรียกว่า ตุ้งสามหาง ที่มีรูปร่างคล้ายคน พบใช้ในงานศพ และการแห่น้ำหน้าขบวนศพของชาวล้านนาทั้งระดับเจ้านายและสามัญชนสืบมาจนปัจจุบัน อีกประเภทหนึ่งด้วย

ตุ้งสามหาง

ตุ้งสามหาง พบเป็นหลักฐานในศิลปกรรมที่เก่าแก่ที่สุด ในรอยพระพุทธรูป วัดบ้านเปียง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ ที่ถูกกำหนดอายุไว้ราวพุทธศตวรรษที่ 24 (ดิ ครอบโค และเวอร์จิเนีย แมคคีน, 2555) ปรากฏรูปตุ้งสามหางอยู่บริเวณใต้บัวพระบาทขวา ซึ่งการบูชารอยพระพุทธรูปนั้น เป็นสิ่งมงคลอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะปรากฏใช้แทนหรือเทียบเท่ากับการบูชาพระพุทธรูปในหมู่ชาวพุทธอย่างแพร่หลายมาไม่น้อยกว่าพุทธศตวรรษที่ 11-13 ในดินแดนไทย (นันทนา ชุตินันท์, 2533) ตุ้งสามหางในรอยพระพุทธรูปที่วัดบ้านเปียง อ.สันป่าตองนั้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์อันเป็นมงคล ดังที่ปรากฏรูปปฏาภาหรือธง อันเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์มงคล 108 ข้อที่ว่า ธชกะปฏาภา ซึ่งแปลว่าธงชัย ธงแผ่นผ้าหรือแผ่นผ้าทอง (พระเทพวัชรธรรมาภรณ์ สุรพงษ์ จานวโร, 2540) แม้ว่ารูปสัญลักษณ์ของธงผืนผ้าในมงคล 108 จะไม่ใช่ธงสามหางและจัดอยู่ในหมวดเครื่องสูง อาจแสดงว่าตุ้งสามหางในรอยพระพุทธรูปที่วัดบ้านเปียงนั้นมีรายละเอียดท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างออกไปจากรอยพระพุทธรูปอื่นๆโดยทั่วไปและน่าจะเชื่อได้ว่าตุ้งสามหางในสังคมล้านนามาแล้ว ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในฐานะสิ่งของมงคลประเภทหนึ่งด้วย

(ก)

(ข)

รูปที่ 5 (ก) รอยพระพุทธรูปไม้ วัดบ้านเปียง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

(ข) ภาพขยายตุ้งสามหางในรอยพระพุทธรูปไม้ วัดบ้านเปียง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ตุ้งสามหาง พบเห็นได้ในการใช้น้ำหน้าขบวนศพของชาวล้านนาปัจจุบัน โดยตุ้งนี้ถูกใช้น้ำหน้าขบวนแห่ปราสาทศพ นักหัตถศิลป์ โดยการศึกษาของอภิธาน สมใจ ได้ให้รายละเอียดว่า “.....ตุ้งสามหาง มีลักษณะคล้ายกับคน ส่วนล่างตัดเป็นแฉกสามแฉกหรือสามหาง เป็นธงปักไว้ที่ข้างโลงศพ” (อภิธาน สมใจ, 2541) จากนั้นได้สรุปความจากคำอธิบายเรื่องตุ้งของ ศาตราจารย์แสง มนนิทรร ไว้ว่า “.....ในการนำศพไปป่าช้า ใช้ตุ้งยาว 1 คอก ทำเหมือนรูปคน ถือน้ำศพ ตุ้งศพนี้ทำด้วยกระดาษสา..เนื่องด้วยพิธีศาสนาถือว่าได้บุญแรงหรือทำอุทิศให้ผู้ตาย...” โดยคำบรรยายภาพประกอบของอภิธาน สมใจเขียนว่า “ตุ้ง 3 หาง รูปเทวดา” แสดงให้เห็นว่า อภิธาน สมใจ ตีความว่าตุ้งสามหางในที่นี้คือ ตัวแทนเทวดา ส่วนนักวิชาการท่านอื่นได้ตีความตุ้งสามหางไว้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น เบญจพล ประณิตศิลป์ กล่าวว่า

“จากลักษณะตัวตุ้งที่เหมือนเทวดา เชื่อว่า เป็นสัญลักษณ์แทนเทวดาเพื่อนำทางดวงวิญญาณผู้ตายไปสู่สวรรค์ เกิดจากความเชื่อที่ว่า เมื่อคนตายไปแล้วดวงวิญญาณจะไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อไปกราบพระเกศแก้วจุฬามณี...” (เบญจพล สิทธิประณีต, 2549) ส่วนการศึกษาของมณี พยอมยงค์ กล่าวว่า ตุ้งสามหางเป็นเครื่องหมายของเทพดาบนสวรรค์ โดยอ้างถึงพระธรรมบทเรื่องมัญญกุนทรี ภาค1 (มณี พยอมยงค์, 2548) และปรากฏในอานิสงส์ล้างคาบในฐานะเครื่องบูชาศพ ซึ่งเป็นความแนวคิดสองประการที่แตกต่างกันระหว่างตุ้งสามหางที่หมายถึงตัวแทนของเทวดากับการใช้เป็นเครื่องสักการะศพ ที่น่าสนใจ

คือ ศาตราจารย์แสง มนวิฑูร เรียกตุ้สามหางว่า ตุ้ศพและไม่ได้ตีความว่าเป็นตัวแทนเทวดา เหมือนกับนักวิชาการท่านอื่นๆ หากแต่ระบุว่า เป็นการอุทิศให้แก่ผู้ตาย ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาเห็นด้วยว่า ทั้งตุ้สามหาง จัดเป็นเครื่องอุทิศแก่ผู้ตาย ในลักษณะเดียวกับการสร้าง พระพุทธรูปที่มักมีจารึกชื่อผู้สร้างถวายไว้ที่ฐาน ที่ปรากฏมาแล้วในพระพุทธรูปล้านนา กลุ่มหนึ่ง ที่มีคำอุทิศถวายมักกล่าวถึงผู้สร้าง วัตถุประสงค์ของการถวาย เช่น เพื่อให้ถึงนิพพาน หรือให้พบพระศรีอาริย์เมตไตรย (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) บางครั้งเราจึงพบว่า บนตัวตุ้สามหาง อาจเขียนชื่อผู้ตายหรือรูปตัวเป้งประจำปีเกิดของผู้ตายไว้ด้วย ด้วยเจตจำนงในการ อุทิศให้กับผู้ตาย มากกว่าจะเป็นการสื่อความหมายถึงการแทนตัวผู้ตาย ทำให้บุคคลผู้มาสักการะศพ จดจำได้ง่ายดังที่มีความเข้าใจกัน ในปัจจุบัน หลังจากการใช้งานเสร็จแล้วจะแขวนทิ้งไว้ใกล้ป่าช้า โดยไม่นำกลับมาบ้านผู้ตาย ด้วยถือว่าเป็นของที่ใช้นางานอวมงคล (พรทิพย์ เนตรทิพย์, สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2561)

ในด้านเอกสาร พบการกล่าวถึงตุ้สามหาง ในฐานะตุงนำหน้าขบวนศพในวรรณกรรม เวสสันดรชาดก ฉบับสร้อยสังกร งานวรรณกรรมในพุทธศตวรรษที่ 25 บรรยายถึงขบวนแห่ศพของชุกในกัณฑ์มหาราชไว้ว่า “ผู้ปาดเปียวหื้อดั่งไฟ เขารั่วไรโคกต้อง พร่องก็พ้อนดำสาฬส ผุ่งหลังขดหื้อถือตุง ผุ่งเป็นลูงหื้อถึงขอ.....” (พระธรรมราชานุวัตร, 2508) ทั้งนี้วรรณกรรม เวสสันดรชาดก ฉบับสร้อยสังกรเป็นที่นิยมมากในปลายพุทธศตวรรษที่ 25 รวมทั้งคัมภีร์ใบลานเรื่องอานิสงส์ล้างคาบที่กล่าวถึงตุ้สามหางเป็นเครื่องสักการะศพนั่น เป็นการสะท้อนภาพคติความเชื่อ ที่ใช้ตุ้สามหางในงานอวมงคลแล้วในพุทธศตวรรษที่ 25

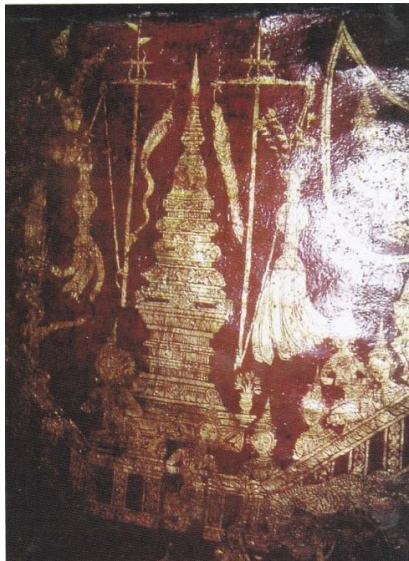
ตุ้จอยที่ใช้เป็นพุทธรูปในฐานะเครื่องสักการะ (ในรูปที่ 2)

ตุ้จอยในภาพพระพุทธรูปที่พบที่กรุฮอด ลักษณะคล้ายตุ้จอย ซึ่งมักแขวนตามสิ่งปลูกสร้าง ที่ทำการเฉลิมฉลอง (ปอยหลวง) หรือปักไว้หน้าวัดมีอานิสงส์มาก (สงวน โชติสุขรัตน์, 2553) ตุ้จอย มักทำรูปแบบที่เรียบง่าย ใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นลำเล็กสอดแทนเส้นพุง สลับเป็นชั้นๆ หรืออาจเป็นการทอผสมการถัก บางครั้งอาจมีแม่ลายรูปช้างหรือพระธาตุ เพียง 1-2 แม่ลาย มักปักไว้ในงานเทศกาลงานบุญสำคัญทางพุทธศาสนาและใช้ภายนอกอาคารมากกว่าภายในวิหาร เป็นเครื่องหมายแห่งมงคลและความรื่นรมย์ยินดี แต่ขณะเดียวกันก็มีความเชื่อว่าการถวายตุ้จอย จะช่วยให้วิญญาณบรรพบุรุษรอดพ้นจากการตกสู่นรกได้ด้วยเช่นกัน

สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกุศลจากการบูชาพระธาตุด้วยตุงนั้น ปรากฏในอรรถกถามัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ เทวทูตสูตร สุนฺดยวาทวรรค ความว่า “...ทมพินันได้บุขาอา

กาลเจดีย์ใกล้ลุ่มนคีรีวิหารด้วยแผ่นผ้าแดง ต่อมาเขาบังเกิดใกล้อุสสนทรก พอได้ยินเสียง เปลวไฟเท่านั้น จึงระลึกถึงแผ่นผ้าที่ตนบูชาไว้เขาจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ แม้อีกคนหนึ่งเมื่อ ถวายผ้าสาฎกเนื้อหยาบแก่ภิกษุหนุ่มผู้เป็นบุตรก็ได้วางไว้แทบเท้า ในเวลาใกล้ตาย เขาจะถือนิมิตรว่า ปฏะ ปฏะ แม้เขาก็บังเกิดใกล้อุสสนทรก ครั้นระลึกถึงผ้าสาฎกนั้นเพราะเสียง เปลวไฟ ก็ได้เกิดในสวรรค์...” (พระพุทธโฆสเถระ, 2552) จากข้อความในอรรถกถา สะท้อนความคิดสองประการด้วยกันคือ การบูชาพระธาตุด้วยตุงนั้นเป็นมงคลและเป็นกุศล ในขณะเดียวกันยังมีอานิสงส์ช่วยให้พ้นจากการตกนรกได้ด้วย

ส่วนหลักฐานทางศิลปกรรม การบูชาพระธาตุเจดีย์ ปรากฏหลักฐานในงานจิตรกรรมหลายแห่ง เช่น ลายคำวิหารวัดปราสาท อ.เมือง จ.เชียงใหม่ (รูปที่ 6) กำหนดอายุได้ในกลางพุทธศตวรรษที่ 24 (สุรพล ดำริห์กุล, 2544) ส่วนในภาพพระบรมวัตตปงสนุก (รูปที่ 7 ก)) กำหนดอายุไว้ราวพุทธศตวรรษที่ 25 (ชาญคดี อารณ อารณ, 2556) ปรากฏรูปธงบูชาบนเสาหงส์สองข้างพระเจดีย์จุฬามณี เหมือนกับการแขวนตุงเป็นคู่บนเสารูปหงส์ในรูปจิตรกรรมเจดีย์จุฬามณี (แบบพม่า) ในฉากพระเนรมิตราชทรงราชรถเยี่ยมมรกและสวรรค์ที่วิหารวัดภูมินทร์ ซึ่งถูกกำหนดอายุไว้ในต้นพุทธศตวรรษที่ 25 (ภาณุพงษ์ เลหาสม, 2541) (รูปที่ 7 ข)) จึงอาจกล่าวได้ว่า ตุงเจียนั้นเป็นของมงคลสืบมาจนปัจจุบัน

รูปที่ 6 ลายคำวิหารวัดปราสาท อ.เมือง จ.เชียงใหม่

(ก)

(ข)

รูปที่ 7 (ก) ตู ในภาพพระภูวดปงสนุก จ.ลำปาง

(ข) รูปจิตรกรรมเจดีย์จุฬามณี วิหารวัดภูมินทร์ ด้านผนังทิศตะวันตก

นอกจากนี้ยังปรากฏอีกหลายตัวอย่างในลักษณะตำนาน เช่นการบูชาพระธาตุในตำนานพระธาตุดอยตุง รวมทั้งข้อความที่ปรากฏในตำนานอีกหลายฉบับล้วนกล่าวถึงธงปฎากหรือธงใจในฐานะเครื่องบูชาอันเป็นมงคล ใช้สักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุหรือพระพุทธรูปเป็นส่วนมาก นอกจากนี้ ยังพบหลักฐานตุงในความหมายแห่งความเป็นมงคล ในสถาปัตยกรรมที่วิหารวัดภูมินทร์ อ.เมือง จ.น่านซึ่งกำหนดอายุในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 25 โดยวินัย ปราบริปู ให้ความเห็นว่า “ส่วนเสาหล่อสองต้นข้างประตูทั้งสี่ด้านเสมือนทำหน้าที่รองรับหน้าบันผนังด้านนอก ออกแบบลวดลายตกแต่งลักษณะเป็นแถบห้อยจากบัวหัวเสา สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการห้อยตุงประดับอาคารของชาวล้านนา โดยช่างปั้นปูนทำลวดลายเลียนแบบตุงผ้าได้อย่างประณีตงดงาม” (วินัย ปราบริปู, 2552)

รูปที่ 8 วิหารวัดภูมินทร์ อ.เมือง จ.น่าน

ตุ้มใจในฐานะเครื่องอุทิศแด่ผู้ตาย

เมื่อปีพุทธศักราช 2551 ตุ้มประเภทผ้าทอของชาวไดลื้อ ได้ถูกทอขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องประกอบในงานพระศพของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยช่างทอชาวไดลื้อที่บ้านเกิด อ.ปัว และบ้านทุ่งสุน อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน นำโดยนางศดานันท์ เนตรทิพย์ และนางศรีสวลัย คำรังษี ปัจจุบันผืนต้นแบบแขวนอยู่ที่วิหารวัดภูเก็ด อ.ปัว จ.น่าน (รูปที่ 9) และได้ใช้เป็นแม่แบบให้กับตุ้มไดลื้อในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา รูปแบบตุ้มที่ใช้ในงานพระศพ เป็นตุ้มผ้าทอจากเส้นฝ้าย ขนาดความยาวผืนละ 5 เมตร กว้าง 50 เซนติเมตร ทอด้วยเทคนิคการขีด แสดงแม่ลายรูปปราสาทแบบต่างๆ กัน ประกอบด้วยลายปราสาทตั้งบนเรือเป็นลายประธาน ยอดบนสุดเป็นรูปนกยูงคู่หนึ่ง และประดับลายดอกแก้วดอกจัน มีช้างแบกอยู่ที่ด้านล่าง ส่วนด้านล่างสุดเป็นลวดลายที่เรียกว่าลายน้ำไหล แขนงที่เสาสงสรอบบริเวณมณฑลพิธีท้องสนามหลวง ในฐานะเครื่องอุทิศถวาย

รูปที่ 9 ตุ้มต้นแบบ เทคนิคการขีด ที่วิหารวัดภูเก็ด อ.ปัว จ.น่าน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตุ้มที่ใช้ถวายที่หน้าพระประธานในพระวิหาร ตุ้มรูปปราสาทเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุดที่เขต จ.พะเยา และ จ.น่านโดยเฉพาะในกลุ่มคนไดลื้อ มักปรากฏการเขียนชื่อและคำอุทิศไว้ที่ชายตุ้ม หรือในกรณีทำเป็นบุญกุศลให้แก่ตนเองในภายหลังมักเขียนว่า

ตานไว้ภายในภาชนะ โดยมีความเชื่อกันโดยทั่วไปว่าเป็นการสร้างบุญกุศลชนิดหนึ่งและปรารถนาให้ผู้ล่วงลับได้ไปสถิตยังวิมานในสวรรค์

สำหรับประเพณีการถวายตุ่มในการตายครบ 100 วัน ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันในจังหวัดน่าน เช่น ที่วัดร่องแ่งและวัดต้นแหลง อ.ปัว จ.น่าน

“การถวายตุ่ม ในวันครบรอบวันตายครบ 100 วัน (หรือสามารถถวายได้จากนั้นเล็กน้อย) โดยไม่จำกัดรูปแบบ ขึ้นอยู่กับญาติของผู้ตายจะเห็นสมควรและขึ้นอยู่กับสถานะทางการเงินของครอบครัวนั้นๆ” (ธวัชชัย เนตรทิพย์, สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2561)

อภิปรายผล

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ตุ่มทั้งสามประเภท ทั้งตุ่มเหล็กตุ่มทอง ตุ่มสามหาง และตุ่มใจ ในปัจจุบัน ล้วนถูกนำไปใช้ในงานอวมงคลที่เกี่ยวกับการตายด้วยกันทั้งสิ้น โดยจากหลักฐานทางศิลปกรรมในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 นั้น ยังไม่ปรากฏหลักฐานว่าถูกนำมาใช้กับงานอวมงคล ต่อมาภายหลังจากความแพร่หลายของคัมภีร์ไบเบิลประเภทอานิสงส์ หลังพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา เริ่มมีการคลี่คลายคติความเชื่อและการใช้งานมาเป็นเครื่องอุทิศแด่ผู้ตายอย่างเด่นชัดขึ้น ทั้งนี้คัมภีร์ไบเบิลประเภทอานิสงส์ จึงอาจเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดหน้าที่การใช้งานตุ่มประเภทต่างๆ อีกทั้งทำหน้าที่คล้ายเอกสารรองรับความเชื่อทางพุทธศาสนาและสนับสนุนประเพณีและพิธีกรรมท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม จากคติความเชื่อที่ปรากฏอยู่แสดงให้เห็นว่า ตุ่มนั้นยังอยู่ในฐานะเป็นวัตถุที่เป็นมงคล แม้จะถูกใช้ในงานอวมงคลก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2515). คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
กรมศิลปากร. (2515). สมบัติศิลปจากบริเวณเขื่อนภูมิพล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์.
ชาญคณิต อารมณ์อารมณ์. (2556). เวสสันดรชาดก: จิตรกรรมกับสังคมล้านนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดิ ครอคโค และ เวอร์จิเนีย แมคคีน. (2555). **รอยพระพุทธรบาท พระพุทธเจ้า5พระองค์
ในภัททกัปนี้ ตามกรอบความคิดแบบสิงหล-สยาม** (สมหวัง แก้วสุฟอง, ผู้แปล).

กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิริยะ ไกรฤกษ์.

ทวี สว่างปัญญากร. (2527). **ตำนานเมืองยอง**. เชียงใหม่: ทรัพย์การพิมพ์.

ธวัชชัย เนตรทิพย์. (2561, 1 ตุลาคม.) ราชภัฏ, บ้านเกิด อ.ปัว จ.น่าน. **สัมภาษณ์**.

นันทนา ชุตินวงศ์. (2533). **รอยพระพุทธรบาทในศิลปะเอเชียใต้และเอเชียอาคเนย์**. กรุงเทพฯ:
เมืองโบราณ.

พรทิพย์ เนตรทิพย์. (2561, 1 ตุลาคม.) ราชภัฏ, บ้านเกิด อ.ปัว จ.น่าน. **สัมภาษณ์**.

เบญจพล สิทธิประณีต. (2549). **ตุง**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

พระเทพวชิรธรรมาภรณ์ สุรพงษ์ จานวโร. (2540). **มงคล108ในรอยพระพุทธรบาท (อรรถกถา
พุทธบาททลขณ)**. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.

พระธรรมราชานุวัตร. (2508). **มหาชาติภาคพายัพ ส่วนนอก สร้อยสังกร**. เชียงใหม่:
สังฆการพิมพ์.

พระพุทธโฆสเถระ. (2552). **อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย อุปริปัณณาสก์
ปัญจสุทนี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสิงค์คำ รักษ์ป่า. (2543). **การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อานิสงส์ล้านนา**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีล้านนา มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.

ภาณุพงษ์ เลหาสม. (2541). **จิตรกรรมฝาผนังล้านนา**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

มณี พยอมพงศ์. (2548). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.

วินัย ปราบริปู. (2552). **วัดภูมินทร์ สิริศิลปกรรมมหาสมบัติแห่งเมืองน่าน**. กรุงเทพฯ:
เซ็นจูรี 21.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). **พระพุทธรูปในประเทศไทย รูปแบบ พัฒนาการและความเชื่อ
ของคนไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). **ศิลปะล้านนา**. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.

สงวน โชติรัตน์. (2553). **ประเพณีไทยภาคเหนือ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2549). **อานิสงส์ล้านนา การปริวรรตและสาระสังเขป**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สันติ เล็กสุขุม. (2555). **ศิลปะภาคเหนือ ทรัพยากรชัย-ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สันติ เล็กสุขุม และ กมล ฉายาวัฒน์. (2524). **จิตรกรรมฝาผนังอยุธยา**. กรุงเทพฯ: ไทยคดีศึกษา.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2544). **ลายคำล้านนา**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- แสง มละแซม. (2538). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคนของย้ายแผ่นดิน: การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของคนอยู่ในเมืองลำพูน (พศ.2348-22445)**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเจ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน.
- อภิธาน สมใจ. (2541). **งานศพล้านนา: ปราสาทนกกหัสติลังค์สู่ไม้ศพ**. เชียงใหม่: กลางเวียงการพิมพ์.
- อานุกาพ นันติ. (2562, 13 เมษายน). ราชภัฏ, อ.พาน จ.เชียงราย. **สัมภาษณ์**.
- Munier, C., & Aung, M. (2007). **Buddhist Murals V1**. Bangkok: White Lotus.

USING SCAFFOLDING TECHNIQUE TO IMPROVE MATTHAYOMSUKSA 3 STUDENTS' ENGLISH READING COMPREHENSION ABILITY

บงการ อุ้ยนอก^{1,*} และ รพีพร สร้อยน้ำ²
Bongkam Ouynok^{1,*} and Rapeeporn Sroinam²

สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้พูดภาษาอื่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Teaching English to Speakers of Other Languages Program, Udon Thani Rajabhat University

Received: 14 August 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้เทคนิคสเกฟโฟลดิ้งของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และศึกษาเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิค สเกฟโฟลดิ้งของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านแสงสว่าง จังหวัดอุดรธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 2 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม แบบแผนของการวิจัยเป็นการวิจัยทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนเรียนและสอบหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และแบบวัดเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิคสเกฟโฟลดิ้ง ดำเนินการทดลองใช้ระยะเวลา 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 24 ชั่วโมง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีแบบไม่อิสระ และการทดสอบทีแบบกลุ่มเดียว ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 10.61 คิดเป็นร้อยละ 26.52 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 31.33 คิดเป็นร้อยละ 78.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

* ผู้ประสานงาน: บงการ อุ้ยนอก

อีเมล: 62120803102@udru.ac.th

และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพบว่าความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อ
ความเข้าใจของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
และนักเรียนมีเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิคสแกฟโฟลดิ้ง
อยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: สแกฟโฟลดิ้ง, สแกฟโฟลดิ้งเทคนิค, การอ่านภาษาอังกฤษ, การอ่านภาษาอังกฤษ
เพื่อความเข้าใจ

Abstract

The purposes of this study were to study and compare Matthayomsuksa 3 students' English reading comprehension ability before and after studying using scaffolding technique and to investigate students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique. The sample consisted of 18 Matthayomsuksa 3 students at Bansaengsawang School, Udon Thani, under the Office of Udon Thani Primary Educational Service Area 2, in the first semester of the academic year 2021, selected by cluster random sampling. The research design was a one-group pretest-posttest design. The research instruments were 12 lesson plans, an English reading comprehension ability test and an attitude questionnaire toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique. The experiment lasted 12 weeks, 2 hours a week, and 24 hours in total. The mean, percentage, standard deviation, t-test for dependent samples, and one sample t-test were used for data analysis. The findings indicated that the students' pretest and posttest mean scores on English reading comprehension ability were 10.61 or 26.52 percent and 31.33 or 78.33 percent, respectively. The students' posttest mean score on English reading comprehension ability was higher than that of the pretest, and it was higher than the set criterion of 70 percent. The comparison of the mean scores showed that the students' English reading comprehension

ability in the posttest was significantly higher than that of the pretest at the .01 level of significance, and the students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique was at a good level.

Keywords: scaffolding, scaffolding technique, English reading, English reading comprehension

Introduction

The English language has been one of the most important languages and the universal language of communication in the 21st century for people around the world. It is considered as a tool to access the modern world, to gain knowledge, to achieve higher education, to run a business, and to communicate with other people around the world (Ministry of Education, 1999). This is related to Fulcher (2007) who mentions that English is regarded as a required qualification for studying in international standard educational institutes and in working with foreign organizations.

Reading skills are important for expanding knowledge and gaining experience. According to Cohen (1998), reading skills are the basis for learners to understand rapid changes in society related to human connection around the world, and to the increased quantities of widely-available information as a result of technological and innovative progress. In addition, DeBoer & Dallmann (1970) state that reading is important to one's survival in a complex social system, and it is the means by which every age is connected to every other. Although reading is important, Thai students still lack ability to use English, particularly reading in English. According to Yoosabai (2009), English reading comprehension levels of Thai learners are low because of reading problems. For example, they cannot answer the questions after reading a text, they have a limit of vocabulary, grammar and syntactical skills to organize and interpret

the written text, reading materials, ineffective reading approaches, and inappropriate teaching reading methods in the classroom. Moreover, teaching English reading in Thailand has not gotten Thai people ready enough for rapid changes of the world. In addition, Hilden & Pressley (2007) claim that English language teachers often struggle with teaching reading comprehension strategies because of the complexity involved in designing purposeful comprehension strategy instruction. Also, a lot of reading comprehension programs are overwhelming in terms of time requirements for implementation. Adunyarittigun (2002) also indicates that the learners lack the systematic reading steps and strategies required to accurately retain the main concepts that are fundamental to comprehending text.

The scaffolding technique is one of the solutions for learners' reading struggles. Vygotsky (1978) defines the zone of proximal development as the distance between the actual developmental level as determined by independent problem solving and the level of potential development as determined through problem solving under adult guidance, or in collaboration with more capable peers. According to Briner (1999), "this zone is the area of exploration for which the student is cognitively prepared, but requires help and social interaction to be fully developed." A teacher or more experienced peer is able to provide the learner with "scaffolding" to support the student's evolving understanding of knowledge domains or development of complex skills. Moreover, Van de Pol, Volman & Beishuizen (2010) propose that six scaffolding means should be involved in order to effectively implement the scaffolding technique: feeding back, hints, instructing, explaining, modeling, and questioning. With regard to the potential benefits of the scaffolding technique, some researchers studied the possible effects of implementing the technique on learners' English reading comprehension ability. As the study of Sriutthaman (2017), she studied the development of English reading

comprehension ability using scaffolding activities of the third year vocational certificate students. The findings showed that the posttest mean score was higher than the set criteria of 70 percent, and the students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding activities was at a good level.

Therefore, the researcher would like to apply six scaffolding means of Van de Pol, Volman & Beishuizen (2010): feedback, hint, instructing, explaining, modeling, and questioning, and also using the steps of teaching reading of Brown (2001): pre-reading activity, during-reading activity, and after-reading activity to improve the English reading comprehension ability of Matthayomsuksa 3 students at Bansaengsawang School, and whether studying scaffolding technique could improve students' English reading comprehension ability, and at what level of students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique.

Purposes of the Study

The purposes of the study were as follows.

1. To study and compare Matthayomsuksa 3 students' English reading comprehension ability before and after studying using scaffolding technique.
2. To investigate students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique.

Hypotheses of the Study

1. The students' English reading comprehension ability after studying English reading comprehension using scaffolding technique will be higher than the set criterion of 70 percent.

2. English reading comprehension ability of Matthayomsuksa 3 students after studying English reading comprehension using scaffolding technique will be higher than before the study.

Methodology

1. Research Design

This study was experimental research with a one-group pretest-posttest design. It was a quantitative research design (Campbell & Stanley, 1969).

$T_1 \quad X \quad T_2$

T_1 means Pretest

T_2 means Posttest

X means Teaching English reading comprehension using scaffolding technique

2. Sample

The sample group in this study was 18 students of Matthayomsuksa 3 studying Basic English (E23101) in the first semester of the academic year 2021 at Bansaengsawang School, Nongsaeng District, Udon Thani, under the Office of Udon Thani Primary Educational Service Area 2. These students were selected by cluster random sampling.

3. Research Instruments

Three research instruments were employed as follows.

3.1 Lesson plans of teaching English reading comprehension using scaffolding technique which consisted of 12 units with 2 hours a unit, 12 weeks, 2 hours a week and 24 hours in total. The value of the Index of Item Objective Congruence (IOC) was 1.00 for every item. The researcher applied the 6 scaffolding means of Van de Pol, Volman & Beishuizen (2010): questioning,

instructing, modeling, hint, explaining, and feedback together with the steps of teaching reading of Brown (2001): pre-reading activity, during-reading activity, and after-reading activity to teach English reading comprehension using scaffolding technique to Matthayomsuksa 3 students. The reading texts used in this study for teaching Basic English (E23101) of Matthayomsuksa 3 students were from Spark 3 textbook, Access 3 textbook and the internet based on the Basic Education Core Curriculum A.D. 2008 of the Foreign Languages Department (English). There are twelve reading texts including: 1) Making a Splash!, 2) Extreme Jobs Extreme Looks, 3) When Lightning Loves You, 4) Shark Attack, 5) Crime Doesn't Always Pay, 6) Monuments in Danger, 7) Greetings from Planet Earth, 8) The Perfect Green Home, 9) Should Animals Be Cloned?, 10) Life in a High-Tech Society... 40 Centuries Ago?, 11) Choices ... You Make Them, and 12) Extreme Sports.

3.2 An English reading comprehension ability test which was developed by the researcher based on the experts' suggestions to examine the students' English reading comprehension ability as the pretest and posttest. It was a multiple-choice test consisted of 40 items with four possible answer choices for each item. The value of the Index of Item Objective Congruence (IOC) was 1.00 for every item. The difficulty value of the items was between 0.25–0.78 and the discrimination value was between 0.21–1.00. The reliability of the test was 0.92.

3.3 An attitude questionnaire toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique consisted of 20 items related to steps of teaching English reading comprehension using scaffolding technique, for example, English reading comprehension using scaffolding technique helps you understand the reading text better, using five point Likert's rating scales ranging from strongly agree, agree, not sure, disagree and strongly disagree based on Likert (1932). The value of the Index of Item Objective Congruence

(IOC) was 1.00 for every item. The scores from the attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique were analyzed in order to summarize and interpret the data based on Saiyos, L. and Saiyos, A. (2000) as follows; the average scores 4.50–5.00 means Very good, the average scores 3.50–4.49 means Good, the average scores 2.50–3.49 means Fair, the average scores 1.50–2.49 means Poor, the average scores 1.00–1.49 means Very poor.

4. Data Collection

Before collecting data, the proposal of the research and the research instruments were submitted for ethics in human research. Then, the researcher handed in the research instruments to three experts in order to examine the correctness, and relation between the objectives and learning activities and evaluation. After that, a lesson plan of teaching English reading comprehension using scaffolding technique and the English reading comprehension ability test were tried out in a pilot study with 40 Matthayomsuksa 3 students in Bannadeekokklang School and Bannafai School who did not take part in this study in the first semester of the academic year 2021. Then, the researcher revised the lesson plans based on the information obtained from the pilot study and selected 40 items of the test with the difficulty value between 0.25–.78, the discrimination value between 0.21–1.00, and the reliability of the test was 0.92. The researcher collected data as the following steps.

4.1 The researcher administered a pretest for students who enrolled in Basic English (E23101) to evaluate their English reading comprehension ability using an English reading comprehension ability test. Students had one hour to finish the test.

4.2 The researcher conducted teaching following the lesson plans that were developed by the researcher.

4.3 After finishing teaching, the researcher conducted the posttest which was the same test as the pretest to evaluate students' English reading comprehension ability in one hour.

4.4 The researcher distributed the attitude questionnaire to students to examine the students' attitude toward studying English reading comprehension using scaffolding technique.

4.5 The researcher collected scores from the pretest, the posttest and the students' attitude questionnaire. The collected scores were statistically analyzed and interpreted later on.

5. Data Analysis

The data were statistically analyzed as follows.

5.1 The mean ($\bar{X}$), percentage, and standard deviation (S.D.) were used to analyze students' English reading comprehension ability.

5.2 One-sample t-test was used to compare students' English reading comprehension ability and the set criterion of 70 percent.

5.3 The t-test for Dependent Samples was used to compare students' pretest and posttest mean scores.

5.4 Mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.) were used to investigate students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique.

Results

Results of the study and comparison of scores on English reading comprehension ability before and after teaching English reading comprehension using scaffolding technique were as follows.

Table 1 Comparison of the students' English reading comprehension ability before and after studying English reading comprehension using scaffolding technique of students

Test	n	$\bar{X}$	S.D.	Percentage	t
Pretest	18	10.61	3.86	26.52	29.64**
Posttest	18	31.33	3.94	78.33	

** $p \leq .01$

From Table 1, the students' pretest mean score on English reading comprehension ability was 10.61 or 26.52 percent and the posttest mean score was 31.33 or 78.33 percent. The results showed that the students' English reading comprehension ability before and after studying English reading comprehension was significantly different at the .01 level. The posttest mean score was significantly higher than the pretest mean score.

Table 2 Comparison of the students' English reading comprehension ability after studying English reading comprehension using scaffolding technique and the set criterion of 70 percent

Test	The Set Criterion of 70 Percent (28 out of 40 scores)				
	n	$\bar{X}$	S.D.	Percentage	t
Posttest	18	31.33	3.94	78.33	3.59**

** $p \leq .01$

Table 2 shows the students' posttest mean score on English reading comprehension ability. The posttest mean score was significantly higher than the set criterion of 70 percent at the .01 level of significance.

Table 3 Mean results of the students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique

Attitude Test	n	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
Attitude toward Teaching English Reading Comprehension Using Scaffolding Technique	18	4.48	0.62	Good

Table 3 shows that the mean score of the students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique was 4.48. It indicates that the students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique was at a good level.

Conclusion

The results of the study can be summarized as follows.

1. The students' pretest and posttest mean scores on English reading comprehension ability were 10.61 or 26.52 percent, and 31.33 or 78.33 percent, respectively. The students' posttest mean score on English reading comprehension ability was significantly higher than that of the pretest at the .01 level of significance, and the mean score on the posttest was higher than the set criterion of 70 percent at the .01 level of significance. The students' English reading comprehension ability after the experiment was significantly higher than that of the pretest.

2. The students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique was at a good level.

Discussion

The results of the study can be discussed as follows.

1. Results of the comparison of English reading comprehension ability of Matthayomsuksa 3 students at Bansaengsawang School before and after studying English reading comprehension using scaffolding technique reveal that:

1.1 Teaching English reading comprehension using scaffolding technique could improve Matthayomsuksa 3 students' English reading comprehension ability. Their pretest and posttest scores were 10.61 or 26.52 percent and 31.33 or 78.33 percent, respectively. This finding supported the second hypothesis. The students' English reading comprehension ability after studying English reading comprehension using scaffolding technique was higher than before the study. This is because the students had a chance to practice English reading comprehension using scaffolding technique, they could identify the meaning of new words in the reading text, predict information to be encounter in new learning, summarize the main idea of the reading text and expanding reading comprehension knowledge in literal, interpretation, and critical or evaluative comprehension. This finding supported the idea of Van de Pol, Volman & Beishuizen (2010) who suggested that the forms of scaffolding is the forms of arranging the teaching process by emphasizing on showing how to do the task, assisting, directing the activities, decreasing the supports and giving feedback. The results of this study provided evidence that scaffolding technique influenced students' English reading comprehension ability.

1.2 The students' English reading comprehension ability after studying English reading comprehension using scaffolding technique was significantly improved with a mean score greater than the set criterion of 70 percent. This finding supported the first research hypothesis of the study. This may cause from the following reasons:

Firstly, teaching English reading comprehension using scaffolding technique helped develop students' English reading comprehension ability because this technique supported the learners to improve their reading comprehension ability by providing the opportunity for students to find the meanings of vocabulary and the main ideas in each part of the reading text, and developed skills to work with others. The finding supported the idea of Alyousef (2006) that reading is an interactive process between a reader and a text which leads to reading fluently. In this process, readers interact dynamically with the text in order to elicit the meanings using various kinds of knowledge through linguistic knowledge as well as schematic knowledge.

The results of this study showed that students' posttest mean score was 31.33 or 78.33 percent. It was higher than the pretest because students were trained through various kinds of activities used in scaffolding technique, such as previewing a text and answering WH- questions about the reading text as the prediction, finding the main ideas and supporting details in the reading text, discussing the information with the teacher and classmates, and summarizing the reading text and presenting it to the class. In addition, the students had a chance to improve their reading comprehension with student-directed learning. This supported the ideas remarked by Van de Pol, Volman & Beishuizen (2010) that six scaffolding means should be involved in order to achieve the goals of learning. Therefore, teaching English reading comprehension using scaffolding technique could help students improve their English reading comprehension ability.

Secondly, teaching English reading comprehension using scaffolding technique helped the students improve their English reading comprehension ability. This study was conducted in the following stages, according to teaching English reading comprehension activities using scaffolding technique based on the ideas of Van de Pol, Volman & Beishuizen (2010), and the steps of teaching

reading of Brown (2001). In the pre-reading activity, the teacher aroused and motivated students to connect their background knowledge and experience by showing a picture related to the reading text, and taught the students new vocabulary, structures and expressions. The students previewed the reading text and answered WH- questions about the reading text as the predictions in their group. In the during-reading activity, the students read the reading text, wrote the main idea and supporting details of the reading text then the teacher and students discussed the main idea and supporting details together. The teacher let the students answer the questions and write a summary of the text in order to check their understanding. In the after-reading activity, the representative of each group presented their summary to the class then the teacher and the other groups gave feedback. After that, the students did the reading comprehension quiz. Finally, the teacher and students summarized the lesson together. Therefore, it could enhance the students' English reading comprehension ability and initiate the higher score of the posttest. These findings supported to the idea of Brown (2001) who mentions that three steps of the reading process help students systematically practice reading strategies for acquiring the information of the text.

The results of this study supported the study of Jitjinda (2014) who developed students' English reading comprehension ability using scaffolding activities. The results of Jitjinda (2014) indicated that the students' pretest and posttest scores of English reading comprehension ability were 40.68 percent and 71.82 percent, respectively. The posttest score was not less than 70 percent. The students' reading comprehension ability after the experiment was higher than that of the pretest at the significance level of .01. In addition, the results of this study also supported the study of Wachyunni (2016) who studied the effectiveness of scaffolding strategy in EFL reading comprehension. The findings of Wachyunni (2016) showed that scaffolding provides a differential

effect on reading comprehension gain for the lower and higher ability students in the experimental group. In addition, it is suggested that the lower students of scaffolding group benefited more in terms of reading comprehension gain than the higher ability students.

2. The findings of an investigation of students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique was rated at a good level. The results showed that teaching English reading comprehension using scaffolding technique could help students understand the reading text. The students reported that they had chances to exchange the information and ideas among friends in group. The results were consistent with the idea of Gibson (2000) who states that attitude is the judgment of behavior. It is a positive or negative feeling that influences the response of person to people or events. In addition, the attitude questionnaire specified that students strongly agreed that group work helped them exchange information and ideas among friends and they enjoyed learning with less anxiety. The students liked the finding the main idea and supporting details activity because they had opportunity to exchange their ideas in their group.

This led students have good attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique and it could enhance students' English reading comprehension. The results supported the idea of Sroinam (2012) who suggested that attitude is an individual's feeling toward something or someone that depends on beliefs and understanding and it is seen from their behaviors. Hence, learners with positive attitudes would have attitudes reinforced. Furthermore, they reported having fun and enjoyed doing reading activities using scaffolding technique which was supported by Brehm, Kassin, & Fein (2002) who defined attitude as a positive, negative, or mixed reaction to a person, objects, or idea.

Recommendations

1. Recommendations from the Study

The researcher proposes the recommendations as follows.

1.1 The students' English reading comprehension ability after studying English reading comprehension using scaffolding technique was higher than before the study. This caused from scaffolding technique helped students activate their background knowledge, understand and summarize the reading texts using six scaffolding means; feedback, hint, instructing, modeling, explaining, and questioning. Therefore, English teachers should apply scaffolding technique to teach English reading comprehension to improve students' English reading comprehension ability.

1.2 The students' attitude toward teaching English reading comprehension using scaffolding technique was rated at a good level. This caused from students who enjoyed doing activities through scaffolding technique. The scaffolding technique provided activities to motivate students' attention with less anxiety. Therefore, English teachers should apply scaffolding technique to teach English reading comprehension to improve students' English reading comprehension ability.

2. Recommendations for Further Study

The researcher proposes for further studies as follows.

2.1 Researchers should use scaffolding technique to study other English skills such as listening, speaking, and writing, in order to know whether scaffolding technique would be able to improve those skills as well.

2.2 Researchers should investigate English reading comprehension ability using scaffolding technique for students with various educational background knowledge and different levels of education in order to know whether scaffolding technique would be able to improve English reading comprehension of students in other levels.

References

- Adunyarittigun, D. (2002). An investigation of factors affecting English language reading success: A case study of an EFL college reader. **Thammasat Review**, 7(1), 244-271.
- Alyousef, H. S. (2006). Teaching reading comprehension to ESL/EFL learners. **Journal of Language and Learning**, 4(1), 63-73.
- Brehm, S. S., Kassir, S. M., & Fein, S. (2002). **Social psychology**. 5th ed. Boston, MA: Mc Graw-Hill.
- Briner, M. (1999). Contributions of middle grade students to the validation process of a national science assessment study. **Contributions to Validation**, 3(1), 1-22.
- Brown, H. D. (2001). **Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy**. New York City, NY: Longman.
- Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1969). **Experimental and quasi-experimental designs for research**. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Cohen, A. D. (1998). **Strategies in learning and using a second language**. London: Addison Wesley.
- DeBoer, J. J., & Dallman, M. (1970). **The teaching of reading**. 3rd ed. New York City, NY: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Fulcher, G. (2007). **Language testing and assessment**. New York City, NY: Routledge.
- Gibson, J. (2000). **Organizations: behavior, structure, processes**. 9th ed. New York City, NY: Mc Graw-Hill.
- Hilden, K. & Pressley, M. (2007). **Handbook of reading research**. New York City, NY: Routledge.

- Jitjinda, K. (2014). **Developing English reading comprehension ability using scaffolding activities of Prathomsuksa 6 students.** Master of Arts Thesis in Teaching English to Speakers of Other Languages, Udon Thani Rajabhat University.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. **Archives of Psychology**, 140(8), 155.
- Ministry of Education. (1999). **The basic education curriculum.** Bangkok: Kurusapa Ladprao Publishing.
- Saiyos, L., & Saiyos, A. (2000). **Educational research techniques.** 6th ed. Bangkok: Suviriyasarn.
- Sriutthaman, Y. (2017). **Developing English reading comprehension ability using scaffolding activities of the third year vocational certificate students.** Master of Arts Thesis in Teaching English to Speakers of Other Languages, Udon Thani Rajabhat University.
- Sroinam, S. (2012). **Teaching principle.** Udon Thani: Udon Thani Rajabhat University.
- Van de Pol, J., Volman, M., & Beishuizen, J. (2010). Scaffolding in teacher-student interaction: A decade of research. **Educational Psychology Review**, 22, 271–297.
- Vygotsky, L. (1978). **Mind in society: The development of higher psychological processes.** Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wachyunni, S. (2016). The effectiveness of scaffolding strategy in EFL reading comprehension. **Atlantis Press**, 82, 149–153.
- Yoosabai, Y. (2009). **The effect of reciprocal teaching on English reading comprehension in a Thai high-school classroom.** Doctor of Philosophy Dissertation in English, Srinakharinwirot University.

“นักศึกษา” กับการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อน "STUDENTS" AND BEING PEER COUNSELORS

กฤตวรรณ คำสม^{*}
Kittawan Khamsom^{*}

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University

Received: 19 February 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ในมาตรา 5 (2) พัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และทักษะที่จำเป็น เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ เข้าใจสังคมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อรองรับสังคมโลกที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ร่วมกันแก้ปัญหาสังคม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

นักศึกษาที่เรียนในระดับอุดมศึกษาประสบกับอุปสรรค และปัญหาต่างๆ หลายด้าน หากนักศึกษาได้ฝึกทักษะการให้คำปรึกษา และมีความสามารถในการใช้ทักษะเพื่อให้ คำปรึกษากับเพื่อนได้ ซึ่งเป็นวัยที่ใกล้เคียงกัน จะมีความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ดี จะช่วย เพื่อนให้เข้าใจปัญหา และพบวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: การให้คำปรึกษา, เพื่อน

^{*} ผู้ประสานงาน: กฤตวรรณ คำสม
อีเมล: Kittawan.kh@udru.ac.th

Abstract

Education management at the higher education level according to the Higher Education Act 2019 in section 5 (2) aims to develop people to become complete human beings in physical, mental, and intellectual aspects, with essential knowledge and skills, They are expected to be good, disciplined and proud of the nation; live based on social and cultural understanding; be able to adjust themselves to the changing world in the future; be responsible toward their families, communities, societies and the nation; cooperate to solve social problems and be able to live happily with others.

Students studying in higher education encounter various obstacles and problems. If they have practiced counseling skills and have the ability to use the skills to mentor peers who are at the similar ages, they will have good understanding of each other and shall help their friends to understand and find suitable solutions to the problems.

Keywords: Counseling, Peer counselors

บทนำ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้มีอิสระในการดำเนินชีวิตของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง เนื่องจากนักศึกษาระดับอุดมศึกษามีช่วงอายุระหว่าง 17-25 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นวัยที่มีชีวิตผูกพันกับสังคมรอบตัวมากกว่าช่วงวัยเด็ก จึงเป็นวัยได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ เพื่อน ครู สื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมโลกไร้พรมแดน สภาวะสังคมเน้นความสำคัญทางวัตถุมากกว่าความสุขทางจิตใจ โอกาสที่นักศึกษาจะมีความประพฤติตามกระแสสังคมโดยขาดการไตร่ตรองจึงมีมาก

ดังนั้นเมื่อนักศึกษาต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้นักศึกษาต้องประสบกับปัญหาที่หลากหลาย ดังที่ มอร์ริลล์ และคณะ (Mill, 2005 citing Morrill et al., 1987) กล่าวว่า นักศึกษามีปัญหา ความยุ่งยาก และมีความต้องการมากมาย ดังนั้นนักศึกษา

จึงจำเป็นจะต้องมีทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ไขความยุ่งยาก และสนองความต้องการของตนเอง นักศึกษาจำเป็นจะต้องจัดการกับความยุ่งยากต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิต เช่น ปัญหาด้านครอบครัว หรือด้านการเงิน การตัดสินใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นของนักศึกษาจึงจำเป็นจะต้องได้รับการช่วยเหลือ

ดังนั้นการดำเนินชีวิตของนักศึกษาในแต่ละวันคงต้องผ่านกับความกลุ้มใจ ไม่สบายใจ อึดอัดใจ คับข้องใจ กังวลใจ และอีกหลายความรู้สึกที่ทำให้แต่ละคนมีความทุกข์ทางใจ

เมื่อนักศึกษาเกิดความทุกข์ใจขึ้น ก็มักจะสื่อสิ่งที่เป็นความทุกข์ใจนั้นไปให้คนใกล้ชิดได้รับรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเพื่อนที่ตนเองสนิท เพื่อให้เพื่อนแนะนำ ชี้แนะ ช่วยตัดสินใจให้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ความทุกข์ใจนั้นหมดไป สำหรับนักศึกษาที่อยู่ช่วงวัยรุ่น ความคิดเห็นของเพื่อน หรือผู้ที่มีอายุน้อยกว่าเล็กน้อย มีความสำคัญต่อพวกเขามากกว่าข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากผู้ใหญ่วัยกลางคน ครู หรือผู้ปกครอง นักศึกษามักจะปฏิเสธบทบาทของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า ไม่ใช่เพราะว่าพวกเขามีเจตคติที่ไม่ดีต่อผู้ใหญ่ แต่เป็นเพราะว่า การได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่จะทำให้รู้สึกว่าเป็นเด็ก พวกเขาไม่ได้สนใจต่อระเบียบกฎเกณฑ์ ความถูกต้องของสังคม แต่สนใจที่จะได้รับการยอมรับ ความเห็นใจ ความเข้าใจจากเพื่อนๆ การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนมากกว่า (Hamblin, 1984)

จากการศึกษาของเวเรนฮอธ (Varenhorst, 1976) โดยการประเมินบริการการแนะแนวและการให้คำปรึกษา ด้วยการสัมภาษณ์และสนทนากับนักศึกษา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษาให้สัมภาษณ์คล้ายคลึงกันว่า นักศึกษาจะไม่พูดถึงปัญหาของตนเองให้กับผู้ใหญ่ฟัง เพราะผู้ใหญ่ไม่มีเวลาให้กับนักศึกษา เมื่อเกิดปัญหาขึ้นนักศึกษาจะบอกเล่าปัญหาของตนเองให้กับเพื่อน ซึ่งเพื่อนจะมีวิธีการพูดกับนักศึกษาอย่างเข้าใจปัญหามากกว่าผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับโปรแกรมการให้คำปรึกษาแก่เพื่อนของมหาวิทยาลัยวิคตอเรีย (Kayla, 2011) ที่ได้นำเสนอนักศึกษามักจะกลัวเมื่อต้องพบกับผู้ให้คำปรึกษา เพราะนักศึกษาเหล่านี้มีความเชื่อว่าตนเองมี “ความผิด” จึงต้องมาพบผู้ให้คำปรึกษา ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือโดยเพื่อนจึงเป็นวิธีที่ให้นักศึกษาได้พูดกับเพื่อนซึ่งจะไม่ตัดสิน และไม่ม้อคิดต่อสิ่งที่เป็นปัญหาของนักศึกษา

ความเป็นมาของการให้คำปรึกษาแก่เพื่อน

แนวคิดในการให้คำปรึกษาแก่เพื่อนเริ่มขึ้นในปี 1939 โดยสถาบันนิรนามของผู้ติดสุราเรื้อรัง (establishment of Alcoholics Anonymous) ที่มีความเชื่อว่าบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาด้านการติดสุราเรื้อรังและสามารถเอาชนะอาการติดสุราเรื้อรังได้สำเร็จ จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือให้ผู้ติดสุราเรื้อรังได้พยายามเอาชนะอาการนี้ได้เหมือนพวกเขา และแนวคิดการให้คำปรึกษาแก่เพื่อนจึงได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น (Carter, 2005) ซึ่งนับเป็นเวลากว่า 40 ปีที่การให้คำปรึกษาแก่เพื่อนได้รับการก่อตั้งขึ้น และประสบความสำเร็จเนื่องจากการให้คำปรึกษาแก่เพื่อนนั้นมีลักษณะเฉพาะ การให้คำปรึกษาแก่เพื่อนเริ่มต้นจากการพัฒนาผู้ช่วยผู้ให้คำปรึกษา (paraprofessionals)

ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเกี่ยวกับงานด้านสุขภาพจิต สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เนื่องมาจากความไม่สมดุลกันระหว่างความต้องการการขอรับบริการการให้คำปรึกษาที่เพิ่มมากขึ้นกับจำนวนของผู้ให้คำปรึกษาที่ได้รับการฝึกอบรม (Mill, 2005)

ความหมายของการให้คำปรึกษาแก่เพื่อน (peer counseling)

การให้คำปรึกษาแก่เพื่อนในบริบทของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา หมายถึง ประเภทของพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือบุคคล ซึ่งผู้ให้ความช่วยเหลือนั้นไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ จะดำเนินการในบทบาทของการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งผู้ให้ความช่วยเหลือจะต้องใช้ทักษะการฟัง และทักษะในการแก้ปัญหาควบคู่กับความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ และสุขภาพจิตเพื่อให้คำปรึกษากับบุคคลที่มีอายุ สถานะและความรู้ใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อนที่จะมาทำหน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษานั้น จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการของการให้คำปรึกษาอย่างแท้จริง จึงจะสามารถทำหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดความเข้าใจในหลักการของการให้คำปรึกษาแล้ว อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งตัวผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาได้ (American Psychological Association, 1982; D'Andrea & Salovey, 1983; Tindall & Gray, 1985; สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, 2532)

บทบาทของนักศึกษาในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อน

การให้คำปรึกษาแก่เพื่อนเป็นทั้งวิธีการ และหลักปรัชญา (D' Andrea & Salovey, 1983) การให้คำปรึกษาแก่เพื่อนนั้นเป็นการให้ความช่วยเหลือเพื่อน โดยผู้ที่ให้คำปรึกษา หรือผู้ที่ให้ความช่วยเหลือจะต้องมีวัยใกล้เคียงกับผู้ขอรับคำปรึกษา และจะต้องมีความจริงจัง ไม่เสแสร้งในขณะให้คำปรึกษาแก่เพื่อน ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องเข้าใจ และยอมรับความคิด ความรู้สึกและการกระทำของเพื่อน และต้องเก็บเรื่องราวของเพื่อนไว้เป็นความลับ และดำเนินการให้คำปรึกษาอย่างเป็นธรรมชาติ (Tindall & Gray, 1985)

ดังนั้นบทบาทของนักศึกษาในการให้คำปรึกษาแก่เพื่อนไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาให้กับเพื่อน แต่เป็นการให้ความช่วยเหลือให้เพื่อนได้ค้นพบแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง ผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนจะไม่บอกว่า “ควรจะ” และจะไม่ให้คำแนะนำ โดยทั่วไปแล้วผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนจะไม่ตีความ หรือวินิจฉัยอาการของเพื่อน (D'Andrea & Salovey, 1983)

บทบาทของนักศึกษาในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นลักษณะของการป้องกันมากกว่าการให้ความช่วยเหลือ (Nassar & Collins-Eaglin, 1994 citing McLeon et al., 1985) ดังนั้นบทบาทของนักศึกษาในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนประกอบด้วย

1. เป็นผู้ช่วยเหลือให้เพื่อนได้พบวิธีการในการแก้ไขปัญหาด้วยตัวของเขาเองโดยไม่แสดงความคิดเห็นส่วนตัว หรือแนะนำให้เพื่อนทำตามความคิดของตน
2. เป็นผู้ที่มีการสื่อสารที่ดี
3. แสดงออกให้เห็นถึงความจริงจัง และเป็นบุคคลที่ไว้วางใจได้
4. มีความรู้ ทักษะที่จะให้ความช่วยเหลือ
5. มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นผู้ให้คำปรึกษา
6. ไม่ตีความหรือวินิจฉัยโรค
7. เป็นบุคคลที่แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจกับปัญหาที่เพื่อนกำลังเผชิญอยู่
8. การเป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจ และเป็นผู้เอื้ออำนวยทั้งการให้ความช่วยเหลือเป็นแบบรายบุคคล การช่วยเหลือแบบกลุ่มขนาดเล็ก หรือการแก้ปัญหาคความขัดแย้งในกรณีที่เกิดการโต้เถียง

9. มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเปิดโอกาสให้เพื่อน ผู้ที่มาขอรับคำปรึกษาได้แลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และได้สำรวจวิธีการในการแก้ไขปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

ปัญหาที่นักศึกษาสามารถให้คำปรึกษาแก่เพื่อน ได้แก่ ปัญหาด้านสัมพันธภาพ (กับเพื่อน และกับอาจารย์) การถูกรังแก และการถูกรังควาน ปัญหาด้านการเรียน ปัญหาครอบครัว (พี่น้อง พ่อแม่หย่าร้าง ระเบียบวินัยในบ้าน) ความกดดันจากเพื่อน ปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการของร่างกาย การสูญเสีย (เพื่อน ญาติ หรือสัตว์เลี้ยง) ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด สัมพันธภาพทางเพศ ปัญหาด้านการเงิน (Cowie & Sharp, 1996) โดยที่นักศึกษาเพศชาย และหญิง มีความต้องการได้รับคำปรึกษาไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาสามารถเลือกช่องทางขอรับคำปรึกษาจากเพื่อนได้ทั้งแบบนั่งสนทนากันในสถานที่ที่ไม่เป็นทางการ การรับคำปรึกษาจากเพื่อนผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ โดยใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งช่องทางที่หลากหลายของการให้คำปรึกษา จะช่วยเอื้ออำนวยให้นักศึกษาสะดวกใจที่จะขอรับคำปรึกษาจากเพื่อน มากกว่าขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ซึ่งอาจจะต้องขอรับคำปรึกษาอย่างเป็นทางการ

รูปแบบในการให้คำปรึกษาแก่เพื่อน

การให้คำปรึกษาแก่เพื่อนนั้น ประกอบด้วย การให้ความช่วยเหลือเป็นรายบุคคล การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย การสอนพิเศษ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือบุคคลในรูปแบบต่างๆ (Tindall & Gray, 1985) ซึ่งรูปแบบของการให้คำปรึกษาแก่เพื่อน มีดังนี้

1. รูปแบบของการให้คำปรึกษาที่ให้คำปรึกษากับผู้ที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ซึ่งรูปแบบนี้จะเป็นการรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้น และใช้ทักษะการสะท้อนความรู้สึก ทักษะการทวนความ และทักษะการสรุปความเป็นทักษะหลักในการให้คำปรึกษา

2. รูปแบบของการให้คำปรึกษาที่ให้บริการทางการแนะแนวและการศึกษา รูปแบบนี้เป็นลักษณะของการให้คำปรึกษาที่ช่วยเหลือทางด้านการศึกษา ทั้งที่เป็นการให้ความรู้ การสอนพิเศษ และการให้บริการแนะแนว โดยเป็นทั้งผู้ให้การสนับสนุน และเป็นที่ปรึกษา ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนจะใช้ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการฟัง และทักษะในการสื่อสารประกอบการให้ความช่วยเหลือ

3. รูปแบบการให้คำปรึกษาแบบปิด (the closed model) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือกับนักศึกษาที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา

4. รูปแบบการให้คำปรึกษาแบบเปิด (the open model) หมายถึง การฝึกนักศึกษาให้เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนให้มีความสามารถช่วยเพื่อนคนอื่นๆ ที่อยู่ในสถานศึกษา

เนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างการให้คำปรึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ และการให้คำปรึกษาแก่เพื่อน จึงได้นำเสนอความแตกต่างของการให้คำปรึกษาดังกล่าว ดังนี้

ความแตกต่าง	ผู้ให้คำปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ	ผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อน
ขั้นเริ่มต้นการให้คำปรึกษา	ผู้ให้คำปรึกษาเริ่มต้นด้วย การสร้างสัมพันธภาพกับ ผู้รับ คำปรึกษาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ	มีความคุ้นเคยกับผู้รับคำปรึกษา เนื่องจากเป็นเพื่อนวัยเดียวกัน จึงเกิดความไว้วางใจ
ขั้นตอนการให้คำปรึกษา	ผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับ คำปรึกษาได้สำรวจตนเองเพื่อให้พบประเด็นปัญหาที่ชัดเจน	ใช้ทักษะการฟัง เพื่อทำให้ผู้รับ คำปรึกษาเข้าใจปัญหาของตนเอง
ขั้นสรุปการให้คำปรึกษา	การวางแผนการแก้ไขปัญหาดิตตามผลการแก้ไขปัญหานั้นๆ สรุปผลการให้คำปรึกษา	ใช้ทักษะในการให้คำปรึกษาในการให้ความช่วยเหลือ

ทักษะการให้คำปรึกษาในการให้คำปรึกษาแก่เพื่อน

ทักษะที่ใช้ในการให้คำปรึกษาแก่เพื่อน เป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้ให้คำปรึกษาต้องฝึกฝนจนเกิดความคล่องในการใช้ในกระบวนการของการให้คำปรึกษา ได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการถาม ทักษะการทวนความ ทักษะการสะท้อนความรู้สึก ทักษะการให้ข้อมูลย้อนกลับ ทักษะการให้กำลังใจ และทักษะการสรุปความ ทักษะพื้นฐานดังกล่าว จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จรรยาบรรณของผู้ให้คำปรึกษาที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่เพื่อน

เนื่องจากการให้คำปรึกษาเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนตัวและสิทธิส่วนบุคคลของผู้รับคำปรึกษา ฉะนั้นจึงต้องกำหนดจรรยาบรรณของผู้ให้คำปรึกษาขึ้นสำหรับผู้ให้คำปรึกษาที่ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่เพื่อน จะต้องมีการจรรยาบรรณดังนี้

1. การไม่หลอกลวงผู้มารับคำปรึกษาเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน

เนื่องจากในกระบวนการของการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาจะทำหน้าที่ในการเป็นผู้รับฟังปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้รับคำปรึกษา บางปัญหาของผู้รับคำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาอาจจะสังเกตเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองดังนั้นจรรยาบรรณในข้อนี้เปรียบเสมือนข้อเตือนใจให้ผู้รับคำปรึกษาให้การช่วยเหลือผู้มารับคำปรึกษาด้วยความบริสุทธิ์ใจ

2. การไม่มีอคติ

ผู้รับคำปรึกษาแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งด้านความคิด ความรู้สึก หรือพฤติกรรม ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษาควรจะต้องยอมรับในสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาเป็น โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น

3. การรักษาความลับ

ผู้รับคำปรึกษาที่มาขอรับคำปรึกษามีปัญหาที่บางครั้งเป็นปัญหาที่ไม่ต้องการให้ใครๆ รับรู้ ผู้รับคำปรึกษาที่มีความรู้สึกไว้วางใจในตัวผู้ให้คำปรึกษาระดับหนึ่งแล้ว จึงถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ของตนเองให้ผู้ให้คำปรึกษาฟัง ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษาต้องให้เกียรติผู้รับคำปรึกษา โดยเก็บเรื่องราวของผู้รับคำปรึกษาเป็นความลับ ยกเว้นแต่ในกรณีที่ต้องเข้าที่ประชุมเพื่อระดมสมองในการให้ความช่วยเหลือ ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องขออนุญาตผู้รับคำปรึกษา และได้รับอนุญาตเท่านั้นจึงจะนำกรณีนั้นๆ ไปเข้าที่ประชุม และต้องปกปิดข้อมูลบางอย่าง เช่น ชื่อ นามสกุล เป็นต้น

4. ศรัทธาต่อการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

การให้คำปรึกษาเป็นการให้บริการที่ต้องอาศัยการอุทิศตน การเสียสละ และมีจิตใจที่จะช่วยเหลือผู้ที่กำลังเผชิญกับปัญหาต่างๆ ดังนั้นผู้รับคำปรึกษาจะต้องรับฟัง และคอยสะท้อนเรื่องราวต่างๆ ให้ผู้รับคำปรึกษาได้เกิดความกระจ่างในปัญหาและค้นพบแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งบางกรณีจะต้องอาศัยเวลา และความอดทนสูง ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษาจะต้องศรัทธาต่อการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ จึงจะทำให้การให้ความช่วยเหลือในแต่ละครั้งประสบความสำเร็จได้

5. รับผิดชอบต่อหน้าที่

ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องให้คำปรึกษากับผู้ที่ประสบกับความยุ่งยากในชีวิต ซึ่งผู้รับคำปรึกษาแต่ละคนอาจจะต้องให้คำปรึกษาไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษาจะต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองอย่างเคร่งครัด เพราะอาจจะเกี่ยวเนื่องกับชีวิตของผู้รับคำปรึกษาได้

บทสรุป

นักศึกษาที่จะเป็นผู้ให้คำปรึกษานั้น จำเป็นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาก่อนที่จะให้คำปรึกษาแก่เพื่อน ซึ่งในปัจจุบันนักศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษากับเพื่อนโดยไม่รู้ตัวอยู่แล้ว และถ้านักศึกษาเหล่านี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจและได้รับการฝึกให้เป็นผู้ให้คำปรึกษา จะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจหลักการ กระบวนการ ทักษะต่างๆ ที่จะช่วยให้เพื่อนได้พบแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งจะส่งผลให้นักศึกษาสามารถปรับตัว ยอมรับกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นได้ และมีความสุขในการดำเนินของตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2532). **การใช้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มโดยเพื่อน เพื่อลดปัญหาการปรับตัวในมหาวิทยาลัยของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- American Psychological Association. (1982). **Thesaurus of psychology index terms**. (3rd ed). Washington, DC: American Psychological Association.
- Carter, T. D. (2005). **Peer Counseling : Roles, Functions, Boundaries**. Retrieved August 02, 2005, from www.acts.co.ke.
- Cowie, H., & Sharp, S. (1996). **Peer Counselling in schools a time to listen**. Great Britain: the Cromwell Press Ltd, Melksham.
- D'Andrea, V. J., & Salovey, P. (1983). **Peer counseling Skill and Perspectives**. Palo Alto, California: Science and Behavior Books.

- Hamblin, D. (1984). **The Teacher and Counseling**. Great Britain: Billing & Sons Limited.
- Kayla P. (2011). **Peer Helping Program: Creating connections for 25 years**. Retrieved May 15, 2021, from <https://www.uvic.ca/news/topics/2011+peer-helping-celebrates-25-years+ring>.
- Mill, E. (2005). **Portfolio Management as a tool for Peer Helpers to Monitor their Development**. Master Thesis, University of South Africa.
- Nassar, S. C., & Collins-Eaglin, J. (1994). Issues of intimacy: Profile of a peer counseling program. **Journal of College Student Development**, 35(6), 492–493.
- Tindall, A. J., & Gray, H. D. (1985). **Peer Counseling : An In-Depth Look At Training Peer Helpers**. (2nd ed). Indiana: Accelerated Development Inc.
- Varenhorst, B. B. (1976). **Peer Counseling : A Guidance Program and A Behavioral Intervention**. In **Counseling Methods**. New York: Holt, Rinehart and Winston.

**ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะ
ภาษาต่างประเทศ ปัญหาที่มีอาจมองข้าม**
**ENGLISH SPEAKING ANXIETY OF ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE
STUDENTS: PROBLEMS THAT SHOULD NOT BE OVERLOOKED**

เอชน ยามาลี*
Eason Yamalee *

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
Department of English, Faculty of Education, Rattana Bundit University

Received: 4 March 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

ทักษะการพูดเป็นทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาภาษาอังกฤษ แต่หนึ่งในหลายสาเหตุที่ทำให้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศไม่เกิดการพัฒนาเท่าที่ควร นั่นก็คือความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ แม้ว่าผู้สอนจำนวนมากได้พยายามให้การฝึกฝนหรือโน้มน้าวให้ผู้เรียนพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถลดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษเท่าที่ควร ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษประกอบด้วย ความหวาดหวั่นในการสื่อสาร ความกลัวที่ได้รับการประเมินในด้านลบ และความวิตกกังวลในการสอบ สิ่งที่ครูผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนลดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษประกอบด้วย การสร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ การตระหนักในบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอน และการใช้บทบาทสมมติ

คำสำคัญ: การพัฒนาภาษาอังกฤษ, การพูดภาษาอังกฤษ, ความวิตกกังวล

* ผู้ประสานงาน: เอชน ยามาลี
อีเมล: easonym1@gmail.com

Abstract

Speaking skill is very important to improve English. One reason that leads to inappropriate development of English as a foreign language learners is English speaking anxiety. Though a lot of instructors have put so much effort for the students to practice or try to persuade them to speak more English, it is still difficult to reduce the speaking anxiety sufficiently. The major factors that lead to English speaking anxiety consist of communication apprehension, fear of negative evaluation, and test anxiety. The instructors can alleviate English speaking anxiety of learners by implementing cooperative learning, realizing teachers' role, and organizing role-play activity.

Keywords: English Development, English Speaking, Anxiety

บทนำ

เป็นที่แน่ชัดว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในโลกยุคโลกาภิวัตน์ หรือในศตวรรษที่ 21 นี้ เพราะเป็นภาษาสากลที่มีผู้ใช้อย่างกว้างขวางในทั่วทุกมุมโลก ในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร และสื่อสาร อีกทั้งยังเป็นแหล่งความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ อีกมากมาย (อารีรักษ์ มีแจ้ง, ดุษฎี รุ่งรัตนกุล, นันทวัน ชุมตันติ และ อภิชัย รุ่งเรือง, 2554) ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษดังจะเห็นได้จากภาษาอังกฤษนั้น เป็นภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งที่ต้องทำการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งก็คือ การที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ ผู้เรียนต้องได้รับการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้นมา (อรพรรณ วีระวงศ์, 2564) อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เรียนเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ผลการเรียนรู้ภาษาอังกฤษควรอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่ผลที่ปรากฏออกมา นั้น ผู้เรียนโดยส่วนมาก โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษา กลับมีผลการเรียนภาษาอังกฤษในระดับที่ยังไม่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะทักษะการพูดภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่ผู้เรียนประสบปัญหามากที่สุด (Tribolet, 2012; Sarkis, 2012) ทั้งนี้ เป็นที่รับรู้อย่างเปิดเผยว่า ผู้เรียนที่เป็นคนไทยในระดับอุดมศึกษา มักใช้ภาษาแม่ซึ่งก็คือภาษาไทยเป็นหลักในการสื่อสาร อีกทั้งไม่มีความกล้า หรือเขินอายซึ่ง

เกิดมาจากความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ (Tribolet, 2012; Sarkis, 2012) การเรียนภาษาอังกฤษให้ประสบความสำเร็จนั้น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนในด้านการพูด เพราะว่า ทักษะนี้เป็นทักษะเบื้องต้นที่ต้องใช้ในการสื่อสาร (McCroskey, Richmond, & L. L. McCroskey, 2006) ดังนั้น การเริ่มเรียนเพื่อให้เกิดการรับมาซึ่งภาษาต่างประเทศหรือภาษาที่สองนั้นต้องมีการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจและฝึกฝนให้เกิดการมีส่วนร่วมทางภาษาให้มากที่สุด จากสิ่งที่กล่าวมานี้สามารถอธิบายได้ว่า ผู้เรียนต้องเริ่มเรียนจากการฟังแล้วค่อยๆ เริ่มพูดกับคนใกล้ชิด เพื่อขยายไปสู่สังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น การพูดนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนต้องได้รับและฝึกฝนในกระบวนการของการผลิตภาษา (Language production) การที่จะเกิดสิ่งนี้ได้ขึ้น ผู้เรียนจะต้องไม่มีความหวาดหวั่นในการสื่อสาร และ ต้องมีความเต็มใจที่จะสื่อสารออกมา หมายความว่า ในการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศนั้น ผู้เรียนควรที่จะตัดสินใจว่าเขาต้องการที่สื่อสารอะไรออกมา ซึ่งอาจเป็นภาษาพูดที่ไม่ได้ถูกหลักภาษาก็ตามในขั้นของการเรียนรู้ (Krashen, 2009) สิ่งที่ต้องพิจารณาต่อไปนั้นก็คือ กระบวนการในการพูดมีความสลับซับซ้อน ดังที่ Mirhassani and Ghaemi (2007) อธิบายว่า การรู้กฎไวยากรณ์และความหมายไม่เพียงพอสำหรับผู้เรียนภาษาต่างประเทศที่ต้องการสื่อสาร แต่ผู้เรียนต้องตระหนักถึงรูปแบบการใช้ภาษาต่างประเทศ และองค์ประกอบของสัญญาณเสียงที่บางครั้งอาจไม่เกี่ยวกับเสียงพูดแต่เป็นองค์ประกอบของการสื่อสาร (paralinguistic) นอกจากนี้ Dornyei (2003) ยังเสริมว่า การมีระดับความสามารถทางภาษา และสมรรถนะทางการสื่อสารในภาษาต่างประเทศที่สูงนั้น ไม่เพียงพอในการทำให้เกิดประสิทธิภาพในการพูด แต่ผู้เรียนควรต้องมีความเต็มใจที่จะสื่อสารในภาษานั้นด้วย ปัญหาการพูดภาษาอังกฤษยังเป็นเรื่องที่ทำหายอย่างมากโดยเฉพาะผู้เรียนในฐานะภาษาต่างประเทศ ไม่ว่าผู้เรียนจะเรียนภาษาอังกฤษมาเพียงใดก็ตาม เพราะว่า การฝึกฝนการพูดได้ถูกกละเลยในห้องเรียน และส่วนมากการพูดภาษาอังกฤษในห้องเรียนนั้นผู้สอนกลับมีบทบาทมากกว่าผู้เรียน (Al Hasni, 2014) เป็นที่ยอมรับกันว่า การรับข้อมูลทางภาษา (language input) มีความสำคัญอย่างมากในการรับมาซึ่งภาษา (language acquisition) อย่างไรก็ตาม การรับมาซึ่งภาษาอังกฤษนั้น ไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้ หากว่าผู้เรียนไม่ได้ถูกฝึกฝนให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ และได้้นำความรู้เหล่านั้นผลิตภาษา หรือสื่อสารออกมา (language output) การพูดเป็นทักษะที่ผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศเกิดความหวาดหวั่น หรือวิตกกังวลมากที่สุด ในบรรดา 4 ทักษะ (Young, 1992) ดังเช่น Horwitz, M.B. Horwitz, and Cope (1986)

อธิบายว่า การเรียนภาษาต่างประเทศในห้องเรียนนั้น เป็นสถานการณ์ที่เคร่งเครียด เนื่องจากว่า ผู้เรียนขาดความสามารถในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นตัวตนของเขาอย่างอิสระเสรี ในภาษาเป้าหมาย ในที่นี้คือภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบริบทการเรียนภาษาอังกฤษ ในฐานะภาษาต่างประเทศ ดังที่ Azhar (2017) ชี้ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบเกิดขึ้นระหว่างความวิตกกังวลของผู้เรียนในการพูด และทักษะการพูด จากที่กล่าวมานี้สามารถตีความได้ว่า ยิ่งความวิตกกังวลมากขึ้นเท่าใด ความสามารถในการพูดก็จะยิ่งลดลงตามไปด้วย ในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นในเนื้อหาอันมีรายละเอียดประกอบไปด้วย 1) ความหมายของความวิตกกังวล 2) ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ และ 3) แนวทางการแก้ไขความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ

ความหมายของความวิตกกังวล

มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่าความวิตกกังวลขึ้นมามากมายดังต่อไปนี้ Kratochwill and Morris (1985) ได้กล่าวว่า ความวิตกกังวลคือ ความหวาดหวั่น ความตึงเครียด ความไม่สบายใจ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับ ความคาดหวังที่จะเผชิญกับอันตราย ที่อาจเกิดขึ้นมาจากปัจจัยภายในหรือภายนอก ความวิตกกังวลนั้น ผู้คนส่วนมากอาจพิจารณาจาก วัตถุสถานการณ์ หรือกิจกรรมที่ต้องหลีกเลี่ยง ในที่นี้อาจพบเห็นได้จากคนที่มีโรคกลัวสิ่งต่าง (phobia) อีกทั้ง Spilberger (1980) อธิบายว่า ความวิตกกังวลหมายถึง การมีปฏิกิริยาอารมณ์ที่ไม่เป็นที่ประทับใจ ที่มีผลมาจาก การรับรู้ หรือการได้ประสบกับสถานการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดภัยคุกคามขึ้น จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า ความวิตกกังวลหมายถึง การที่บุคคลรู้สึกไม่สุขสบาย หวั่นเกรง หรือตึงเครียดซึ่งเกิดขึ้นได้จากการรับรู้หรือคาดการณ์ได้ถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้ อาจเกิดจากความไม่แน่นอนของสิ่งที่มาคุกคาม หรือในบางครั้งอาจเกิดได้จากสาเหตุที่ไม่แน่ชัด อย่างไรก็ตามในบทความนี้ ผู้เขียนขออธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ความวิตกกังวลในภาษาต่างประเทศ ซึ่งหมายถึง การรับรู้ต่อตนเอง ความเชื่อ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนภาษาในชั้นเรียน ซึ่งเป็นภาวะที่มีความมีลักษณะเฉพาะจากกระบวนการเรียนภาษา ในลำดับถัดไป

ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ

เมื่อความวิตกกังวลที่ได้มีการอธิบายในบทความชิ้นนี้เกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์การเรียนรู้ภาษา ความวิตกกังวลแบบนี้ถูกจัดอยู่ในรูปแบบของปฏิกิริยาความวิตกกังวลที่เฉพาะ (specific anxiety reactions) นักจิตวิทยาใช้คำว่าปฏิกิริยาความวิตกกังวลที่เฉพาะเพื่อแบ่งแยกความแตกต่าง ระหว่างผู้ที่มีความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นจากในสถานการณ์ต่างๆ กับผู้ที่วิตกกังวลใสถานการณ์เฉพาะ การวิจัยก่อนหน้านี้ที่เกิดขึ้นในยุคกลางทศวรรษ 1970 จนถึงต้นทศวรรษ 1980 นั้น นักวิจัยทางการศึกษา รวมทั้งผู้ที่ศึกษาการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ได้ตระหนักว่า ความวิตกกังวลที่เฉพาะ (specific anxiety) มีผลเกี่ยวเนื่องมาจาก ภาระงานของผู้เรียน หรือการสอบในรายวิชาต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์ หรือ วิทยาศาสตร์ (Tobias, 1978; Mallow, 1981) เมื่อมาถึงยุคกลางทศวรรษ 1980 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาที่สอง ในยุคนั้นก็ยังคงไม่ได้ให้ข้อมูลชี้ชัดเชิงสาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความวิตกกังวลต่อภาษาต่างประเทศอย่างชัดเจน กระนั้นก็ตาม งานวิจัยของ Horwitz et al. (1986) ได้พัฒนาและจัดทำแบบวัดความวิตกกังวลในการเรียนภาษาต่างประเทศ (Foreign Language Classroom Anxiety Scale: FLCAS) ซึ่งให้ผลทางสถิติที่เด่นชัดอย่างมากในด้านความเชื่อมั่นภายใน (internal reliability) โดยที่มีค่าความเชื่อมั่นภายในของแบบสอบถามที่สูง แสดงออกมาในรูปค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ที่ .93 นอกจากนี้ การวัดความเที่ยงตรงด้วยวิธีทดสอบซ้ำ (Test-retest reliability) ในช่วงระยะเวลา 8 สัปดาห์นั้น แสดงค่าความเชื่อมั่น (ค่า r) ที่ .83 ($p < .001$) FLCAS มีข้อคำถามทั้งหมด 33 ข้อ ซึ่งจากผลการวิจัยของ Horwitz et al. (1986) ได้ปรากฏว่า ความหวาดหวั่นในการสื่อสาร, ความวิตกกังวลในการถูกประเมินด้านลบ และ ความกังวลว่าถูกตัดสินผ่านหรือไม่ผ่าน เป็นพื้นฐานอันเป็นที่ประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความวิตกกังวลในการใช้ภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ ผู้เรียนที่มีความวิตกกังวลสูงมีความกลัวในการพูดภาษาต่างประเทศ จากข้อมูลทีกล่าวมานี้ จึงส่งผลให้นักการศึกษา และนักวิจัยทางภาษาลายท่านตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันเมื่อต้องการศึกษาเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ ได้ประยุกต์ใช้แบบวัดความวิตกกังวลในการเรียนภาษาต่างประเทศ FLCAS ที่เสนอและจัดทำโดย Horwitz et al. (1986) มาเป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษาวิจัย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ Young (1990), MacIntyre and Gardner (1991), Montley (1995), Robinson (1997), Suleimenova (2013), Mariam (2018), และ Siddique, Roja, and Hussain (2020) ตามลำดับ จากที่

ได้ให้ข้อมูลมาข้างต้นนี้ ผู้เขียนขอทำการอธิบายขยายความถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล โดยเฉพาะการพูดภาษาอังกฤษ ตามแนวคิด Horwitz et, al, (1986) ดังรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ความหวาดหวั่นในการสื่อสาร (communication apprehension) คือ กลัวที่จะสื่อสารกับบุคคลอื่น หากมองที่บริบทของการเรียนการสอนภาษาในห้องเรียน นั้นหมายความว่า ผู้เรียนรู้สึกอาย หรืออาจหมายถึงรวมถึงการที่ผู้เรียนต้องพูดภาษาต่างประเทศต่อหน้าบุคคลในที่สาธารณะ หรือพูดต่อหน้าบุคคลเป็นหมู่คณะ จากที่กล่าวมานี้ หมายความว่า หากว่าผู้เรียนไม่มีความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาอังกฤษ ผู้เรียนจะรู้สึกเหมือนถูกแบ่งแยกออกมาจากคนอื่น ๆ ที่มีความคล่องแคล่วเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาอังกฤษ และเป็นการยากในการแสดงตัวตนด้วยการใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาที่เขาไม่คุ้นเคย (Chen & Chang, 2004)

2. ความวิตกกังวลในการถูกประเมินด้านลบ (fear of negative evaluation) เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนรู้สึกมีแรงกดดัน และรู้สึกไม่สบายในสถานการณ์การประเมิน หรืออาจกล่าวได้ว่า ความวิตกกังวลในรูปแบบนี้เกิดขึ้นมาจากการที่บุคคลอื่นประเมินมาที่ตัวเราในทางที่เป็นลบ ดังนั้นเมื่อบุคคลเผชิญสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความวิตกกังวลมักแสดงพฤติกรรมในลักษณะกังวล หรือการหลีกเลี่ยงทางสังคม อย่างไรก็ตาม Horwitz et.al (1986) กล่าวเสริมในประเด็นนี้ว่า ผู้คนมักสับสนความวิตกกังวลในรูปแบบที่มีสาเหตุมาจากการถูกประเมินในด้านลบกับ ความกลัวที่ถูกตัดสินว่าผ่านหรือไม่ผ่าน (test anxiety) อันที่จริงแล้ว ความวิตกกังวลที่ถูกประเมินในด้านลบมักจะมีคำจำกัดความที่กว้างกว่า test anxiety เพราะสามารถเกิดขึ้นได้นอกห้องเรียน นอกระบบการเรียนรู้อาษาที่ผู้เรียนไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน เช่น การสัมภาษณ์เข้าทำงาน เป็นต้น

3) ความกลัวที่ถูกตัดสินว่าผ่านหรือไม่ผ่าน (test anxiety) หมายถึงความกลัวหรือความวิตกที่มีต่อการเกิดความล้มเหลวในการสอบ เป็นที่รับรู้กันว่าการสอบในชั้นเรียนหรือแม้กระทั่งการสอบย่อยมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการวัดและประเมินผลในแทบทุกรายวิชา ไม่ใช่เฉพาะวิชาภาษาอังกฤษเท่านั้น Indrianty (2016) กล่าวว่า สถานการณ์ความวิตกกังวลประเภทนี้อาจมีมากขึ้นสำหรับผู้เรียนที่เรียนภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการเรียนการสอนพูดภาษาต่างประเทศ เพราะว่าในการเรียนรู้ หรือในบทเรียนต้องพูดฝึกฝนในห้องเรียน และยังต้องพูดเพื่อการทดสอบประเภทต่าง ๆ เช่นการสอบเก็บคะแนน รวมไปถึงการทดสอบย่อย การสอบกลางภาค และการสอบปลายภาคตามลำดับ

แนวทางการแก้ไขความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษอาจเกิดขึ้นมาจากบางปัจจัย หรืออาจเกิดโดยปัจจัยมากกว่าหนึ่งปัจจัยที่ผสมกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความหวาดหวั่นในการพูดภาษาอังกฤษ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนในการบรรเทา หรือขจัดความวิตกกังวลของผู้เรียนภาษาอังกฤษ เพื่อให้ไม่หวาดหวั่นในการพูด หรือสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ สำหรับกลวิธีหรือแนวทางในการแก้ไขความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษสามารถทำได้ดังต่อไปนี้

1. สร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ

การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ก่อให้เกิดแรงจูงใจขั้นสูงสุดในการเรียนภาษา หรือ การสร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการเรียนภาษาต่างประเทศ นั่นก็เป็นเพราะเมื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจผู้เรียนจะลดความกลัวในการเกิดความผิดพลาดทางภาษา (Gregerson, 2003) การเรียนแบบร่วมมือร่วมใจนั้น สามารถทำให้ผู้เรียนเพิ่มพูนทักษะทางการพูดภาษาอังกฤษ ดังที่ Fung (2010) อธิบายว่า หนึ่งในประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจคือ ผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ว่า ผู้เรียนคนอื่นคิดและ แสดงบทบาทอย่างไร ภายหลังจากที่คนอื่นๆในกลุ่มหรือหมู่คณะแสดงความคิดเห็นออกมา แ่ที่จริงแล้ว ผู้เรียนไม่เพียงแต่พัฒนาทักษะทางการพูดเท่านั้น แต่ยังสมารถที่จะลดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ สิ่งทีกล่าวมา สอดคล้องกับ Pattanapichet and Changpueng (2014) ที่ได้สนับสนุนว่า การเรียนแบบร่วมมือร่วมใจนั้น เป็นการช่วยผู้เรียนในการสร้างสิ่งแวดล้อมในการสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเครียดในการพูดภาษาอังกฤษ ยกตัวอย่างกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นกลุ่มสามารถทำร่วมกันได้ เช่น การสอนเรื่อง Tense โดยเล่าเรื่องราวในอดีต ครูผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มละสามคน คละกันตามความสามารถของผู้เรียน ดังนั้นในห้องเรียนจะมีผู้เรียนอยู่จำนวนหลายกลุ่มถ้าจำนวนนักเรียนทั้งหมดในห้องมีมาก จากนั้นผู้สอนแจกรูปภาพให้แต่ละกลุ่มจำนวน 3 รูปภาพ แล้วให้ผู้เรียนแต่ละคนพยายามแต่งประโยคที่มีความสอดคล้องกับภาพ หลังจากนั้นเมื่อแต่ละคนทำการแต่งประโยคเรียบร้อยแล้วให้เพื่อนคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มตรวจสอบความถูกต้องของประโยคว่ามีเนื้อหา สอดคล้องกันหรือไม่กับรูปภาพ โครงสร้างไวยากรณ์ถูกต้องหรือไม่ และท้ายที่สุดให้ผู้เรียนนำประโยคทุกประโยคมาเรียงร้อยให้สอดคล้องกัน และตัวแทนกลุ่มทำการพูดประโยคที่สื่อแล้ว สอดคล้องกับรูปภาพให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนกลุ่มอื่นๆรับฟัง นอกจากนี้ ตัวแทนกลุ่มอีกหนึ่งคน

ออกมาทำการเขียนประโยคบนกระดานไวท์บอร์ดหน้าชั้นเรียน ยกตัวอย่างเช่น ในกลุ่มนี้มีรูปภาพสามรูปภาพ ประกอบด้วย ภาพร้านหนังสือศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาพศูนย์การค้าสยามดิสคัฟเวอรี และภาพศูนย์อาหารห้างสรรพสินค้ามาบุญครอง หลังจากผู้เรียนคิดประโยคแล้ว สามารถนำทุกประโยคมาผนวกกัน เช่น Last Saturday, I went to Chulalongkorn University Book Center, and then I went to shopping at Siam Discovery. After that, I went to MBK shopping mall food court at the sixth floor to have lunch. จากประโยคข้างต้นจะเห็นได้ว่า อาจมีส่วนบกพร่องของไวยากรณ์ อยู่บ้างในภาษาเขียน ดังนั้น ผู้สอนทำการปรับให้ถูกต้องเป็น Last Saturday, I went to Chulalongkorn University Book Center, and then I went shopping at Siam Discovery. After that, I went to MBK Shopping Mall Food Court at the sixth floor to have lunch.

2. ภาระหน้าที่ของครูผู้สอน (The teacher's role)

หน้าที่ครูผู้สอนภาษาเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่ต้องตระหนักในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และผู้สอนเองก็เป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในการลดความวิตกกังวลของผู้เรียนโดยเฉพาะเวลาที่ผู้เรียนต้องสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ ดังเช่น Ansari (2015) อธิบายว่า ครูผู้สอนควรหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบศักยภาพของผู้เรียนคนหนึ่ง กับผู้เรียนคนอื่นๆ หรือไม่ควรที่จะพยายามผลักดันให้ผู้เรียนพูดภาษาอังกฤษทั้งที่เขาไม่เต็มใจที่จะสื่อสาร รวมทั้งห้ามดูหมิ่น หยามเกียรติผู้เรียน อย่างไรก็ตาม Philips (1991) เห็นว่า ถึงแม้ว่าผู้สอนพยายามสนับสนุนผู้เรียนโดยการให้ทำกิจกรรมหลากหลาย หรือฝึกฝนกระตุ้นผู้เรียนให้พูดภาษาอังกฤษ ผู้เรียนโดยเฉพาะผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศมักไม่ค่อยตระหนักว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เขาได้สัมผัสหรือมีความคุ้นเคยกับภาษา แต่เป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกหวาดวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ หรือไม่ได้เป็นการลดความรู้สึกวิตกกังวลในการพูดเลย เช่น การให้ผู้เรียนออกมาพูดนำเสนองานหน้าชั้นเรียนเป็นภาษาอังกฤษ เพราะว่าผู้เรียนมักหวั่นเกรง หรือเขินอายที่ถ้าหากพูดผิดหลักไวยากรณ์ หรือใช้คำศัพท์ผิดก็อาจถูกประเมินในแง่ลบ แท้ที่จริงแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าครูผู้สอนควรเข้ามามีบทบาทในการสร้างบรรยากาศสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน สมมติว่า ผู้สอนได้ถามผู้เรียนว่า “What did you do last Sunday?” ถ้าหากว่า ผู้เรียนตอบว่า “I go to the market with my mum.” แทนที่ผู้สอนจะตำหนิผู้เรียนด้วยเสียงดุด่า ไม่ใช่ สอนแล้วทำไมไม่จำ ทำไมไม่เปลี่ยนรูปกริยา

เป็นช่องที่สอง และช่องที่สองของคำว่า “go” คือ “went” ผู้สอนอาจย้อนคำถามกลับไปว่า “Oh really?, you went to the market with your mum. “และให้ผู้เรียนคนนั้นพูดตอบใหม่ โดยที่ผู้เรียนต้องเปลี่ยนรูปสรรพนามให้ถูกต้องเป็น “I went to the market with my mum.” วิธีการให้ผลสะท้อนกลับในรูปแบบที่กล่าวมานี้เรียกว่า “recast” ซึ่งหมายถึง การที่ผู้สอนปรับแก้ หรือแก้ไขใหม่ทั้งหมด หรือแก้เป็นบางส่วนโดยใช้โครงสร้างประโยคของผู้สอน เพราะผู้เรียนไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง วิธีการให้ผลสะท้อนกลับแบบนี้ จะแตกต่างจากการให้ผลสะท้อนกลับแบบชัดเจน (Explicit feedback) เพราะวิธีการให้ผลสะท้อนกลับแบบชัดเจนนั้น ผู้สอนจะบอกข้อผิดพลาดกับผู้เรียน และแก้ไขอย่างชัดเจน จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ ผู้สอนก็จะพูดว่า “Not go to the market with your mum, We say “I went to the market with my mum.” (Lee, 2013) อย่างไรก็ตาม Yoshida (2008) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้เรียนจำนวนมากมักพึงพอใจ หากมีเวลาเพียงพอในการคิดเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องมากกว่าที่จะได้รับการแก้ไขหรือ บอกรูปประโยคที่ถูกต้องจากผู้สอนในทันที กระนั้นก็ตามหากมองในบริบทห้องเรียนที่แท้จริง หรือในมุมมองทางด้านสังคม การปฏิบัติแบบนี้อาจเป็นการใช้เวลาพอควร และ อาจนำไปสู่ความอับอายได้ในกรณีกับผู้เรียนเหล่านี้ ไม่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ นอกจากนี้ ผู้สอนอาจใช้เทคโนโลยีมาช่วย หรือมาบูรณาการให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้มากขึ้น หรือลดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ เช่นครูผู้สอน อาจเปิดคลิปของคำที่ผู้เรียนซึ่งเป็นคนไทยมักออกเสียงผิดพลาดในภาษาอังกฤษบ่อย แล้วเมื่อพิธีกร หรือวิทยากรในคลิปวิดีโอแนะนำเสนอว่าการออกเสียงที่ถูกต้องเป็นแบบนี้ ก็สามารถให้ผู้เรียนพูดตามได้เป็นต้น

3. การใช้บทบาทสมมติ (Role-play)

เป็นที่ทราบกันอยู่โดยแน่ชัดแล้วว่า การเรียนรู้การพูดภาษาต่างประเทศนั้นมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนและใช้ภาษา แต่การบรรลุวัตถุประสงค์นี้ไม่ใช่กระทำได้ง่าย โดยเฉพาะบริบทการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ ดังนั้นการใช้บทบาทสมมติก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถนำมาประยุกต์ได้ บทบาทสมมติคือการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทแสดง ในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เป็นกระบวนการที่ผู้สอนให้ผู้เรียนสวมบทบาทที่มีสภาพใกล้เคียงกับความเป็นจริง และผู้เรียนสามารถแสดงออกมาตามความรู้สึกนึกคิดที่ตนมี (ทิตนา แคมมณี, 2550) Nopiani (2014) ให้การอธิบายเพิ่มเติมว่า การใช้บทบาทสมมติจะทำให้ผู้เรียนเกิดความคล่องแคล่วในการ

เรียนภาษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งช่วยในการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน และเป็นการเพิ่มแรงจูงใจ เมื่อแรงจูงใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้ผู้เรียนไม่มีความวิตกกังวลในการเรียนรู้ ประการต่อมา Kusnierek (2015) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ครูผู้สอนเองมีบทบาทในการประยุกต์ใช้บทบาทสมมติในห้องเรียน โดยที่ผู้สอนเองต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพราะจุดมุ่งหมายหลักคือเพื่อให้การส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนในชั้นเรียน วิธีการนี้จะให้ออกาสผู้เรียนในการฝึกฝนการพูด ในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ยกตัวอย่างเช่น สำหรับตัวผู้เขียนบทความนี้ ซึ่งเคยมีโอกาสมือสองปีที่แล้วได้รับมอบหมายให้ทำการสอนวิชาการฟังพูดภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษชั้นปีที่ 2 ผู้เขียนได้ให้ผู้เรียนอ่านเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ (Short story) ซึ่งมีความยาวประมาณครึ่งหน้ากระดาษ A4 สมมติว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับมีบ้านหลายหลังตั้งอยู่ในชุมชนแห่งหนึ่ง A กับ B เป็นสามีภรรยา และเป็นเจ้าของบ้านหลังหนึ่งในคืนหนึ่ง A ได้ยินเสียง เหมือนคนทุบกระชกแตก และทันใดนั้นก็ได้ยินเสียงเพื่อนบ้านซึ่งก็คือ C กับ D อะอะโวยวายเมื่อเห็นคนร้ายที่เข้ามาในบ้าน เกิดการต่อสู้กัน แล้ว A ก็บอก B ให้โทรแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อมาที่บ้านหลังดังกล่าว พอผู้เรียนทุกคนอ่านเรื่องเสร็จแล้ว ผู้สอนทำการแบ่งกลุ่มผู้เรียนคละกัน โดยให้กลุ่มหนึ่งมีจำนวนสมาชิกไม่มากเกินไป (ประมาณ 5-6 คน) แล้วให้ทุกคนมีบทบาทตามตัวละครที่ปรากฏตามเรื่องที่อ่าน หลังจากนั้นคิดบทสนทนาเป็นภาษาอังกฤษ ฝึกซ้อมบทพูด และออกมาแสดงบทบาทสมมติ โดยให้เกิดความสอดคล้องกับเรื่องสั้นที่ได้อ่านทำความเข้าใจ จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น สิ่งที่คุณเขียนบทความได้ประยุกต์การใช้กิจกรรม บทบาทสมมติ นั้น มีความสอดคล้องกับที่ Hadi (2015) ได้แสดงทรรศนะว่า เมื่อผู้เรียนตั้งแต่สองคนขึ้นไปในห้องเรียน ได้มาพบปะกัน โดยที่ ผู้เรียนจะมีความอบอุ่นในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการพูด ผู้เรียนจะสร้างบทพูดจากสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้กิจกรรม บทบาทสมมติ นั้น ยังมีข้อที่ต้องไตร่ตรองเพิ่มเติมเช่นกัน ดังเช่น Ladousse (1987) อธิบายว่า การประยุกต์ใช้กิจกรรม การแสดงบทบาทสมมติ นั้นค่อนข้างใช้เวลาพอสมควร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนแต่ละคนว่าเพียงพอหรือไม่ ดังนั้นผู้สอนต้องเป็นผู้ที่คอยให้คำชี้แนะ เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีภูมิหลังของความรู้ด้านการพูดที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นข้อจำกัดของผู้เรียน

บทสรุป

ภาษาอังกฤษได้ถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอน และกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นวิชาภาษาต่างประเทศที่ผู้เรียนในประเทศไทยต้องเรียนตั้งแต่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เรียนเหล่านี้ทำการศึกษาอยู่ในระดับชั้นอุดมศึกษากลับพบว่า ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษส่งผลอย่างมากต่อความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ อีกทั้งยังส่งผลต่อผลการเรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษในภาพรวม ในการเรียนรู้ที่จะพูดภาษาอังกฤษนั้น การฝึกฝนเป็นสิ่งสำคัญมาก และผู้เรียนต้องไม่ลังเลหรือหวาดหวั่นในการพูดภาษาอังกฤษ ในห้องเรียนภาษาอังกฤษของประเทศไทยนั้น บทบาทในการพูดภาษาอังกฤษส่วนใหญ่มักเป็นของครูผู้สอนเป็นหลัก (Panthito, 2018) ดังนั้น เมื่อผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกฝนทักษะการพูดที่เพียงพอจึงทำให้เกิดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ และสิ่งนี้ย่อมส่งผลอย่างชัดเจนต่อความสามารถในการพูด เมื่อกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษนั้นมักมีเหตุมาจาก ความหวาดหวั่นในการสื่อสาร (communication apprehension), ความวิตกกังวลในการถูกประเมินด้านลบ (fear of negative evaluation), และความกลัวที่จะถูกตัดสินว่าผ่านหรือไม่ผ่าน (test anxiety)

ข้อเสนอแนะ

สำหรับแนวทางในการแก้ไขความวิตกกังวลในการพูดนั้น สามารถทำได้โดย

1. การสร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่ยังมีข้อจำกัดในด้านความรู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งกิจกรรมนี้จะก่อให้เกิดผลคือ สมาชิกภายในกลุ่ม มีการแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน
2. ครูผู้สอนต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง นั่นหมายความว่า ครูผู้สอนที่ดีนั้นต้องรู้พื้นฐานของผู้เรียน และต้องสามารถสร้างหรือ กระตุ้นการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความหวาดหวั่นในการเรียนรู้ที่จะพูดภาษาอังกฤษ และ
3. การใช้บทบาทสมมติ ซึ่งในที่นี้ก็คือผู้สอนกำหนดสถานการณ์ขึ้นมา และให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกโดยใช้การพูดภาษาอังกฤษเป็นสื่อ จากที่กล่าวมาทั้งสามวิธีการนี้จะเห็นได้ว่า บทบาทของครูผู้สอนนั้นแท้ที่จริงแล้วทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (facilitator) ไม่ใช่ทำหน้าที่เพียงแค่ผู้บรรยายให้ความรู้เท่านั้น อนึ่ง จากที่กล่าวมาทั้งหมดในบทความนี้ ผู้เขียนไม่อาจชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า วิธีการในการลดความวิตกกังวล

ในการพูดภาษาอังกฤษที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือ ร่วมใจ การตระหนักในหน้าที่ครูผู้สอน หรือการแสดงบทบาทสมมติของผู้เรียน วิธีใดจะได้ผล มากที่สุดในการลดความวิตกกังวลของผู้เรียน แต่เป็นสิ่งที่ผู้สอนแต่ละคนควรนำไปประยุกต์ ให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทหรือสถานการณ์ในแต่ละชั้นเรียนให้เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี. (2550). **รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพรรณ วีระวงศ์. (2564). **มศว. ระบุเด็กไทยเรียนอังกฤษเพื่อสอบ พุดอ่อนแอมาก**. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://education.kapook.com/view/35353.html>
- อารีย์รักษ์ มีแจ้ง, ดุษฎี รุ่งรัตนกุล, นันทวัน ชุมตันติ และ อภิชัย รุ่งเรือง. (2554). การวิจัย เพื่อการประเมินการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 13(2), 55-72.
- Al Hasni, S. (2014). Speaking difficulties encountered by young EFL Learners. **International Journal on Studies in English Language Literature**, 2(6), 22-30.
- Ansari, M. S. (2015). Speaking Anxiety in ESL/EFL Classrooms: A holistic pproach and practical study. **International Journal of Educational Investigations**, 2(4), 38-46.
- Azhar, R. (2017). **The correlation between students speaking anxiety and their speaking ability**. Doctoral dissertation, University of Muhammadiyah Malang.
- Chen, T. Y., & Chang, G. B. (2004). The relationship between foreign language anxiety and learning difficulties. **Foreign Language Annals**, 37(2), 278-289.
- Dornyei, Z. (2003). Attitudes, orientations, an motivations in language learning: advances in theory, research, applications. **Language Learning**, 53(S1), 3-32.

- Fung, Y. M. (2010). Collaborative writing features. **RELC Journal**, 4(1), 18-30.
- Gregerson, T. S. (2003). To Err is Human: A Reminder to teachers of Language-Anxious Students. **Foreign Language Annals**, 36(1), 25-32.
- Hadi, K. L. (2015). **Using The Role-Play Technique to Improve the Speaking Skills of Grade XI Students of SMAN 1 PANGANG in the Academic Year 2014/2015**. Master Thesis, English Education Department, Faculty of Language and Arts, Yogyakarta State University.
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. **The Modern Language Journal**, 70(2), 112-126.
- Indrianty, S. (2016). Students' anxiety in speaking English (a case study in one hotel and tourism college in Bandung). **ELTIN Journal**, 4(1), 28-40.
- Krashen, D. S. (2009). **Principles and Practice in Second Language Acquisition**. University of Southern California.
- Kratochwill, T. R., & Morris, R. J. (1985). Conceptual and Methodological issues in the behavioral assessment and treatment of children's fears and phobias. **School Psychology Review**, 14(1), 94-107.
- Kusnierek, A. (2015). Developing Students' Speaking Skills through Role-Playing. **World Scientific News**, 7, 73-111.
- Ladousse, G. P. (1987). **Resources Books for Teachers: ROLE PLAY**. New York: Oxford University Press.
- Lee, E. J. (2013). Corrective Feedback preferences and learner repair among advanced ESL Students. **System**, 4(1), 217-230.
- MacIntyre, P. D., & Gardner, R. C. (1991). **Methods and results in the study of anxiety and language learning: A review of the literature**. **Language Learning**, 41(1), 85-117.
- Mallow, J. (1981). **Science anxiety: Fear of science and how to overcome it**. New York: Van Nostrand Reinhold.

- Mariam, D. (2018). **AN ANALYSIS OF SPEAKING ANXIETY IN ENGLISH CLASSROOM (A Descriptive Quantitative Study of the Eleven Grade Students of SMA Islam Sudirman Bringin in the Academic Year of 2018/2019)**. Doctoral dissertation, IAIN SALATIGA.
- McCroskey, J. C., Richmond, V. P., & McCroskey, L. L. (2006). **An introduction to communication in the classroom: The role of communication in teaching and training**. Allyn & Bacon.
- Mirhassani, A., & Ghaemi, F. (2007). **Language teaching theories, methods, and skills**. Tehran: Kasa Kavosh.
- Montley, M. (1995). **Overcoming your fear of public speaking**. New York: McGraw-Hil, Inc.
- Nopiani, K. A. (2014). **Teaching Speaking Skill through Role Play to the seventh grade students of smp Negeri 1 Payangan in academic year 2013/2014**. Doctoral dissertation, Mahasaraswati Denpasar University.
- Panthito, B. (2018). A study of the problems of English speaking skills of the first year students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. **Journal of MCU Humanities Review**, 4(2), 185-195.
- Pattanapichet, F., & Changpueng, P. (2014). Cooperative learning: an approach to reduce students' anxiety in learning English. **Exclusive Journal**, 61-66.
- Philips, E. M. (1991). Anxiety an oral competence: Classroom dilemma. **The French Review**, 65(1), 1-14.
- Robinson, T. E. (1997). Communication apprehension and the basic public speaking course: A national survey of in-class treatment techniques. **Communication Education**, 46(3), 188-197.
- Sarkis, R. (2012). Using Cognitive Strategies to Improve English Skill and Self-confidence. **American Journal of Education Sciences**, 2(4), 19-23.

- Siddique, H., Raja, F. U., & Hussain, S. Q. (2020). Speaking Anxiety among Public Sector University Students. **Journal of Social Sciences and Humanities**, 59(1), 87-96.
- Spilberger, C. D. (1980). **Preliminary professional manual for the Test Anxiety Inventory**. Palo Alto: Consulting Psychologists Press.
- Suleimenova Z. (2013). Speaking anxiety in a foreign language classroom in Kazakstan. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 93, 1860-1868.
- Tobias, S. (1978). **Overcoming math anxiety**. Boston, Massachusetts: Houghton Mifflin Company.
- Tribolet, S. (2012). Using Cognitive Strategies to Improve English Speaking Skill a Self-Confidence. **American Journal of Education Sciences**, 2(3), 36-40.
- Yoshida, R. (2008). Teachers' Choice and Learners' Preference of Corrective Feedback Types, **Language Awareness**, 17(1), 78-93.
- Young, D. J. (1990). An investigation of students' perspectives an anxiety and speaking. **Foreign Language Annals**, 23(6), 539-553.
- Young, D. J. (1992). Language Anxiety from the Foreign Language Specialist's Perspectives with Krashen, Omaggio Hadley, Terrell, and Rardin. **Foreign Language Annals**, 25(2), 157-171.

การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

DECISION MAKING FOR SCHOOL ADMINISTRATORS

จิตรกร จันทรสุข*, เสาวณี สิริสุขศิลป์ และ ปารย์พิชชา กันจกร
Jittakorn Jansuk*, Saowanee Sirisooksilp and Parnpitcha Kanjug

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Educational Administration, Faculty of Education, Khonkaen University

Received: 12 June 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามทิศทางที่ได้กำหนด หรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้ ซึ่งขั้นตอนในการตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นต้องรู้แนวทาง หลักการ ทฤษฎีการตัดสินใจ เพื่อนำไปปรับใช้ในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่พบเจอในการบริหารสถานศึกษาของตนเอง โดยมีกระบวนการตัดสินใจ คือ การนิยามปัญหา การขยายตัวเลือก การเลือกตัวเลือก การนำการตัดสินใจไปใช้นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการตัดสินใจไปปรับใช้ในแต่ละสถานการณ์ในการบริหารงานในสถานศึกษาของตนเอง ดังนี้ 1) รูปแบบการตัดสินใจแบบมีเหตุผล 2) รูปแบบการตัดสินใจทางการบริหาร 3) รูปแบบการตัดสินใจแบบค่อยเป็นค่อยไป 4) รูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสาน และ 5) รูปแบบการตัดสินใจแบบถ่วงชั่ง ดังนั้นการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการองค์การ เนื่องจากเป็นหน้าที่หลักที่ต้องรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการตัดสินใจ

คำสำคัญ: การตัดสินใจ, ผู้บริหารสถานศึกษา

* ผู้ประสานงาน: จิตรกร จันทรสุข

อีเมล: jittakorn.jansuk@kkumail.com

Abstract

In the current situation, school administrators' decision-making is important. This is because of the school administrator's decision is a critical component of the educational institution's administration in accordance with established standards. The decision-making process is thus an important process for school administrators who need to know the approaches, principles, and theories of decision-making to fulfill the organization's objectives. The process is used in decision-making in a variety of situations encountered in school administration. The following is the decision-making procedure: Identify the problem, generate alternatives, choose the alternatives and implement the decision. Additionally, school administrators can apply a decision-making model to each situation arising in their own administration. They are as follows: 1) The Rational Model 2) The Administrative Model 3) The Incremental Model 4) Mixed Scanning Model) and 5) The Garbage Can Model. As a result, the decision of the school administrators is critical in organizational management because it is the primary responsibility, school administrators must have a thorough understanding of the decision-making process.

Keywords: Decision Making, School Administrators

บทนำ

กระแสสังคมในโลกปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทุกด้าน และมีการแข่งขันกันอย่างมากระหว่างปัญหาและสภาวะวิกฤติของทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งด้านการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสภาวะโลกในปัจจุบัน และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดดตามกระแสโลกอนาคต ซึ่งการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำในทางด้านการศึกษาคือส่วนที่สำคัญที่จะนำพาการศึกษาไปสู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การขับเคลื่อนด้านการศึกษาคือต้องอาศัยการมีผู้นำที่ดีและเก่ง มีความรู้ มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ในการกำหนดทิศทางขององค์กร สอดคล้องกับอดุลย์ วงศ์ศรีคุณ (2557) กล่าวว่า ผู้นำมีภาวะผู้นำที่ดีสอดคล้องกับยุคสมัยย่อมทำให้ผู้ตามยอมรับเกิดศรัทธาและความเชื่อมั่นในตัวผู้นำจนสามารถนำองค์กรไปสู่เส้นทางแห่งความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย อีกทั้งทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญและส่งผลดีต่อการบริหารโรงเรียนให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย ได้แก่ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ทักษะด้านการใช้ดิจิทัล ทักษะการกำหนดทิศทางองค์กร ทักษะการเรียนรู้ได้เร็ว ทักษะการพิจารณาตัดสินใจ และทักษะมุ่งผลสัมฤทธิ์ (National Association of Secondary School Principals: NASSP, 2013) ทักษะต่าง ๆ ของผู้นำล้วนมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญของผู้บริหารที่จะนำองค์กรไปสู่การดำเนินงานต่าง ๆ และเป็นกระบวนการที่สำคัญมีผลต่อการประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีทักษะการตัดสินใจที่มีเหตุผล มีระบบ มีขั้นตอนถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งการตัดสินใจที่ดีก็จะส่งผลในการกำหนดทิศทางขององค์กร และยังทำให้บุคลากรในองค์กรมีความพึงพอใจและกระตุ้นให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (ภิรมณ์ภักดิ์ สุพรชัยภักดิ์, 2561) สอดคล้องกับมัลลิกา ต้นสอน (2546) กล่าวว่า การตัดสินใจว่าเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหา โดยการรวบรวม วิเคราะห์และประมวลข้อมูลและข้อจำกัดในการเลือกทางเลือกที่เหมาะสม โดยทางเลือกที่เราเลือกจะผ่านการพิจารณาตรวจสอบและประเมินว่าเหมาะสมหรือดีที่สุด ในขณะที่การตัดสินใจอาจจะดูว่าเป็นงานที่ง่ายและต่างก็มีการตัดสินใจอยู่ทุกวัน

การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ถือว่าเป็นอีกทักษะหนึ่งในการบริหารจัดการให้สถานศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เนื่องจากการตัดสินใจเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมากและถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะ ในด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านคุณภาพของสถานศึกษา ผู้บริหารจึงเป็นแกนนำหลักที่จะต้องวางแผน กำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของการตัดสินใจในการวางแผน มอบหมายภาระงานต่าง ๆ ให้ตรงกับบุคลากรภายในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการตัดสินใจ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีทักษะกระบวนการคิด การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ อย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษานั้นว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน ดังนั้นนักวิชาการไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายของการตัดสินใจ (Decision Making) ดังนี้

บรรยงค์ โตจินดา (2548) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาพิจารณาตัดสินใจและสั่งการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การตัดสินใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะการตัดสินใจจะเป็นการเลือกทางดำเนินการที่ดีที่สุดในบรรดาทางเลือกทั้งหลาย

ธร สุนทรายุทธ (2550) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการหลังจากการวิเคราะห์ปัญหาว่าแต่ละปัญหาเป็นอย่างไร ควรพิจารณาเลือกแก้ปัญหาใด เรียกว่ากระบวนการตัดสินใจ โดยพิจารณาทางเลือกและเกณฑ์ในการตัดสินใจที่ดีมีสุดตามที่ได้ตั้งไว้

ไซมอน (Simon, 1966) ซึ่งผู้เป็นบิดาแห่งทฤษฎีการตัดสินใจ ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจไว้ว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการของกิจกรรมต่างๆ 3 ประการ คือ 1) กิจกรรมด้านหารัปัญหา ซึ่งจะเน้นระบบข้อมูล และสารสนเทศที่จะนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ 2) กิจกรรมด้านการออกแบบ คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์แนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และ 3) กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติ

เบอร์นาร์ด (Bernard, 1972) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจที่เป็นกระบวนการทางตรรกวิทยาในการพิจารณาวิเคราะห์และตัดทางเลือกจากทางเลือกต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุผลและความเป็นจริงเกี่ยวกับการเลือกเหล่านั้น

มูดี (Moody, 1995) ให้ความหมายว่า การตัดสินใจเป็นการกระทำที่ต้องทำเมื่อไม่มีเวลาที่จะหาข้อเท็จจริงอีกต่อไป ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ เมื่อใดถึงจะตัดสินใจว่าควรหยุดหาข้อเท็จจริง ข้อยุติจะแปรเปลี่ยนไปตามปัญหาที่ต้องแก้ไข ซึ่งการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายและการใช้เวลา

เบอร์ตัน และธาเกอร์ (Burton & Thakur, 2016) ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการที่รวบรวมเอาการวิเคราะห์ การนิยามสถานการณ์ของปัญหา การวิเคราะห์เพื่อการการกำหนดทางเลือก การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในทางเลือก แล้วจึงกำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

จากความหมายของการตัดสินใจ การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา คือการตัดสินใจเป็นกระบวนการทางตรรกวิทยาในการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาว่าแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร โดยอาศัยเหตุผล ความเป็นจริง และระยะเวลา เพื่อพิจารณาทางเลือกเกณฑ์ในการตัดสินใจที่ดีที่สุด นอกจากนี้การตัดสินใจเป็นกิจกรรมด้านแนวปัญหา โดยการเน้นระบบข้อมูลสารสนเทศมาประกอบการพิจารณาการตัดสินใจ และยังเป็นกิจกรรมด้านออกแบบการตัดสินใจ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นทางเลือกที่เหมาะสมนำไปปฏิบัติในการตัดสินใจ ดังนั้นการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการตัดสินใจเป็นการเลือกทางดำเนินการที่ดีที่สุดขององค์การ

ความสำคัญของการตัดสินใจ

การตัดสินใจถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่ตัดสินใจซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าหรือล้มเหลวของสถานศึกษา ดังนั้นจึงมีนักวิชาการได้อธิบายถึงความสำคัญของการตัดสินใจ ดังนี้

ศิริพงษ์ เสาภายน (2547) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการตัดสินใจไว้ว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการในการเลือกจากตัวเลือกต่างๆ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจในการบริหารทั้งนี้ เพราะตัวเลือกเรานั้นมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจภาวะผู้นำการติดต่อสื่อสารการเปลี่ยนแปลงองค์การ การตัดสินใจช่วยทำให้การบริหารงานดีขึ้น การวางแผนใน

องค์การ การจัดทีมงาน การสั่งงาน ความร่วมมือ และการควบคุมล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทั้งสิ้น

เนตร์พัฒนา ยาวีราข (2547) ได้กล่าวไว้ว่า การตัดสินใจของผู้บริหารมีความสำคัญกว่าการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะการตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูงมีผลกว้างและรุนแรงกว่าการตัดสินใจของผู้บริหารในระดับต่ำ มีผลกระทบต่อการดำเนินงานการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ทุกระดับหน้าที่ และตัวบุคคลมีผลกระทบต่อสังคมและสภาพแวดล้อมภายในองค์กรมีผลต่อภายนอกองค์กร เช่นในด้านของภาพพจน์ขององค์กรทัศนคติที่บุคคลภายนอกมีต่อองค์กร

ชไนเดอร์ และคณะ (Schneiders et al., 1998) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการตัดสินใจว่า ผู้บริหารไม่จำเป็นต้องให้ลูกน้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุก ๆ เรื่อง เพราะตัวลูกน้องเองก็อาจจะไม่สนใจที่จะร่วมในการตัดสินใจบางเรื่องกับผู้บริหาร ทั้งนี้ยังได้เสนอแนะถึงวิธีการที่ผู้บริหารจะใช้เป็นหลักการในการพิจารณาว่า ควรจะให้ลูกน้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือไม่ โดยการพิจารณาที่องค์ประกอบ 2 ประการ คือ ความสนใจและความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ ถ้าลูกน้องมีความสนใจและมีความรู้ความชำนาญในเรื่องดังกล่าวน้อย ผู้บริหารก็ไม่จำเป็นต้องให้ลูกน้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ฮอย และมีเกล (Hoy & Miskel, 2008) ได้กล่าวว่า ถ้าลูกน้องมีความสนใจและมีความรู้ความชำนาญเรื่องใดเรื่องหนึ่งน้อย การตัดสินใจของผู้บริหารต่อเรื่องนั้นจะอยู่ในขอบเขตการยอมรับการตัดสินใจที่ลูกน้องมีต่อหัวหน้า แต่ถ้าลูกน้องมีความสนใจและความรู้ความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งสูง การตัดสินใจของผู้บริหารที่ไม่เปิดโอกาสให้ลูกน้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะอยู่นอกขอบเขตการยอมรับการตัดสินใจ ซึ่งหมายความว่า การตัดสินใจของผู้บริหารไม่เป็นที่ยอมรับของลูกน้อง

จากความสำคัญของการตัดสินใจ ความสำคัญของการตัดสินใจ คือ การตัดสินใจเปรียบเสมือนหัวใจของการปฏิบัติงานและการบริหารงาน เนื่องจากการตัดสินใจจะมีอยู่แทบทุกขั้นตอนและทุกกระบวนการของการทำงาน ถ้าเกิดมีการตัดสินใจผิดพลาดจะเกิดความเสียหายมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเรื่องที่ตัดสินใจ และการตัดสินใจบางเรื่องของบุคคลอาจหมายถึงชีวิตหรืออนาคตของบุคคลและองค์กร ดังนั้นการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจะช่วยทำให้การบริหารงานดีขึ้น เช่น การวางแผน การจัดทีมงาน การสั่งงาน ความร่วมมือ และการควบคุม เป็นต้น

ประเภทของการตัดสินใจ

ประเภทของการตัดสินใจมีหลากหลายรูปแบบพิจารณาได้จากปัญหาที่วิกฤติ ไม่วิกฤติ และปัญหาที่เป็นโอกาสภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกันที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา ได้พิจารณาในการตัดสินใจที่แตกต่างกันออกไป โดยมีนักวิชาการได้อธิบายถึงประเภทของการตัดสินใจ ดังนี้

วิเชียร วิทยาอุดม (2554) ได้กล่าวว่าการตัดสินใจสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทตามระยะเวลาที่ผู้บริหารต้องใช้ในการตัดสินใจ และหน้าที่ขององค์การอย่างไหนบ้างที่ผู้บริหารให้ความสำคัญ แต่ว่าอย่างไรก็ตามวิธีการแบ่งประเภทของการตัดสินใจอันเป็นที่ยอมรับมากที่สุดมีอยู่ 2 ประเภท คือ การตัดสินใจที่มีแบบแผน (Programmed Decision) และการตัดสินใจที่ไม่มีแบบแผน (Non-programmed Decision)

1. การตัดสินใจที่มีแบบแผน (Programmed Decision) การตัดสินใจแบบนี้จะมีการวางแผนในการตัดสินใจ เพื่อประมาณการหรือขั้นตอนที่เป็นระบบ โดยทั่วไปเป็นการตัดสินใจในการวางแผนงานประจำ ดังเช่นการตัดสินใจที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำและเกิดขึ้นบ่อย ๆ ในองค์การแบบราชการโดยจะครอบคลุมถึงการกำหนดนโยบายองค์การ กระบวนการและบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นการวางแผนโครงการในการประมาณการ และเป็นแนวทางที่ต้องติดตามด้วยการตัดสินใจ

2. การตัดสินใจที่ไม่มีแบบแผน (Non-programmed Decision) การตัดสินใจแบบนี้จะไม่มีการวางแผนในการตัดสินใจ และไม่มีโครงสร้างของแผนเดิมมาก่อน และต้องเตรียมรับมือกับการไม่มีโครงการ และความต้องการทั่ว ๆ ไป การตัดสินใจจึงต้องพัฒนาเพื่อสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ต้องเผชิญอยู่ ผู้บริหารมักอาศัยการตัดสินใจแบบใช้สัญชาตญาณ (Intuition) และความคิดริเริ่มในการตัดสินใจเป็นสำคัญ ซึ่งประเภทของการตัดสินใจทั้ง 2 แบบ คือการตัดสินใจแบบมีแบบแผนหรือแบบโปรแกรมที่สร้างไว้แล้ว (Programmed Decision) และแบบไม่มีแบบแผนหรือแบบที่ไม่มีโปรแกรมรองรับ (Non-Programmed Decision)

เดล (Dale, 1969) ได้จำแนกแบบการตัดสินใจตามระเบียบในการบริหารออกเป็น 3 แบบ ดังนี้ 1) การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย 2) การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงาน และ 3) การตัดสินใจเป็นครั้งคราว

ลิเคิร์ท (Likert, 1993) ได้สรุปประเภทของการตัดสินใจไว้ 2 ประเภท ดังนี้ 1) การตัดสินใจโดยบุคคลเดียว และ 2) การตัดสินใจแบบกลุ่มหรือการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม

จากประเภทของการตัดสินใจ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถตัดสินใจตามประเภทการตัดสินใจ คือการตัดสินใจที่มีแบบแผนและการตัดสินใจที่ไม่มีแบบแผน อีกทั้งการตัดสินใจให้เป็นไปตามระเบียบในการบริหารสถานศึกษา เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับงานนโยบาย การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงาน หรือการตัดสินใจแต่ละเรื่องเป็นครั้งคราว นอกจากนี้การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นการตัดสินใจด้วยตัวเอง หรือเป็นการตัดสินใจแบบกลุ่มโดยการมีส่วนร่วมกับคณะครู

กระบวนการตัดสินใจ

การพิจารณาการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการวางแผนหรือการแก้ปัญหาแล้วจะพบว่า การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องอาศัยข้อมูลสารสนเทศมีรูปแบบ กระบวนการ หรือขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจากแนวคิดต่าง ๆ ของนักวิชาการ ดังนี้

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2546) ได้จำแนกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ ดังนี้

1. ขั้นการรับรู้รับทราบและวิเคราะห์ปัญหา เป็นสิ่งแรกของการแก้ปัญหา คือ การกำหนดปัญหาอย่างถูกต้อง โดยทำการค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการแยกแยะข้อเท็จจริงที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหา
2. ขั้นการกำหนดวิธีการแก้ปัญหา โดยค้นหาทางเลือกในการแก้ไขปัญห และต้องเป็นทางเลือกที่สามารถปฏิบัติได้
3. ขั้นการค้นหาเงื่อนไขที่ไม่ชัดเจน เงื่อนไขที่ไม่ชัดเจน คือ ตัวแปรที่ไม่ทราบค่าที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจเป็นผลทางบวกหรือลบได้
4. ขั้นการรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือการสอบสวนปัญหาที่เกิดขึ้น
5. ขั้นการประเมินคุณค่าของแต่ละทางเลือก ผู้ตัดสินใจต้องวินิจฉัยว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นในทางเลือกแต่ละทาง และผลกระทบที่มีต่อปัญหาที่ต้องการแก้ไข ในการประเมินทางเลือกในแต่ละทางต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขที่อาจเกิดขึ้นเสมอ
6. ขั้นเลือกวิธีการแก้ปัญหา
7. ขั้นการนำไปปฏิบัติ ผู้ตัดสินใจต้องมีการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น

ดังนั้นการปฏิบัติงานต้องอาศัยการติดต่อสื่อสาร การจูงใจ และทักษะการเป็นผู้นำ และสุดท้ายคือขั้นการติดตามผลหลังจากที่ได้้นำการตัดสินใจไปลงปฏิบัติแล้ว ผู้ตัดสินใจควรมีการติดตามผลงานและประเมินวิธีการแก้ไข

ดิวอี้ (Dewey, 1933) ได้กล่าวถึงภาพรวมของกระบวนการตัดสินใจ โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนดังนี้

1. การโต้เถียง (Controversy) ที่ประกอบไปด้วยคำอ้างที่ตรงข้ามกันเกี่ยวกับสถานการณ์ในลักษณะขัดแย้งเดียวกัน

2. การจำแนกประเภท (Classification) โดยการกำหนดและต่อเติมรายละเอียดคำอ้างต่าง ๆ

3. ทางเลือก (Choice) เป็นการตัดสินใจระหว่างคำอ้างต่าง ๆ เป็นการทำให้ข้อพิพาทจบลง และใช้เป็นเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติหรือเป็นกฎสำหรับอนาคตต่อไป

ไซมอน (Simon, 1997) กล่าวถึงกระบวนการตัดสินใจ ดังนี้

1. กิจกรรมด้านหาข้อมูล (Intelligence Activity) การนิยามปัญหา การค้นหาข้อมูลข่าวสารในสภาวะแวดล้อมที่ทำให้ต้องมีการตัดสินใจ

2. กิจกรรมด้านการออกแบบ (Design Activity) การวิเคราะห์สถานการณ์และการแนะนำแนวทางต่าง ๆ ที่จะนำไปปฏิบัติในการออกแบบการตัดสินใจ

3. กิจกรรมเลือกทางที่เหมาะสม (Choice Activity) หลังจากการวิเคราะห์ทางเลือกที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อเป็นการตัดสินใจ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในสถานการณ์ได้จริง

จากกระบวนการตัดสินใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการในการตัดสินใจหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นขั้นตอนและเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ ดังนั้นกระบวนการตัดสินใจในการแก้ปัญหาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการในการตัดสินใจ ดังนี้ 1) การนิยามปัญหา คือการกำหนดปัญหาและสาเหตุจากสภาพความเป็นจริงและความต้องการจากปัญหาที่พบเจอ 2) การขยายตัวเลือก คือการหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลือกแต่ละตัวและผลที่ตามมาว่าสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่ 3) การเลือกตัวเลือก คือการเลือกแนวทางในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม เพื่อเป็นการเลือกทางในการตัดสินใจแก้ปัญหาและสามารถปฏิบัติได้จริง และ 4) การนำการตัดสินใจไปใช้ คือผู้บริหารสถานศึกษามีการตัดสินใจร่วมกับผู้อื่นเพื่อพิจารณาถึงปัญหาทั้งหมดว่ามีความเกี่ยวข้องกับการนำผลไปใช้ในกระบวนการตัดสินใจอย่างไรในองค์การ

รูปแบบการตัดสินใจ

การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการตัดสินใจตามรูปแบบของการตัดสินใจ โดยมีนักวิชาการได้อธิบายไว้ทั้งหมด 5 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการตัดสินใจแบบมีเหตุผล (The Rational Model)

รูปแบบการตัดสินใจแบบมีเหตุผล หรือเรียกว่า รูปแบบการตัดสินใจแนวดั้งเดิม (The Classic Model) เป็นรูปแบบการตัดสินใจที่เน้นกลยุทธ์ที่ให้ประโยชน์สูงสุด แมสซีและดักลาส (Massie & Douglas, 1981) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารอาจเผชิญกับสถานะการตัดสินใจแบบมีเหตุผล (Rational Model) ก่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดี เนื่องจากมีกระบวนการและข้อมูลสารสนเทศประกอบอย่างเพียงพอและได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการตัดสินใจแบบมีเหตุผลในแต่ละขั้นตอน

1.1 ผู้ตัดสินใจต้องทำความเข้าใจกับสถานการณ์ มีการกำหนดจุดหมาย คัดแยกประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ จัดอันดับของความจำเป็นในการตัดสินใจ ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ดูความเหมาะสมความสอดคล้อง ข้อจำกัดเรื่องเวลาและงบประมาณ

1.2 วินิจฉัยและระบุปัญหา ผู้ตัดสินใจต้องหลีกเลี่ยงคำตอบแบบเดิมทบทวนพิจารณาซ้ำ ๆ จำกัด ปัจจัยที่เกี่ยวข้องดูความเกี่ยวข้องกันของประเด็นที่ตัดสินใจ เช่น ความเกี่ยวข้องกัน อุปสรรค ข้อจำกัด และอาการที่แสดงออก

1.3 สร้างทางเลือก ผู้ตัดสินใจต้องมีการรวบรวมข้อมูลโดยการนำการอภิปรายระดมสมอง พิจารณาข้อดีข้อเสีย ความน่าจะเป็นไปได้แนวโน้มต่าง ๆ แปลงเป็นสารสนเทศเพื่อสร้างทางเลือกตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์

1.4 ประเมินและเลือกทางเลือก ผู้ตัดสินใจจะต้องจัดลำดับความสำคัญของทางเลือกผสมผสานหลักทฤษฎีและความพึงพอใจ ศึกษาผลที่จะเกิดขึ้นของแต่ละทางเลือกเปรียบเทียบทางเลือก

1.5 ยอมรับนำไปปฏิบัติ ผู้ตัดสินใจเมื่อเลือกทางเลือกแล้วนำสู่การปฏิบัติโดยมีการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขต กำกับดูแล และเวลาของการปฏิบัติ

2. รูปแบบการตัดสินใจทางการบริหาร (The Administrative Model)

รูปแบบการตัดสินใจทางการบริหาร เป็นรูปแบบที่จะช่วยให้ผู้บริหารทำการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์การ ความพึงพอใจในทางเลือกจะเป็น

ประเด็นที่ต้องคำนึงถึง ไชมอน (Simon, 1997) เป็นผู้เสนอรูปแบบการตัดสินใจทางการบริหารที่เน้นกลยุทธ์แห่งความพึงพอใจ เพื่อหาทางเลือกที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจมากกว่าทางเลือกที่จะให้ประโยชน์สูงสุด โดยดำเนินการตาม 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 2.1 การตระหนักและระบุปัญหาที่จะตัดสินใจ
- 2.2 วิเคราะห์ความยากในสถานการณ์ที่จำเป็น
- 2.3 กำหนดเกณฑ์เพื่อแก้ปัญหา
- 2.4 พัฒนารูปแบบหรือกลยุทธ์การดำเนินงาน
- 2.5 วางแผนปฏิบัติเมื่อตัดสินใจแล้ว

3. รูปแบบการตัดสินใจแบบค่อยเป็นค่อยไป (The Incremental Model)

รูปแบบการตัดสินใจแบบค่อยเป็นค่อยไปในกรณีที่ผู้บริหารไม่สามารถตัดสินใจด้วยรูปแบบการตัดสินใจที่มีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อตัดสินใจนั้น แต่ในบางครั้งการตัดสินใจไม่อาจกำหนดทางเลือกให้ชัดเจนและไม่สามารถคาดหมายผลที่จะได้รับได้ ลินด์บลอม (Lindblom, 1959) ได้เสนอรูปแบบการตัดสินใจแบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะเป็นรูปแบบที่มีกระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ เรื่องที่จะตัดสินใจมีหลากหลาย ไม่แน่นอนและมีความขัดแย้งสูงมีกระบวนการ ดังนี้

- 3.1 กำหนดวัตถุประสงค์และทางเลือกที่จะเกิดขึ้นพร้อมกัน จึงไม่เหมาะสมที่จะใช้แนวทางการวิเคราะห์ วิธีการ และจุดมุ่งหมาย
- 3.2 การตัดสินใจที่ดีเป็นสิ่งที่ผู้ตัดสินใจเห็นพร้อมด้วยกันโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์
- 3.3 จำนวนทางเลือกและผลที่ได้รับลดลงมากเหลือเฉพาะการพิจารณาทางเลือกที่มีความสอดคล้องกับสภาพการทำงานที่เป็นอยู่
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อจำกัดที่ความแตกต่างระหว่างสถานการณ์ที่เป็นอยู่กับทางเลือกที่เหมาะสม
- 3.5 เป็นวิธีที่ใช้การเปรียบเทียบทางเลือกที่เป็นรูปธรรมนำสู่การปฏิบัติได้

4. รูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสาน (The Mixed Scanning Model)

รูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสาน ผู้บริหารหรือผู้ตัดสินใจที่ชาญฉลาดและมีประสบการณ์สูงมักจะไม่เลือกวิธีการตัดสินใจรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น แต่จะใช้รูปแบบการตัดสินใจหลายรูปแบบผสมผสานอย่างเหมาะสม เพื่อให้ได้วิธีที่ดีที่สุด รูปแบบการตัดสินใจ

แบบผสมผสาน (The Mixed Scanning Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ข้อมูลที่ดีที่สุดมาใช้ เอตไซโอนี (Etzioni, 1968) ได้กล่าวว่า หลักของรูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสานที่สำคัญ คือ การก้าวไปข้างหน้า หากผู้ตัดสินใจไม่แน่ใจในเรื่องที่จะตัดสินใจควรยืระยะเวลาของการตัดสินใจออกไปก่อน เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมหรือต้องเตรียมการตัดสินใจที่ตรงข้ามไว้บ้าง ถ้าหากมีการวิพากษ์วิจารณ์ในการตัดสินใจในครั้งแรกผู้บริหารหรือผู้ตัดสินใจสามารถใช้รูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสานให้เหมาะสมกับงานทางการศึกษา ดังนี้

4.1 คณะกรรมการบริหารที่กำหนดนโยบายนั้นเป็นเพียงการตัดสินใจแบบเพิ่มขึ้นได้ชั่วคราวเท่านั้น

4.2 การตัดสินใจที่ดีจะได้ผลลัพธ์ที่พึงพอใจเป็นไปตามนโยบายและพันธกิจ

4.3 การค้นหาทางเลือกที่มีข้อจำกัด ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพปัญหานั้น ๆ

4.4 ข้อมูลสารสนเทศที่ขาดหายไป มีความจำเป็นต่อการนำวิเคราะห์อย่างยิ่ง

5. รูปแบบการตัดสินใจแบบถังขยะ (The Garbage Can Model)

รูปแบบการตัดสินใจแบบถังขยะ ส่วนประกอบหลักของกระบวนการเลือกคือปัญหา การแก้ปัญหาและเลือกเหตุการณ์ ความยุ่งเหยิงทั้งหมดอยู่ในถังขยะขององค์การ โคเฮน (Cohen, 1990) ได้กล่าวว่า รูปแบบการตัดสินใจแบบถังขยะ เป็นพฤติกรรมการตัดสินใจในองค์การมีเป้าหมายไม่ชัดเจน ความหมายของเป้าหมายไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงผู้ร่วมตัดสินใจ กลุ่มของปัญหามีหลากหลายวิธี การแก้ไขปัญหามีหลากหลายวิธี มีความซับซ้อนคุณภาพของการตัดสินใจที่ไม่เป็นระบบใช้จินตนาการหรือมีความบังเอิญ วิธีการแก้ปัญหากับปัญหามีความสอดคล้องกัน และสามารถจะพบได้กับองค์การที่มีความหลากหลายปัญหาหรือทั้งหมดเป็นปัญหาเรื้อรัง และได้เสนอรูปแบบการตัดสินใจแบบถังขยะมีกระบวนการ ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาจุดที่เกิดความไม่พอใจและความต้องการความสนใจในการแก้ไขปัญหา

5.2 เสนอแนวคิดเพื่อใช้แก้ปัญหาทุก ๆ ปัญหาที่มีแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม

5.3 วิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องกับปัญหาขององค์การ

5.4 ตัดสินใจเลือกทางเลือกในโอกาส หรือระยะเวลาที่องค์การต้องการตัดสินใจ

จากรูปแบบการตัดสินใจ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการตัดสินใจ เพื่อนำไปปรับเปลี่ยนแก้ไขปัญหาในองค์การ โดยรูปแบบการตัดสินใจมีทั้งหมด

5 รูปแบบการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้ 1) รูปแบบการตัดสินใจแบบมี

เหตุผล (The Rational Model) คือผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจประเด็นปัญหาสามารถวินิจฉัยปัญหาพร้อมหาแนวทางในการแก้ปัญหาและที่สำคัญสามารถประเมินการแก้ปัญหาและยอมรับผลในการตัดสินใจ 2) รูปแบบการตัดสินใจทางการบริหาร (The Administrative Model) คือผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักถึงปัญหาสามารถวิเคราะห์เพื่อกำหนดปัญหาพร้อมนำกลยุทธ์มาแก้ไขปัญหตามแผนที่ได้วางไว้ 3) รูปแบบการตัดสินใจแบบค่อยเป็นค่อยไป คือผู้บริหารสถานศึกษากำหนดวัตถุประสงค์การตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา พิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหพร้อมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์ในการเกิดปัญหาและเลือกรูปแบบในการแก้ไขปัญหา (The Incremental Model) 4) รูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสาน (The Mixed Scanning Model) คือผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบายและหาผลลัพธ์ที่พึงพอใจให้ตรงกับพันธกิจขององค์การในการตัดสินใจ และ 5) รูปแบบการตัดสินใจแบบถังขยะ (The Garbage Can Model) คือผู้บริหารสถานศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับความต้องการขององค์การ

บทสรุป

การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา (Decision Making for School Administrators) เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาโดยการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลข้อมูล และข้อจำกัดในทางเลือกที่เหมาะสม การตัดสินใจเป็นเครื่องมือที่สำคัญในทางการบริหารสถานศึกษา และเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การตัดสินใจจึงมีความสำคัญเปรียบเสมือนหัวใจของการปฏิบัติงานและการบริหารงาน เนื่องจากการตัดสินใจมีอยู่แทบทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหารงาน ซึ่งประเภทการตัดสินใจที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพบเจอได้อาจเป็นปัญหาที่วิกฤติ ปัญหาที่ไม่วิกฤติ หรือแม้แต่ปัญหาที่อยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีกระบวนการในการตัดสินใจในการวางแผน หรือการแก้ไขปัญหาที่เป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังเช่นกระบวนการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา มีดังนี้ การนิยามปัญหา การขยายตัวเลือก การเลือกตัวเลือก และการนำการตัดสินใจไปใช้ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการตัดสินใจไปปรับใช้ในแต่ละสถานการณ์ในการบริหารงานในสถานศึกษาของตนเอง ดังนี้ 1) รูปแบบการตัดสินใจแบบมีเหตุผล (The Rational Model) 2) รูปแบบการตัดสินใจทางการบริหาร (The Administrative Model) 3) รูปแบบการตัดสินใจแบบค่อยเป็นค่อยไป

(The Incremental Model) 4) รูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสาน (The Mixed Scanning Model) และ 5) รูปแบบการตัดสินใจแบบถังขยะ (The Garbage Can Model) จากการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำพฤติกรรมการตัดสินใจไปบริหารในสถานศึกษาได้แก่ ผู้บริหารสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้บริหารตัดสินใจพร้อมกับผู้ใต้บังคับบัญชาโดยแบบมีส่วนร่วม และผู้บริหารมอบให้ผู้ใต้บังคับช้ญชาดำเนินการตัดสินใจ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปในทิศทางที่ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยทางด้านการบริหารการศึกษา การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษานับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำไปทำวิจัย เนื่องจากสถานการณ์โลกในปัจจุบันมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) จึงส่งผลทำให้ด้านการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบออนไลน์ ดังนั้นการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อจัดระบบการจัดการเรียนการสอนและการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน การทำวิจัยด้านการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจะได้ทราบถึงองค์ประกอบ กระบวนการ และผลการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2547). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- บรรยงค์ โตจินดา. (2546). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: รวมสาสน์.
- จร สุนทรายุทธ. (2550). *การบริหารจัดการความเสี่ยงทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ภิรมณปภัค สุพรชัยภักดี. (2561). *การตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนบางน้ำจืด สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2546). *พฤติกรรมองค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด.

- วิเชียร วิทย์อุดม. (2554). **การจัดการสมัยใหม่ Modern Management**. กรุงเทพฯ: บริษัทธนธัชการพิมพ์ จำกัด.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2546). **ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ด ยูเคชั่น จำกัด.
- ศิริพงษ์ เสาภายน. (2547). **หลักการบริหารการศึกษา: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.
- อดุลย์ วังศรีคุณ. (2557). การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21: ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ พิบูลสงคราม**, 8(1), 1-17.
- Bernard, C. I. (1972). **The functions of executive**. Massachusetts: Harvard University Press.
- Burton, G. & Thakur, M. (2016). **Management Today: Principles and Practice**. 9th ed. New Delhi: Tata McGraw-Hill.
- Cohen, W. A. (1990). **The art of the leadership**. New Jersey: Prentice-Hall.
- Dale, E. (1969). **Audio-Visual Methods in Teaching**. 2nd ed. New York: Rinehart and Winston.
- Dewey, J. (1933). **How We Think**. Boston: D.C. Heath.
- Etzioni, A. (1968). **Model Organization**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Hoy, K., & Miskel, G. (2008). **Educational Administration**. Singapore: McGraw Hill International Editions.
- Likert, R., (1993). **New Way of Managing Conflict**. New York: McGraw-Hill.
- Lindblom, C. E. (1959). The Science of Muddling Through. **Public Administrative Review**, 19(2), 79-88.
- Massie, J. L., & Douglas, J. (1981). **Management: A Contemporary Introduction**. 3rd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- National Association of Secondary School Principals. (2013). **Breaking Ranks: 10 Skills for Successful School Leaders**. Retrieved May 5, 2021, from <http://www.nassp.org/>

- Moody, P. (1995). **Decision Making: Provan Methods for Better Decision**. Singapore: McGraw-Hill Book Company.
- Schneiders, A. G., Zusman, M., & Singer, K. P. (1998). Exercise therapy compliance in acute low back pain patients. **Manual therapy**, 3(3), 147-152.
- Simon, H. (1966). **Administrative Behavior: A Study of Decision Making Process in Administrative Organization**. Toronto: The Free Press.
- Simon, H. (1997). **The New Science of Management Decision**. New York: Harper & Row.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาตีพิมพ์บทความ

1. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่เคยผ่านการเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
3. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องเป็นบทความที่มีคุณค่าทางวิชาการ เกิดขึ้นจากผู้เขียนได้ทำการทดลอง สร้างสรรค์ สังเคราะห์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานโดยตรง หรือเป็นบทความที่เสนอถึงความคิด หรือหลักการใหม่ที่เป็นไปได้และมีทฤษฎีสนับสนุนอย่างเพียงพอ มีประโยชน์ต่อการศึกษาและการวิจัย
4. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือปราศจากการอ้างอิงที่ถูกต้อง
5. ผู้เขียนต้องจัดเตรียมต้นฉบับตามรูปแบบตามข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับอย่างเคร่งครัด
6. ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของบทความที่ส่งมาตีพิมพ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว
7. บทความจะต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากกองบรรณาธิการและการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์บทความละ 2 ท่าน

การเตรียมต้นฉบับ

ทางกองบรรณาธิการยินดีรับตีพิมพ์ผลงานวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 15 พอยต์ พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ ตัวอักษรสีดำ พิมพ์ในกระดาษขาว ขนาดมาตรฐาน B5 และไม่มีเส้นบรรทัด การตั้งค่านำกระดาษ เว้นขอบบนและขอบซ้าย 3.00 ซม. ขอบล่างและขอบขวา 2.00 ซม. บทความวิชาการ และบทความวิจัย มีความยาว 10 - 15 หน้า ส่วนบทความปริทัศน์ ความยาว 10 - 15 หน้า ยกเว้นบทวิจารณ์หนังสือ ความยาว 5 - 15 หน้า และใช้ระบบการอ้างอิง APA

องค์ประกอบของผลงาน

1. บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ คืองานเขียนที่มีความน่าสนใจ มีความรู้ใหม่ โดยส่วนประกอบของผลงานมีดังต่อไปนี้

- 1.1 ชื่อเรื่อง กรณีเป็นบทความภาษาไทย ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 1.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และหน่วยงานที่สังกัด
- 1.3 บทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 250-300 คำ
- 1.4 คำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 5 คำ
- 1.5 เนื้อหาในบทความ แบ่งออกเป็น บทนำ บทสรุป ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง

2. บทความวิจัย คืองานเขียนที่นำเสนอผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยส่วนประกอบของผลงานมีดังต่อไปนี้

- 2.1 ชื่อเรื่อง กรณีเป็นบทความภาษาไทย ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และหน่วยงานที่สังกัด
- 2.3 บทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 250-300 คำ
- 2.4 คำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 5 คำ
- 2.5 เนื้อหาบทความวิจัย แบ่งออกเป็น บทนำ วัตถุประสงค์การวิจัย สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี) วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง

3. บทวิจารณ์หนังสือ คืองานเขียนที่ถ่ายทอดความคิดเห็น โดยนำเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ต้องใช้หลักวิชาที่เหมาะสมเพื่อวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นถึงข้อดีข้อไม่ดี โดยชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของหนังสือที่จะวิจารณ์ และเสนอแนวทางแก้ไข โดยผลงานจะต้องมีส่วนประกอบดังต่อไปนี้

- 3.1 ชื่อเรื่องบทวิจารณ์หนังสือ
- 3.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และหน่วยงานที่สังกัด
- 3.3 บทวิจารณ์หนังสือ แบ่งออกเป็น บทนำหรือประเด็นที่จะวิจารณ์เนื้อหา บทสรุป ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ และเอกสารอ้างอิง

หลักเกณฑ์การอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา (In-text Citations) รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา สามารถทำได้ 3 ลักษณะ คือ

1.1 การอ้างอิงที่ต้องการเน้นเนื้อหาสาระโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือต้องการบอกที่มาอย่างชัดเจน เพื่อให้การอ้างอิงชี้เฉพาะมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

(วรรณิ รัชศิริพงษ์, 2548: 11-13)

(Anderson, 1992: 19)

1.2 การอ้างอิงที่ต้องการอ้างชื่อผู้แต่งเอกสารมากกว่าเนื้อหา ยกตัวอย่างเช่น

สมศักดิ์ ไพบูลย์ (2541: 29)

กรีน และ แม็คครีนเนอร์ (Green & McMeaneer, 1996: 2-6)

1.3 การอ้างอิงจากการสัมภาษณ์ ให้ใส่ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ โดยระบุให้ทราบหลังชื่อว่าเป็นการสัมภาษณ์พร้อมกับระบุวันที่ ยกตัวอย่างเช่น

(ชวน หลีกภัย, สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2555)

(Buch, Interview May 7, 1995)

หากเป็นกรณีที่เป็นการอ้างอิงถึงเอกสารหรืองานนั้นทั้งงานโดยรวม อาจยกเว้นไม่ต้องระบุเลขหน้า ทั้งนี้ควรเป็นการสรุปเนื้อหาหรือแนวคิดทั้งหมดของงานชิ้นนั้นมา

2. การอ้างอิงท้ายเรื่อง (เอกสารอ้างอิง หรือ References)

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ ครั้งที่พิมพ์ (ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

อมรา คัมภีรานนท์. (2540). พันธุศาสตร์ของเซลล์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Whitfield, P. (1998). **Evolution: The greatest ever told**. London: Marshall

2.2 บทความจากหนังสือ

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/ (บรรณาธิการ),
ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์./เลขหน้า)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

เรวัตติ เลิศฤทัยโยธิน. (2541). ข้าวฟ่าง. ใน วาสนา วงษ์ใหญ่, อุดม พูลเกษ และ
วิทยา แสงแก้วสุข (บรรณาธิการ), **พฤกษศาสตร์พืชเศรษฐกิจ** (หน้า
20-25).

Roy, A. (1995). Psychiatric emergencies. In H. I. Kaplan (Ed.),
Comprehensive textbook of psychiatry (6th ed., pp. 1739-
1749).

2.3 บทความจากวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/ปีที่ (ฉบับที่),
เลขหน้าที่ปรากฏ.

ตัวอย่างเช่น

จรีรัตน์ นามประดิษฐ์ และ มานิตย์ โฆษิตตระกูล. (2545). การเจริญเติบโตของ
ผลกระทบก่อนพันธุ์ปุ๋ยฝ้ายที่ได้รับและไม่ได้รับการห่อ: ลักษณะภายนอก.
วิทยาศาสตร์ มข., 30(3), 199-211.

Klimoski, R., & Palmer, S. (1993). The ADA and the hiring process in
organizations. **Consulting Psychology Journal: Practice and
Research**, 45(2), 10-36.

2.4 บทความในรายงานการประชุม

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อการประชุม./เลขหน้าที่ปรากฏ.
สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

สุขน ตั้งทวีพัฒนา และ บุญล้อม ชีวะอิสระกุล. (2533). การใช้เมล็ดทานตะวัน เป็นแหล่งโปรตีนและพลังงานในอาหารสัตว์ปีก. ใน **รายงานการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ครั้งที่ 28 (สาขาสัตวศาสตร์และประมง)**, หน้า 47-59. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Henderson, S. (1978). An evaluation of the filter feeding fishes, silver and bighead carp, for water quality improvement. In **Symposium on the Culture of Exotic Fishes**, pp. 121-136. Alabama: Auburn University.

2.5 วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีพิมพ์)./ **ชื่อวิทยานิพนธ์./วิทยานิพนธ์/ตัวอย่างปริญญา/จังหวัด/ชื่อสถาบัน.**

ตัวอย่างเช่น

สมพร อินทะกนก. (2548). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยกระบวนการสอนของเฮวินส์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

Nuankoksoong, P. (1998). **Morale of the personnel of the Office of Accelerated Rural Development in the northeast.** Master Thesis in Development Sociology, Graduate School, Khon Kaen University.

2.6 ข้อมูลที่สืบค้นได้จากอินเทอร์เน็ต

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ **ชื่อเอกสาร./สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี,/จาก/แหล่งที่เข้าถึงได้**
ตัวอย่างเช่น

ประสพ รัตนกร. (2548). **ใจเขาใจเรา.** สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2548, จาก <http://www.bnn.go.th/files/library/c-a03.htm>

Boyles, S. (2001). **World diabetes day has people pondering their risk**. Retrieved November 16, 2001, from <http://my.webmd.com/content/article/1667.51328>

2.7 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ชื่อ-สกุลของผู้ให้สัมภาษณ์./(ปี./วัน/เดือนที่สัมภาษณ์)./ ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์ (ถ้ามี), ชื่อหน่วยงานหรือที่อยู่ผู้ให้สัมภาษณ์. **สัมภาษณ์.**

ตัวอย่างเช่น

สมควร ดีประเสริฐ. (2543, 12 เมษายน). ราชภัฏ. หมู่บ้านโนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น. **สัมภาษณ์.**

Chindaprasert, P. (1999, August 20). President. Khon Kaen University. **Interview.**

ปัจจุบันทางวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุดรธานี ได้พัฒนาคุณภาพวารสารสู่มาตรฐานสากล โดยมีเป้าหมายผลักดันให้ วารสารฯ เข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ซึ่งเป็นฐานข้อมูลกลางในการ รวบรวมและบันทึกข้อมูล การตีพิมพ์/ข้อมูลการอ้างอิงของวารสารระดับประเทศในกลุ่ม อาเซียน เพื่อประโยชน์ในการ สืบค้นผลงานวิจัยของนักวิชาการของ ASEAN รวมทั้ง ข้อมูลการอ้างอิงระหว่างประเทศ สมาชิก จึงกำหนดให้ต้นฉบับบทความที่ส่งมาตีพิมพ์ ในวารสารฯ ต้องมีการแปลรายการใน เอกสารอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษสำหรับ เอกสารอ้างอิงภาษาไทยทุกรายการ โดยยังคงรายการ เอกสารอ้างอิงภาษาไทยไว้ตามเดิม และเรียงลำดับการพิมพ์เอกสารอ้างอิงเรียงตามตัวอักษร ภาษาอังกฤษ สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม โดยเข้าไปที่ข้อมูลสำหรับการเขียนรายการ เอกสารอ้างอิง <http://rdi.udru.ac.th/>

บทความวิจัย

- ตุง: ความเป็นมงคลและอวมงคล ความหมายที่ทับซ้อน 163
เนตรชนก แต่งทับทิม

- USING SCAFFOLDING TECHNIQUE TO IMPROVE MATTHAYOMSUKSA 3 STUDENTS' ENGLISH 179
READING COMPREHENSION ABILITY
Bongkam Ouynok and Rapeeporn Sroinam

บทความวิชาการ

- “นักศึกษา” กับการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เพื่อน 197
กฤตวรรณ คำสม

- ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ 207
ปัญหาที่มีอาจมองข้าม
เอษณ ยามาลี

- การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 223
จิตรกร จันทรสุข, เสาวณี สิริสุขศิลป์ และ ปารย์พิชชา ก้านจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

64 ถ.ทหาร ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41000

โทรศัพท์: 042-211040 ต่อ 1702 โทรสาร: 042-241586

เว็บไซต์: <http://rdi.udru.ac.th>

www.tci-thaijo.org/index.php/hsudru

อีเมล: hsjournal@udru.ac.th

